ISSN 1725-5201

Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis

C 21

Izdevums latviešu valodā

54. sējums

2011. gada 21. janvāris

Informācija un paziņojumi

Paziņojums Nr. | Saturs | Lappuse

I *Rezolūcijas, ieteikumi un atzinumi*

ATZINUMI

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja

463. plenārā sesija 2010. gada 26. un 27. maijā

2011/C 21/01 Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Nepieciešamība piemērot integrētu pieeju pilsētvides atjaunošanai" (izpētes atzinums) 1

2011/C 21/02 Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Pilsoniskās sabiedrības kopīgās iniciatīvas ilgtspējīgas attīstības veicināšanai" (pašiniciatīvas atzinums) 9

2011/C 21/03 Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Starptautiskā tirdzniecība un klimata pārmaiņas" 15

2011/C 21/04 Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "ES un ASEAN attiecības" 21

2011/C 21/05 Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "28. regulējums – iespēja samazināt tiesību aktu izstrādi Kopienas līmenī" (pašiniciatīvas atzinums) 26

2011/C 21/06 Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Sociāli atbildīgi finanšu produkti" (pašiniciatīvas atzinums) 33

LV

Cena: EUR 4

(Turpinājums nākamajā lappusē)

2011/C 21/07 Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Profesionālu darba vietu izveide mājsaimniecības pakalpojumu jomā" (atzinuma papildinājums) 39

III *Sagatavošanā esoši tiesību akti*

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja

463. plenārā sesija 2010. gada 26. un 27. maijā

2011/C 21/08 Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas ziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai: Dzīvnieku labturības marķējuma varianti un dzīvnieku aizsardzības un labturības references centru Eiropas tīkla izveide" *COM(2009) 584 galīgā redakcija* 44

2011/C 21/09 Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas paziņojums Padomei, Eiropas Parlamentam, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Ieguldījumi zemu oglekļa emisiju tehnoloģiju attīstībā" " *COM(2009) 519 galīgā redakcija* 49

2011/C 21/10 Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas Paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai – Rīcības plāns mobilitātei pilsētās" *COM(2009) 490 galīgā redakcija* 56

2011/C 21/11 Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par negadījumu un incidentu izmeklēšanu un novēršanu civilajā aviācijā" *COM(2009) 611 galīgā redakcija – 2009/0170 (COD)* 62

2011/C 21/12 Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums "Padomes lēmums par dalībvalstu nodarbinātības politikas pamatnostādnēm – Stratēģijas Eiropa 2020 integrēto pamatnostādņu II daļa" " *COM(2010) 193 galīgā redakcija* 66

LV

I

(Rezolūcijas, ieteikumi un atzinumi)

ATZINUMI

EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJA

463. PLENĀRĀ SESIJA 2010. GADA 26. UN 27. MAIJĀ

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Nepieciešamība piemērot integrētu pieeju pilsētvides atjaunošanai" (izpētes atzinums)

(2011/C 21/01)

Ziņotājs: ***GRASSO* kgs**

Spānijas Mājokļu ministrs saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pantu 2009. gada 2. decembrī prezidentvalsts Spānijas vārdā lūdza Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai izstrādāt izpētes atzinumu par tematu

"*Nepieciešamība piemērot integrētu pieeju pilsētvides atjaunošanai*".

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Ekonomikas un monetārās savienības, ekonomiskās un sociālās kohēzijas specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2010. gada 4. maijā.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 463. plenārajā sesijā, kas notika 2010. gada 26. un 27. maijā (26. maija sēdē), ar 87 balsīm par, 4 pret un 2 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. **Secinājumi un ieteikumi.**

1.1. Pilsētas ir kļuvušas ne tikai par enerģiju šķērdējošām sistēmām, bet ir arī vienas no galvenajām vides pārmaiņu izraisītājām. Tāpēc saskaņota darbība Eiropas līmenī, kuras mērķis ir veicināt apņēmīgāku pilsētvides atjaunošanas politikas izveidi, ir svarīgs veids, kā samazināt kaitīgās oglekļa dioksīda emisijas un novērst klimata pārmaiņas.

1.2. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja (EESK) mudina pilsētās vai lielpilsētās īstenot stratēģiju ar pasākumiem, kuru mērķis ir atjaunot nolaistas pilsētu daļas no arhitektoniskā, pilsētplānošanas, sociālā un vides aspekta.

1.3. Diemžēl tradicionālie teritoriālās plānošanas instrumenti šai pieejai pagaidām nav piemēroti; daļēji tāpēc, ka pilsētas atšķiras pēc to situācijas, atrašanās vietas un sniegtajiem pakalpojumiem, un līdz ar to nav universālu risinājumu. Tādēļ EESK iesaka ES izstrādāt intervences mehānismus, kas balstīti uz pilsētvides kvalitātes rādītājiem, kuru pamatā ir pilsētvides sociālo un ekoloģisko problēmu standarta robežlielumi, izstrādājot arī pilsētvides atjaunošanas indeksus, ar kuriem varētu mērīt administratīvo efektivitāti, intervences rezultātus un iedzīvotāju apmierinātību.

1.4. Šajā saistībā atgādinot agrākajos EESK atzinumos izteiktus priekšlikumus, jācer, ka tiks ņemts vērā priekšlikums izveidot augsta līmeņa grupu "Pilsētu attīstība un ilgtspējība", lai paplašinātu Eiropas līmeņa debates par ilgtspējīgām pilsētām ([1]).

([1]) OV C 77, 31.3.2009., 123. lpp.

1.5. Lai sāktu "pilsētu jaunu renesansi", kurā par prioritāti tiek izvirzīts integrēts pilsētvides atjaunošanas modelis un kurā galvenā uzmanība vērsta uz demogrāfiskajām pārmaiņām, sociālo kohēziju, pilsētas ekonomikas pamatu pārskatīšanu, dabas mantojuma pārvērtēšanu, dematerializāciju, pilsētu enerģētiskajiem aspektiem un bioloģisko daudzveidību, EESK uzskata, ka vajadzīga cieša sadarbība starp visiem pārvaldes līmeņiem (Komisiju, valstu valdībām, reģioniem un vietējām pašvaldībām), taču tai jāizpaužas kā elastīgākai, ne tik stingrai pieejai subsidiaritātes principam, nevis tikai kā hierarhiskai kompetences sadalei. Šim nolūkam Komiteja ierosina popularizēt starp pilsētām tematiskus tīklus, kas veicinātu pilsētvides ilgtspējīgas atjaunošanas procesu īstenošanu.

1.6. Ēku un infrastruktūras energoefektivitātes uzlabošanai jāieņem stratēģiski nozīmīga vieta politiskajā apņēmībā atjaunot pilsētvidi Eiropas Savienībā, jo tādējādi iespējams samazināt enerģijas patēriņu un būtiski veicināt jaunu darbavietu izveidi Eiropā. EESK cer, ka ES turpinās šo mērķu īstenošanu, pateicoties aizvien lielākai integrācijai ar nozaru programmām, kuras tā šobrīd izstrādā saistībā ar ES inovāciju politiku, ES transporta politiku 2010.–2020. gadam un Eiropas energotehnoloģiju stratēģisko plānu (*SET* plānu). Turklāt EESK cer arī, ka tiks palielināti ieguldījumi, ar EIB starpniecību attīstot pieejamos finanšu instrumentus (*Jessica*, *Jaspers* u.c.) un atbalstot veiksmīgu publisko un privāto partnerību.

1.7. EESK izsaka cerību, ka ilgtspējīga transporta sistēmas un enerģijas sistēmas integrācija stiprinās pilsētvides atjaunošanas politiku. Turklāt šo integrācijas politiku vajadzētu atbalstīt ar ES finansējumu ilgtspējīga transporta tīkliem un alternatīvās enerģētikas politikai, kas ir vajadzīgs piepilsētu atjaunošanai.

1.8. Komiteja izsaka arī cerību, ka dalībvalstis ieviesīs stimulējošu nodokļu politiku, kas mudinās iedzīvotājus atbalstīt mērķi ikvienu pilsētas ēku pārveidot par enerģijas ražotāju.

1.9. EESK aicina sekmēt kultūras attīstību un pasākumus saistībā ar uzņēmējdarbību, jo sevišķi mazo un vidējo uzņēmumu jomā, kuri spēj rast novatoriskus risinājumus atjaunošanā un videi draudzīgu darbavietu radīšanā.

1.10. EESK arī uzskata: lai veicinātu iedzīvotāju plašāku un atbildīgāku iesaistīšanos pilsētvides integrētas atjaunošanas programmu īstenošanā, jāveido dialogs un jāapspriežas ar pilsētu kopienām, tai skaitā ar sievietēm, jauniešiem un cilvēkiem, kuri saskaras ar vislielākajiem atstumtības draudiem. Sadarbībā ar iedzīvotāju un nozaru pārstāvības tīkliem jāizvērš Eiropas mēroga informatīva kampaņa par reāliem ietaupījumiem, ko dotu vidi nepiesārņojošas enerģijas ražošana. Pašreizējā kampaņa nav pietiekami mērķtiecīga, un tās līdzekļi ir ierobežoti.

1.11. Lai varētu konkurēt ar Āzijas pilsētu aglomerācijām, Eiropas pilsētvides atjaunošanas politikai jāspēj teritoriju tradicionālo atjaunošanu apvienot ar dematerializāciju, ko cita starpā ļauj īstenot telekomunikāciju tehnoloģijas; tas palīdzētu aizsargāt vidi un novērst zaļās zonas tālāku apbūvi.

1.12. Turklāt EESK uzskata, ka stratēģiski svarīgi ir sākt vadošo lēmumu pieņēmēju plaša mēroga apmācību, lai palielinātu vadības atbildību, radošumu un kvalitāti. Tas jādara, lai uzlabotu vadītāju spējas pieņemt lēmumus, īstenojot pilsētvides atjaunošanas un attīstības politiku, kas ir saskaņā ar ES ilgtspējīgas izaugsmes mērķiem. Vienlaikus EESK atkārtoti uzsver, cik nozīmīga ir sadarbība ar Reģionālās politikas ģenerāldirektorātu, un vēlas, lai tā tiktu pastiprināta. Bet Komiteja arī uzskata, ka būtu lietderīgi Reģionālās politikas ģenerāldirektorātā uzlabot par pilsētpolitikas īstenošanu atbildīgās nodaļas veiktspēju, lai paātrinātu procesus, kas saistīti ar Komisijas plānoto attīstības programmu īstenošanu.

2. **Ievads.**

2.1. Pēdējos desmit gados ES līmenī pilsētvides politika tiek apspriesta arvien vairāk, un Leipcigas harta par ilgtspējīgām Eiropas pilsētām (pieņemta 2007. gada maijā) skaidri apliecina dalībvalstu vēlmi vienoties par kopīgu pilsētattīstības politikas stratēģiju un principiem. Tāpēc ES prezidentvalsts Spānija uzskata, ka šis jautājums ir ļoti svarīgs, un ir lūgusi EESK un Reģionu komitejai izstrādāt par to pārdomas un sniegt ieguldījumu debatēs ES ministru neformālajā sanāksmē.

2.2. Šajās pārdomās analizēti vairāki pilsētām svarīgi jautājumi, kas jārisina ar pilsētvides atjaunošanas politiku. Izmantojot integrētu pieeju, jānodrošina ilgtspējīgi risinājumi, kuros ņemtas vērā šādas prasības:

— uzlabot Eiropā to veco ēku energoefektivitāti, kas ir kļuvušas par kaitīgas emisijas avotu un ļoti negatīvi ietekmē dzīvi pilsētās; tādējādi varētu izveidot jaunas darbavietas, kā arī veicināt jauninājumus un tehnoloģisko attīstību,

— palielināt sociālo kohēziju, izstrādājot nolaistu pilsētas daļu integrētu atjaunošanas programmu, lai īstenotu sociālo integrāciju, cīnītos ar atstumtību, atbalstītu apmācību utt.,

— atbalstīt vides ilgtspējību, tostarp atjaunojot nolaistās pilsētu daļas un pielāgojot esošās ēkas, lai tās atbilstu energoefektivitātes, apdzīvojamības un pieejamības mērķiem un tādējādi novērstu zaļās zonas tālāku apbūvi.

3. **Integrēts pilsētu plānojums.**

3.1. Dažādos pilsētvides līmeņos īstenota vides aizsardzība un iedzīvotāju dzīves kvalitātes uzlabošana jānosaka par vienu no galvenajiem dalībvalstu un ES reģionālās politikas darbības mērķiem.

3.2. Ar šo atzinumu EESK vēlas apstiprināt, ka jāievieš integrēta pilsētvides atjaunošanas politika, kā tas minēts stratēģijā "Eiropa 2020" un Eiropas Savienības Padomes prezidentvalsts Spānijas darba programmā ([2]).

3.2.1. EESK atbalsta "Eiropa 2020" stratēģijas saturu un piekrīt tajā izklāstītajām darbības pamatnostādnēm saistībā ar to, ka atjaunošanas politikā jāņem vērā vairākas novatoriskas koncepcijas:

— jāuzlabo cilvēku dzīves kvalitāte, jo īpaši saistībā ar vecāku cilvēku vajadzībām, nesen iebraukušo imigrantu integrāciju, nabadzības, sevišķi bērnu nabadzības, izskaušanu un paaudžu solidaritāti,

— izaugsme jābalsta uz zināšanām,

— jāveido sociāli aktīva un radoša sabiedrība,

— jāattīsta konkurētspējīga, tīklā savstarpēji savienota ekonomikas sistēma, kas vērsta uz sociālu un videi nekaitīgu tirgu.

3.2.2. EESK uzskata, ka prezidentvalsts Spānijas darba programma saskan ar minētajām koncepcijām tiktāl, ciktāl tajā atbilstīgi Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijai ir uzsvērts mērķis garantēt visiem iedzīvotājiem pilsoņu tiesības un pamattiesību aizsardzību.

3.2.3. Šie mērķi saskan ar tādas pilsētvides atjaunošanas redzējumu, kurā pilsētvides kvalitāte un labvēlīga attieksme pret jauniem iedzīvotājiem lielā mērā ir savstarpēji atkarīgas, proti, atjaunošana, kuras rezultātā pilsētvide ir pieejama visiem iedzīvotājiem neatkarīgi no viņu dzimtās valodas, izcelsmes vai reliģijas.

([2]) Komisijas darba dokuments "Apspriešanās par topošo stratēģiju "Eiropa 2020"", Brisele, 2009. g., un Ārlietu un sadarbības ministrijas Valsts sekretariāta Eiropas Savienības lietās dokuments "Eiropas Savienības Padomes prezidentvalsts Spānijas programma laikposmam no 2010. gada 1. janvāra līdz 30. jūnijam "Novatoriskā Eiropa" ("*Innovating Europe*""), publicēts Spānijas valdības biļetenā "*Boletín Oficial del Estado*", Madride, 2010. g.

4. **Daži pilsētvides problēmjautājumi.**

4.1. Atbilstīgi iepriekšminētajos dokumentos izklāstītajiem principiem atjaunošanā jāņem vērā vairākas svarīgas izmaiņas gan pilsētu fiziskajā izpausmē, gan iedabā ([3]):

— pilsētu izplešanās, ko raksturo lielu platību izmantošana un apjomradītu ietaupījumu trūkums;

— pilsētu funkcionālās struktūras vājināšanās, kas izpaužas kā vēsturiskā centra, novārtā atstātu piepilsētu un rūpniecības zonu krīze;

— pārsvarā konservatīvu, t.i., izdomas un radošuma ziņā nabadzīgu, turklāt globalizētajai pasaulei nepiemērotu krīzes risinājumu izmantošana;

— "funkciju" sistēmas aizstāšana ar "konteineru" sistēmu; tie būtu jāuzskata par kompleksām un ļoti vārīgām vietām nediferencētās lielpilsētu teritorijās;

— jēgas zudums pilsētu robežām, kas turpina pastāvēt administratīvu iemeslu dēļ, bet pamazām zaudē ģeogrāfisko, simbolisko un politisko nozīmi;

— zaļo zonu samazināšanās ap pilsētām, radot nopietnus zaudējumus biotiskajai ražošanai;

— paildzinās laiks ceļā no dzīves vietas uz darbu un atpakaļ, kas negatīvi ietekmē dzīves kvalitāti;

— pilsētvides teritorijas, arī tradicionālās, mūsdienās kļūst par slēgtām un specializētām teritorijām (izteikti dzīvojamie rajoni, izklaidēm veltīti tematiskie parki, izglītība aprobežojas ar skolām vai universitāšu pilsētiņām, kultūra — muzejos un teātros utt.). Nošķirtā vide cildina privātumu (gan kā dzīvesveidu, gan kā juridisku koncepciju un praksi), novēršoties no kopienas vajadzībām.

4.2. Nošķirtas vides koncepcijai vajag pretstatīt bezgalīgas telpas koncepciju, kas izpaužas nemateriālās attiecībās, kurās laika jēdziens bieži mēdz aizstāt fizisko attālumu.

([3]) Pilsētvides atjaunošanas galveno problēmu izcila analīze atrodama: *Massimo Cacciari "La Città", Pazzini Stampatore Editore, Villa Verucchio* (RN), 2004.

4.3. Tāpēc, atjaunojot pilsētvidi, tradicionālā fizisko platību pārveide jāapvieno ar dematerializāciju, kuras uzskatāmākā izpausme ir telekomunikāciju tehnoloģijas. Būtībā jāatrisina konflikts starp prātu, kas tagad domā visuresamības kategorijās, un ķermeni, kas nevar atrasties nemitīgā kustībā un neiesakņoties, bet kurš vēlas darboties kvalitatīvās vietās un telpās.

4.4. Tāpēc atjaunošana nozīmēs pilsētas šādu triju aspektu mijiedarbību un apvienošanu:

— pilsēta-"agora": (tajā svarīgākie ir cilvēki, apbūves un neapbūvēto teritoriju, kā arī sociālās kohēzijas un ekonomikas attīstības pilnīga harmonija),

— "globalokāla" (globāla un lokāla) pilsēta: tā veidojas, pateicoties labākam līdzsvaram starp globalizāciju un spēju novērtēt vietējos resursus, īpatnības un attieksmes atšķirības,

— ilgtspējīga pilsēta: tai jābūt spējīgai iekšēji atrisināt pašas radītās problēmas, neatstājot tās citiem vai nākamajām paaudzēm.

5. **Holistisks pilsētvides atjaunošanas modelis.**

5.1. Komiteja vēlas redzēt **"pilsētu jaunu renesansi"** [4], kuras iezīmes būtu šādas:

— lielāka sociālā kohēzija;

— kultūras dzīves atjaunotne;

— pilsētas ekonomikas pamatu pārskatīšana, lai pārvarētu pašreizējo dziļo krīzi;

— dabas mantojuma pārvērtēšana, izmantojot dematerializācijas procesu un palielinot bioloģisko daudzveidību.

5.2. Uz "pilsētu jaunas renesanses" koncepciju balstīta politika paplašinātu dokumenta "Eiropas ekonomikas atveseļošanas plāna īstenošana reģionos un pilsētās" [5] nozīmi, interpretējot vietējo pašvaldību svarīgo lomu krīzes kā strukturālas situācijas pārvarēšanā, jo minētā loma ir ietekmēt ne tikai ekonomikas krīzes jautājumus, bet arī visu mūsu kopienu resursu pārvērtēšanu.

5.3. Tādējādi tiktu izveidots integrēts pilsētvides atjaunošanas modelis, kas būtu "**jaunā zaļā kursa**" [6] telpiskā izpausme. Tā būtu cilvēkresursus, dabas un fiziskos resursus ietveroša holistiska pasākumu sistēma, kurā svarīgs atsauces punkts būtu pārskatīta bagātības definīcija, kas pamatotos ne tikai uz resursu uzkrāšanu, bet arī un jo īpaši uz to taupīgu lietošanu un sabiedrības labklājības palielināšanu [7].

Šis modelis nozīmē vietējo pašvaldību vadības īstenošanu, lai veicinātu iedzīvotāju un vietējās ekonomikas aktīvu iesaistīšanos ar mērķi paātrināt tirgu un videi nekaitīgu tehnoloģiju attīstību. Priekšlikums izveidot augsta līmeņa grupu ilgtspējīgai attīstībai var sekmēt starp pilsētām, tostarp vidējām un mazām, izveidotu tematisko tīklu popularizēšanu un izaugsmi, lai sasniegtu minētos mērķus.

6. **Pilsētvides atjaunošanas holistisku pasākumu sistēmu veido:**

6.1. *Cilvēkresursi.*

6.1.1. Lisabonas stratēģijas mērķis — vairojot zināšanas un radošumu, izveidot konkurētspējīgāku sabiedrību — jāsaskaņo ar programmas "Eiropa 2020" mērķi, kurā uzsvērta kohēzijas veicināšana, ieviešot atbalsta pasākumus neaizsargātajiem sabiedrības locekļiem, it īpaši vecākiem cilvēkiem, uzlabojot integrāciju (sevišķi neseno imigrantu), samazinot nabadzību un sekmējot lielāku paaudžu solidaritāti.

6.1.2. ES ir nodrošinājusi kultūras un praktisko telpu,

— kurā veidot interešu grupas (*community building*); lai pilsētplānošanā varētu iesaistīties visas ieinteresētās personas: profesionālās apvienības (pilsētvides plānotāji, arhitekti, inženieri utt.), uzņēmēju apvienības un dzīvojamo māju celtniecības organizācijas;

---

(4) *Richard Rogers "Toward an Urban Renaissance"* (Ceļā uz pilsētu renesansi), *Urban Task Force, London*, 2005; lejupielādējams no tīmekļa vietnes www.urbantaskforce.org.

(5) Eiropas Savienība – Reģionu komiteja "Eiropas ekonomikas atveseļošanas plāns reģionos un pilsētās", Brisele, 2008; lejupielādējams no tīmekļa vietnes http://portal.cor.europa.eu/europe2020/Pages/Library.aspx.

(6) Avoti: *A green new deal for Europe, Wuppertal Institut; Rethinking the Economic Recovery: A Global Green New Deal, ONU-Environmental Programme; A green new-deal, New economic foundation; Toward a Transatlantic Green New Deal: Tackling the Climate and Economic Crises,* sagatavojis *Worldwatch Institute Heinrich Böll Foundation.*

(7) Tas ļautu vietējā līmenī pilnībā piemērot ieteikumus, kas iekļauti Komisijas paziņojumā Padomei un Eiropas Parlamentam "IKP un ne tikai. Progresa novērtējums mainīgā pasaulē" (COM(2009) 433 galīgā redakcija), lejupielādējams no tīmekļa vietnes http://www.beyond-gdp.eu/. Šo ieteikumu pamatā ir ziņojums, ko pēc ES un Francijas valdības pasūtījuma izstrādāja *Stiglitz, Sen* un *Fitoussi*; lejupielādējams no tīmekļa vietnes http://www.stiglitz-sen-fitoussi.fr/en/index.htm.

— kurā iespējams attīstīt jaunas zināšanas un radošuma principu, atbalstot jaunus pētniecības un apmācības veidus, sadarbojoties ar universitātēm un rosinot radošumu pilsētvides plānošanā ([8]). Vislabākais veids, kā palielināt šīs atvērtības efektivitāti, ir veicināt publiskā un privātā sektora dažādu veidu partnerību.

6.1.3. Šie politiskie pasākumi ir jāpārdomā, lai:

— veicinātu pilsētu, tostarp piepilsētu un lauku teritoriju, "labas pārvaldības" praksi ar mērķi palielināt ne tikai ekonomisko labklājību, bet arī psiholoģisko, garīgo un sociālo labklājību;

— radītu jaunas darbavietas, sevišķi jauniešiem un imigrantiem, kā arī pārkvalificētu tos "zilo" un "balto apkaklīšu" darbiniekus, kuri zaudējuši darbu pašreizējās krīzes dēļ. Šajā nolūkā EESK aicina atbalstīt t. s. "oglekļa armijas" ("*carbon army*") ideju — jaunu darbavietu veidošanu saistībā ar pilsētvides pārveidi par ilgtspējīgu vidi.

6.1.4. Dati par demogrāfiskā stāvokļa prognozēm liecina, ka 2060. gadā vairāk nekā puse iedzīvotāju pārsniegs 48 gadus, nostiprināsies jaunas migrācijas plūsmas, sevišķi jauniešu migrācija uz pilsētām, turpināsies lauku un mazāk labvēlīgu reģionu pagrimums. Šajā situācijā jāņem vērā šādi pasākumi vietējā līmenī:

— jāattīsta kultūra, kas rada sinerģiju starp publisko un privāto uzņēmējdarbību, palielina MVU izaugsmi un stimulē pilsētu kopienas, kuru pamatā ir līdzdalība un radošums;

— jāizstrādā tādi mehānismu, kas pastiprina dialogu un apspriešanos ar pilsētu kopienām, tostarp sievietēm, jauniešiem un cilvēkiem, kuri saskaras ar vislielākajiem atstumtības draudiem;

— jāuzlabo dzīves līmenis, izmantojot novatoriskus risinājumus attiecībā uz sociālajiem mājokļiem, veselības aprūpi un izglītības sistēmu.

6.1.5. Saistībā ar jaunajām darbavietām, kas tiktu izveidotas ar jauno zaļo kursu un emisiju samazināšanu, ir vajadzīgi apmācības un popularizēšanas pasākumi. Ir jāveic darbs, lai:

— atvieglotu piekļuvi ES informācijas platformām (par vidi, efektīvu enerģijas izmantošanu, transporta veidiem, ekonomiku u.c.);

— pieslēgtos Eiropas Tehnoloģiju institūta (ETI) programmai "Zināšanu un inovāciju kopienas" (*Knowledge and Innovation Communities* (*KIC*)) un tādējādi nodrošinātu jauno tehnoloģiju ātru nodošanu vietējam līmenim;

— izstrādātu efektīvu stratēģiju, ar kuru popularizē paraugpraksi saistībā ar videi nekaitīgu tehnoloģiju integrāciju pilsētu kopienās.

6.2. *Dabas resursi.*

6.2.1. Tā kā dabas resursi ir pārāki pār fiziskajiem resursiem, ir svarīga **pilsētvides "metabolisma"** izpēte, lai varētu sākt atjaunošanas procesus, kuru pamatā ir izejvielu taupīga izmantošana un atkritumu apjoma mazināšana.

6.2.2. **Pilsētvides "metabolisma" pārzināšana** ir svarīgs instruments, ar kura palīdzību sasniegt starptautiskajās konvencijās par vides aizsardzību (Kioto protokolā, konvencijās par bioloģiskās daudzveidības aizsardzību, ūdens resursu saglabāšanu u.c.) izvirzītos mērķus uzlabot pilsētvides kvalitāti, lai mazinātu klimata pārmaiņas ([9]).

6.3. *Fiziskie resursi.*

6.3.1. Atbilstīgi pašreizējiem pārveides procesiem pilsētvides atjaunošanā **arvien mazāk jāizmanto nošķirti, stingri definēti un ierobežoti pasākumi**, bet tā aizvien vairāk jāvērš uz tādas daudzveidīgas vides attīstību, kurai raksturīga telpas kvalitāte un dažādība, kā arī dažādu elementu — elastības, pārveidojamības, uzņemšanas spēju — mijiedarbība.

6.3.2. EESK uzskata, ka, atjaunojot ēkas un infrastruktūru, nedrīkst aizmirst par ekoloģisko ierobežojumu, integrācijas procesu un interaktivitātes pieaugošo nozīmi.

6.4. *Nemateriālie resursi.*

6.4.1. Eiropadome "e-Eiropas" programmā (1999), Lisabonas stratēģijā (2000) un "i2010" darbības programmās norāda, ka ES attīstības galvenais faktors ir "e-sabiedrība". Tāpēc ES Padome vēlas atbalstīt projektus, kas paātrinātu tādas sabiedrības izveidi, kura spēj izmantot elektronikas un interaktivitātes sniegtās iespējas. Šajā nolūkā tiek izstrādāti pasākumi, lai visi Eiropas iedzīvotāji varētu iesaistīties digitālā laikmeta dzīvē un lai viņiem būtu interneta pieslēgums, ar mērķi izveidot atvērtu, iekļaujošu un sadarboties gatavu sabiedrību.

([8]) *Jan Jacob Trip, Creative city development in the Lisbon strategy, TU Delft,* 2009; *Xavier Vives, Lluís Torrens, The strategies of european metropolitan areas in the context of the European Union enlargement, Pla Estratègic Metropolità de Barcelona,* 2005.

([9]) *Rudolf de Groot "Function-analysis and valuation as a tool to assess land use conflicts in planning for sustainable, multi-functional landscapes", Landscape and Urban Planning,* 75 (2006), 175.–186. lpp.

6.4.2. Tāpēc pilsētu uzdevums ir piesaistīt zināšanas, atjaunot vietējo pārvaldes iestāžu attiecību sistēmu ar iedzīvotājiem un veicināt ražošanas līdzekļu pārveidi ([10]).

6.4.3. Nav šaubu, ka Austrumu spēcīgās konkurences dēļ ir vajadzīgi tūlītēji un apjomīgi ieguldījumi pilsētvides tehnoloģiskajos jauninājumos ([11]).

7. **Pilsētu "jaunā zaļā kursa" veidošana.**

7.1. Pilsētvides atjaunošana ir sarežģīts jautājums, tomēr, lai tai būtu rezultāti, tā jāiekļauj stratēģijā.

7.2. Iespējams, vissteidzamākais jautājums ir pilsētu un to vides atjaunošanas ciešā saikne ar ekonomikas krīzi. EESK uzskata, ka pilsētvides atjaunošanas procesi jāskata saistībā ar videi labvēlīgu ekonomiku un jāuztver kā iespēja īstenot Eiropā "jauno zaļo kursu" ([12]), kuru īstenojot, varētu integrēt dažādus pilsētvides tipoloģijas veidus: biotisko pilsētu, materiālo pilsētu, digitālo pilsētu, kuras visas ir vērstas uz solidāras pilsētas izveidi.

Šajā sakarā jāpārvērtē, kāda loma ir dabiskajai videi, kas ir cilvēka dzīvei būtisko preču un pakalpojumu piegādātāja.

8. **Biotiskā pilsēta.**

8.1. *Ekoloģiskā tīkla nostiprināšana.*

8.1.1. EESK uzskata, ka īpaši nozīmīgi ir izpētīt pilsētu kā ekosistēmu un izcelt dabisko infrastruktūru mantojuma vērtību (piemēram, pilsēta kā tīra ūdens un gaisa avots, aizsargātība no vēja, augsnes auglība un apputeksnēšana), jo dabiskā infrastruktūra nav viegli aizstājama ar tehnoloģiskiem risinājumiem, kas būtu saistīti ar ļoti augstām izmaksām, un to efektivitāte nav salīdzināma ar biotisko sistēmu efektivitāti.

8.1.2. Tiek lēsts, ka līdz 2050. gadam Eiropā būs par 11 % mazāk dabas resursu nekā 2000. gadā ([13]). Tāpēc valsts pārvaldes iestādēm vajadzētu īpašu uzmanību pievērst šī procesa sekām un palielināt ieguldījumus ekosistēmu aizsardzībā, pievēršot uzmanību arī pilsētvides ekosistēmām.

8.2. *Enerģijas ražošana no atjaunojamiem avotiem.*

8.2.1. **Pilsēta ir stratēģisks elements atjaunojamu enerģijas avotu attīstīšanā.** ES "20-20-20" politikā par energoefektivitātes uzlabošanu (par 20 % samazināt siltumnīcefekta gāzu emisiju, par 20 % samazināt enerģijas patēriņu, kā arī palielināt atjaunojamo energoresursu izmantošanu līdz 20 % no kopapjoma) liela nozīme piešķirta apkures un dzesēšanas iekārtu tehnoloģiskai uzlabošanai un atjaunošanai, jo to patērētā enerģija veido **40–50 % no pasaules kopējā enerģijas patēriņa**.

8.2.2. Enerģijas ražošana no atjaunojamiem enerģijas avotiem, kas paredzēta *SET* plānā, ir ārkārtīgi nozīmīga sakarā ar tās ietekmi uz nodarbinātību. Tāpēc pilsētu kopienām vajadzētu būt pirmajām, kas iegādājas jaunās tehnoloģijas; šajā nolūkā ļoti izdevīgi ir Padomes un Eiropas Parlamenta lēmumi finansēt *SET* plānu.

9. **Materiālā pilsēta.**

9.1. *Ēku energoefektivitātes paaugstināšana.*

9.1.1. **Stratēģisks ES pilsētvides atjaunošanas faktors ir ēku un infrastruktūras energoefektivitātes paaugstināšana**. Izmantojot jaunās tehnoloģijas, iespējamais energoefektivitātes paaugstināšanas potenciāls ir milzīgs. Līdz 2050. gadam primārās enerģijas pieprasījumu varētu samazināt par aptuveni 300 eksadžouliem; tādējādi ikgadējais CO_2 emisijas apjoms samazinātos par 20–25 gigatonnām. Patlaban ES katru gadu energoefektivitātes paaugstināšanas tehnoloģijās iegulda apmēram EUR 60 miljardus.

9.1.2. Eiropas Komisijas 2005. gada pētījumā tika lēsts, ka ar nepieciešamajiem ieguldījumiem, lai panāktu 20 % enerģijas ietaupījumu, varētu izveidot vienu miljonu (tiešu un netiešu) darba vietu. Ietaupījumus galvenokārt iespējams panākt ēku apgaismojuma, biroju tehniskā iekārtojuma, mājsaimniecības elektroiekārtu un koģenerācijas jomā.

([10]) Pasaules Ekonomikas forums, *"The Lisbon review 2002–2006"* (Lisabonas stratēģijas pārskatīšana (2002–2006)); lejupielādējams no tīmekļa vietnes www.weforum.org/pdf/gcr/lisbonreview/report2006.pdf;
Eiropas Komisijas paziņojums "i2010 — Eiropas informācijas sabiedrība izaugsmei un nodarbinātībai"; lejupielādējams no tīmekļa vietnes http://europa.eu/legislation_summaries/employment_and_social_policy/job_creation_measures/c11328_en.htm; *Fondazione Ugo Bordoni, "Dossier EU i 2010"* (nav pieejams latviešu valodā); lejupielādējams no tīmekļa vietnes http://www.fub.it/osservatorio/dossieruei2010/liniziativai2010.

([11]) Informāciju par t. s. "visuresošo pilsētu" (*U-city jeb ubiquitous city*, t. i., pilsēta, kurā visur izmanto informācijas tehnoloģijas un kurā gandrīz viss ir saistīts savstarpēji savienotā informācijas sistēmā) praksi var atrast šādās tīmekļa vietnēs:
MIT: http://web.mit.edu/cre/research/ncc/casestudies.html;
Milla Digital: http://www.milladigital.org/ingles/home.php;
Tokijā: http://www.tokyo-ubinavi.jp/en/about.html;
Singapūrā: http://www.itu.int/ubiquitous;
Honkongā: http://www.info.gov.hk/digital21/eng/strategy/2008/Foreword.htm;
Arabianranta (Helsinki): https://www.taik.fi/en/about_taik/arabianranta_.html.

([12]) Saistībā ar šo punktu sk. *New economics foundation, A Green New Deal* (Jaunais zaļais kurss), Londona, 2009, lejupielādējams no tīmekļa vietnes www.neweconomics.org/projects/green-new-deal.

([13]) Eiropas Komisija, *"The Economics of Ecosystems and Biodiversity (TEEB)"* (Ekosistēmu un bioloģiskās daudzveidības ekonomika); lejupielādējams no tīmekļa vietnes http://ec.europa.eu/environment/nature/biodiversity/economics/.

9.1.3. EESK uzskata, ka jāizvirza mērķis ne tikai ietaupīt enerģiju, bet ikvienu ēku pārveidot par enerģijas ražotāju.

9.1.4. Tāpēc nākamajos gados būs jāveic apjomīgi ieguldījumi pētniecībā un jāpārveido pilsētu būvniecība, lai optimizētu pilsētu "metabolismu", izmantojot novatoriskus materiālus un arvien izsmalcinātākus būvlaukuma loģistikas risinājumus.

9.1.5. Arhitektoniskā mantojuma atjaunošanai ir vajadzīga sinerģija finanšu līmenī un sadarbības politika pasaules mērogā, jo

— tās konkurētspējas zaudēšana negatīvi ietekmētu nodarbinātību,

— tai jākonkurē ar starptautiskām sistēmām, jo īpaši Āzijas sistēmām, kas strauji izplešas; **tāpēc atjaunošanas pasākumus vajadzētu uzskatīt arī par eksporta pamatu**;

— **šajā procesā jāiesaista Eiropas valstis, kuru ienākumi ir zemāki;**

— **tā nav jānošķir no sociālo mājokļu jautājuma, kas skar miljoniem Eiropas iedzīvotāju.**

9.2. *Integrēta infrastruktūras sistēma.*

9.2.1. ES dokumentos par sociālo kohēziju ir uzsvērts, cik svarīgi ir integrēt visu veidu infrastruktūru; šis jēdziens ir plašāks par labu savienojumu izveidošanu ar reģioniem. Eiropā līdz 2020. gadam tīklu modernizācijā paredzēts ieguldīt EUR 600 miljonus, tostarp EUR 90 miljonus "viedajā" infrastruktūrā.

9.2.2. Par vienu no svarīgiem pilsētvides atjaunošanas mērķiem jānosaka arī integrētas infrastruktūras koncepcija, un ar to jānodrošina piekļuve:

— tādiem pakalpojumiem kā veselības aprūpe, izglītība un ilgtspējīga enerģija, kas ar telekomunikāciju tīklu starpniecību kļūst interaktīvi (tā piemēri ir telemedicīna un tālmācība);

— transporta sistēmām, kuru ilgtspējīga integrācija ietver dzelzceļa savienojumu, ūdensceļu, piekļuves lidostām, kā arī intermodālu transporta ķēžu un mūsdienīgu transporta vadības sistēmu pilnveidošanu, riteņbraucēju un gājēju celiņu uzlabošanu. Integrētā transporta sistēma palīdz sekmēt pilsētu politiku, kuras mērķis ir izvairīties no apdzīvoto teritoriju izplešanās, tādējādi samazinot enerģijas un sociālās izmaksas, kas rodas saistībā ar braukšanu no dzīves vietas uz darbu un atpakaļ, kā arī komerciālajiem darījumiem;

— ilgtspējīga transporta sistēma apvienojumā ar efektīvu enerģētikas sistēmu stiprina ES pilsētvides atjaunošanas politiku, kurā par prioritāti būtu jānosaka finansējums ilgtspējīgiem transporta un funkcionāliem enerģētikas tīkliem atjaunojamās piepilsētās;

— enerģijas tīkliem. Tā kā ar elektrību darbināmu transportlīdzekļu (sk. Atjaunojamu energoresursu direktīvu), telekomunikāciju tehnoloģiju un informātikas tehnikas lietojuma paplašināšanās rezultātā strauji pieaug enerģijas patēriņš, ir vajadzīgs labi pārdomāts sadales tīkls, kurā iespējams samazināt enerģijas zudumu, paaugstināt efektivitāti un pielāgot to mainīgajām vajadzībām un kurā var absorbēt saražotās saules enerģijas pārpalikumu. Turklāt jāsekmē elektrības uzlādēšanas un ūdeņraža uzpildes staciju tīkla izveide, kuru apgādātu ar vietēji saražotiem atjaunojamiem energoresursiem;

— telemātikas tīkliem, it īpaši interneta platjoslas piekļuvei, kas patlaban ir ļoti svarīga gan uzņēmumiem, gan ģimenēm.

10. **Digitālā pilsēta.**

10.1. Pilsētvides pārveidi paātrinās un nozīmīgus jauninājumus ieviesīs ļoti interaktīvas pilsētu platformas, ko pašreiz izstrādā, izmantojot jaunākās paaudzes komunikāciju tehnoloģijas, turklāt būtu jāņem vērā šādi mērķi:

— mazināt ceļu infrastruktūras galveno lomu un izveidot ceļu, *GPS* un datortehnoloģijas sinerģiju, ierīkojot tīklu, kas ļauj izveidot interaktīvas loģistikas sistēmas; savienot mājokļus ar pārējo pasauli, paplašinot to lomu un, pateicoties savienojumiem, pārveidot tos par darba, atpūtas, veselības aprūpes u.c. vietām;

— integrēt publisko un privāto pakalpojumu piedāvājumu. Tas ļaus pārveidot publiskās pārvaldes "platformas" (būvatļauju izsniegšana, zemesgrāmatas, nodokļu iestādes u.c.), lai tās būtu interaktīvi pieejamas uzņēmumiem, mājsaimniecībām un iedzīvotājiem ar personīgajām digitālajām ierīcēm;

— būtiski uzlabot veselības aprūpes pakalpojumu sniegšanu par daudz zemākām cenām. Ar jaunajām tīkla tehnoloģijām, aparātu miniaturizāciju un pārvietojamību iespējams uzraudzīt galvenās dzīvībai svarīgās funkcijas pacientam, kas atrodas mājās, un veikt veselības aprūpes procedūras tiešsaistē;

— mazināt asimetriju saziņā starp iedzīvotājiem un personām, kurām ir vajadzīgās zināšanas (tehniskajiem speciālistiem, ārstiem, politiķiem u.c.), lai ierastās lejupejošās struktūras pārveidotu par jaunām sadarbības struktūrām;

— aktīvi uzraudzīt visu pilsētas dzīves ciklu, lai panāktu ievērojamus ietaupījumus pilsētas resursu apsaimniekošanā.

11. **Solidāra pilsēta.**

11.1. Līdz šim iztirzātie faktori ir svarīgi, taču tie ir vienīgi instrumenti pilsētvides atjaunošanai, kuras galvenais mērķis ir palielināt sociālo kohēziju saskaņā ar bieži atgādināto Eiropas Kopienas pamatprincipu.

11.2. Lai palielinātu sociālo kohēziju, pārvaldes sistēmas jāatjaunina visos līmeņos, no Kopienas līdz vietējām pašpārvaldēm, lai risinātu mūsu sabiedrībai raksturīgās sarežģītās un daudzveidīgās attiecības. Tādējādi atjaunojas attiecību ķēde: sadarbības pieeja — asimetrijas mazināšana — vadības (*leadership*) jēdziena izpratnes paplašināšana.

11.3. Sadarbības pieeja: tā ir ilgtspējīgas pārvaldības pamatprakse, un tās mērķis ir nodrošināt, lai visām ieinteresētajām personām būtu iespēja piedalīties lēmumu pieņemšanā. Šī pieeja sākās ar pilsonisko forumu aktivizēšanos un vērsās plašumā līdz ar interaktīvu tehnoloģiju attīstību. Tās būtību kodolīgi izsaka ASV Valsts administrācijas akadēmijas (*National Academy of Public Administration*) moto "Nejautā, ko valsts var darīt tavā labā; jautā, ko mēs varam paveikt kopā" ([14]).

11.4. Asimetrijas mazināšana: iespēja reāllaikā izmantot arvien efektīvākas zināšanu sistēmas un sazināties reāllaikā mazina atstatumu starp tiem, kam ir zināšanas, un tiem, kas līdz šim bija to pasīvi lietotāji. Tas maina ne tikai cilvēku attiecības, bet arī pilsētvides nozīmi, kas kļūst par katalizatoru jaunām attiecībām (piemēram, ambulatorās un pirmās palīdzības sniegšana, ko no slimnīcām pārceļ uz metro stacijām, lielveikaliem u.tml. vietām).

11.5. Vadības jēdziena izpratnes paplašināšana: attiecību sistēmu struktūras maiņa un jaunu sadarbības iespēju parādīšanās liek mainīt valsts ierēdņu lomu — viņiem jāparāda gan vadības spējas, gan vidutāja iemaņas.

11.6. Būtiskās izmaiņas attiecību sistēmā paver iespējas, jo īpaši vietējām pašvaldībām, radikāli mainīt organizatoriskos modeļus. Tā ir tendence, ko var dēvēt par pāreju no rīcības, kas raksturīga stratēģiskajiem plāniem, uz kopīgu platformu izveidi, kas ir uz ilgtspējību balstītas pārvaldes iezīme. Platformas modeli, ko ES jau izmēģinājusi ražošanas un zināšanu nozares organizācijā, varētu paplašināt, izveidojot ciešas saiknes starp visām pilsētvides interešu grupām un veicinot spēcīgāku un ne tik spēcīgu kopienu savstarpējas subsidiaritātes politiku. Tādējādi var runāt par šādiem aspektiem:

— kopienu veidošanas (*community building*) platforma, kuras mērķis būtu aptvert pēc iespējas plašāku ieinteresēto personu un vietējo iedzīvotāju apvienību loku;

— zināšanu platforma, kuras mērķis ir izvērst novatoriskus pasākumus zināšanu un pētniecības jomā un veicināt radošu pieeju pilsētvides atjaunošanā;

— tehnoloģijas platforma, kuras mērķis ir sniegt inovatīviem procesiem vajadzīgo svarīgu zināšanu klāstu;

— resursu platforma, lai

  — izmantojot publiskā un privātā sektora partnerību, izveidotu programmām *Jessica* un *Jaspers* līdzīgus novatoriskus finanšu instrumentus,

  — īstenotu finanšu politiku, kas veicinātu vienlīdzību, atbalstītu iedzīvotājus ar nelieliem ienākumiem un iesaistītu viņus visaptverošās pilsētvides atjaunošanas stratēģijās,

  — izstrādātu uzskaites politiku, kas vērsta uz preču un pakalpojumu ekonomiskās vērtības noteikšanu, ņemot vērā dabas resursu ieguves un atkritumu likvidēšanas izmaksas, lai piemērotu tādu nodokļu politiku, kura atturētu no izejvielu nelietderīgas izmantošanas. Šādi iegūtus ienākumus būtu jānovirza neaizsargāto sociālo grupu atbalstam.

Briselē, 2010. gada 26. maijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas priekšsēdētājs

Mario SEPI

([14]) Lejupielādējams no tīmekļa vietnes http://www.collaborationproject.org/display/home/Home.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Pilsoniskās sabiedrības kopīgās iniciatīvas ilgtspējīgas attīstības veicināšanai" (pašiniciatīvas atzinums)

(2011/C 21/02)

Ziņotājs: ***HENCKS* kgs**

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja saskaņā ar Reglamenta 29. panta 2. punktu 2009. gada 16. jūlijā nolēma izstrādāt pašiniciatīvas atzinumu par tematu

"Pilsoniskās sabiedrības kopīgās iniciatīvas ilgtspējīgas attīstības veicināšanai".

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Lauksaimniecības, lauku attīstības un vides specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2010. gada 6. maijā.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 463. plenārajā sesijā, kas notika 2010. gada 26. un 27. maijā (26. maija sēdē), ar 146 balsīm par, 5 balsīm pret un 2 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi.

1.1. Ilgtspējīgas attīstības jomā risināmās problēmas, ko papildina publisko finanšu krīze, ir pietiekami nopietnas, lai pilsoniskā sabiedrība mobilizētos politikas veidotāju atbalstam, palīdzētu īstenot nepieciešamās ekonomiskās un sabiedriskās pārmaiņas, kā arī sekmētu publisko finanšu stabilitātes atjaunošanu.

1.2. Politisko lēmumu efektivitāte ir atkarīga ne tikai no zinātniskiem apsvērumiem, bet arī no tā, cik lielā mērā tos atbalsta pilsoniskā sabiedrība. Tāpēc tā cieši jāiesaista ilgtspējīgas attīstības politikas īstenošanas visos posmos, pamatojoties uz galīgo lēmumu un pieņemto saistību iespējami lielāku pārredzamību.

1.3. Lai pilsoniskās sabiedrības līdzdalība tālejošas ilgtspējīgas attīstības politikas izstrādē būtu efektīva un nekļūtu par populistisku instrumentu, šai līdzdalībai jābūt strukturētai.

1.4. Ņemot vērā turpmāk minētās pārdomas un ierosinājumus, EESK prasa iekļaut sabiedrības līdzdalību un zināšanu apmaiņu ilgtspējīgas attīstības stratēģijas pārskatīšanā 2011. gadā, izmantojot rīcības plānu, finansiālus stimulus, kā arī publicējot pilsoniskās sabiedrības kopējo iniciatīvu paraugprakses piemērus.

1.5. Turklāt EESK uzskata, ka ES stratēģijā 2020. gadam liela uzmanība jāvelta ilgtspējīgai attīstībai.

2. Pašiniciatīvas atzinuma mērķis.

2.1. "Mēs neesam mantojuši pasauli no mūsu vecākiem, mēs to esam aizņēmušies no mūsu bērniem". Šī Kanādas haidu cilts indiāņu atziņa lieliski raksturo pašreizējai paaudzei izvirzīto uzdevumu, proti, mainīt mūsu dzīvesveidu un noteikt jaunas iespējas efektīvai, sociāli taisnīgai un ekoloģiski ilgtspējīgai ekonomikas attīstībai, kas nodrošinātu bagātību taisnīgu sadali un pienācīgus dzīves apstākļus visiem iedzīvotājiem.

2.2. Dažu pārmaiņu īstenošanai ir vajadzīgas lejupējas iniciatīvas, piemēram, normatīvie akti, publiskā un/vai privātā sektora ieguldījumu programmas u. c. Citām savukārt – augšupējas iniciatīvas, kuras ierosinājuši iedzīvotāji, apzinoties individuālā ieguldījuma nozīmīgumu. Individuālais ieguldījums izpaužas, piemēram, mainot ieradumus un patēriņa modeļus, atbalstot vai iesaistoties pašvaldību iniciatīvās un pasākumos ilgtspējīgas attīstības veicināšanai.

2.3. Valstu valdībām un Savienībai jāatzīst, ka šīs augšupējās iniciatīvas ir vajadzīgas ne tikai, lai panāktu ekonomikas ilgtspēju, bet arī lai sasniegtu mērķus, ko politiskās iestādes izvirzījušas ilgtspējīgas attīstības jomā. ES līmeņa iniciatīva, piemēram, publicējot iedzīvotāju un pašvaldību saistību un iniciatīvu īstenošanas paraugpraksi ilgtspējīgas attīstības jomā, neapšaubāmi varētu sniegt lielu pievienoto vērtību.

2.4. Šā atzinuma mērķis ir izstrādāt ieteikumus par to, kādā veidā Eiropa varētu sekmēt institucionālo struktūru, uzņēmumu, arodbiedrību, NVO, citu pilsoniskās sabiedrības apvienību vai dalībnieku kopējās iniciatīvas un to efektivitāti, lai gūtu panākumus ilgtspējīgas attīstības jomā.

2.5. Šajā atzinumā EESK pauž viedokli par iespējām sekmēt pilsoniskās sabiedrības aktīvāku ieguldījumu ilgtspējīgas attīstības jomā un par pamatstruktūrām, kas Eiropai būtu jāizveido, lai atbalstītu un maksimāli palielinātu minēto iniciatīvu efektivitāti.

3. **Pilsoniskās sabiedrības uzdevums: būt par ilgtspējīgas attīstības veicināšanas virzītājspēku.**

3.1. Šobrīd daudz tiek runāts par klimata pārmaiņām, kas neapšaubāmi rada apdraudējumu, kam nākotnē var būt katastrofālas sekas. Tomēr tā nav vienīgā parādība, kas kavē mūsu sabiedrības ilgtspējīgu attīstību. Bioloģiskās daudzveidības samazināšanās, atmežošana, augsnes degradācija, toksiskie atkritumi, smagie metāli, organiskie piesārņotāji, nekontrolēta urbanizācija, sociālā nevienlīdzība un netaisnība u. c. arī rada cilvēcei lielas problēmas.

3.2. Lai panāktu ekoloģiski un sociāli ilgtspējīgu dzīvesveidu, turpmāk ir jāpārvar attieksme, kuras būtība ir panākt arvien lielāku izaugsmi, kas nav ilgtspējīga, un jāpāriet no pārmērīga patēriņa un resursu nelietderīgas izmantošanas laikmeta uz labklājības laikmetu, kurā galvenā uzmanība veltīta sabiedrības un sociālajai attīstībai. Kā norādīja Francijas Ekonomikas, sociālo lietu un vides padome, ir svarīgi ņemt vērā *cilvēku kā bioloģisku un sociālu būtni, kā personu ar tai raksturīgajām dabiskajām un kultūras iezīmēm*.

3.3. Tomēr ne pārāk ilgtspējīga attieksme ir raksturīga ne tikai mūsdienās. Cilvēka attieksme pret vidi vienmēr ir bijusi "nepietiekami ilgtspējīga". Mainījies ir tikai ražošanas un patēriņa modeļu izraisītās ekosistēmu degradācijas apmērs un ātrums.

3.4. Turklāt mūsdienās zinātnes atziņas (relatīvas) par ekosistēmu darbību ļauj pamatot un izprast situācijas nopietnību, kā arī norādīt uz daudziem sabiedrības ieradumiem, kas nav ilgtspējīgi. Tomēr šķiet, ka ar pamatotiem brīdinājumiem vien nepietiek, lai sabiedrība pietiekamā mērā apzinātos savu rīcību un mainītu ieradumus, lai tie būtu ilgtspējīgāki un sociāli atbildīgāki.

3.5. Sākotnēji ilgtspējīgas attīstības jēdzienu attiecināja galvenokārt uz dabas resursiem (izrakteņu kurināmā resursu izsīkšana) un piesārņojumu (stratosfēras ozona slāņa noārdīšana), izstrādājot kaitīgo vielu emisijas standartus un resursu ieguves robežvērtības. Vēlāk to paplašināja, iekļaujot tajā ar ekonomikas izaugsmi un sociālo kohēziju saistītās problēmas. Līdz ar to ilgtspējīga attīstība ietver mērķi panākt sabiedrības taisnīgu attīstību, tostarp nabadzības apkarošanu, un nodrošināt nākamajām paaudzēm nepiesārņotu, bagātīgu un daudzveidīgu vidi.

3.6. Gadu gaitā ilgtspējīgas attīstības koncepcija ir kļuvusi vispārpieņemta. Sākumā par ekosistēmām interesējās tikai rietumu pasaulē izveidotās vides aizsardzības kustības. Tagad dabas aizsardzības tematikai, kurā iekļauta arī ilgtspējīga attīstība, pievērsušās visas politiskās partijas.

3.7. Jāatzīmē, ka pilsoniskā sabiedrība nav bijusi neaktīva. Daudzi iedzīvotāji individuāli vai kopīgu pasākumu ietvaros iesaistījušies ilgtspējīgāka dzīvesveida veicināšanā. Minēsim šādus piemērus:

— darbavietā darba devēji un darba ņēmēji cenšas patērēt mazāk enerģijas, samazināt atkritumu apjomu un izstrādāt ilgtspējīgākas ražošanas metodes;

— vairumtirdzniecībā un mazumtirdzniecībā tirgotāji sadarbojas ar klientiem, lai noskaidrotu, kā efektīvāk popularizēt ilgtspējīgākus ražojumus;

— ģimenēs iedzīvotāji veic pasākumus, lai palielinātu mājokļu energoefektivitāti, novērstu resursu nelietderīgu izmantošanu, samazinātu ūdens patēriņu un veicinātu atkritumu pārstrādi

— atsevišķu dalībvalstu izglītības sistēmās bērniem jau no pirmajiem skolas gadiem skaidro vides aizsardzības un ilgtspējīgas attīstības jautājumus.

3.8. Arī reģionālajā līmenī ir izveidotas nozaru organizācijas vai apvienības, vai iedzīvotāju grupas, lai apspriestu ilgtspējīgas attīstības jautājumus, sniegtu atzinumus un veiktu pasākumus.

3.9. Neraugoties uz nesen Kopenhāgenā notikušās ANO Klimata pārmaiņu konferences plašu atspoguļošanu plašsaziņas līdzekļos, interese par ilgtspējīgu attīstību tomēr krasi samazinās. Tas izskaidrojams ar to, ka klimata pārmaiņu seku apkarošana, kas ir tikai viens (kaut arī būtisks) no ilgtspējīgas attīstības aspektiem, dažkārt aizēno citas svarīgas jomas. Iedzīvotāju vilšanos, kuri cerēja uz politiskās varas oficiālām saistībām, papildina zināms skepticisms attiecībā uz reālo apdraudējumu saistībā ar klimata pārmaiņām. Šādu skeptisku attieksmi pauž daži zinātnieki un politiķi, kuri apšauba situācijas nopietnību, mazinot tādējādi interesi un paplašinot opozīcijas kustību.

3.10. Kopenhāgenas konferencei adresētā EESK 2009. gada 23. novembra rezolūcija "Atpakaļceļa nav" iegūst jaunu nozīmi un uzrunā visus pilsoniskās sabiedrības dalībniekus: uzņēmumus, arodbiedrības un pilsoniskās sabiedrības organizācijas. Visiem ir jāiesaistās centienos mazināt klimata pārmaiņu ietekmi un pielāgoties tām.

3.11. Tā kā Kopenhāgenas konference nedeva gaidītos rezultātus un ņemot vērā iespējamo vienaldzības palielināšanos, pilsoniskā sabiedrība vairāk kā jebkad tiek aicināta mobilizēties. Kā ierosināja EESK, pilsoniskajai sabiedrībai ir jāpanāk, lai Eiropas Savienība *neļautos kārdinājumam un neizmantotu Kopenhāgenas neveiksmi kā aizbildinājumu, sašaurinot savus mērķus vai mazinot savu apņemšanos, un lai tā pastiprinātu pasākumus un veidotu tādu attīstības modeli, ko raksturo zema oglekļa savienojumu emisija un dabas resursu saglabāšana un kurā konkurētspējas pamatā ir spēja saskaņot jauninājumus, ienesīgus ieguldījumus un cilvēkkapitālu.*

3.12. Vides, ekonomikas, sociālās un kultūras jomas savstarpējā saikne ir nenoliedzama. Tāpēc ir vajadzīga starpnozaru pieeja, kas apvieno dalībniekus ar dažādām interesēm un kompetenci, kuru uzdevums ir pārvarēt institucionālos un nozaru šķēršļus un apvienot zināšanas un pieredzi. Nedrīkst pieļaut, ka dažādas sabiedrības grupas neitralizē viena otru un ka lēmumu pieņem vislabāk organizēti vēlētie pārstāvji vai interešu grupas.

3.13. Pilsoniskās sabiedrības iniciatīvas šajā jautājumā var būt reāls politiska lēmuma virzītājspēks. Pilsoniskajai sabiedrībai ir iespējas apvienot politikas veidotājus un lēmējus, veicināt visu sabiedrības grupu izpratni par nepieciešamību mainīt ieradumus, patēriņa un ražošanas modeļus, kā arī izstrādāt tālejošas iniciatīvas un darbības.

4. **Publiskas debates par ilgtspējīgu attīstību — vēstures apskats.**

4.1. Organizētas pilsoniskās sabiedrības iniciatīvu rezultātā ANO vispasaules Vides un attīstības konferences (*UNCED*), kas notika 1992. gadā Riodežaneiro, deklarācijā pirmo reizi oficiāli ir minēts, ka pilsoniskā sabiedrība jāiesaista ilgtspējīgas attīstības jautājumu apspriešanā. Viens no deklarācijā minētajiem 27 principiem, kas jāpiemēro ilgtspējīgas attīstības jomā, ir šāds: "sabiedrība jāiesaista lēmumu pieņemšanā" un "sievietēm, jauniešiem, vietējām kopienām un mazākumtautībām ir aktīvāk jāiesaistās šo jautājumu risināšanā".

4.2. "Programmas 21" (Riodežaneiro sammitā izstrādātā ilgtspējīgas attīstības programma) 28. pantā vietējās pašvaldības aicinātas iekļaut savās rīcības programmās ilgtspējīgas attīstības jautājumus, paredzot "konsultēšanos ar iedzīvotājiem".

4.3. Tādējādi tika atzīts, ka ir svarīgi iesaistīt pilsonisko sabiedrību publisko iniciatīvu ietekmes novērtēšanas procesā, mērķu un atbildības noteikšanā ilgtspējīgas attīstības jomā. Līdz ar to visas iesaistītās puses (protams, viena no tām – nākamā paaudze – nebūs pārstāvēta) tādā vai citādā veidā ir cieši jāiesaista projektu izstrādē un īstenošanā.

4.4. Tādēļ nevalstiskās organizācijas, uzņēmumi, arodbiedrības, reģionālās un vietējās pašvaldības, kā arī citas apvienību struktūras vēlas piedalīties debatēs līdzās institucionālajiem un politiskajiem dalībniekiem. Tās ir ierosinājušas daudzus pasākumus, iniciatīvas un izstrādājušas ieteikumus, lai veicinātu ilgtspējīgus ieradumus.

5. **Pilsoniskās sabiedrības iniciatīvas.**

5.1. EESK – organizētas pilsoniskās sabiedrības institucionālais pārstāvis Eiropas Savienības līmenī – jau vairākus gadus pievērusies ilgtspējīgas attīstības tematikai un 2006. gadā izveidoja Ilgtspējīgas attīstības novērošanas centru. Tā mērķis ir veicināt pilsoniskās sabiedrības ieguldījumu ilgtspējīgas attīstības politikas izstrādē, kurā būtu saskaņotas vides, ekonomiskās un sociālās prasības. EESK jau izstrādājusi vairākus atzinumus un ieteikumus par būtiskiem ilgtspējas jautājumiem un turpinās ierosināt praktiskus risinājumus kā piemēram atzinumā par tematu "*Veidot ilgtspējīgu ekonomiku, veicot izmaiņas mūsu patēriņa modelī*" (*INT 497*).

5.2. Tomēr jāsecina, ka institucionālajiem un politiskajiem dalībniekiem salīdzinājumā ar pilsoniskās sabiedrības dalībniekiem joprojām ir noteicošā loma. Daudzas iniciatīvas, kas šķietami paredzētas ilgtspējīgas attīstības veicināšanai, vairāk pakļautas vienas vai otras grupas politiskajām, finansiālajām vai ideoloģiskajām interesēm, nevis vides mērķiem. Līdz ar to ilgtspējīgas attīstības jautājums var kļūt par lobēšanas grupu instrumentu, ko izmanto mērķiem, kas dažkārt ir ļoti attālināti no sākotnējās tematikas.

5.3. Taču ne vienmēr izdodas iesaistīt visus dalībniekus. Nereti kāda pilsoniskās sabiedrības daļa sāk rīkoties tikai tad, kad problēma jārisina neatliekami, savukārt "nesteidzamās" situācijās darbības lauks ir brīvs lobēšanas un opozīcijas grupām.

5.4. Tātad ir jāiet tālāk par vienkāršiem informācijas pasākumiem un jāatrod līdzekļi, kā panākt līdzdalības demokrātiju, kurā koordinācijas struktūrām ir saikne ar visiem pilsoniskās sabiedrības dalībniekiem un tās nodrošina pārstāvību un aktīvu darbību ilgtermiņā, ievērojot vides, sociālo un ekonomisko prasību saskaņotību vietējā un pasaules mēroga pasākumos. Papildus pasaules mēroga pasākumiem šajā jomā ir svarīgi veicināt arī vietējā līmeņa iniciatīvas un iesaistīt tajās pilsonisko sabiedrību. Šāda pieeja ir vispiemērotākā, lai panāktu, ka visi, kuru interesēs šie pasākumi paredzēti, tos atbalstītu.

6. **Reprezentatīva un ilgtermiņā aktīva pilsoniskā sabiedrība.**

6.1. Lai nodrošinātu iedzīvotāju līdzdalību debatēs un lēmumu pieņemšanas procesā, Eiropas Savienības daudzlīmeņu pārvaldības praksē nav vēlams izmantot vienīgi demokrātiski ievēlētas pārstāvības iestādes.

6.2. Orhūsas konvencijā, par ko panākta vienošanās Apvienoto Nāciju Organizācijas Eiropas ekonomikas komisijā (*UNECE*), ir norādīti principi iedzīvotāju reālai līdzdalībai ar vidi saistītu lēmumu pieņemšanā. Tajā iekļautas tiesības uz informācijas pieejamību, iedzīvotāju līdzdalību lēmumu pieņemšanas procesā un tiesības vērsties tiesā saistībā ar vides jautājumiem.

6.3. Orhūsas konvencijā cita starpā noteikts, ka katrai pašvaldībai jāsniedz tās rīcībā esošā informācija par vides jautājumiem jebkurai personai, kas to pieprasa, neprasot šai personai ne apliecināt savu identitāti, ne pamatot pieprasījuma iemeslus. Atzinumā par Direktīvu 2003/4/EK Komiteja kritiski vērtēja, ka transponēšana Kopienas tiesībās atsevišķos aspektos nebija atbilstīga minētās konvencijas noteikumiem, tostarp attiecībā uz jēdzienu "kvalificēta struktūrvienība", kas tiesīga piekļūt informācijai. EESK uzskata, ka minēto direktīvu nepieciešams pārskatīt. Komiteja arī izsaka nožēlu, ka ES līmenī nav minētās konvencijas piemērošanas rezultātu apkopojuma, lai gan valstīm, kas ir ratificējušas konvenciju, ir pienākums izstrādāt ziņojumu par tās īstenošanu.

6.4. Vispirms ir jānosaka iedzīvotāju mērķa grupas līdzdalībai ilgtspējīgas attīstības politikas noteikšanā un izstrādē. Šajā posmā ir jālemj par brīvprātīgo iesaistīšanas procedūrām, jāizvirza konkrēti mērķi, kā arī jānosaka metodes, novērtēšanas un rezultātu izplatīšanas procedūras.

6.5. Tā kā ilgtspējīga attīstība tieši skar visus iedzīvotājus bez izņēmuma, to pārstāvību var panākt tikai tad, ja tajā ietverts plašs sociālo un demogrāfisko iezīmju spektrs un kompetences un viedokļu liela dažādība.

6.6. Tādēļ ir svarīgi apzināt problēmas un izvirzīt konkrētus prioritārus mērķus īstermiņā un vidējā termiņā, ņemot vērā problēmu sociālās un kultūras dimensijas, kurām vajadzētu būt tuvām iedzīvotāju reālajām interesēm. Tas nozīmē, ka jānosaka problēmu prioritāte un tās jārisina atbilstīgi prioritātes līmenim, problēmu seku un kaitējuma apmēram, kā arī ar to atrisināšanu saistītajām izmaksām.

6.7. Iedzīvotājiem līdzdalība jāuztver kā atbildības veidošana, t.i., viņi jāiesaista iniciatīvās jau agrīnā posmā, sākot ar stratēģijas un projektu izstrādi, un viņiem aktīvi jāiesaistās katrā procesa posmā.

6.8. Katrā diskusiju un saskaņotu risinājumu meklējumu posmā vajadzētu iecelt vietējā, reģionālajā un valstu līmenī personu — "ilgtspējīgas attīstības koordinatoru", kam ir pieredze debašu vadīšanā un kas ir neatkarīgs no jebkādas lobiju grupas. Šās personas pienākums būtu informēt, motivēt un uzaicināt uz debatēm ikvienu iedzīvotāju, kas ir ieinteresēts un vēlas tajās piedalīties. Tai būtu jānodrošina pasākumu centrālā koordinēšana, vienlaikus raugoties, lai visi viedokļi tiktu uzklausīti un lai visiem dalībniekiem būtu iespēja piedalīties debatēs, nepieļaujot ļaunprātīgu izmantošanu.

6.9. Koordinatoram jāuzņemas arī starpnieka loma un pārstāvības funkcija publiskajā telpā un attiecībās ar plašsaziņas līdzekļiem, lai paustu ilgtspējīgas attīstības atbalstītāju viedokli, nodrošinātu pareizu informāciju un nepieļautu, ka prese nedalīti monopolizē sabiedrības uzmanību. Turklāt debašu vadītājam vajadzētu cieši sadarboties ar izglītības iestāžu atbildīgajām personām, lai veicinātu izpratni par ilgtspējīgu attīstību jau no pašas bērnības.

6.10. Lai rosinātu iespējami lielāku iedzīvotāju skaitu aktīvi piedalīties lēmumu pieņemšanas procesā saistībā ar ilgtspējīgu attīstību, ir jāizvērtē un jānovērš iemesli, kuru dēļ lielai sabiedrības daļai ir svārstīga un pasīva attieksme.

7. **Novērst šķēršļus pilsoniskās sabiedrības aktīvai līdzdalībai.**

7.1. Pasākumi ekosistēmu degradācijas novēršanai un dzīvesveida maiņas veicināšanai pašreiz ir iekļauti ilgtermiņa plānos, un tie nav īstermiņa realitāte. Šie mērķi pārāk bieži tiek uzlūkoti kā vides problēmas, kuru attīstība līdz katastrofālām sekām ir lēna — pagaidām šī attīstība nav manāma, bet ar laiku tās sekas būs dramatiskas. Tas ir "utilitārs" redzējums, kurā vides jautājumu izpratne aprobežojas ar ikdienu un redzamām sekām un kaitējumiem, atstājot novārtā iespējamo risku, kas pagaidām nav pamanāms vai apstiprināts.

7.2. Lai ikviens iedzīvotājs saprastu, kāpēc ir svarīgi mainīt ieradumus, viņi ir jāinformē un viņiem saprotami jāizskaidro šie iemesli, nelietojot specializētus un sarežģītus terminus. Tomēr nedrīkst arī izmantot tukšus saukļus un aizstāt zinātniskus apsvērumus ar emocijām.

7.3. Efektīvāka saziņa, izmantojot dažādus saziņas līdzekļus un paužot skaidrus un saprotamus vēstījumus, neapšaubāmi ļautu iedzīvotājiem labāk izprast problēmas, ar kurām tiem jāsaskaras, un apzināties veicamos pasākumus.

7.4. Turklāt vēstījumiem jābūt objektīviem. Iedzīvotāju apgrūtināšana ar skaitļiem, ko piedāvā kā neapstrīdamu patiesību, lai gan tie ir maz ticami, rada pretēju rezultātu iecerētajam, piemēram, bijušā ASV viceprezidenta apgalvojums, ka pēc pieciem gadiem Arktikā vasaras mēnešos vairs nebūs ledus. Šādi apgalvojumi rada neuzticēšanos politikas veidotājiem un vienaldzību pret reālajām problēmām.

7.5. Pārspīlētas prognozes par tūlītējām un nenovēršamām katastrofām rada hronisku baiļu atmosfēru, kas ir par iemeslu egocentrismam un attaisno *NIMBY* (*not in my backyard*) attieksmi, kam ir negatīvas sekas uz sociālo kohēziju un ilgtspējīgu attīstību. Vietējās iniciatīvas pret vēja spēkstaciju uzstādīšanu, jo tās bojā dabas skatu, vai nekontrolēta atkritumu sadedzināšana, lai nemaksātu nodevu par atkritumu izvešanu, ir spilgti piemēri, kas raksturo šo norobežošanos.

7.6. Šī vienaldzība ir nopietna problēma: pat ja sekas, iespējams, nav tik dramatiskas, kā daži cenšas to apgalvot, tomēr ir problēmas, kurām steidzami jārod risinājums. Saskaņā ar piesardzības principu ir vēlams reaģēt uz potenciāli bīstamām situācijām, negaidot, ka šis apdraudējums tiks zinātniski apstiprināts.

7.7. Jāraugās, lai iedzīvotāju līdzdalības rezultāti un panākumi tiktu dokumentēti un izplatīti ne tikai speciālistu vidū, neaizmirstot, ka paraugprakses piemēri ir labākais veids, kā kopīgi izmantot panākto progresu.

7.8. Lai nodrošinātu pilsoniskās sabiedrības līdzdalību ilgtermiņā, ir jānorāda un jāpublisko iedzīvotāju ierosinātie priekšlikumi, kas ir īstenoti praksē, pat ja tie īstenoti tikai daļēji.

7.9. Jāveic intensīvs darbs, lai noskaidrotu metodes, ar kurām būtu iespējams mainīt cilvēku ieradumus. Ļoti noderīgs instruments neapšaubāmi ir ilgtspējīgas attīstības iekļaušana valstu izglītības sistēmās, lai jau no pašas bērnības veicinātu bērnu izpratni par šiem jautājumiem. Šajā nolūkā EESK sāka debates par iespēju izveidot Eiropas tīklu, kurā būtu apvienoti valstu forumi izglītošanai un apmācībai tīras enerģijas jomā.

8. **Pasākumu novērtējums.**

8.1. Dalībnieku daudzveidība nozīmē pasākumu formas un satura daudzveidību. Tos nevar salīdzināt un noteikt kopēju atsauci. Tādēļ ir vajadzīgs regulārs ilgtspējīgas attīstības veicināšanas pasākumu novērtējums.

8.2. Turklāt saistībā ar ilgtspējīgas attīstības instrumentalizāciju un dažkārt pārāk stingriem noteikumiem ir jāveic pastāvīgs novērtējums, kura pamatā ir projektu īstenošanas rādītāji.

9. **Novērtēšanas rādītāji.**

9.1. Saskaņā ar rīcības programmu, kas pieņemta 1992. gadā Riodežaneiro, valstīm jāizveido kopīga uzraudzības un novērtēšanas sistēma attiecībā uz sasniegumiem ilgtspējīgas attīstības jomā kopumā un jo īpaši — ietējo programmu īstenošanu. Valstīm arī jāizstrādā vispārpieņemti ekonomiskie, sociālie un vides rādītāji, kas būtu par pamatu lēmumu pieņemšanai visos līmeņos. Šiem rādītājiem jābūt saskaņotiem un tiem jāatspoguļo trīs ilgtspējīgas attīstības dimensijas.

9.2. Novērtēšanas pamatā ir situācijas apraksts, analīze un ieteikumi. Tās uzdevums ir novērtēt politikas, programmas vai pasākuma efektivitāti. Tomēr jāatzīst, ka bieži vien ir grūti novērtēt vides, humāno un sociālo dimensiju. Neraugoties uz grūtībām, tas tomēr ir jāveic, jo, balstoties uz IKP, kas līdz šim bija galvenais labklājības un dzīves kvalitātes rādītājs, politiķi var pieņemt lēmumus, kas kavē sociālo kohēziju un kaitē videi, un atstāt novārtā nākamo paaudžu vajadzības [1].

9.3. Novērtējot ilgtspējīgu attīstību, jānovērtē šādas divas pamattendences: pirmkārt, absorbcijas spēju un, otrkārt, sabiedrības pārvaldības attīstība.

9.4. Nesen izstrādātajā atzinumā (*CESE 647/2010* "IKP un ne tikai. Progresa novērtējums mainīgā pasaulē", ziņotājs — *Josef Zbořil* kgs) EESK pauž atbalstu Komisijas centieniem panākt, lai valstis savos pārskatos iekļautu arī vides un sociālos rādītājus. Paredzams, ka 2010. gada sākumā tiks ierosināts tiesiskais regulējums vides pārskatu jomā. Sociālie rādītāji, ko valstis jau iekļāvušas savos pārskatos, pašreiz vēl netiek pilnībā izmantoti. Tomēr, jo pilnīgāka un integrētāka kļūs pieeja progresa analizēšanai un novērtēšanai mainīgā pasaulē, jo šie rādītāji būs jāizmanto biežāk.

[1] OV C 100, 30.4.2009.

10. **Novērtēšanas metode.**

10.1. Tā kā valstu, reģionālās un vietējās pārvaldes iestādes īsteno ļoti daudzveidīgas programmas un pasākumus ilgtspējīgu ieradumu un dzīvesveida veicināšanai, ir vajadzīga daudzpusīga novērtēšana, ņemot vērā, ka novērtēšana lielā mērā ir atkarīga no reģiona, metodēm un izmantotajiem kritērijiem.

10.2. Turklāt dalībvalstu līmenī novērtēšanā jāiesaista visi ieinteresētie dalībnieki un personas: iestādes, kas atbildīgas par pasākumu koncepcijas izstrādi un īstenošanu, regulējošās iestādes, pakalpojumu sniedzēji, patērētāju, arodbiedrību un pilsoniskās sabiedrības pārstāvji utt. Sabiedriskās domas aptaujas, lai arī to rezultāti ne vienmēr ir viegli saprotami, ir daļa no informēšanas, izpratnes veicināšanas un iedzīvotāju un uzņēmumu līdzdalības politikas, un nodrošina saziņu ar novērtēšanas struktūrām un ļauj informēt tās par savām prasībām.

10.3. Novērtēšanā ne tikai jāiesaista visi dalībnieki, tai jābūt arī neatkarīgai un tajā jāņem vērā atšķirīgie viedokļi, jo ne visiem dalībniekiem ir vienādas intereses, dažos gadījumos tās pat ir pretrunīgas, un ne visiem ir vienāda informācija un pieredze.

10.4. Tādēļ ir jāizmanto vairāki kritēriji, jo viens vienīgs kritērijs nebūs pietiekams, lai novērtētu ilgtspējīgu attīstību veicinošu pasākumu efektivitāti vides, ekonomikas un sociālajā aspektā.

10.5. Novērtēšana ir lietderīga tikai tad, ja to salīdzina ar izvirzītajiem mērķiem un uzdevumiem, kas atbilst trim Lisabonas stratēģijas pīlāriem (ekonomikas izaugsme, sociālā kohēzija un vides aizsardzība). Tātad tai jābalstās uz vairāku kritēriju kopumu.

10.6. Līdzīgi tam, ko EESK ierosināja attiecībā uz vispārējas nozīmes pakalpojumiem ([2]), novērtēšanas sistēmai ir jābalstās uz periodiskiem ziņojumiem, ko valstu vai vietējā līmenī sagatavojušas novērtēšanas iestādes, kas dalībvalstīs izveidotas atbilstīgi iepriekšminētajiem principiem.

10.7. ES līmenī ir jānosaka apmaiņas, pretstatīšanas, salīdzināšanas un koordinēšanas kārtība. Turpmāk Savienībai būs jāsekmē neatkarīgas novērtēšanas dinamika, sadarbībā ar attiecīgo dalībnieku pārstāvjiem izstrādājot Eiropas līmenī saskaņotu novērtēšanas metodi, kuras pamatā ir vienoti rādītāji. Novērtēšanai jāparedz arī resursi.

10.8. Lai novērtēšana būtu atbilstīga un lietderīga, ir jāizveido daudzpusēja Koordinācijas komiteja, kas pārstāv visas iesaistītās puses. Koordinācijas komitejas uzdevumi šajā gadījumā pilnībā atbilstu Eiropas Vides aģentūras kompetencei sadarbībā ar EESK Ilgtspējīgas attīstības novērošanas centru.

10.9. Šī Koordinācijas komiteja būtu atbildīga par:

— atbilstīgu rādītāju izstrādi;

— novērtēšanas metodi;

— veicamo pētījumu specifikācijas izstrādi;

— pētījumu pieprasīšanu, kuros atspoguļota plaša pieredze un citur gūto rezultātu salīdzinošs novērtējums;

— ziņojumu kritisku izskatīšanu;

— paraugprakses un novatorisku pieeju ekstrapolāciju;

— ieteikumu izstrādi;

— rezultātu izplatīšanu.

10.10. Debates ar visām iesaistītajām pusēm par novērtējuma ziņojumiem varētu rīkot kā ikgadēju konferenci par ilgtspējīgas attīstības veicināšanas pasākumu rezultātiem, kurā iepazīstinātu arī ar paraugprakses piemēriem.

Briselē, 2010. gada 26. maijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas priekšsēdētājs

Mario SEPI

([2]) OV C 162, 25.6.2008., 42. lpp.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Starptautiskā tirdzniecība un klimata pārmaiņas"

(2011/C 21/03)

Ziņotāja: ***PICHENOT* kdze**

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja saskaņā ar Reglamenta 29. panta 2. punktu 2009. gada 26. februārī nolēma izstrādāt pašiniciatīvas atzinumu par tematu:

"Starptautiskā tirdzniecība un klimata pārmaiņas".

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Ārējo attiecību specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2010. gada 11. maijā.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 463. plenārajā sesijā, kas notika 2010. gada 26. un 27. maijā (26. maija sēdē), ar 154 balsīm par, 4 pret un 7 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. **Ieteikumi**

1.1. Stratēģijā "Eiropa 2020" iekļautā jaunā tirdzniecības politika ļaus risināt vides problēmas, nepieļaujot protekcionisma mēģinājumus. Tās mērķis ir veidot inovatīvu tirgu, kurā ievērotas vides prasības, un veicināt sociālo labklājību. Šī tālejošā mērķa īstenošanā ES var būt par piemēru, lai virzītu izaugsmi un modeli, ko raksturo zems CO_2 emisijas līmenis, un saglabāt tādējādi līdera pozīciju klimata pārmaiņu seku apkarošanā. Ņemot vērā ekonomikas izaugsmes, transporta un tehnoloģiju izplatības ietekmi, starptautiskā tirdzniecība ir neatņemama sastāvdaļa debatēs par klimata pārmaiņām un virzību uz "zaļo" ekonomiku.

1.2. Komiteja ļoti cer, ka PTO Dohas sarunu vispārīgais secinājums atvieglos vides preču un pakalpojumu tirdzniecību, ievērojami samazinot tarifu un beztarifu šķēršļus. Vienlaikus Komiteja arī uzskata, ka ES jāturpina rādīt piemēru, atvieglojot "zaļo" tehnoloģiju pārņemšanu tās divpusējos un reģionālajos tirdzniecības līgumos.

1.3. Topošās tirdzniecības stratēģijas perspektīvā EESK iesaka veikt vairāk pētījumu par klimata pārmaiņu ietekmi uz vidi un sociālo jomu, tostarp ūdens apsaimniekošanu. Komiteja rosina Eiropas un trešo valstu pilsonisko sabiedrību iesaistīties ietekmes novērtējumu izstrādē divpusējo un reģionālo tirdzniecības sarunu agrīnā posmā, īpaši saistībā ar ilgtspējīgu attīstību.

1.4. Attiecībā uz transportu EESK atbalsta vispārēju mērķu pieņemšanu, kas izvirzīti ANO Vispārējā konvencijā par klimata pārmaiņām (*UNFCCC*), proti, par 10 % samazināt gaisa transporta emisijas un par 20 % – jūras pārvadājumu emisijas. Lēmums sadalīt emisiju samazināšanas pasākumus attiecas arī uz transporta nozari, jo no 2012. gada aviācija tiks pakāpeniski iekļauta ES emisiju kvotu tirdzniecības sistēmā (*SCEQE*). Eiropas iniciatīva, lai izstrādātu tāljūras transporta energoefektivitātes tālejošos mērķus, sekmētu šos pasākumus.

1.5. Ņemot vērā Kopenhāgenas 2009. gada decembra vienošanās par klimata pārmaiņām nepārliecinošo rezultātu un tā sekas, "Klimata un enerģētikas paketē" ir paredzēts, ka 2010. gada jūnijā koplēmuma procedūrā ar Eiropas Parlamentu tiks pieņemts ziņojums, kurā ir ietverti "atbilstoši priekšlikumi" nozarēm, kas pakļautas oglekļa emisiju pārvirzes riskam sakarā ar starptautisko konkurenci un/vai papildu izmaksām, kas rodas no Kopienas CO_2 cenām. Lai gan līdz šim pārvirze nav novērota, sākot ar 2013. gadu šo risku nevar izslēgt. Minētajam riskam vajadzētu pieaugt, kad ES pakāpeniski palielinās izsolēs pārdodamo kvotu apjomu un lielās emisiju radītājas valstis, kas nav ES dalībvalstis, aizkavēs emisiju kvotu apmaiņas tirgu izveidošanu vai iekšējās nodevas ieviešanu.

1.6. Īstermiņā pārvirzes riska ierobežošanai prioritāri jānotiek, palielinot emisiju kvotu bezmaksas piešķiršanu, kuras lielums/apjoms būs atkarīgs no daudzpusējo sarunu par klimata pārmaiņām progresu un rezultātiem. Šī bezmaksas piešķiršana, kas ir orientēta uz jutīgām nozarēm, kuras pamatā ir vislabākie rezultāti un, visbeidzot, kuras priekšnosacījums ir divkārša kritērija – tirdzniecības liberalizēšanas un oglekļa papildu izmaksu – ievērošana, jāparedz kā empīriski pamatots pārejas pasākums un tam jāatbilst starptautiskās tirdzniecības noteikumiem zemas oglekļa dioksīda emisijas modelim.

1.7. Korekcija uz robežas nesaņems atbalstu PTO, kamēr Eiropas savienība dos priekšroku kvotu bezmaksas piešķiršanai. ES ETS var pielīdzināt nodevai (kuru iespējams koriģēt uz robežas) tikai tad, ja visas kvotas tiek izsolītas. Šādu korekciju būtu lietderīgi izmantot kā pagaidu līdzekli attiecībā uz atsevišķām tarifu pozīcijām, pamatotu oglekļa emisijas risku gadījumos, kad visas bezmaksas kvotas jau ir piešķirtas. PTO Strīdu izšķiršanas padomē varēs aizstāvēt tikai ļoti mērķtiecīgas un pamatotas korekcijas, kuru vienīgais mērķis ir ierobežot temperatūras paaugstināšanos 2 °C robežās saskaņā ar Kopenhāgenā panākto vienošanos.

1.8. Ņemot vērā emisiju kvotu apmaiņas pasaules tirgus izveidošanas projektu lēno un nedrošo sagatavošanu, ES dalībvalstis vēl dažus gadus varētu būt starp nedaudzajām valstīm, kas nosaka cenu CO_2. Sakarā ar oglekļa emisiju pārvirzes risku dažās Eiropas nozarēs, kas ir emisijas kvotu tirdzniecības sistēmā, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja arī iesaka ievērojami palielināt ilgtermiņa ieguldījumu apjomus ekonomikas dekarbonizācijai, izveidot paredzamu un drošu, uz stimuliem balstītu sistēmu, kas veicinātu inovāciju, pētniecību un izstrādi tīro tehnoloģiju jomā, kuras vēl nav laistas tirgū.

1.9. Lai attīstītu zaļo ekonomiku un saglabātu līdera pozīciju, Eiropas un klimata interesēs ir īstenot tālejošu mērķi, lai līdz 2050. gadam pakāpeniski panāktu samazinājumu 80 % apmērā, izvirzot, piemēram, vidējā termiņa mērķi no 2020. līdz 2030. gadam panākt samazinājumu 25 līdz 40 % apmērā. Komiteja ierosina izstrādāt ietekmes novērtējumus (vides, nodarbinātības un attīstības jomā) lai sagatavotu pārejas pasākumus no 2020. līdz 2050. gadam.

1.10. Cīņai pret klimata pārmaiņām vajadzīga kopīga sabiedrības rīcība valstu un Eiropas līmenī. Līdztekus tirgus spiedienam (*ETS*) valsts iestādēm nekavējoties jāizstrādā finanšu stimuli un nodokļu atlaides un jāpalielina ieguldījumi pētniecībā un izstrādē saistībā ar videi nekaitīgām tehnoloģijām un pakalpojumiem. Reģionālās un vietējās pašvaldības, izsludinot publiskā iepirkuma konkursu, var sekmēt videi nekaitīgu tehnoloģiju attīstību.

1.11. Kopā ar ražotājiem – CO_2 emitentiem arī patērētājam jāiesaistās cīņā pret siltumnīcefekta gāzu (SEG) emisijām, kas ir tieši saistītas ar tirdzniecību. Komiteja aicina ieviest vienotu un stabilu produktu "oglekļa" mērīšanas metodi, kas aptver visus posmus, sākot no koncepcijas izstrādes līdz tirdzniecībai. Lai to panāktu, Komiteja iesaka pilnveidot aprites cikla analīzi, lielāku uzmanību pievēršot metodoloģiskiem pētījumiem par "oglekļa uzskaiti". ES noteikumu izstrādes un oglekļa daudzuma marķēšanas iniciatīvai joprojām jābūt privātai un decentralizētai; savukārt kopējas mērīšanas un novērtēšanas sistēmas izveide ir nepieciešama, un tā ir Komisijas vai attiecīgas aģentūras kompetence.

1.12. EESK iesaka precizēt vēl pirms PTO Strīdu izšķiršanas Padomes turpmākās tiesu prakses, cik lielā mērā ražošanas procesos un metodēs (RPM) ir pamatots kvotu tirdzniecības ierobežojums vides apsvērumu dēļ [1]. Komiteja iesaka paplašināt PTO Tirdzniecības un vides komitejas pilnvaras, lai noskaidrotu ASV garneļu zvejas strīda juridiskās sekas.

[1] PTO XX pants. Vispārējās vienošanās par tarifiem un tirdzniecību (GATT) XX pantā paredzēta iespēja atkāpties no brīvās tirdzniecības noteikumiem, ja to pamato vides aizsardzības apsvērumi.

2. **Globalizācija un klimats**

2.1. Iepriekšējās desmitgades raksturo starptautiskās tirdzniecības bezprecedenta paplašināšana (21 % no pasaules IKP 2007. gadā, neņemot vērā Eiropas iekšējo tirdzniecību), neraugoties uz krīzes izraisīto 12 % kritumu 2009. gadā. Ekonomikas izaugsmes, transporta un tehnoloģiju izplatīšanas ietekmes rezultātā starptautiskā tirdzniecība kļuva par neatņemamu sastāvdaļu debatēs par klimata pārmaiņām.

2.2. Līdz šim nekāda pilnīga teorija nenosaka un neprecizē visus traucējumus un cēloņsakarības, kas saista tirdzniecību ar klimatu [2]. Pētniecības darbā, mērot tirdzniecības ietekmi uz klimatu un uz vidi vispār, tiek izmantoti trīs savstarpēji saistīti mainīgie lielumi. Mēroga mainīgais lielums: tirdzniecība veicina ekonomiskās darbības palielināšanos un tāpēc, pieņemot, ka tehnoloģijas nemainās, palielina emisijas. Sastāva mainīgais lielums: ģeogrāfiska reorganizēšana pēc salīdzinošām priekšrocībām var saistīties ar emisiju palielināšanos vai samazināšanos atkarībā no vairāk vai mazāk piesārņojošiem ražošanas veidiem, kuros globalizācijas rezultātā specializējas attiecīgās valstis. Tehniskais mainīgais lielums: uzņēmumu atbalstītā pilsoniskās sabiedrības spiediena un valsts iestāžu darbības rezultātā tiek izstrādātas tīrākas tehnoloģijas, kas samazina emisijas. Eiropas uzņēmumi, kuriem piemēro ES ETS, ir vecinājuši, ka ES ir sasniegusi Kioto protokolā noteikto emisiju samazināšanas mērķi.

2.3. Minēto triju tirdzniecības ietekmju uz CO_2 emisijām summa ir negatīva sakarā ar tirdzniecības apjoma pārsvaru, kas pagaidām nekompensē tīro tehnoloģiju izplatīšanu. Attālums starp dažādām ražošanas vietām un gala patēriņa vietām nav vienīgais faktors, kas jāņem vērā; tas arī ne vienmēr ir noteicošais faktors oglekļa bilancē.

2.4. Tomēr īpaša saikne ar klimatu ir tirdzniecības ietekmei uz transportu [3] un galu galā uz emisijām. Pašlaik nafta veido 95 % no pasaules transporta nozarē izmantotās enerģijas. Tādējādi valstu iekšzemes un starptautiskie pārvadājumi ietekmē siltumnīcefekta gāzu (SEG) emisiju līmeni (nedaudz mazāk par 15 % no emisiju kopapjoma).

2.5. Lielākā daļa starptautiskās tirdzniecības aprites notiek pa jūras ceļiem (90 % pēc svara). Ņemot vērā CO_2 emisijas uz 1 kilometru un 1 transportējamo tonnu, šis transporta veids ir starp tiem, kas piesārņo mazāk. Tomēr jāņem vērā arī prognozes par to palielināšanos. Starptautiskā jūrniecības organizācija (SJO) uzskata, ka līdz 2050. gadam jūras transporta emisijas varētu trīskāršoties, ņemot vērā tirdzniecības apjoma palielināšanos starp dienvidu valstīm.

[2] "Tirdzniecība un klimata pārmaiņas", PTO un ANO vides programma, 2009. gada jūnijs.

[3] *CESE 461/2010* (vēl nav publicēts OV).

2.6. Visbeidzot, ūdens krīzes draudi ir klimata sasilšanas vēl vienas nopietnas sekas. Ja netiks veiktas preventīvas darbības, tad līdz 2020. gadam puse no pasaules iedzīvotājiem būs pakļauta ūdens trūkuma riskam. Jau vairāk nekā 1,5 miljardiem planētas iedzīvotāju ir liegta piekļuve dzeramajam ūdenim un ūdens attīrīšanai. Turklāt dažos reģionos arī lauksaimniecībā trūks ūdens, kā rezultātā tirdzniecība kļūs par stratēģisku elementu valstu interešu īstenošanā energoapgādes un klimatiskās drošības, kā arī nodrošinātības ar pārtiku jomā. Sekmējot ierobežoto resursu efektīvu izmantošanu, starptautiskā tirdzniecība varētu mazināt globālo spiedienu uz ūdens resursiem.

3. Tirdzniecības iespējamā nozīme tehnoloģiju izplatībā, lai mazinātu klimata pārmaiņas un pielāgotos tām

3.1. Klimata pārmaiņu starpvaldību padome (*IPCC*) noteica virkni klimata ietekmes samazināšanas un pielāgošanās tehnoloģiju, kuras spēj palīdzēt pārvarēt ar klimata pārmaiņām saistītās problēmas. Daudzas no šīm tehnoloģijām tiek apspriestas notiekošajās PTO sarunās kā vides preces un pakalpojumi, piemēram, vēja turbīnas un hidroelektrostacijas, ar saules enerģiju darbināmie boileri, fotoelementi vai aprīkojums, kas vajadzīgs iekārtu darbībai, un tehnoloģijas, kuras izmanto atjaunojamus enerģijas avotus.

3.2. Šīs sarunas par vides precēm un pakalpojumiem, kas notiek Dohas sarunu ietvaros, var veicināt piekļuves uzlabošanos precēm un tehnoloģijai, kura ir draudzīga videi. Tomēr tūlītēji klimatiskie ieguvumi, kas var rasties no tirdzniecības liberalizācijas, ir ierobežoti. Plašam produkcijas klāstam, un tā tas ir jo sevišķi atjaunojamu enerģijas avotu gadījumā, tarifu barjeras ir zemas vai vidējas (vidēji 2 % bagātajās valstīs, 6 % – attīstības valstīs). Turpretim šķēršļi ieguldījumu jomā un beztarifu šķēršļi joprojām būtiski kavē to izplatīšanu, piemēram, tehniskie un rūpnieciskie noteikumi, administratīvie ierobežojumi, obligāta komerciāla klātbūtne importētājvalstī pakalpojumu sniedzējiem, darbības ierobežojumi ārvalstu uzņēmumiem.

3.3. Saistībā ar Komisijas ierosināto stratēģiju "Eiropa 2020" tirdzniecības jomā EESK uzskata, ka šajā atzinumā iekļauti daži izvērtēšanas elementi attiecībā uz izvirzīto mērķi: "Tirdzniecības atvēršanas iniciatīvas tādām nākotnes nozarēm kā videi nekaitīgi izstrādājumi un tehnoloģijas, augsto tehnoloģiju produkti un pakalpojumi, un iniciatīvas starptautisko standartu noteikšanā, īpaši izaugsmes jomās". EESK īpaši iesaka veikt vairāk pētījumu par klimata pārmaiņu ietekmi uz vidi un sociālo jomu, tostarp ūdens apsaimniekošanu. Komiteja rosina Eiropas un trešo valstu pilsonisko sabiedrību iesaistīties ietekmes novērtējumu izstrādē divpusējo un reģionālo tirdzniecības sarunu agrīnā posmā, īpaši saistībā ar ilgtspējīgu attīstību.

3.4. Dzeramā ūdens jautājumā starptautiskā tirdzniecība var iesaistīties tehnoloģiju pārņemšanas jomā (jūras ūdens atsāļošanas iekārtas, notekūdeņu atkārtota izmantošana un ūdens attīrīšanas metodes). Tādēļ šis aspekts jāiekļauj visās īpašās sarunās par vides preču un pakalpojumu tirdzniecību, kuras iesaka EESK.

3.5. Attiecībā uz transportu EESK atbalsta vispārēju mērķu pieņemšanu, kas izvirzīti ANO Vispārējā konvencijā par klimata pārmaiņām (*UNFCCC*), proti, par 10 % samazināt gaisa transporta emisijas un par 20 % – jūras pārvadājumu emisijas. Lēmums par kopīgiem emisiju samazināšanas pasākumiem attiecas arī uz transporta nozari, jo no 2012. gada arī aviācija pakāpeniski tiks iekļauta ES ETS. Eiropas iniciatīva, lai izstrādātu tāljūras transporta energoefektivitātes tālejošos mērķus, sekmētu šos pasākumus.

3.6. To šķēršļu vidū, kas kavē tīro tehnoloģiju un ar tām saistīto pakalpojumu izplatīšanu, arvien aktuāla ir intelektuālā īpašuma pastiprināta aizsardzība. Pētījumi pierāda, ka intelektuālā īpašuma tiesības, sevišķi patenti, ir ievērojami palielinājušās kopš 90. gadu beigām. Lai gan jo īpaši patenti ļauj to īpašniekam ierobežot tehnoloģiju, kas ir derīgas cīņai pret klimata pārmaiņām, pieejamību, izmantošanu un izstrādi, nesenie pētījumi parāda, ka intelektuālais īpašums ir svarīgs jautājums saistībā ar ilgtermiņa ieguldījumiem un vēl nepieejamu tehnoloģiju izstrādi; turpretim īstermiņā intelektuālais īpašums, šķiet, nav visnoteicošākais šķērslis tīro tehnoloģiju izplatīšanai. Minēto tehnoloģiju tirdzniecības patentu pašreizējās vidējās izmaksas joprojām ir mērenas. Svarīgāk ir risināt problēmas sakarā ar intelektuālā īpašuma tiesību īstenošanu un ievērošanu, kas joprojām attur no eksportēšanas uz dažām valstīm.

3.7. Cīņai pret klimata pārmaiņām vajadzīga kopīga sabiedrības rīcība valstu un Eiropas līmenī. Līdztekus tirgus spiedienam (ES ETS) valsts iestādēm nekavējoties jāizstrādā finanšu stimuli un nodokļu atlaides un jāpalielina ieguldījumi pētniecībā un izstrādē saistībā ar videi nekaitīgām tehnoloģijām un pakalpojumiem, kas vēl nav laisti tirgū. Reģionālās un vietējās pašvaldības, izsludinot publiskā iepirkuma konkursu, var sekmēt videi nekaitīgu tehnoloģiju attīstību.

3.8. Savstarpējā cēloņsakarība starp tirdzniecības liberalizāciju un izaugsmi atstāj neatbildētu jautājumu par importētājvalstu uzņēmumu un patērētāju atbildību par emisijām. Puse no Ķīnas eksporta nonāk Eiropā un ASV. Jāapsver jautājums par "oglekļa uzskaiti", kas neaprobežotos ar primāriem emisiju avotiem un iepriekšējā posma nozarēm, bet aptvertu visus komponentus – no koncepcijas izstrādes līdz tirdzniecībai.

3.9. Komiteja konstatē, ka pašlaik sakarā ar globalizētu nozaru ģeogrāfisko sadrumstalošanos un ievērojamo mobilitāti ir grūti precīzi un ticami izmērīt oglekļa daudzumu produktā. Šīs grūtības, kas raksturīgas, ja liels skaits pasākumu un uzdevumu notiek vienlaikus, neatvieglo tādas tirdzniecības politikas definēšanu, kura vērsta uz patērētāju informēšanu un izpratnes veicināšanu, piemēram, privātas marķēšanas iniciatīvas, ekomarķējums un sertifikācija. Individuālās attieksmes un izvēles maiņa krīzes laikā liecina, ka šie mehānismi ir jāveicina; tomēr Komiteja uzskata, ka tie neaizvieto valsts iestāžu normatīvos pasākumus saistībā ar emisiju tiešu aplikšanu ar nodokli. Komiteja

iesaka uzlabot izmantošanas cikla analīzes (ICA) un padziļināti pētīt sarežģītus metodoloģiskus jautājumus, kas jo sevišķi skar oglekļa uzskaiti, kā arī finanšu aspektus saistībā ar decentralizētas oglekļa uzskaites izveidi visiem dalībniekiem, kuri iesaistīti ražošanas procesā.

3.10. Jebkurā efektīvā vides politikā jābūt iespējai atšķirt produktus pēc to ražošanas procesiem un metodēm (RPM). Pāreja uz zemu oglekļa emisiju ekonomiku varēs notikt tikai tad, ja būs iespējams atšķirt produktus, kas ir ražoti ar metodēm, kurām ir zems siltumnīcefekta gāzu emisijas līmenis. Tas nozīmē, ka dažas metodes, salīdzinot ar citām, ir jāveicina. Ja patērētāji pēc marķējuma varētu atšķirt produktus pēc to ražošanas veida (ekoloģiska vai neekoloģiska), tas mainītu konkurences apstākļus un ļautu secināt, ka divi, atšķirīgi ražoti produkti nav vienādi.

3.11. Tā kā pašlaik pasaulē CO_2 vērtība ir diferencēta, jautājums par produktu līdzību, kas ir PTO galvenais koncepts, ir neatņemama sastāvdaļa debatēs par tirdzniecību un klimatu. EESK iesaka precizēt vēl pirms PTO Strīdu izšķiršanas Padomes turpmākās tiesu prakses, cik lielā mērā ražošanas procesos un metodēs (RPM) ir pamatots kvotu tirdzniecības ierobežojums vides apsvērumu dēļ ([4]). Komiteja iesaka paplašināt PTO Tirdzniecības un vides komitejas pilnvaras, lai noskaidrotu ASV garneļu zvejas strīda juridiskās sekas.

4. **Konkurētspējas un klimata savstarpējā saikne**

4.1. Sarunas tirdzniecības un klimata pārmaiņu jomā noris saskaņā ar diviem dažādiem grafikiem: tirdzniecības sarunām ir vajadzīgas politikas jomas un pasākumi, kas iesniedzas tālu ilgtermiņā, bet klimata sarunas ir vērstas uz tūlītējiem pasākumiem. Šī grafiku pārklāšanās ir par iemeslu tirdzniecības un klimata pārmaiņu politikas sarežģītajām attiecībām. Klimata pasākumiem var būt īstermiņa ietekme uz tirdzniecību; savukārt tirdzniecības pasākumi ietekmēs klimatu tikai tālā nākotnē.

4.2. Ideālā pasaulē CO_2 būtu vienota cena; tādējādi tas orientētu pasaules ekonomiku uz izaugsmi, kas rada mazāk siltumnīcefekta gāzu emisiju, nediskriminējot un nekropļojot konkurenci starp valstīm. Pašreizējā klimata pārmaiņu sarunu posmā ir skaidrs, ka šī ideālā pasaule netiks sasniegta drīz. Vēl ilgus gadus CO_2 cena pasaulē nebūs vienota: no 20 līdz 30 euro par tonnu atkarībā no paredzētā vidējā līmeņa Eiropā, salīdzinot ar nulli lielākajā daļā citu valstu vai reģionu.

4.3. EESK atzīst, ka šajā nepilnīgajā pasaulē konkurētspējas zaudēšanas un oglekļa emisiju pārvirzes (siltumnīcefekta gāzu emisiju radošu uzņēmumu pārcelšana ārpus valstīm un reģioniem, kur CO_2 ir ar visaugstākajiem nodokļiem) risks skar pirmām kārtām valstu grupu, kuras labprātīgi apliek ar nodokli CO_2 emisijas, proti, Eiropu. Starptautisku nozaru nolīgumu izstrāde un ieviešana ir atklātu debašu temats jau vairāk nekā desmit gadus. Tā kā konsenss nav panākts, jautājums joprojām ir neatrisināts, bet šajā virzienā var meklēt jaunas iespējas nozarēm, kas patērē daudz energoresursus. Atjaunojamu energoresursu attīstība un viedie tīkli arī varētu ierobežot konkurētspējas samazināšanos.

4.4. Komiteja atbalsta Komisijas priekšlikumu ([5]) atbilstīgi 2010. gada marta deklarācijai, kurā norādīts, ka Eiropas uzņēmumiem jānodrošina līdzvērtīgi apstākļi ar konkurējošiem ārvalstu uzņēmumiem. Nozarēm, kurām draud uzņēmumu pārcelšana, nekavējoties pēc Kioto perioda (2013–2014) vajadzētu piešķirt papildu bezmaksas finansējumu līdz pat 100 % apmērā saskaņā ar daudzpusējo sarunu rezultātiem klimata pārmaiņu jautājumos.

4.5. Turpmākajā posmā, kad visas kvotas tiks izsolītas un to vērtību varēs pielīdzināt nodevai, pielāgošanas pasākumi uz robežas ļaus risināt problēmas saistībā ar konkurētspējas samazināšanos, ko rada emisijas līmeņa pazemināšanas centieni, kuri Eiropā ir daudz vērienīgāki nekā tās tirdzniecības partnervalstīs. Neatkarīgi no tā, vai pielāgošanas pasākumi robežas būs ievedmuitas nodeva, oglekļa iekļaušanas mehānisms uz robežas vai prasība Eiropas importētājiem iegādāties emisijas kredītus Kopienas emisiju kvotu tirdzniecības sistēmas (ES ETS jeb "Eiropas oglekļa tirgus") ietvaros, tie varētu sekmēt problēmu risināšanu saistībā ar klimata pārmaiņu radīto izmaksu internalizāciju to nozaru saimnieciskajā darbībā, uz kurām attiecas ES ETS.

4.6. Pētījumi liecina, ka konkurētspējas zaudēšana un oglekļa emisiju pārvirze nešķiet nozīmīga divos pirmajos ES ETS ieviešanas posmos. No 2005. līdz 2012. gadam emisijas kvotas tiek piešķirtas dāsni un lielākajā daļā gadījumu – bez maksas ([6]). Tā kā nepastāv pasaules oglekļa tirgus, kas būtu ideālais risinājums,

([4]) Skat. 16. zemsvītras piezīmi.

([5]) Direktīva 2009/29/EK, OV L 140, 5.6.2009., 63. lpp.

([6]) ES ETS pirmais posms (2005–2007) bija izmēģinājuma un mācību posms, kas ļāva noteikt oglekļa cenu, emisijas kvotu brīvu tirdzniecību visā ES un vajadzīgo infrastruktūru, lai pārraudzītu, deklarētu un pārbaudītu attiecīgo uzņēmumu reālās emisijas. Otrais posms (2008–2012) sakrīt ar Kioto protokola pirmo saistību periodu; šajos piecos gados ES un dalībvalstīm ir jāsasniedz protokolā noteikto emisiju mērķus. Kvotu pārāk liela piešķiršana pirmajā posmā izraisīja CO_2 cenu kritumu otrā posma sākumā.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja atbalsta dažādu emisijas tiesību apjoma noteikšanas un tirdzniecības sistēmu izveidošanu, kuru pamatā ir Eiropas sistēma vai citas tikpat efektīvas kvotu ierobežošanas vai tirdzniecības sistēmas. Komiteja iesaka izpētīt visas to saskaņošanas grūtības un risinājums, balstoties uz reģionālo integrāciju un ņemot vērā valūtas maiņas kursu svārstības.

4.7. Konkurētspējas zaudēšanas un oglekļa emisiju pārvirzes risks saglabājas arī trešajā ES ETS posmā (2013–2020), kura laikā ir paredzēta pakāpeniska pāreja uz piešķiršanu izsolēs un pieejamo emisijas kvotu ikgadējais samazinājums, lai sasniegtu mērķi līdz 2020. gadam samazināt emisijas par 20 %, salīdzinot ar 1990. gadu. Visbeidzot, 2025. gadā izsolē tiks izlikti 100 % no kvotām ar starpposma mērķi 70 %, kas jāsasniedz 2020. gadā. Ja tiktu pieņemts emisiju samazinājums 30 % apmērā, būtu lietderīgi pārskatīt kvotu izsoles starpposma mērķus, lai tos pielāgotu citu valstu rezultātiem, kas parakstījušas Kopenhāgenas vienošanos.

5. Eiropas nostāja: klimata un enerģētikas pakete un tās ietekme uz tirdzniecību

5.1. Ņemot vērā konkurētspējas zaudēšanas un oglekļa emisiju pārvirzes riskus, kas izriet no pakāpeniskas kvotu izsoles ieviešanas un emisiju apjoma noteikšanas 2020. gadā, Komisijas klimata un enerģētikas paketē tika ierosināts risinājums divos posmos. Pirmajā posmā paredzēts identificēt skartās nozares, pamatojoties uz diviem kritērijiem: tirdzniecības intensitāte (atvērtība tirdzniecībai ārpus ES) un CO_2 izmaksu ietekme. Pirmais "jutīgo" nozaru saraksts izveidots 2009. gada decembrī, un tas tiks pārskatīts ik pēc 5 gadiem. Komisija veica pētījumu par 200 līdz 300 nozarēm [7]. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja iesaka, lai, sākot ar 2013. gadu, tikai tās nozares, kas atbildīs CO_2 izmaksu un tirdzniecības intensitātes kopējiem kritērijiem, varētu izmantot 100 % bezmaksas CO_2 sadalījumu, pamatojoties uz kopējiem rezultātu rādītājiem. Sākotnējā izvērtējumā uzskaitītas tikai dažas nozares. Komiteja norāda, ka saskaņā ar šo prasību tikai 11 nozares [8] atbilst CO_2 izmaksu un tirdzniecības intensitātes kopējiem kritērijiem.

5.2. Nesaistoša un bez vēriena, Kopenhāgenas vienošanās nedeva gaidīto rezultātu, uz kuru EESK cerēja savā 2009. gada novembra deklarācijā. Turklāt šī deklaratīvā vienošanās, kurai nav līguma juridiskās vērtības, atstāja neatrisinātu jautājumu par Kioto protokola nākotni. Tomēr vienošanās priekšrocība ir tāda, ka tā deva sākotnējo pamatu, lai reģistrētu un salīdzinātu valstu veikumu samazināšanas jomā. Kopenhāgenas vienošanās pielikumā paredzēts, ka saskaņā ar vienošanos Eiropa saglabā savu piedāvājumu panākt SEG 30 % samazinājumu, ja "citas attīstītās valstis uzņemas saistības panākt ar iepriekšminēto salīdzināmus emisiju samazinājumus".

5.3. Ņemot vērā citu attīstīto valstu pašreizējās saistības, Eiropa varētu saglabāt savu sākotnējo samazināšanas mērķi 20 % apmērā. Tādējādi tā mazinātu problēmas saistībā ar konkurētspējas zaudēšanu un oglekļa emisiju pārvirzi, ar kurām saskaras Eiropas nozares, kas ir ES emisiju kvotu tirdzniecības sistēmā. Neraugoties uz to, šī izvēle pilnībā nenovērš oglekļa emisiju pārvirzes jautājumu šādu divu iemeslu dēļ:

— pirmais iemesls: citu valstu mērķi un saistības ir iekļautas tikai Kopenhāgenas vienošanās pielikumā, nenosakot skaidri nekādu juridisku mehānismu, lai salīdzinātu valstu emisijas,

— otrais iemesls: lai gan tika paziņots, ka dažās pasaules vietās tiks izveidoti oglekļa tirgi (Kanādā 2010. gadā, Austrālijā 2011. gadā, ASV 2012. gadā), datumi joprojām tiek pārcelti uz priekšu. Šajos vēl ierobežotajos tirgos paredzamās CO_2 cenas ir zem vidējās Kopienas cenas.

5.4. Pakārtojot savu piedāvājumu 2020. gadā samazināt emisijas par 30 % citu valstu veikumam un saistībām, Eiropa padarīja sevi atkarīgu no hipotētiskas daudzpusējas vienošanās, lai kardināli mainītu izaugsmes virzību uz zemas oglekļa emisijas modeli un panāktu tādējādi 2050. gadā četrreiz mazāku emisijas līmeni. Neatkarīgi no šāda veida nosacījumiem un mērķa ekonomikas pakāpeniskai dekarbonizācijai Amerikā un Ķīnā piemēro vienpusēju augšupēju pieeju saistībā ar ieguldījumiem un inovāciju. Kopenhāgenas vienošanās daļēji ir arī izaicinājums tehnoloģijas jomā. Šis izaicinājums attiecas arī uz Eiropu.

(7) Direktīvas 2003/87/EK 10.a pantā (15) norādīts: "Tiek uzskatīts, ka nozarē vai apakšnozarē pastāv būtisks oglekļa pārvirzes risks, ja: šīs direktīvas īstenošanas rezultātā radušos tiešo un netiešo papildu izmaksu summa ievērojami – vismaz par 5 % – paaugstinātu ražošanas izmaksas, kuras aprēķina kā daļu no bruto pievienotās vērtības; tirdzniecības intensitāte ar trešām valstīm, kuru aprēķina kā kopējās eksporta vērtības uz trešām valstīm summētas ar kopējām importa vērtībām no trešām valstīm attiecību pret kopējo Kopienas tirgus apjomu (gada apgrozījums plus kopējais imports), ir augstāka par 10 %." Šīs nozares ir: cieti saturošu produktu ražošana, cukura ražošana, citu raudzētu dzērienu ražošana, etilspirta ražošana pēc raudzēšanas tehnoloģijas, papīra un kartona ražošana, rafinētu naftas produktu ražošana, lokšņu stikla un dobu stikla izstrādājumu ražošana, keramikas flīžu ražošana, čuguna cauruļu ražošana, kā arī svina, cinka un alvas ražošana. Ja papildus šiem diviem kritērijiem ņem vērā papildu izmaksas 30 % apmērā vai tirgus atvēršanu vairāk nekā 30 % apmērā, šajā sarakstā tiktu iekļautas vēl 16 nozares, t. i., kopā 27 nozares.

(8) Komisijas lēmums 24.12.2009, dokuments C(2009) 10251 (1), OV L 1, 5.1.2010, 10.–18. lpp.

5.5. Lai attīstītu zaļo ekonomiku un saglabātu līdera pozīciju, Eiropas un klimata interesēs ir īstenot tālejošu mērķi, lai līdz 2050. gadam pakāpeniski panāktu samazinājumu 80 % apmērā, izvirzot, piemēram, vidējā termiņa mērķi no 2020. līdz 2030. gadam panākt samazinājumu 25 % līdz 40 % apmērā. Komiteja ierosina izstrādāt ietekmes novērtējumus (vides, nodarbinātības un attīstības jomā) lai sagatavotu pārejas pasākumus no 2020. līdz 2050. gadam.

5.6. Nosakot vidējā termiņa mērķi, ir jāparedz arī reglamentējoši pasākumi un nodokļu stimuli, lai palielinātu ieguldījumus tīro tehnoloģiju pētniecībā un izstrādē. Komisijas paziņojumā "Eiropa 2020" ([9]) norādīts, ka ASV ieguldījumi pētniecībā uz izstrādē ir 2,6 %, Japānā – 3,4 %, bet Eiropā tie ir zemāki par 2 %, galvenokārt privāto ieguldījumu zemā līmeņa dēļ. Šis zemais ieguldījumu līmenis pētniecībā un izstrādē neatbilst Savienības mērķiem (3 %) un klimata pārmaiņu problēmjautājumu risināšanai. Lai īstenotu konkrētus pasākumus šajā jomā, Komiteja ierosina izstrādāt ietekmes (uz vidi, nodarbinātību un attīstību) novērtējumus, lai sagatavotu pāreju uz nākamo posmu 2020. gadā, kā arī turpmākajiem posmiem (2030., 2040., 2050. gadā).

5.7. Abos gadījumos neatkarīgi no tā, vai tiks izvēlēts piesardzīgais vai vērienīgais variants, ES dalībvalstis riskē vēl vairākus gadus būt starp tām retajām valstīm, kas nosaka CO_2 cenu (diezgan ievērojamā līmenī), izmantojot emisiju kvotu apmaiņas pasaules tirgu. Neatkāpjoties no daudzpusējiem tālejošiem mērķiem saistībā ar iesaistīto pušu (*COP*) nākamajām konferencēm Meksikā (2010) un Indijā (2011), Eiropa nedrīkst ignorēt arī "augšupējas pieejas" politikas pētniecības, inovācijas un ieguldījumu jomā. Tomēr paļaujoties tikai uz oglekļa tirgus ietekmi, ES riskē atstāt novārtā citas politikas jomas, kas varētu būt lietderīgas, lai veicinātu pētniecību, inovāciju un ieguldījumus. Salīdzinot ar Āziju un Ameriku, dažādi atveseļošanas plāni, kas sākti Eiropā, nav sasnieguši mērķi.

5.8. Izvēloties piesardzīgu pieeju, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja iesaka oglekļa emisiju pārvirzes jautājumu skatīt pragmatiski. Arī turpmāk saskaņā ar Savienības stratēģisko izvēli priekšroka jādod plaši izplatītajai kvotu bezmaksas piešķiršanai. Korekcija uz robežas nesaņems atbalstu PTO, kamēr Eiropas Savienība dos priekšroku kvotu bezmaksas piešķiršanai. ES ETS var pielīdzināt nodevai (kuru iespējams koriģēt uz robežas) tikai tad, ja visas kvotas tiek izsolītas. Šādu korekciju būtu lietderīgi izmantot kā pagaidu līdzekli attiecībā uz atsevišķām tarifu pozīcijām pamatota oglekļa emisiju pārvirzes riska gadījumos, kad visas bezmaksas kvotas jau ir piešķirtas. PTO Strīdu izšķiršanas padomē varēs aizstāvēt tikai ļoti mērķtiecīgas un pamatotas korekcijas, kuru vienīgais mērķis ir ierobežot temperatūras paaugstināšanos 2 °C robežās saskaņā ar Kopenhāgenā panākto vienošanos.

5.9. Vidējā termiņā šāda izvēle nozīmē, ka būs vajadzīgs atbilstīgs finansējums Eiropas politikai, lai mazinātu sekas. Šīs politikas īstenošana ir uzsākta ar oglekļa piesaistīšanas un uzglabāšanas izmēģinājuma projektiem, kuros paredzēta ieguldījumu un intelektuālā īpašuma kopīgas izmantošanas uzraudzības komiteja. Pagaidu pielāgošanas pasākumi būs uzticami tikai tad, ja tos papildinās inovācijas politika ar mērķi rast risinājumus ilgtspējīgai attīstībai.

Briselē, 2010. gada 26. maijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas priekšsēdētājs

Mario SEPI

([9]) COM(2010) 2020 "Eiropa 2020 – Stratēģija gudrai, ilgtspējīgai un integrējošai izaugsmei".

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "ES un *ASEAN* attiecības"

(2011/C 21/04)

Ziņotājs: **Claudio CAPPELLINI**

Saskaņā ar Reglamenta 29. panta 2. punktu Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 2009. gada 26. februārī nolēma izstrādāt pašiniciatīvas atzinumu par tematu

"*ES un ASEAN attiecības*".

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Ārējo attiecību specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2010. gada 11. maijā.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 463. plenārajā sesijā, kas notika 2010. gada 26. un 27. maijā (26. maija sēdē), ar 163 balsīm par un 5 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. **Secinājumi un ieteikumi.**

1.1. EESK uzsver, ka ES iestāžu un *ASEAN* attiecībām ir ļoti liela nozīme, tāpēc tās ir jāaktualizē un jāaktivizē. Tāpēc izstrādāts šis atzinums, kas ir turpinājums iepriekšējiem EESK atzinumiem par to pašu tematu ([1]); minētajos atzinumos jau pirms desmit gadiem uzsvērts, cik svarīgi Eiropas Savienībai ir vairāk pievērsties attiecībām ar Dienvidaustrumāziju. Atzinumos tika arī norādīts, ka ES būtu varējusi dot ļoti svarīgu ieguldījumu Āzijas reģionālajā integrācijā.

1.2. EESK norāda, ka ES un *ASEAN* dialogā tomēr joprojām nav gūti cerētie panākumi. Neraugoties uz finansiāliem un citāda veida centieniem veicināt strukturētu ES un *ASEAN* dialogu un risināt divpusējas sarunas dažādās jomās (politikā, sadarbībā, tirdzniecībā utt.), konkrēti sasniegumi ir pieticīgi un dialogā gan ar pilsonisko sabiedrību, gan tās iekšienē joprojām nav izsmeltas visas iespējas. Šķiet, ka aizritējusī desmitgade drīzāk raksturojama kā neizmantotas iespējas, nevis laiks, kurā aktīvi veidota partnerība ar reģionu, kas ES starptautisko interešu jomā uzskatāms par stratēģiski svarīgu ([2]). Stāvokli spilgti raksturo situācija tirdzniecības sarunās. ES un *ASEAN* ir vienojušās sarunas atlikt, taču *ASEAN* ir noslēgusi tirdzniecības nolīgumus ar pārējiem svarīgākajiem ģeoekonomiskajiem reģioniem (Ķīnu, Indiju un Austrāliju, turklāt notiek sarunas ar ASV, Dienvidkoreju un Japānu).

1.3. Tagad, kad starptautiskā aina ir būtiski mainījusies, kad politiskā un ekonomiskā situācija ir sarežģītāka nekā pirms desmit gadiem, toties ir parādījušās jaunas integrācijas un dialoga iespējas, šā *REX* komisijas atzinuma mērķis ir izvirzīt vairākus praktiskus priekšlikumus ES un *ASEAN* attiecību atsākšanai.

1.4. Komiteja atkārtoti norāda, ka obligāts priekšnoteikums reģionālās partnerības turpmākajai attīstīšanai joprojām ir tādu darba apstākļu garantēšana, kuri neaizskar cilvēka cieņu, un atbilstība darba pamatstandartiem, kas noteikti Starptautiskās Darba organizācijas (SDO) astoņās konvencijās. Attiecībā uz sarunu sākšanu ar Birmu/Mjanmu nepārvarams šķērslis ir cilvēktiesību aizsardzības jautājums, kā to jau 2008. gada janvārī skaidri norādījis arī Eiropas Parlaments. Tomēr EESK atzinīgi vērtē to, ka ES un *ASEAN* tirdzniecības sarunās izvirzīti vērienīgāki mērķi nekā citos ar *ASEAN* noslēgtajos tirdzniecības nolīgumos, — it īpaši attiecībā uz darba un vides standartiem, kā arī sociālo dialogu ([3]). Ņemot vērā iepriekš minēto, divpusēja pieeja (sk. 4.2.2. punktu) būtu uzskatāma par pirmo soli reģionālu vai daudzpusēju tirdzniecības nolīgumu virzienā, nevis par attālināšanos no tiem. Savā 2008. gada aprīļa atzinumā par tematu "Sarunas par jauniem tirdzniecības nolīgumiem" (*CESE 773/2008*) Komiteja uzsvēra, ka gan minētajās, gan arī citās paziņojumā "Globālā Eiropa" paredzētajās sarunās Komisijai jānodrošina, ka 27 "VPS plus" sistēmā ierakstītās konvencijas "jāiekļauj obligāto jautājumu lokā ar Āzijas valstīm uzsāktajās sarunās, apspriežot ilgtspējīgas attīstības sadaļu". Tas ietver arī sarunas ar *ASEAN*. Tomēr minētajā atzinumā bija norādīts, ka "minētais aspekts katrā konkrētā gadījumā jāvērtē atsevišķi". Tajā pašā atzinumā arī uzsvērts, ka divpusējiem nolīgumiem "jābūt atbilstīgiem daudzpusējai pieejai un, vēlams, tā jāstiprina" (sk. 1.2. punktu).

1.5. Pieredze liecina, ka sadarbība un dialogs ar starptautiskajiem partneriem dažādos pasaules reģionos dod abpusēju labumu. Uzlabojas savstarpējā sapratne un tiek rastas efektīvas metodes uzdevumu un problēmu risināšanai. Tādēļ EESK uzsver, ka, vērtējot brīvās tirdzniecības nolīgumu ar *ASEAN* valstīm ietekmi uz sociālekonomisko ilgtspējību, aktīvāk jāiesaista sociālie partneri un pilsoniskā sabiedrība (gan ES līmenī, gan trešās valstīs). Viņu līdzdalība vajadzīga arī, lai novērtētu to sociālo grupu neaizsargātības pakāpi, kuras visvairāk pakļautas konkurencei, kā arī, lai veidotu stiprāku pilsonisko sabiedrību un strukturēta ES un *ASEAN* dialoga ietvaros veicinātu ilgtspējīgu attīstību. Jāuzsver, ka veiksmīgākas attiecības ar ES ir veidojušās tajās *ASEAN* valstīs (piemēram, Indonēzijā, Taizemē un Filipīnās), kurās ir dziļāk iesakņojušās pilsoniskās sabiedrības organizāciju tradīcijas. Tagad jārod efektīvs veids, kā sadarboties

([1]) *EXT/132* (1996), *EXT/153* (1997).

([2]) Sk. Eiropas Komisijas paziņojumu "Globālā Eiropa. Konkurence pasaulē" (2006).

([3]) Lai gan abas situācijas neapšaubāmi nav salīdzināmas, ES un Dienvidkorejas brīvās tirdzniecības nolīguma 13. nodaļu varētu izmantot par noderīgu paraugu.

ar vājākām pilsoniskās sabiedrības organizācijām citās reģiona valstīs.

1.6. Minētajā jomā EESK cer — un ir gatava — sadarboties ar citām ES iestādēm, lai sekmētu un atvieglotu intensīvāku dialogu ar *ASEAN* valstu pilsonisko sabiedrību un šajā nolūkā dalītos ar tās rīcībā esošajām zināšanām, sevišķi attiecībā uz neaizsargātākajām iedzīvotāju grupām. Nav šaubu, ka šo darbu visefektīvāk un sekmīgāk varētu veikt ciešā sadarbībā ar ES ārējo attiecību jauno diplomātisko dienestu.

1.7. Komiteja iesaka veidot **integrētu un iekļaujošu ES un *ASEAN* sociālo organizāciju platformu** nolūkā atbalstīt svarīgākos starpreģionu integrācijas norises aspektus, kā arī uzlabot to organizāciju veiktspēju, kuras pārstāv vietējās pilsoniskās sabiedrības vajadzības, sevišķi valstīs, kurās minētās organizācijas ir vājākas. Šāds jauns ES un *ASEAN* pilsoniskās sabiedrības pārstāvju sadarbības instruments veicinātu integrētu veiktspējas uzlabošanas stratēģiju, pateicoties konkrētu situāciju izpētei un attiecīgās pieredzes apmaiņai, kā arī dažādiem integrācijas procesa aspektiem, piemēram, sociālajam un kultūras dialogam, sadarbībai zinātnē un ražošanā, vispārējas nozīmes pakalpojumiem un krīžu pārvaldībai.

1.8. Ņemot vērā iepriekš minēto, Komiteja ierosina izvērtēt, vai ir iespējams izveidot **Eiropas fondu** — varbūt ar *ASEAN* Fonda ([4]) un/vai Āzijas un Eiropas fonda (*Asia-Europe Foundation* (*ASEF*)) ([5]) līdzdalību —, kura darbība būtu vērsta uz ES un *ASEAN* dialogu sociālajā, sabiedriskajā, profesionālajā un kultūras jomā. Reāli izpildāma gada darbības programma būtu laba iespēja ieinteresētajām Kopienas publiskajām iestādēm veikt atbilstīgu pārraudzību.

1.9. Īstermiņā Komiteja ierosina arī ieviest **gada pārskatu par *ASEAN* līdzdalības modeļu un sistēmu stāvokli**, lai varētu izvērtēt sasniegto, īpaši tādās jomās kā nodrošinātība ar pārtiku, ūdens un veselība. Pārskats dotu iespēju regulāri vērtēt un uzraudzīt uz vietas īstenotos pasākumus nolūkā stiprināt sociālo un kultūras dimensiju. Tas ļautu arī vieglāk salīdzināt līdzīgus modeļus un pasākumus, ko īstenojušas gan svarīgākās starptautiskās organizācijas, it īpaši ANO Pārtikas un lauksaimniecības organizācija, gan citi starptautiskie dalībnieki (piemēram, ASV un Japāna).

1.10. Visbeidzot, lai veicinātu dialogu ar sociālajiem partneriem un iestāžu sadarbību, Komiteja ierosina iedibināt **pastāvīgu dialogu starp *ASEAN* amatpersonām un delegātiem EESK**, tādējādi radot iespējas regulārām iestāžu diskusijām un sadarbībai, arī saistībā ar organizācijas svarīgākajiem pasākumiem un strukturēta ES-*ASEAN* un *ASEM* dialoga galvenajiem aspektiem. Piemēram, pamatojoties uz kopīgu, reāli īstenojamu rīcības programmu (piem., apspriežot EESK atzinumus attiecībā uz *ASEAN* dalībvalstīm), Komisijai vajadzētu veicināt visu līmeņu *ASEAN* pārstāvju un Eiropas (un ieinteresēto valstu) organizētās pilsoniskās sabiedrības pārstāvju pastāvīgu dialogu. Šādu pasākumu rezultātus vajadzētu kvalitatīvi un kvantitatīvi izvērtēt tādā formā, kas būtu viegli saprotama visās ES un *ASEAN* valodās. Šāda veida ES un *ASEAN* forums, ko atbalsta EESK, varētu raisīt dažādu iestāžu, kā arī publisku un privātu struktūru, interesi.

2. ***ASEAN* raksturīgākās iezīmes un vēsture.**

2.1. Kopš *ASEAN* nodibināšanas tā pakāpeniski pilnveidojusies, ar laiku kļūstot par atšķirīgu un sarežģītāku organizāciju. Lai gan tā dibināta aukstā kara ģeopolitiskajos apstākļos, lai reģionā nodrošinātu stabilitāti, piešķirtu leģitimitāti jaunajām neatkarīgajām valstīm un veicinātu daudzpusību, *ASEAN* pakāpeniski ir paplašinājusi reģionālās integrācijas procesu, kas sākumā attiecās vienīgi uz ekonomiku un tirdzniecību, bet tagad — daļēji 1997. gada krīzes iespaidā — ietver gan institucionālo, gan politekonomisko, gan sociālo un kultūras integrāciju.

2.2. Jau kopš Romas līgumu noslēgšanas un arī vēlāk — pēc vienotās valūtas ieviešanas un Austrumeiropas valstu pievienošanās Eiropas Savienībai — ES ir bijusi "dabisks iedvesmas avots" *ASEAN* valstīm, un ES un *ASEAN* strukturētais dialogs neapšaubāmi ir ietekmējis Dienvidaustrumāzijas nesenās integrācijas tendences. Ar 2008. gada 15. decembrī pieņemto *ASEAN* hartu ([6]) asociācijai tika piešķirts juridiskas personas statuss. *ASEAN* valstu un valdību vadītāju 14. samitā, kas notika 2009. gadā, *ASEAN* iepazīstināja ar ceļvedi kopēja tirgus izveidei līdz 2015. gadam. Tādējādi *ASEAN* kopiena izveidojusies par struktūru ar trim pīlāriem, proti, Ekonomikas kopienu (*Economic Community* (*AEC*)), Politikas un drošības kopienu (*Political-Security Community* (*APSC*)) un Sociālo un kultūras kopienu (*Socio-Cultural Community* (*ASCC*)) ([7]).

([4]) *ASEAN* Fondu izveidoja Kualalumpurā 1997. gada 15. decembrī Apvienības 30. gadadienai veltītajā svinīgajā augsta līmeņa sanāksmē. Tā mērķis ir veicināt Dienvidaustrumāzijas tautu iztiku un labklājību, kā arī palielināt izpratni par reģionālās integrācijas priekšrocībām, ko dod cilvēku personīgie kontakti un sadarbība ar sociālajām un akadēmiskajām institūcijām.

([5]) Āzijas un Eiropas fondu (ASEF) 1997. gada februārī izveidoja ASEM valstis. Fonda uzdevums ir veicināt dialogu un sadarbību starp Āzijas un Eiropas tautām, izmantojot apmaiņu gan intelektuālajā, gan kultūras jomā, gan cilvēku savstarpējos kontaktus, kā arī, iesaistot pilsonisko sabiedrību un kopienas.

([6]) Sk. *ASEAN* hartu (Singapūra, 2007. gada 20. novembris). Šajā konstitucionālajā līgumā ir preambula, trīspadsmit nodaļas un piecdesmit pieci panti, un tajā izklāstīta asociācijas pamatuzbūve.

([7]) Sk. "*ASEAN Economic Community (AEC) Blueprint*" (Singapūra, 2007. gada 20. novembris), "*ASEAN Political-Security Community Blueprint*" (Cha-Am, 2009. gada 1. marts) un "*The Blueprint for the ASEAN Socio-Cultural Community*" (*Cha-Am*, 2009. gada 1. marts).

2.3. Ekonomikas kopienu izveidoja pēc tirgus liberalizācijas saskaņā ar *AFTA* (*ASEAN* Brīvās tirdzniecības nolīgumu) un pēc investīciju liberalizācijas *ASEAN* valstīs atbilstīgi *AIA* (*ASEAN* Investīciju zonas (*ASEAN Investment Area*)) līgumam, paredzot piecus gadus ilgu izņēmuma periodu KLMV valstīm ([8]). Par Politikas un drošības kopienas jautājumiem lemj ar starpvaldību dialoga palīdzību. Sociālā un kultūras sadarbība galvenokārt saistīta ar sadarbību tādās jomās kā izglītība, cilvēkresursu attīstība, IKT, sabiedriskā sektora nodarbinātība, labklājība, nabadzības mazināšana, nodrošinātība ar pārtiku, infekcijas slimību profilakse un uzraudzība, rīcība dabas katastrofu gadījumos, bērnu, sieviešu un invalīdu tiesību aizsardzība, kā arī vides aizsardzība.

2.4. Vienlaikus ar *ASEAN* institucionālo nostiprināšanos pieaugusi arī tās starptautiskā nozīme. 2010. gada 1. janvārī stājās spēkā brīvās tirdzniecības nolīgumi ar Austrāliju, Jaunzēlandi, Ķīnu un Indiju. *ASEAN*-Austrālijas-Jaunzēlandes brīvās tirdzniecības zonā (*AANZFTA*) paredzēta brīva preču (99 % galveno preču no Indonēzijas, Malaizijas, Filipīnām un Vjetnamas), pakalpojumu un investīciju aprite.

2.5. Ķīnas-*ASEAN* brīvās tirdzniecības zonā (*CAFTA*) atcelti muitas nodokļi 7000 produktu kategorijām (apmēram 90 % no visām muitas pozīcijām), tādējādi radot integrētu tirgu, kurš apkalpo aptuveni 1,9 miljardus cilvēku un kura tirdzniecības apjoms ir ap 4,5 miljardiem dolāru. KLMV valstīm noteikts pārejas periods līdz 2015. gadam.

2.6. Ar *ASEAN* un Indijas preču tirdzniecības nolīgumu (*ASEAN-India Trade in Goods Agreement (TIG)*) ir paredzēta pakāpeniska tarifu liberalizācija attiecībā uz vairāk nekā 90 % tirgojamo preču, tostarp uz tādiem īpašiem produktiem kā palmu eļļa, kafija, tēja un pipari. Arī šā nolīguma rezultātā ir radīts vērienīgs integrēts tirgus, kas aptver vairāk nekā 1,8 miljardus iedzīvotāju.

2.7. *ASEAN* ir izveidojusi arī priviliģētas politiskās un ekonomiskās sadarbības attiecības ar Dienvidkoreju, Japānu un Ķīnu (*ASEAN*+3), kā arī ar ASV, kurām, kā zināms, Klusā okeāna dienvidaustrumu reģionā ir stratēģiskas intereses un kuras jau noslēgušas brīvās tirdzniecības nolīgumu ar Singapūru. Sevišķi liela stratēģiskā nozīme ir ASV prezidenta B. Obamas ierosinājumam (attiecīgās sarunas notiek jau kopš pērnā gada marta) paplašināt Klusā okeāna valstu partnerību (*Trans-Pacific Partnership (TPP)*), kurā patlaban ir Bruneja, Čīle, Jaunzēlande un Singapūra, un ietvert tajā arī ASV, Austrāliju, Peru un Vjetnamu.

3. **ES un *ASEAN* attiecību pašreizējais stāvoklis.**

3.1. ES un *ASEAN* attiecību lielo nozīmi spilgti apliecina abu ģeoekonomisko veidojumu tirdzniecības un finansiālās saiknes. Eiropas Komisijas paziņojumā "Globālā Eiropa. Konkurence pasaulē" (2006) norādīts, ka *ASEAN* tās ievērojamā izaugsmes potenciāla dēļ uzskatāma par prioritāru tirgu. No 2004. līdz 2008. gadam ES un *ASEAN* preču un pakalpojumu tirdzniecības apjoms ir pieaudzis vairāk nekā par 25 % un 2008. gadā sasniedza 175 miljardus *euro* (Tirdzniecības ĢD dati).

3.2. Patlaban *ASEAN* ir trešais lielākais ES tirdzniecības partneris aiz ASV un Ķīnas, un attiecīgais importa īpatsvars ir 7 %. ES tirdzniecības bilancē attiecībā pret *ASEAN* vērojams būtisks deficīts — aptuveni 25 miljardi *euro* 2008. gadā (*Eurostat* dati). ES galvenokārt ieved iekārtas (29,2 miljardi *euro* 2008. gadā) un lauksaimniecības produktus (12,4 miljardi *euro* 2008. gadā). Tomēr pakalpojumu nozarē vērojams tirdzniecības bilances pārpalikums (+2,6 miljardi *euro* 2007. gadā, *Eurostat* dati).

3.3. Investīciju jomā 2005.–2007. gadā kapitāla plūsma starp ES un *ASEAN* vērtības ziņā pieauga par 200 % (tās kopējā vērtība pēc *Eurostat* datiem sasniegusi 105,4 miljardus *euro*). No visa *ASEAN* ārvalstu investīciju kopapjoma 27 % ir saistāmi ar Eiropas investoriem, no kuriem lielākā daļa iegulda Singapūrā (65 %), kā arī Malaizijā (9 %), Taizemē, Indonēzijā, Brunejā un Vjetnamā (katrā pa 5–7 %), savukārt pārējās valstīs nonāk tikai 1 % investīciju. Tomēr tajā pašā laikposmā vērojams arī nozīmīgs plūsmas pieaugums virzienā no *ASEAN* uz ES — no 29,7 līdz 43,6 miljardiem *euro* (*Eurostat* dati). Taču lielākā daļa jeb 85 % *ASEAN* investīciju ir no tikai divām valstīm — Singapūras un Malaizijas ([9]).

3.4. Neraugoties uz tirdzniecības un finansiālo attiecību izaugsmi, *ASEAN* tirgos joprojām saglabājas vērā ņemamas tarifu un beztarifu barjeras. Šo barjeru likvidēšana ar ES un *ASEAN* brīvās tirdzniecības nolīguma palīdzību Eiropas Savienībai nozīmētu būtisku ieguvumu, sevišķi pakalpojumu nozarē. Labumu gūtu arī *ASEAN* (ietekme uz dažādām valstīm gan būtu atšķirīga), jo vispārējās tendences reģionā rāda, ka, palielinoties integrācijas līmenim, ieguvumi pieaug (sk. *TSIA*, Tirdzniecības ĢD) ([10]).

3.5. Tirdzniecības sarunas, ko ES 2007. gada jūlijā sāka ar septiņām *ASEAN* valstīm ([11]), kuras nepieder pie vismazāk attīstītajām valstīm, pēc savstarpējas vienošanās 2009. gada martā tika atliktas. Ne vien ievērojamās *ASEAN* partneru atšķirības no ekonomikas viedokļa (saistībā ar tādiem faktoriem kā sabiedrības attīstības līmenis, paredzamais dzīves ilgums, nabadzības līmenis un prioritātes publisko izdevumu jomā) un atšķirības tirdzniecības politikā, bet arī dziļās politiskās domstarpības (pietiek minēt kaut vai militāro diktatūru un cilvēktiesību problēmas Birmā/Mjanmā) izrādījās nepārvarams šķērslis pat tirdzniecības sarunām. Šajā jautājumā EESK nostāja ir tāda pati kā Eiropas Parlamentam, kurš 2008. gada janvārī pauda viedokli, ka ar patlaban pie varas esošo Birmas/Mjanmas militāro režīmu nav ieteicams slēgt tirdzniecības nolīgumu.

([8]) Ar akronīmu KLMV apzīmē valstis, kuras organizācijai pievienojušās nesen — Kambodžu, Laosu, Mjanmu un Vjetnamu.

([9]) No astoņpadsmit daudznacionālām *ASEAN* korporācijām, kuras atrodamas 100 lielāko starptautiska līmeņa uzņēmumu sarakstā, vienpadsmit darbojas Singapūrā un Malaizijā (*UNCTAD* dati).

([10]) Tirdzniecības ĢD, ES un *ASEAN* BTN ilgtspējības ietekmes novērtējums (*Trade Sustainability Impact Assessment (TSIA) of the FTA between the EU and ASEAN*), 2009. gada jūnijs, *TRADE07/C1/C01 – Lot 2*.

([11]) Indonēzija, Malaizija, Singapūra, Bruneja, Taizeme, Filipīnas un Vjetnama.

3.6. Lai gan virzība uz ciešākiem ekonomiskajiem un tirdzniecības sakariem ir apsīkusi, pēdējā laikā pamazām sāk veidoties ES un *ASEAN* attiecības politiskajā un institucionālajā jomā, taču tās saistītas tikai ar valdībām. Var minēt tādus piemērus kā *ASEAN* un ES Reģionālās integrācijas atbalsta programma (*ASEAN-EU Programme for Regional Integration Support*) (I un II posms) ([12]), Starpreģionālā ES un *ASEAN* tirdzniecības iniciatīva (*Trans-Regional EU-ASEAN Trade Initiative* (*TREATI*)) ([13]) un Reģionālais ES un *ASEAN* dialoga instruments (*Regional EU-ASEAN Dialogue Instrument* (*READI*)) ([14]).

3.7. Papildus minētajiem nolīgumiem abas puses ir parakstījušas arī kopīgu deklarāciju par terorisma apkarošanu (*ASEAN* un ES ministru 14. sanāksmē, kas notika 2003. gadā) ([15]), un 2007. gada 15. maijā Nirnbergā notikušajā *ASEAN* un ES ministru 16. sanāksmē pieņēmušas kopīgu rīcības plānu ciešākas partnerības īstenošanai (Nirnbergas rīcības plāns 2007.–2012. gadam).

3.8. ES un *ASEAN* politiskā sadarbība norisinās ārlietu ministru un augstāko amatpersonu kopīgu sanāksmju veidā. ES un *ASEAN* ārlietu ministru 17. sanāksme, kas 2009. gada 27. un 28. maijā notika Pnompeņā, Kambodžā, bija iespēja apzināt paveikto pirmajos divos Nirnbergas rīcības plāna īstenošanas gados un aplūkot aktuālākos jautājumus (piemēram, vispasaules ekonomikas lejupslīdi un A/H1N1 pandēmijas radītos draudus). Sanāksmes noslēgumā pieņēma "Pnompeņas darba kārtību", kurā izklāstītas prioritātes un uzdevumi 2009.–2010. gadam.

3.9. Jānorāda arī uz Āzijas un Eiropas Sanāksmes (*Asia-Europe Meeting* (*ASEM*)) pozitīvo pieredzi; lai gan šī struktūra nav ES un *ASEAN* dialoga daļa, tomēr patlaban tā ir nozīmīgs Eiropas un Āzijas daudzpusējo attiecību instruments ([16]). *ASEM* ne tikai rīko starpvaldību sammitus reizi divos gados ([17]), bet arī vada Āzijas un Eiropas Tautu forumu (*Asia-Europe People's Forum*), Āzijas un Eiropas Parlamentāro partnerību (*Asia-Europe Parliamentary Partnership*) un Āzijas un Eiropas Uzņēmējdarbības forumu (*Asia-Europe Business Forum*), kā arī nodrošina Eirāzijas Informācijas tīklu (*Trans-Eurasia Information Network* (*TEIN*)) — interneta tīklu izglītības un pētniecības jomas pārstāvju zinātniskajai sadarbībai ([18]).

4. ES un *ASEAN* attiecību galvenie virzieni.

4.1. Nepretendējot uz izsmeļošu situācijas analīzi, EESK uzskata, ka būtu lietderīgi pievērst uzmanību vairākām prioritārām jomām un būtiskākajiem jautājumiem, kas uzskatāmi par stratēģiski svarīgiem turpmākajā ES un *ASEAN* attiecību virzībā, lai sniegtu vadlīnijas un apzinātu iespējas konkrētai rīcībai.

4.2. Kā jau norādīts, ES un ASEAN tirdzniecības sarunas patlaban ir apturētas. Lai saglabātu aktīvu saikni ar reģionu, ES ir sākusi darbu pie divpusējiem tirdzniecības nolīgumiem ar dažām *ASEAN* dalībvalstīm (pirmkārt ar Singapūru un Vjetnamu).

4.2.1. Nevar noliegt, ka *ASEAN* valstis politiskajā un institucionālajā ziņā joprojām ir ļoti dažādas (asociācijā ir gan demokrātiskas, gan daļēji demokrātiskas, gan autoritāras valstis, gan arī tādas valstis, kurās nepārprotami valda militāra diktatūra, piemēram, Birma/Mjanma); arī no ekonomikas viedokļa nevienādība ir ievērojama (piemēram, visi sociālekonomiskās attīstības rādītāji *ASEAN-6* valstīs nepārprotami atšķiras no jaunajām KLMV valstīm). Turklāt *ASEAN* institūcijām (sekretariātam un prezidentūrai) nav pilnvarojuma sarunām. Piesardzīga attieksme valda arī pret sociālajām izmaksām, kādas KLMV valstīm varētu radīt cieša ekonomiskā integrācija ([19]).

4.2.2. Tomēr divpusējas sarunas noteikti nav vislabākais risinājums, un arī pašas *ASEAN* valstis ir asi kritizējušas dažu valstu (Birmas, Kambodžas un Laosas) izslēgšanu no sarunām. Turklāt patiesi reģionālas sarunas jāveicina arī tādēļ, lai stiprinātu Eiropas klātbūtni reģionā un uzlabotu dialogu ar Ķīnu, ņemot vērā savstarpējās ciešās ekonomiskās saites reģionā. Raugoties no šāda skatupunkta, divpusēju sarunu sākšana ar *ASEAN* valstīm uzskatāma tikai par pirmo soli virzienā uz plašāku reģionālu partnerību, — gan tāpēc, ka Āzijai ir būtiska nozīme starptautiskajā politekonomisko spēku līdzsvarā un netieša loma arī ES un Ķīnas attiecībās, gan tāpēc, ka

([12]) *ASEAN* un ES Reģionālās integrācijas atbalsta programmu (*APRIS I, ASEAN-EU Programme for Regional Integration Support*) parakstīja Džakartā 2003. gada septembrī, paredzot ieguldīt 4,5 miljonus *euro*, lai sasniegtu Vjentjanas Rīcības programmas mērķus, īstenotu *ASEAN* "viena loga" sistēmu muitas procedūru vienādošanai, mazinātu tirdzniecību apgrūtinošos tehniskos šķēršļus, kā arī izlīdzinātu kvalitātes standartus reģionā un sniegtu tehnisku atbalstu *ASEAN* sekretariātam. Savukārt *APRIS II* (sk. *ASEAN* un ES Reģionālās integrācijas atbalsta programmas (*APRIS*) II posmu (Džakarta, 2006. gada novembris)) galvenie mērķi ir šādi: tirdzniecības jomā — veicināt *ASEAN* standartu izlīdzināšanu ar starptautiskajiem standartiem; investīciju jomā — sekmēt rīcības plāna pieņemšanu nolūkā paātrināt tādu barjeru atcelšanu, kuras kavē kapitāla ieplūšanu un brīvu apriti reģionā; iestāžu līmenī — veicināt *ASEAN* strīdu izšķiršanas mehānisma nostiprināšanu un sniegt atbalstu *ASEAN* sekretariātam, lai nodrošinātu efektīvu tā darbību. *APRIS II* attiecas uz 2006.–2009. gadu, un tās finansējumu nodrošina Eiropas Savienības sākotnējā apņemšanās ieguldīt 8,4 miljonus *euro*. *APRIS II* iniciatīvu atbalstam 2007. gadā papildus tika piešķirti 7,2 miljoni *euro*, lai reģiona valstīs sasniegtu vienotus standartus lauksaimniecības pārtikas ražošanā, elektronikas, kosmētikas un koksnes izstrādājumu nozarē.

([13]) Tehniskā atbalsta programma, ko ES ir apņēmusies nodrošināt Dienvidaustrumāzijas valstīm, lai palīdzētu sasniegt *ASEAN* integrācijas mērķus saistībā ar lauksaimniecības pārtikas un rūpniecības izstrādājumu standartiem un tirdzniecību kavējošiem tehniskiem šķēršļiem. Sk. Starpreģionālo ES un *ASEAN* tirdzniecības iniciatīvu (*Trans-Regional EU-ASEAN Trade Initiative*), Luangprabanga, 2003. gada 4. aprīlis.

([14]) *READI* attiecas uz visiem ar tirdzniecību nesaistītajiem sadarbības veidiem un paredzēts politiskā dialoga veicināšanai tādās kopējo interešu jomās kā informācijas sabiedrība, klimata pārmaiņas, civilās aviācijas lidojumu drošība, nodarbinātība un sociālās lietas, enerģētika, zinātne un tehnoloģijas.

([15]) Sk. Kopīgo deklarāciju par terorisma apkarošanu (Brisele, 2003. gada 27.–28. janvāris).

([16]) Šobrīd *ASEM* ir 45 dalībvalstis, kas pārstāv pusi no visas pasaules IKP, gandrīz 60 % no visiem pasaules iedzīvotājiem un 60 % no pasaules tirdzniecības (Eiropas Komisijas dati) apjoma.

([17]) Oktobrī Briselē notiks 8. sammits par tematu "Dzīves kvalitātes uzlabošana".

([18]) Projekts *TEIN3* (http://www.tein3.net/) ir vārteja, kas palīdz īstenot zinātnisko sadarbību starp 8 000 Āzijas un Klusā okeāna reģiona pētniecības centriem un akadēmiskajām iestādēm un veicina to dalību kopīgos projektos ar Eiropas kolēģiem. Eiropas un Āzijas pētniecības organizāciju telemātisku sadarbību nodrošina pieslēgums tīklam *GÉANT*.

([19]) Ievērojot "īpašu un diferencētu attieksmi", kas pieņemta PTO, ES ir gatava ņemt vērā partnervalstu atšķirīgo attīstības līmeni. Pateicoties iniciatīvai "Viss, izņemot ieroču", Laosas un Kambodžas eksportprecēm jau ir piešķirta preferenciāla piekļuve ES tirgum.

Dienvidaustrumāzijas valstis līdz 2015. gadam plāno izveidot kopēju tirgu, un šo mērķi ES atbalsta gan tehniski, gan finansiāli.

4.3. ES patlaban risina sarunas par īpašiem plašākas sadarbības nolīgumiem ar *ASEAN* valstīm (Partnerības un sadarbības nolīgumiem — PSN) un atbalsta *ASEAN* Integrācijas iniciatīvu (*Initiative for ASEAN Integration (IAI)*) un iniciatīvas attiecībā uz subreģionālās izaugsmes zonām ([20]). Turklāt ir pastiprināta sadarbība arī izglītībā un profesionālajā apmācībā, kur par galveno mērķi izvirzīta apmācības standartu paaugstināšana un valodu apguves veicināšana, kā arī mūsdienīgu informācijas un komunikācijas tehnoloģiju izmantošana ([21]).

4.3.1. Aktuāls jautājums ir arī nodrošinātība ar pārtiku, tāpēc ES plāno šajā jomā pastiprināt sadarbību ar ANO Pārtikas un lauksaimniecības organizāciju. Minētā organizācija jau ir sadarbojusies ar *ASEAN*, izstrādājot *ASEAN* Integrēto sistēmu pārtikas nodrošinājumam (*ASEAN Integrated Food Security Framework (AIFS)*) un attiecīgu Stratēģisko rīcības plānu pārtikas nodrošinājumam (*Strategic Plan of Action for Food Security (SPA-FS)*), kā arī pašlaik desmit valstīs veic pētījumus par krīzes ietekmi uz reģiona nodrošinātību ar pārtiku. ANO Pārtikas un lauksaimniecības organizācija gatavo arī saprašanās memorandu ar *ASEAN*, lai savstarpējām attiecībām piešķirtu oficiālu statusu un atvieglotu tehniskās palīdzības sniegšanu saistībā ar reģiona nodrošinātību ar pārtiku.

4.3.2. Ņemot vērā reģiona sociālekonomisko neaizsargātību pret ārējiem triecieniem un jebkādu iespējamo papildu ietekmi, ko brīvās tirdzniecības līgumu noslēgšana neapšaubāmi radītu dažām dalībvalstīm un sociālajām grupām, kas visvairāk pakļautas konkurencei, ieteicams pievērst lielāku uzmanību noteiktiem ekonomiskās sadarbības aspektiem, tostarp zināšanu apmaiņai ar citām starptautiskām institūcijām un pētniecības centriem.

4.4. ES un *ASEAN* politiskā sadarbība joprojām veidojas galvenokārt valdību līmenī, regulāri (reizi divos gados) tiekoties ārlietu ministriem un augstākajām amatpersonām. Taču ministru sanāksmes ļāvušas pusēm tuvināt savas ārpolitikas nostādnes. Piemēram, ES ir izteikusi vēlmi pievienoties *ASEAN* Draudzības un sadarbības līgumam, un *ASEAN* šajā saistībā ir piekritusi attiecināt līgumu arī uz pārvaldes struktūrām.

4.4.1. Sociālā un kultūras sadarbība 2009.–2010. gadā ir noteikta "Pnompeņas darba kārtībā", kurā izklāstīti kopīgi sasniedzamie mērķi veselības aizsardzībā, zinātnē un tehnoloģijās, profesionālajā apmācībā un mākslas un kultūras mantojuma aizsardzībā. Paradoksāli, tomēr pat sociālās sadarbības jomā pilsoniskās sabiedrības līdzdalība joprojām ir niecīga. Šobrīd patiešām nav pietiekami daudz struktūrvienību, lai sociālie partneri, kā arī pārējie iedzīvotāji varētu paust dažādās vajadzības un vēlmes gan saistībā ar pašreizējo situāciju, gan ES un *ASEAN* sadarbības turpmākajām perspektīvām ([22]).

4.4.2. Visbeidzot, cilvēktiesību aizsardzības jomā atzinīgi vērtējama *ASEAN* Starpvaldību komisijas cilvēktiesību jautājumos (*ASEAN Intergovernmental Commission on Human Rights*) nesenā izveidošana, stājoties spēkā *ASEAN* hartai. Lai gan šai struktūrvienībai nav izpildu vai sankciju pilnvaru (vismaz patlaban) un tādējādi tā vairāk nodarbojas ar cilvēktiesību ievērošanas veicināšanu, nevis cilvēktiesību aizsardzību, tā tomēr neapšaubāmi ir pirmais solis ceļā uz cilvēktiesību vispusīgāku aizsardzību, un uz šādu mērķi organizācijai arī būs jātiecas turpmākajos gados. Tomēr Komiteja uzsver, ka Birmas/Mjanmas pašreizējā cilvēktiesību stāvokļa dēļ nav iespējams turpināt sarunas ar šajā valstī patlaban valdošo militāri diktatorisko režīmu.

Briselē, 2010. gada 26. maijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas priekšsēdētājs

Mario SEPI

([20]) Patlaban tiek īstenoti pieci kopīgi projekti, kuru budžeta kopapjoms ir 55,5 miljoni *euro*.

([21]) Par prioritāriem nosakāmi profesionālās apmācības, transporta, enerģētikas un ilgtspējīgas attīstības projekti. Sk. Reģionālo ES un *ASEAN* dialoga instrumentu (*Regional EU-ASEAN Dialogue Instrument*), Kualalumpura, 2005. g.

([22]) Vienīgais (daļējais) izņēmums ir 2001. gadā Briselē izveidotais *ASEAN* un ES Uzņēmējdarbības tīkls (*ASEAN-EU Business Network*), kura mērķis ir veicināt abu pušu tirdzniecības attiecības.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "28. regulējums – iespēja samazināt tiesību aktu izstrādi Kopienas līmenī" (pašiniciatīvas atzinums)

(2011/C 21/05)

Ziņotājs: ***PEGADO LIZ* kgs**

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 2009. gada 16. jūlijā saskaņā ar Reglamenta 29. panta 2. punktu nolēma izstrādāt pašiniciatīvas atzinumu par tematu

"28. regulējums — alternatīva, lai samazinātu tiesību aktu izstrādi Eiropas Kopienas līmenī".

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2010. gada 30. martā.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 463. plenārajā sesijā, kas notika 2010. gada 26. un 27. maijā (27. maija sēdē), ar 124 balsīm par, 8 balsīm pret un 20 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. **Apsvērumi un ieteikumi**.

1.1. Pilsoniskās sabiedrības pārstāvji pēdējā laikā vairākkārt ir uzdevuši jautājumu, vai konkrētās jomās kā alternatīvu tradicionālajai tiesību aktu saskaņošanai varētu piemērot fakultatīvu režīmu, tādējādi pilnībā regulējot atsevišķas tiesiskās attiecības, proti, civilās līgumtiesības.

1.2. Tāpat dažādos Eiropas Komisijas un Eiropas Parlamenta dokumentos minēta iespēja piemērot tā dēvēto 28. regulējumu galvenokārt attiecībā uz svarīgiem jautājumiem, kuros paredzams, ka nepieciešamā pilnīgā saskaņošana būs grūti sasniedzama vai pat neiespējama.

1.3. EESK vairākos atzinumos ir paudusi atbalstu šāda mehānisma padziļinātai izpētei un tā iespējamai piemērošanai konkrētās jomās.

1.4. Eiropas likumdevējs tikai retos gadījumos uzņēmējdarbības tiesībās, intelektuālā īpašuma tiesībās vai starptautiskajās tiesībās ir izmantojis līdzīgu pieeju, kādu EESK ierosināja ar pašiniciatīvas atzinumu par tematu "Eiropas apdrošināšanas līgums" [1] un ko turpināja "Eiropas apdrošināšanas līgumu tiesību normu pārformulēšanas" projekta grupa, kura "kopīgu pamatprincipu kopuma" ietvaros nesen publicēja "Eiropas apdrošināšanas līgumu tiesību normu principus" (*PEICL*).

1.5. Tomēr līdz šim brīdim nav notikušas padziļinātas diskusijas par šāda instrumenta tiesisko būtību, mērķi, tiesisko regulējumu, piemērošanas jomām, radītajām priekšrocībām un problēmām, kā arī tā iespējamo ieguldījumu vienotā tirgus izveidē.

1.6. Saistībā ar minēto un saskaņā ar EESK atzinumu par tematu "Proaktīva tiesiskā pieeja" [2] Komiteja nolēma izstrādāt šo pašiniciatīvas atzinumu un organizēja atklātu uzklausīšanas sēdi, kurā savu viedokli varēja paust ieinteresēto pušu un akadēmisko aprindu pārstāvji, kā arī dažādu dalībvalstu un Eiropas Komisijas amatpersonas.

1.7. Ņemot vērā lielāko daļu dokumentu materiāla un pēdējos gados, it īpaši uzklausīšanas sanāksmē, paustos viedokļus, EESK uzskata: definējot un izstrādājot fakultatīvu regulējumu, kas sniegtu priekšrocības saistībā ar tiesību aktu labāku izstrādi un vienkāršāku, saprotamāku un lietotājiem draudzīgāku tiesisko vidi, jāapsver atsevišķi pamata kritēriji.

1.8. Tāpēc fakultatīvajam regulējumam jāatbilst šādiem nosacījumiem:

a) dalībvalstīs to jāizstrādā kā "otro regulējumu", kas pusēm dod iespēju izvēlēties vienu no diviem valsts līgumtiesību regulējumiem;

b) tam jābūt definētam ES līmenī un tas jāievieš ar ES regulām;

c) tam jāveicina pušu mijiedarbība izstrādes procesā;

d) tajā jāietver obligātās tiesību normas, lai nodrošinātu augstu aizsardzības līmeni vājākai pusei, kas būtu vienlīdzīgas vismaz Eiropas Savienības vai dalībvalstu noteiktajām obligātajām tiesību normām un izmantojamas nepieciešamības gadījumā;

e) pusēm jābūt iespējai izvēlēties tikai visu instrumentu kopumā, tādējādi nepieļaujot visizdevīgāko elementu izvēles pieeju (*cherry-picking*).

1.9. EESK ir izteikusi dažus jaunus ierosinājumus turpmākajām diskusijām par iespējamo juridisko pamatu šāda likumdošanas mehānisma īstenošanai, apzinoties, ka juridiskā pamata izvēle var būt atkarīga no piemērošanas jomas.

[1] OV C 157, 28.6.2005., 1. lpp.
[2] OV C 175, 28.7.2009., 26. lpp.

1.10. EESK ir apzinājusi daudzās priekšrocības, ko sniegtu šā instrumenta izmantošana, piemēram:

a) tas ļautu līgumslēdzējām pusēm veikt darījumus visā ES teritorijā, balstoties uz līgumtiesību vienotu regulējumu. Automātiski tiktu novērsti vienotā tirgū pastāvošie šķēršļi, piemēram, tiesiskā nedrošība un izmaksas, ko rada atšķirības dalībvalstu tiesību sistēmās;

b) lēmums par fakultatīvā instrumenta piemērošanu būtu tirgus ziņā, un to piemērotu vienīgi gadījumos, kad līgumslēdzējas puses to uzskatītu par izdevīgu;

c) tiktu saglabāta katras dalībvalsts tiesību kultūra, kas padarītu fakultatīvo instrumentu politiski pievilcīgāku;

d) sekmīgi izstrādāts, šis instruments, kura īstenošanu noteiktu ES regulas, ļautu pusēm to izmantot pat dalībvalstu iekšējās līgumtiesību situācijās;

e) tiesas nedrīkstētu uzskatīt fakultatīvo instrumentu par pušu izvēlētu "ārvalstu" tiesību aktu. Tāpēc būtu piemērojami tādi principi kā, piemēram, "*iura novit curia*", un tiktu nodrošināta neierobežota piekļuve valstu augstākajām tiesām, kā arī Eiropas Savienības Tiesai, kas bieži vien nav iespējams gadījumos, kad tiek piemēroti ārvalstu tiesību akti vai tiesību vispārējie principi. Tāpat arī iestādes, kuras piedāvā ārpustiesas sūdzību un pārsūdzību mehānismus, nevarētu atteikties no lietas izskatīšanas, pamatojoties uz argumentu, ka lieta attiecas uz ārvalstu tiesību aktu.

1.11. EESK labi apzinās problēmas, kas saistītas ar minētā instrumenta ieviešanu:

a) fakultatīvā instrumenta savienojamība ar Eiropas starptautisko privāttiesību normām, it sevišķi attiecībā uz noteikumiem par valsts sabiedrisko kārtību (Romas I regulas Nr. 593/2008 21. pants "Sabiedriskā kārtība");

b) pat fakultatīvam nozaru instrumentam nepieciešams vispārējs privāttiesību principu kopums;

c) fakultatīvā instrumentā, kas attiecas tikai uz privāttiesību jautājumiem, nav iespējams aptvert arī nodokļu tiesību aktus;

d) attiecīgi jāinformē patērētāji par fakultatīva instrumenta būtību, priekšrocībām un trūkumiem.

e) minētais "28. regulējums" nebūtu piemērojams dalībvalstīs spēkā esošajām darba vai darba līgumu tiesībām.

1.12. Tāpēc EESK ir pārliecināta, ka šī diskusija padziļināti jāturpina dažādos līmeņos — akadēmiskajās aprindās, ar ieinteresētajām pusēm (profesionāļi, patērētāji u.c.), zinātniskās pētniecības institūtos un ES iestādēs, galvenokārt projekta par "labāku regulējumu" ietvaros, — lai veicinātu vienotā tirgus izveidi.

1.13. Tādēļ EESK aicina Komisiju turpināt šī jautājuma izpēti gan teorētiskā, gan praktiskā līmenī, lai noteiktu instrumenta īstenošanas iespējas un lietderību.

1.14. EESK arī iesaka Komisijai vai Eiropas Parlamentam, veicot iepriekšējās ietekmes novērtējumu, apsvērt iespēju piemērot 28. regulējumu katrai jaunai likumdošanas iniciatīvai. Šāds novērtējums būtu jāveic arī sagatavošanas posmā esošajiem priekšlikumiem, piemēram, attiecībā uz pašreiz notiekošo Komplekso ceļojumu direktīvas pārskatīšanu. Šāda veida novērtējumā būtu rūpīgi jāpēta, kā fakultatīvi tiesību akti varētu ietekmēt dalībvalstu tiesību aktos spēkā esošās obligātās tiesību normas. Tajā arī jāizvērtē, cik liels ir risks, ka fakultatīvos tiesību aktus varētu izmantot, lai apietu obligātās tiesību normas, kaitējot vājākajām pusēm.

2. **Ievads — atzinuma izstrādes mērķis**.

2.1. Viens no vienotā tirgus mērķiem ir nodrošināt tiesību aktu labāku izstrādi un, kur vien iespējams, samazināt noteikumu skaitu. Visu iniciatīvu, ko Eiropas Komisija un Eiropas Parlaments izstrādājuši projektā par "labāku regulējumu", kuru EESK vairākos atzinumos pilnībā ir atbalstījusi, mērķis bija rast labākos veidus, kā tiesisko vidi padarīt draudzīgāku lietotājiem un saprotamāku uzņēmējiem, darba ņēmējiem un patērētājiem.

2.2. Salīdzinoši jauns risinājums, kā labāk un saskaņotāk regulēt svarīgus jautājumus ES līmenī, pirmo reizi pausts EESK atzinumā "Eiropas apdrošināšanas līgums" ([3]). Šajā atzinumā ierosināts izstrādāt tiesību aktus par Eiropas apdrošināšanas līgumu, balstoties uz fakultatīvu sistēmu, kas nodrošinātu alternatīvu valstu dažādo tiesību aktu saskaņošanas jomā.

2.3. Kopīgo pamatprincipu kopuma ietvaros (*CFR*) "Eiropas apdrošināšanas līgumu tiesību normu pārformulēšanas" projekta grupa ir izstrādājusi līdz šim vienīgo strukturēto priekšlikumu par fakultatīva instrumenta modeli Eiropas Savienībā un ir iepazīstinājusi ar to Komisiju.

2.4. Pēdējos gados juristi, akadēmiķi un dažas pilsoniskās sabiedrības ieinteresētās personas vairākkārt ir norādījušas, ka šī metode varētu būt noderīga alternatīva tradicionālajai tiesību aktu saskaņošanas procedūrai atsevišķās jomās, piemēram, pensiju sistēmā vai finanšu pakalpojumos.

([3]) OV C 157, 28.6.2005, 1. lpp.

2.5. Komisija pakāpeniski ir sākusi apsvērt iespēju izmantot "28. regulējuma" metodi dažādās jomās, un EESK vairākos atzinumos tam ir paudusi savu atbalstu ([4]).

2.6. Tomēr minētā regulējuma koncepcija, raksturs un piemērošanas ietvars vēl nav precīzi noteikts, un jo īpaši būtiski ir parādīt, ka regulējumu ne tikai patiešām iespējams īstenot, bet ka tas arī sniedz priekšrocības saistībā ar tiesību aktu labāku izstrādi un vienkāršāku, saprotamāku un lietotājiem draudzīgāku tiesisko vidi. Tas ir šā pašiniciatīvas atzinuma mērķis.

3. **"28. regulējuma" koncepcija**.

3.1. *Būtība un iezīmes.*

3.1.1. Jēdzieni "28. regulējums" un "fakultatīvs instruments", kurus bieži izmanto kā sinonīmus, radīti, cenšoties uzskatāmi attēlot Eiropas līgumtiesības vai privāttiesības, kas neignorētu valstu tiesību aktus, bet gan sniegtu alternatīvu, ļaujot līgumslēdzējām pusēm lemt par to piemērošanu.

3.1.2. Lai gan jēdziens "28. regulējums" plaši izmantots vairākos ES iestāžu dokumentos un lielākajā daļā par šo jautājumu publicēto rakstu, tas var būt zināmā mērā maldinošs, jo to var uztvert kā "ārvalstu" tiesisko regulējumu pretstatā 27 dalībvalstu "nacionālajām" līgumtiesībām, kas ir katras attiecīgās valsts tiesības.

3.1.3. Tāpēc atbilstošāk būtu runāt par visu dalībvalstu privāttiesību "otro regulējumu" ([5]). Šāds termins skaidri norāda, ka Eiropas līmeņa fakultatīvs instruments tiktu iekļauts dalībvalstu iekšējo tiesību aktu kopumā tāpat kā jebkurš cits Eiropas tiesību avots. Proti, "otrais regulējums" pusēm nozīmētu izvēles iespēju starp diviem valsts iekšējo līgumtiesību regulējumiem — valsts likumdevēja vai Eiropas likumdevēja ieviesto regulējumu.

3.1.4. Puses šāda veida "otro regulējumu" varētu izmantot, veicot darījumus visā Eiropas Savienības teritorijā. Tādējādi līgumslēdzējām pusēm nebūtu jāsaskaras ar 27 dalībvalstu tiesiskajiem regulējumiem, un tās varētu veikt darījumus, balstoties uz visā Eiropā vienotu privāttiesību regulējumu. Tas būtu lietderīgi, jo nevienai no līgumslēdzējām pusēm nevajadzētu atzīt tādu tiesību aktu piemērošanu, ko tā uzskata par ārvalstu tiesību aktiem.

3.1.5. "Otrais regulējums" būtu īpaši noderīgs jomās, kurās starptautiskās privāttiesības (Romas I regula) aizliedz vai ierobežo pušu brīvu izvēli attiecībā uz tiesību aktiem, kā tas ir pārvadājuma līgumos (Romas I regulas 5. pants), patērētāju līgumos (Romas I regulas 6. pants), apdrošināšanas līgumos (Romas I regulas 7. pants) un individuālajos darba līgumos (Romas I regulas 8. pants). Fakultatīvo instrumentu varētu piemērot pat starptautiskajām obligātajām tiesību normām (Romas I regulas 9. pants) ar nosacījumu, ka tas pietiekamā mērā ievēro vispārējās intereses, ko minētās normas aizsargā ([6]). Minētais "otrais regulējums" tomēr nebūtu piemērojams darba tiesībām vai darba līgumiem, kas ir spēkā Eiropas Savienības dalībvalstīs.

3.1.6. Tāpēc "otrā regulējuma" ieviešana ļautu veikt darījumus visā Kopienā, balstoties uz vienu un to pašu līgumtiesību regulējumu pat jomās, kurās starptautiskās privāttiesības paredz obligātu to tiesību normu piemērošanu, kas aizstāv vājāko pusi.

3.1.7. Šāda veida fakultatīvs instruments minēts Romas I regulas 14. apsvērumā, proti: "Ja Kopiena atbilstīgā juridiskā instrumentā pieņem līgumtiesību materiālas normas, […], šādā instrumentā var noteikt, ka puses var izvēlēties piemērot šīs normas."

3.1.8. Tā kā fakultatīvs instruments veidotu otru līgumtiesību regulējumu katras dalībvalsts tiesību sistēmā, to būtu jāļauj piemērot pat "tīri iekšējās lietās". Tādējādi uzņēmēji varētu veikt visus savus darījumus — gan iekšzemes, gan starptautiskus —, balstoties uz otro regulējumu, kas ļautu vēl vairāk samazināt juridiskās izmaksas.

3.1.9. "Otrā regulējuma" vēl viena būtiska iezīme būtu tas, ka tiesas nedrīkstētu uzskatīt fakultatīvo instrumentu par pušu izvēlētu "ārvalstu" tiesību aktu. Tāpēc būtu piemērojami tādi principi kā, piemēram, "*iura novit curia*", un tiktu nodrošināta neierobežota piekļuve valstu augstākajām tiesām, kas bieži vien nav iespējams gadījumos, kad tiek piemēroti ārvalstu tiesību akti vai tiesību vispārējie principi. Tāpat arī iestādes, kas piedāvā ārpustiesas sūdzību un pārsūdzību mehānismus, nevarētu atteikties no lietas izskatīšanas, pamatojoties uz argumentu, ka lietai piemērojamas ārvalstu tiesības. Piemēram, Vācijas apdrošināšanas ombuds saskaņā ar Vācijas ombuda kodeksu drīkst atteikties izskatīt sūdzību, ja tā viennozīmīgi spriežama atbilstīgi ārvalstu tiesību aktiem ([7]). Taču Eiropas līmeņa fakultatīvs instruments būtu "otrs regulējums" līgumtiesībās katrā dalībvalstī, un tāpēc Vācijas apdrošināšanas ombuds to nedrīkstētu uzskatīt par "ārvalstu" tiesību aktu.

([4]) OV C 157, 28.6.2005, 1. lpp., ziņ. — *Pegado Liz.*; OV C 318, 23.12.2006, 200. lpp., ziņ.— *Von Fürstenwerth*; OV C 65, 17.3.2006, 134. lpp., ziņ.— *Ravoet*. OV C 309, 16.12.2006, 26. lpp. Ziņ. — *Iozia.*; OV C 65, 17.3.2006, 13. lpp., ziņ. — *Burani*. OV C 27, 3.2.2009, 18. lpp., ziņ. — *Grasso.*; OV C 151. 17.6.2008, 1. lpp., ziņ. — *Iozia*. OV C 175, 28.7.2009, 26. lpp., ziņ.— *Pegado Liz.*

([5]) Attiecībā uz fakultatīvā instrumenta kā "otrā regulējuma" izpratni skatīt *Heiss, Introduction, in: Basedow/Birds/Clarke/Cousy/Heiss (red.), Principles of European Insurance Contract Law (2009) I 45*.

([6]) Francijas Nacionālā asambleja nesen pieņēma informatīvu ziņojumu par patērētāju tiesībām (ziņotāja: *Karamanli* kdze), kurā ierosināts Romas I regulas ietvaros izmēģināt 28. Eiropas tiesisko regulējumu.

([7]) Skatīt *Heiss, Introduction, in: Basedow/Birds/Clarke/Cousy/Heiss (eds.), Principles of European Insurance Contract Law (2009) I 47*.

3.1.10. Pēdējais, bet ne mazāk svarīgs arguments ir tas, ka uz Eiropas likumdevēja ieviestu fakultatīvu instrumentu attiektos Eiropas Savienības Tiesas prejudiciālā nolēmuma tiesvedības procedūras, kuras nodrošinātu fakultatīvā instrumenta vienotu piemērošanu ES dalībvalstu tiesās ([8]).

3.2. *Fakultatīvas līgumtiesības un vājākās puses aizsardzība.*

3.2.1. Iepriekš aprakstītais "otrais regulējums" piedāvātu izvēles iespēju, kuru neierobežotu valstu tiesību aktu obligātās tiesību normas, ar nosacījumu, ka tas pietiekamā mērā ievēro vispārējās intereses, ko minētās normas aizsargā. Tādēļ nepieciešams nodrošināt, lai netiktu mazināta ([9]) vājākās puses (it īpaši patērētāju) aizsardzība un lai fakultatīvo instrumentu neizmantotu valsts tiesību aktos noteikto obligāto nosacījumu apiešanai.

3.2.2. To iespējams garantēt trīs veidos.

a) Pirmkārt, pašā "otrajā regulējumā" būtu jāparedz saistoši noteikumi un jānodrošina vājākās puses stingra aizsardzība ([10]);

b) Otrkārt, lai aizliegtu valstu tiesību aktu un "otrā regulējuma" sajaukumu, no katra tiesību avota izvēloties vājākās tiesību normas, nedrīkst pieļaut iespēju panākt vienošanos par atsevišķu "otrā regulējuma" noteikumu izslēgšanu;

c) Patērētājiem jāsaņem vispārēja informācija no patērētāju organizācijām par fakultatīvo instrumentu, kā arī uzņēmēja pienākums līdz līguma noslēgšanai ir informēt patērētāju par to, ka uz piedāvāto līgumu attiecināms fakultatīvais instruments.

3.2.3. Tādējādi iespēja piemērot "otro regulējumu" nemudinātu spēcīgāko pusi ierosināt tādu tiesību normu piemērošanu, kas mazāk aizsargā vājāko pusi. Gluži otrādi, tiktu radīts stimuls izvēlēties "otro regulējumu", jo tas ļautu izmantot līguma nosacījumus visā ES teritorijā, nepiemērojot dalībvalstu tiesību aktus, bet gan balstoties uz "otro regulējumu", kas vājākās puses aizsardzībai paredz stingrākus noteikumus nekā vidēji paredzēts dalībvalstu tiesību aktos.

3.2.4. Fakultatīvs instruments, kas ieviestu patērētāju aizsardzības augstu līmeni, sniegtu patērētājiem priekšrocību, jo produkti, kas Eiropas tirgū nonāktu, izmantojot fakultatīvo instrumentu, būtu vieglāk salīdzināmi. Tādējādi fakultatīvais instruments patiesībā varētu palielināt pārskatāmību.

3.3. *Fakultatīvā instrumenta juridiskais pamats.*

3.3.1. ES kompetence attiecībā uz šāda instrumenta pieņemšanu ir būtisks jautājums, aplūkojot tā tiesisko raksturu un iezīmes. Daži autori uzskata, ka Līguma par Savienības darbību (LESD) 81. pants (EKDL 61. panta c) apakšpunkts un 65. pants) varētu kalpot par juridisko pamatu, jo, pēc viņu domām, galvenais jautājums ir par likumu konfliktu nevis par materiālajām tiesību normām. Tādējādi Eiropas Savienībai vienīgi nepieciešams ticams pamats, kas ļautu pusēm izvēlēties instrumentu par piemērojamo tiesību normu, un tāpēc galvenā uzmanība tai jāpievērš dalībvalstīs noteikto starptautisko privāttiesību normu saderībai. Instruments, kas balstītos uz LESD 81. pantu, aptvertu tikai "civillietas, kurās ir pārrobežu elementi", un nebūtu saistošs Apvienotajai Karalistei, Īrijai un Dānijai.

3.3.2. Citi autori uzskata, ka LESD 352. pants (EKDL 308. pants) ir visatbilstošākais juridiskais pamats, lai piešķirtu Kopienai pilnvaras ieviest šādu fakultatīvu instrumentu nolūkā sasniegt vienu no Līgumos noteiktajiem mērķiem, pamatojoties uz argumentu, ka tie "nepiešķir vajadzīgās pilnvaras" ([11]).

3.3.3. Tomēr nedrīkst izslēgt iespēju izmantot LESD 114. pantu (EKDL 95. pantu), jo tas ir saistīts ar to "tiesību aktu tuvināšanu", kuri "tieši iespaido kopējā tirgus izveidi un darbību" un kuri ir vērsti uz to, "lai sasniegtu 26. pantā (EKDL 14. pantā) noteiktos mērķus". Turklāt vienmēr, kad Eiropas likumdevējam pat ir tiesības tuvināt dalībvalstu līgumtiesības, balstoties uz LESD 114. pantu, tam jābūt arī iespējai noteikt fakultatīvu instrumentu, kas kopumā mazāk skar valstu līgumtiesību režīmus, un tādēļ saskaņā ar subsidiaritātes principu tam tiek dota priekšroka.

3.3.4. LESD jaunais 118. pants nosaka īpašu juridisko pamatu. Tomēr tas attiecas tikai uz intelektuālā īpašuma tiesībām.

([8]) Turpat.

([9]) Saskaņā ar Amsterdamas universitātes profesoru M *Hesselink* sociālā taisnīguma izpratnē "(…) 28. regulējumu var izvēlēties, nospiežot zilo pogu (…). *Ja Kopīgo pamatprincipu kopuma projektu izmantotu kā fakultatīvu instrumentu līgumos starp uzņēmumu un klientu, tas neradītu sociālo dempingu.* (…) Ja Eiropas likumdevējs atļautu Kopīgo pamatprincipu kopuma projekta kā tiesību instrumenta izvēli, līgumos starp uzņēmumu un klientu ieguvējas būtu abas puses."

([10]) Skatīt *Heiss/Downes, Non-Optional Elements in an Optional European Contract Law: Reflections from a Private International Law Perspective, ERPL 13 (2005) 693 (699).*

([11]) *Hesselink/Rutgers/de Booys, The Legal Basis for an Optional Instrument on European Contract Law, Centre for the Study of European Contract Law Working Paper No. 2007/04*

3.3.5. Lai pēc iespējas nodrošinātu viendabību, šādu instrumentu būtu jāizstrādā regulas veidā (LESD 288. panta 2. punkts). Tādējādi instruments veidotu katras dalībvalsts materiālo tiesību daļu, un tāpēc to varētu piemērot tikai gadījumā, ja atbilstoši Romas I regulā noteiktajām kolīzijas normām attiecīgajam līgumam drīkstētu piemērot dalībvalsts tiesības. Instrumentam būtu jāparedz visaptveroši nosacījumi, nevis tikai jānosaka minimālie standarti.

3.3.6. Jebkurā gadījumā būtu rūpīgi jāizvērtē katra jauna fakultatīva instrumenta saderība ar subsidiaritātes principu.

3.4. *Saturs.*

3.4.1. Šādam fakultatīvam instrumentam būtu jāsastāv no vispārējās daļas, kurā būtu noteikta tā fakultatīvā izmantošana, un īpašās daļas, kurā būtu paredzēti pamatnoteikumi par tām tiesību jomām, uz kurām šis instruments attiektos.

3.4.2. Fakultatīvā instrumenta struktūra varētu būt šāda.

Pirmā daļa: Vispārīgi noteikumi

Pirmajā daļā, kuru veidotu tikai četri vai pieci panti ([12]), būtu noteikta fakultatīvā instrumenta piemērošanas joma un aprakstītas pusēm pieejamās iespējas. Tajā arī būtu noteikti obligātie nosacījumi (it sevišķi noteikumi, kas aizsargā vājāko pusi). Visbeidzot, tajā būtu jāaizliedz valsts tiesību aktu izmantošana, tā vietā ļaujot labot tiesību aktu nepilnības, izmantojot vispārējos principus, kas kopīgi dalībvalstu tiesību sistēmās ([13]).

Otrā daļa: Īpaši noteikumi

Otrajā daļā būtu noteiktas to tiesību jomu materiālās normas, kurās var piemērot fakultatīvo instrumentu.

3.5. *Priekšrocības un problēmas.*

3.5.1. Pirmām kārtām, fakultatīvs instruments ļautu līgumslēdzējām pusēm veikt darījumus visā Eiropas Savienības teritorijā, balstoties uz vienu vienīgu līgumtiesību regulējumu. Tiktu novērsti iekšējā tirgus šķēršļi gan attiecībā uz patērētājiem, gan uzņēmējiem, piemēram, tiesiskā nedrošība un izmaksas, ko rada atšķirības dalībvalstu tiesību sistēmās ([14]).

3.5.2. Fakultatīvs instruments arī sniegtu priekšrocības salīdzinājumā ar dalībvalstu tiesību aktu vienādošanu vai saskaņošanu.

3.5.2.1. Pirmkārt, lēmumu par fakultatīva instrumenta piemērošanu noteiktu situācija tirgū. Tādējādi būtu nodrošināts, ka instrumentu piemērotu tikai gadījumos, kad līgumslēdzējas puses to uzskata par priekšrocību. Paredzams, ka fakultatīvo instrumentu izmantos starptautiskie tirgus dalībnieki, savukārt vietējā tirgus dalībnieki ietaupīs transponēšanas izmaksas un jo īpaši varēs izvairīties no līguma noteikumu pārstrādāšanas, kas būtu nepieciešams, lai tos pielāgotu jaunajam Eiropas regulējumam.

3.5.2.2. Otrkārt, tiktu saglabāta katras dalībvalsts tiesību kultūra. Tas padarītu fakultatīvo instrumentu politiski pievilcīgāku. Minētais arguments attiecas arī uz advokātiem dalībvalstīs, kuri, iespējams, pretosies tradicionālo tiesību normu aizvietošanai ar Eiropas līgumtiesībām. Tomēr viņiem nebūtu iemesla iebilst pret fakultatīvu instrumentu, jo tā ieviešana neskartu valsts tiesību aktus.

3.5.3. Turklāt otrie regulējumi pastāv jau šobrīd (skatīt 3.6.3. punktu). Tas nepārprotami liecina par to, ka valstu konstitucionālās tiesības nerada nekādus sarežģījumus attiecībā uz fakultatīvā instrumenta izmantošanu.

3.5.4. Tomēr fakultatīvā instrumenta izveide līgumtiesībās vai citās privāttiesību jomās varētu radīt tehniskas problēmas. Bez šaubām, nav vienkārši nodrošināt izvēles iespējas un regulēt divu dažādu līdzās pastāvošu līgumtiesību veidu savstarpējās attiecības. Taču, kā liecina iespējamā fakultatīvā instrumenta izklāsts, tehniskās problēmas būtu iespējams atrisināt.

3.6. *Līdzīgi instrumenti.*

3.6.1. Fakultatīvi instrumenti šobrīd jau pastāv gan pasaules, gan arī Eiropas līmenī.

3.6.2. Pasaules līmenī kā piemēri minama ANO Konvencija par līgumiem attiecībā uz preču starptautisku pārdošanu (1980) ([15]), *UNDROIT* Konvencija par starptautisko faktūrkreditēšanu ([16]) un Konvencija par starptautisko finanšu nomu ([17]). Minētās konvencijas ir izstrādātas, balstoties uz atbrīvojuma (*opt-out*) modeli ([18]).

([12]) Tā izstrādāta, pamatojoties uz modeli par Eiropas apdrošināšanas līgumu tiesību normu principiem (*PEICL*), un ir atkarīga no turpmākām diskusijām.

([13]) Lai novērstu sajukumu, lietderīgi noteikt šos vispārējos principus vai izmantot vispārējos noteikumus, kas piemērojami visa veida līgumiem, kuri uzskaitīti sējumā "*Principles, definitions and model rules of European Private Law – Draft Common Frame of Reference*" ("Eiropas privāttiesību principi, definīcijas un paraugnoteikumi — Kopīgo pamatprincipu kopuma projekts") (*DCFR*, I-III sējums, īsā versija, 2009), līdz ko tas ir ticis atzīts vai noteikts par juridisku ES instrumentu

([14]) Skatīt, piemēram, *Basedow, Ein optionales Europäisches Vertragsgesetz: Opt-in, opt-out, wozu überhaupt?, ZEuP 2004, 1.*

([15]) Teksts pieejams tīmekļa vietnē www.uncitral.org.

([16]) Turpat.

([17]) Turpat.

([18]) Skatīt Konvencijas par līgumiem attiecībā uz preču starptautisku pārdošanu 6. pantu, Konvencijas par starptautisko faktūrkreditēšanu 3. pantu un Konvencijas par starptautisko finanšu nomu 5. pantu.

3.6.3. Eiropas līmenī darbojas vairāki fakultatīvie instrumenti:

— regulas par Eiropas uzņēmējsabiedrību izveidi, piemēram, regula par *societas europaea* ([19]), regula par Eiropas Ekonomisko interešu grupu ([20]) un regula par Eiropas kooperatīvo sabiedrību ([21]);

— regulas, ar kurām nosaka Eiropas intelektuālā īpašuma tiesības, piemēram, par Kopienas preču zīmi ([22]) un Kopienas patentu ([23]);

— regulas par Eiropas civilprocesa procedūru ieviešanu, piemēram, regula par Eiropas maksājuma rīkojuma procedūru ([24]) un regula par Eiropas procedūru maza apmēra prasībām ([25]).

Ir ierosināti vēl citi fakultatīvie instrumenti, tostarp par mantošanu un Eiropas mantojuma apliecību ([26]). Minētās regulas vai priekšlikumi papildina dalībvalstu tiesības ar Eiropas līmeņa instrumentiem.

4. **"28. regulējums" un labāks regulējums**.

4.1. *Vienotā tirgus izveide.*

4.1.1. Fakultatīvs instruments ievērojami sekmētu vienotā tirgus darbību, un tā izmantošana būtu labākais veids, kā veikt brīvprātīgu saskaņošanu atbilstoši subsidiaritātes principam.

4.1.2. Turklāt fakultatīvs instruments arī veicinātu patērētāju kustības brīvību un stiprinātu uzņēmumu pārrobežu mobilitāti un savstarpējo konkurenci.

4.1.3. Lisabonas līguma stāšanās spēkā nemaina situāciju attiecībā uz fakultatīvā regulējuma izveidi.

4.2. *Eiropas līgumtiesību modelis.*

4.2.1. Tīkls "Kopīgie Eiropas apdrošināšanas līgumu tiesību normu principi" (*CoPEICL*) nesen pabeidzis kopīgu pamatprincipu kopuma projektu ([27]) un iesniedzis to Eiropas Komisijai. Minētie noteikumi piedāvā Eiropas likumdevējam modeli, ko iespējams izmantot fakultatīvā instrumenta piemērošanā; tam savu atbalstu ir paudusi komisāre *Reding* ([28]). Vēl nepieciešams izstrādāt noteikumus par kopīgo principu (*CFR*) fakultatīvo piemērošanu saskaņā ar *PEICL* 1:102. pantā minēto priekšlikumu ([29]).

4.3. *Iespējamās piemērošanas jomas.*

4.3.1. Fakultatīvais instruments vairāk nepieciešams līgumtiesību jomās, kurās dominē dalībvalstu obligātās tiesību normas, kas rada tiesiskus šķēršļus vienotā tirgus darbībai ([30]). Komisija uz to jau norādījusi saistībā ar finanšu pakalpojumiem, tostarp apdrošināšanu ([31]). Tāpēc fakultatīvais instruments nākotnē lielā mērā varētu tikt piemērots finanšu pakalpojumu tiesību jomā (banku likums un apdrošināšanas tiesības, jo priekšlikums, kas saistīts ar pēdējo minēto jomu, jāīsteno atbilstīgi kopīgo pamatprincipu kopumam), visos gadījumos pienācīgi ņemot vērā tiesību aktus par patērētāju aizsardzību.

([19]) Padomes 2001. gada 8. oktobra Regula (EK) Nr. 2157/2001 par Eiropas uzņēmējsabiedrības (SE) statūtiem, OV L 294, 10.11.2001., 1. lpp.

([20]) Padomes 1985. gada 25. jūlija Regula (EEK) Nr. 2137/85 par Eiropas Ekonomisko interešu grupu (EEIG), OV L 199, 31.7.1985., 1. lpp.

([21]) Padomes 2003. gada 2. jūlija Regula (EK) Nr. 1435/2003 par Eiropas kooperatīvās sabiedrības statūtiem (*SCE*), OV L 207, 18.8.2003., 1. lpp.

([22]) Padomes 2009. gada februāra Regula (EK) Nr. 207/2009 par Kopienas preču zīmi (OV L 78, 24.3.2009., 1. lpp).

([23]) Regulu pieņēma 2009. gada 4. decembrī, bet tā vēl nav publicēta Oficiālajā vēstnesī.

([24]) Skatīt 10. apsvērumu Eiropas Parlamenta un Padomes 2006. gada 12. decembra Regulai (EK) Nr. 1896/2006, ar ko izveido Eiropas maksājuma rīkojuma procedūru (OV L 399, 30.12.2006., 1. lpp.), atbilstoši jaunākajiem grozījumiem.

([25]) Skatīt 8. apsvērumu Eiropas Parlamenta un Padomes 2007. gada 11. jūlija Regulai (EK) Nr. 861/2007, ar ko izveido Eiropas procedūru maza apmēra prasībām (OV L 199, 31.7.2007., 1. lpp).

([26]) Skatīt VI daļu priekšlikumā Eiropas Parlamenta un Padomes Regulai par jurisdikciju, piemērojamiem tiesību aktiem, lēmumu un autentisku aktu atzīšanu un izpildi mantošanas jomā un par Eiropas mantojuma apliecības izveidi, COM(2009) 154 galīgā redakcija.

([27]) Skatīt *von Bar/Clive/Schulte-Nölke et al.* (red.), *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law — Draft Common Frame of Reference (DCFR) Outline Edition (2009); DCFR* apdrošināšana iekļauta *Basedow/Birds/Clarke/Cousy/Heiss* (red.), *Principles of European Insurance Contract Law (2009).*

([28]) Kā minēts uzklausīšanas sanāksmē ar tieslietu, pamattiesību un pilsonības komisāra amatam izvirzīto kandidāti *Viviane REDING*, Eiropas Parlaments, 2010. gada 7. janvāris.

([29]) Eiropas apdrošināšanas līgumu tiesību normu principu 1:102. pantā par minēto principu fakultatīvu piemērošanu minēts: "*PEICL* jāpiemēro tad, kad puses, neskatoties uz starptautiskajās privāttiesībās noteiktajiem ierobežojumiem attiecībā uz brīvu tiesību aktu izvēli, ir vienojušās savā līgumu izmantot minētos principus." *(Basedow, The Optional Application of the Principles of European Insurance Contract Law, in Fuchs (ed.), European Contract Law, - ERA Forum Special Issue 2008 vol 9, 111. lpp.).*

([30]) Skatīt *Heiss/Downes, Non-Optional Elements in an Optional European Contract Law, ERPL (2005)* 693. lpp., 697. lpp.un sekojošās lpp.

([31]) Skatīt, piemēram, Komisijas paziņojumu Eiropas Parlamentam un Padomei "Saskaņotākas Eiropas līgumtiesības — rīcības plāns", 2003. gada 12. februāris, COM(2003) 68 galīgā redakcija, 47. un 48. punkts.

4.3.2. "28. regulējumu" varētu izmantot arī patēriņa preču tirdzniecības jomā (jo īpaši attiecībā uz tirdzniecību internetā). Attiecībā uz patēriņa preču tirdzniecību tomēr rūpīgi jāapsver fakultatīva instrumenta saistība ar priekšlikumu Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par patērētāju tiesībām ([32]).

4.3.3. Fakultatīvus instrumentus varētu piemērot arī privāttiesību jomās, kas nav saistītas ar līgumtiesībām: "28. regulējumu" neapšaubāmi varētu attiecināt uz galvojuma tiesībām saistībā ar kustamu mantu vai nemateriālām precēm; Komisijas priekšlikums par mantošanu un Eiropas mantojuma apliecību ([33]) parāda fakultatīvā instrumenta iespējamo piemērošanu mantojuma tiesībās; fakultatīvo instrumentu nākotnē varētu izmantot arī laulības īpašuma tiesībās.

4.3.4. Vispārējo līgumtiesību jomā fakultatīvs instruments nav vajadzīgs tik steidzami. Pamatprincipu kopuma projekts (*DCFR*), kas aptver vispārējās līgumtiesības, patiesībā netika izstrādāts kā fakultatīvs instruments. Tomēr *DCFR* autori ievadā uzsver, ka to varētu izmantot par "pamatu vienam vai vairākiem fakultatīviem instrumentiem" ([34]). Šo priekšlikumu varētu īstenot arī ierobežojošā veidā, iestrādājot *DCFR* vispārīgos noteikumus fakultatīvā instrumentā, kas piemērojams tikai konkrētās līgumtiesību jomās. Tas ļautu izvairīties no tiesību aktu nepilnībām, kas neapšaubāmi rastos gadījumā, ja spēkā stātos tikai nosacījumi, kuri attiecas uz konkrētiem līgumu veidiem.

5. **Vienotā tirgus novērošanas centra 2010. gada 6. janvārī rīkotās atklātās uzklausīšanas sanāksmes secinājumi**.

5.1. Dažādas variācijas par "28. regulējumu" jau pastāv vai ir ierosinātas tiesību aktos par Eiropas uzņēmējsabiedrībām, intelektuālā īpašuma procesuālajās tiesībās un mantojuma tiesībās. Visos minētajos gadījumos jaunais regulējums ir plašāks nekā dalībvalstu noteiktais regulējums, mazāk skarti dalībvalstu tiesību akti un tirgus dalībniekiem piedāvātas jaunas iespējas pārrobežu tirdzniecībā. Taču 28. regulējumam jāievēro stingrie patērētāju aizsardzības noteikumi, un vienlaikus tam jābūt arī konsekventākam par tiesību aktu saskaņošanu. Pensijas ir būtisks 28. regulējuma jautājums, jo 18 miljoni visu Eiropas pensionāru dzīvo citā dalībvalstī. Visbeidzot, 28. regulējumam galvenā uzmanība jāpievērš informācijas sniegšanai un uzticības veidošanai (piemēram, saistībā ar līgumiem), nodrošinot vienkāršākus pakalpojumus un produktus (jo īpaši finanšu pakalpojumu jomā). Attiecībā uz finanšu pakalpojumiem privātpersonām, vidējiem un mazajiem uzņēmumiem par prioritāti jāizvirza tiesību aktu izstrāde par patērētāju labāku aizsardzību, jo krīze ir apliecinājusi nepieciešamību regulēt visus finanšu pakalpojumus, kas tiek piedāvāti patērētājiem, un nodrošināt vienkāršotus finanšu pakalpojumus visiem klientiem, kuri to vēlas. Tomēr joprojām vēl nav politiska konsensa, kas vajadzīgs, lai pieļautu tādu iespēju kā 28. regulējums un tā juridiskais pamats. Komisijas ietekmes novērtējumos sistemātiski jāpēta iespēja izmantot "fakultatīvu pieeju", proti, pieņemt 28. regulējumu, kas būtu piemērojams vienīgi konkrētu problēmu gadījumos un nevis kā vispārēja alternatīva līgumtiesību jomā.

Briselē, 2010. gada 27. maijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas priekšsēdētājs

Mario SEPI

([32]) OMM(2008) 614 galīgā redakcija.

([33]) Skatīt COM(2009) 154 galīgā redakcija, kas minēts 3.6.3. punktā.

([34]) *von Bar/Beale/Clive/Schulte-Nölke: Bar/Clive/Schulte-Nölke et al.* (red.), *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law — Draft Common Frame of Reference (DCFR) Outline Edition (2009)*, ievads, 79. punkts.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Sociāli atbildīgi finanšu produkti" (pašiniciatīvas atzinums)

(2011/C 21/06)

Ziņotājs: *Carlos TRÍAS PINTO*

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 2009. gada 1. oktobrī saskaņā ar Reglamenta 29. panta 2. punktu nolēma izstrādāt pašiniciatīvas atzinumu par tematu

"*Sociāli atbildīgi finanšu produkti*".

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Ekonomikas un monetārās savienības, ekonomiskās un sociālās kohēzijas specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2010. gada 4. maijā.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 463. plenārajā sesijā, kas notika 2010. gada 26. un 27. maijā (2010. gada 26. maija sēdē), ar 129 balsīm par, 3 balsīm pret un 2 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. **Secinājumi un ieteikumi.**

1.1. Terminu "sociāli atbildīgi finanšu produkti" varētu skaidrot kā apzīmējumu visiem banku, apdrošināšanas un ieguldījumu pārvaldības nozares piedāvātajiem produktiem un pakalpojumiem. Šajā atzinumā tomēr lielākoties ir skatīti tādi sociāli atbildīgi ieguldījumi (SAI), ko kolektīvo ieguldījumu fondi piedāvā gan institucionālajiem ieguldītājiem, gan plašai sabiedrībai. Kā norāda to nosaukums, kolektīvo ieguldījumu fondi veic ieguldījumus. Lai fondu varētu saukt par sociāli atbildīgu, tā ieguldījumi rūpīgi jāizvērtē atbilstīgi noteiktiem kritērijiem. Lielākā daļa fondu iegulda uzņēmumu akcijās. Daudziem fondiem svarīgākais jautājums ir noteikt, kuri uzņēmumi atbilst ētikas, sociālajiem un pārvaldības kritērijiem. Labi izveidotā SAI vidē ir plašs klāsts organizāciju, kas nosaka, cik lielā mērā katrs uzņēmums atbilst ētikas, sociālajiem un pārvaldības kritērijiem.

1.2. Tehnisku atbalstu SAI sniedz daudzas konsultatīvas struktūras. Tādi starptautiskie akciju biržu indeksi kā *Dow Jones Sustainability DJSI Index* vai *FTSE4Good* sniedz attiecīgu informāciju, lai varētu nodibināt SAI fondus, kas darbotos pēc vispārējiem vai izvēles principiem. Piemēram, daži fondi mēdz ieguldīt stabilos uzņēmumos, kas atbilst augstiem ētikas un pārvaldības standartiem. Citi var nolemt pievērsties vides aizsardzībai vai ekoloģijai. Visi minētie varianti ir iespējami.

1.3. Apstākļos pēc krīzes ieguldījumus nepieciešams piedāvāt uzņēmumiem, kas darbojas saskaņā ar sociālajām un ētiskajām vērtībām, lai atgūtu sabiedrības uzticību finanšu tirgiem. Noteikti var apgalvot, ka pēc krīzes ierastajā uzņēmējdarbībā (*Business as usual*) būs pārmaiņas.

1.4. Izvērtējot gūto pieredzi, mēs varam secināt, ka daudzu finanšu iestāžu darbībā nebūt nav bijuši ievēroti sociālie un pārvaldības standarti, kā to varētu gaidīt no šādiem vadošiem uzņēmumiem. Tādēļ EESK aicina finanšu iestāžu sociālās atbildības programmas izstrādāt atbilstoši sociālajām un labas pārvaldības prasībām XXI gadsimta Eiropā.

1.5. Dati par "sociāli atbildīgiem ieguldījumiem" (SAI) liecina par pozitīvu saikni starp iestāžu, kas piedāvā sociāli atbildīgus ieguldījumu fondus, sociālo un finanšu novērtējumu. Turklāt salīdzinājumā ar parastajiem ieguldījumiem no sociāli atbildīgiem ieguldījumiem gūtā peļņa nav zemāka, un arī risks nav lielāks.

1.6. Kolektīvo ieguldījumu uzņēmumiem un darba pensiju fondu pārvaldības iestādēm ir svarīga nozīme, uzkrājumus virzot uz rentabliem ieguldījumiem. Tomēr būs jāpievērš lielāka uzmanība konsultācijām par ieguldījumiem, pārvaldības metožu uzlabošanai, kā arī cilvēcisko attiecību un sociālās atbildības aspektam saziņā.

1.7. Finanšu iestāžu profesionāļiem saistībā ar sociāli atbildīgiem ieguldījumiem ir jāņem vērā šādi aspekti: ilgtermiņa redzējums, virzība uz vispārējām interesēm, uzticamība un analītiska precizitāte.

1.8. EESK aicina Eiropas Komisiju un dalībvalstis sekmēt SAI attīstību, lai atvieglotu šo produktu spēkā esošo pārvaldības sistēmu "standartizāciju" un nostiprināšanu, veicinot pārskatāmu informāciju, investoru veiktās analīzes salīdzināmību, tehnisko apmācību un labas prakses apmaiņu. Daži fakti norāda, ka finanšu tirgi pozitīvi reaģē uz standartizācijas sistēmu ieviešanu un oficiālu sertificēšanu.

1.9. Pozitīvs rezultāts SAI filtru piemērošanai ar reglamentācijas vai profesionālu padomdevēju palīdzību būs iespējamība, ka dažu veidu vērtspapīri tiks izslēgti no ieguldījumu portfeļiem, un tas uzņēmumus stimulēs uzlabot ētikas, sociālos un pārvaldības standartus.

1.10. EESK aicina izstrādāt īpašas iniciatīvas ar mērķi sabiedrību informēt un izglītot finanšu jomā: sagatavot publikācijas, apmācības vai īpašas tīmekļa vietnes, ar finansēm saistītus priekšmetus iekļaut mācību programmās.

1.11. Finanšu izglītības programmu mērķis ir sekmēt to, lai mājsaimniecības būtu atbildīgi, apdomīgi un ilgtermiņa ieguldītāji, pielāgojoties savam riska profilam, ģimenes materiālajiem līdzekļiem un personīgajiem mērķiem.

1.12. Sociālā un demogrāfiskā virzība liek domāt par pārmaiņām arī ar ilgtermiņa ieguldījumiem saistītajā kultūrā un praksē. EESK uzskata, ka valsts pārvaldes iestādēm ir jāsekmē ieguldījumi sociāli atbildīgu ieguldījumu fondos, paredzot atbilstīgu finanšu un nodokļu regulējumu, kā arī piemērotu publisko iepirkumu.

1.13. Publiskajai pārvaldei neapšaubāmi ir ļoti svarīga nozīme, lai sekmētu gan atbildīgu ieguldījumu pieprasījumu (individuālie vai institucionālie ieguldītāji), gan to piedāvājumu (pārvaldes un realizācijas uzņēmumi). Publiskās pārvaldes iestādes tirgu var sekmēt, pārvaldot neatkarīgu labklājības vai rezerves fondu ieguldījumus. Tās var būt ne tikai piemērs, bet to darbība ir arī svarīgs katalizators ar būtisku ietekmi uz attīstības tendenci.

1.14. Emitenti un uzņēmumi paši var mobilizēt investoru kopienu, pārliecinot, ka viņu ilgtspējības politika norāda uz vadības kvalitāti, jo ir pārredzama, un ieguldījumu stratēģijā ir iekļauti attiecīgie kritēriji.

2. **Finanšu iestāžu sociālā atbildība.**

2.1. "Sociāli atbildīgs uzņēmums", īstenojot vadību, rada iespējas finanšu iestādēm reaģēt uz attiecīgām sabiedrības vajadzībām.

2.2. Līdz ar Eiropas Komisijas Zaļās grāmatas par Eiropas programmas sekmēšanu uzņēmumu sociālās atbildības jomā publicēšanu [1] un tai sekojošo ESAO dokumentu par uzņēmumu sociālo atbildību [2] ir nostiprinājies tāda uzņēmuma sociālekonomiskais modelis, kas uzņemas atbildību attiecībā uz iesaistītajām pusēm [3].

2.3. Finanšu iestāžu darbības jomā krājbanku [4] dibināšanas pamatprincipi apliecina, ka minētās iestādes tāpat kā kredītkooperatīvi un savstarpējās apdrošināšanas organizācijas ir mūsdienu uzņēmumu sociālās atbildības vēstneši. To sociālā dimensija kā raksturīga iezīme [5] ietver īpašus mērķus, kas ir cieši saistīti ar sociālās ekonomikas filozofiju, kura liecina par visā pasaulē pieaugošo sociālo un ekonomisko spēku [6], un viens no šādu saistību apliecinājumiem ir cilvēku ar invaliditāti iekļaušana.

2.4. Pašreizējā finanšu krīze radās banku nozarē, kur pārmērīgo risku, ko uzņēmās baņķieri, papildināja trūkumi banku uzraudzībā. Banku darbības centrā rodas finanšu produkti (hipotekārie kredīti mājokļiem, patēriņa kredīti, atvasinātie vērtspapīri un strukturēti produkti) un morālais apdraudējums (*moral hazard*) to komercializācijas procesā. Turklāt ļoti svarīga loma krīzes padziļināšanā bija kredītreitingu aģentūrām, kuru darbību raksturo nepārprotams interešu konflikts, kā arī atzītajām nepilnībām regulējumā.

2.5. Šobrīd finanšu iestāžu galvenā atbildība ir apdomīgi un stingri pārvaldīt savu darbību, vienlaikus nodrošinot fondus ražojošās ekonomikas projektu un mājsaimniecību patēriņa finansēšanai.

2.6. Pašreizējās finanšu krīzes apstākļos bankas nedrīkst pārtraukt saistības ar sabiedrību. Vēl jo vairāk, pati krīze liecina par uzņēmumu bezatbildību un norāda, ka uzņēmumu sociālajai atbildībai ir jābūt lielākai un labākai. Uzņēmuma sociālā atbildība ietver identitāti, saistības un uzņēmuma stratēģiju.

2.7. Tādēļ EESK atbalsta stratēģiskās virzības noteikšanu rīcībai finanšu nozarē, lai sekmētu SAI apjoma palielināšanos, atbilstošus fiskālos pasākumus, ieviestu produktu standartizācijas sistēmas, uzlabotu investoru aizsardzību, banku darbībā iedibinātu labu praksi un Eiropas tirgu stiprinātu ar atbildīgiem un atbilstīgiem finanšu pakalpojumiem.

3. **Sociāli atbildīgi finanšu produkti.**

3.1. *Atzinuma raksturojums un aptvērums.*

3.1.1. Atzinumā aplūkoti **krājprodukti** (tekošie konti, konti ar augstu noguldījuma procentu likmi, noguldījumi, strukturēti noguldījumi), **ieguldījumu produkti** (kolektīvo ieguldījumu iestādes: savstarpējā atbalsta fondi un ieguldījumu fondi; pensijas un apdrošināšana: pensiju fondi un plāni, pensiju programmas, finansēta vai piesaistīta dzīvības apdrošināšana, tematiskie fondi), **kredītu finansēšanas instrumenti un finansiālā atbalsta mehānismi** (mikrokredīti, apgrozības fondi, savstarpējo garantiju fondi un riska kapitāls), kuros iekļauti **vides, sociālie un labas pārvaldības kritēriji,** nekādā gadījumā neaizmirstot par būtiskajiem riska un finansiālā izdevīguma mērķiem.

---

(1) COM(2001) 366 galīgā redakcija. Skatīt arī Komisijas paziņojumu par tematu " Partnerības izaugsmei un nodarbinātībai īstenošana — Veidot Eiropu par izcilības paraugu uzņēmumu sociālās atbildības jomā", COM/2006/0136 galīgā redakcija.

(2) "*Corporate Social Responsibility: Partners for Progress*", ESAO, Parīze, 2001. gads.

(3) Skatīt EESK atzinumu par tematu "Eiropas finanšu iestāžu ētiskā un sociālā dimensija", OV C 100, 30.4.2009., 84. lpp.

(4) Iekļautas Eiropas Krājbanku grupas dokumentā Nr. 143, 1990. gads.

(5) *E. Castelló* (2005): *"El liderazgo social de las Cajas de Ahorro"* (Krājbanku vadošā nozīme sociālajā jomā), *FUNCAS Ediciones.*

(6) *J.L. García* (2009. gads): "*Las cuentas de la economía social: magnitudes y financiación del tercer sector en España, 2005"* (Norēķini sociālajā ekonomikā: apjoms un trešā sektora finansēšana Spānijā, 2005). *Civitas Ediciones.*
Skatīt arī Eiropas Parlamenta 2009. gada 19. februāra rezolūciju par sociālo ekonomiku, referente — *Patricia Toia.*

3.1.2. Galvenā uzmanība šajā atzinumā pievērsta **ieguldījumu produktiem** mazumtirdzniecības tirgū vai institucionālajā tirgū. Lielos vilcienos tas nozīmē ieguldījumus organizācijās, kuru rīcību atzīst par labāku un kuras sekmē ilgtspējīgu attīstību. Tādēļ tos varētu uzskatīt par efektīvu instrumentu sabiedrības vispārējās attīstības sekmēšanai, motivējot uzņēmumus rīkoties atbilstoši ieguldītāju interesēm.

3.1.3. Tomēr nedrīkst jaukt SAI fondus un solidaritātes ieguldījumu fondus. Solidaritātes ieguldījumu fondi tikai pārskaita procentuālo peļņu sociālajām struktūrām, bet, izraugoties ieguldījumus, tiem nav jāievēro atbilstība sociālās atbildības kritērijiem. Solidaritātes ieguldījumi un sociāli atbildīgie ieguldījumi tomēr var būt iekļauti vienā fondā.

3.2. *Izcelsme un attīstība.*

3.2.1. Sociāli atbildīgu ieguldījumu rašanās ir saistīta ar morāles principiem. Kopš 80. gadiem šādu ieguldījumu tendence ir arvien pastiprinājusies, to sekmējusi globalizācija, ekoloģiskās un sociālās izpratnes palielināšanās, kā arī jaunu informācijas un saziņas tehnoloģiju attīstība.

3.2.2. Sociāli atbildīgi ieguldījumi radās anglosakšu valstīs ([7]). Eiropā ([8]) dažos tirgos to apjomi būtiski palielinās: Apvienotajā Karalistē, Nīderlandē, Norvēģijā, Francijā, Zviedrijā un Beļģijā un mazākā mērā Itālijā, Spānijā un Vācijā.

3.3. *Konceptuāli precizējumi.*

3.3.1. Sociāli atbildīgi ieguldījumu fondi investē uzņēmumos. Tradicionāla ētiska ieguldījuma pamatā ir morāles, ideoloģiski vai sociāli apsvērumi, savukārt mūsdienās tajos cenšas ietvert uzņēmumu darbības saimnieciskus, ekoloģiskus, sociālus un pārvaldības aspektus un ņemt vērā ilgtermiņa perspektīvu.

3.3.2. Pieņemot lēmumus par ieguldījumiem, tiek piemēroti sociālās atbildības kritēriji (filtri), izslēdzot atsevišķus ieguldījumu veidus un izvēloties kritērijiem atbilstošākus ieguldījumus. Tādējādi SAI uzdevums ir ietekmēt uzņēmumu turpmākās stratēģijas un nodrošināt ieguldītāju vērtību sistēmas un ieguldījuma mērķa atbilstību.

([7]) *Eurosif* (2008.). Aktīvu apjoms ASV 2007. gadā sasniedza 1 917 miljardus *euro*.

([8]) *Eurosif* (2008.). "Sociāli atbildīgu" ieguldījumu aktīvu apjoms Eiropā 2007. gadā sasniedza 2 665 miljardus *euro*.

3.3.3. Konsultantu izmantoto kritēriju skaits sasniedz sešdesmit. Tabulā norādīti daži no visbiežāk izmantotajiem kritērijiem ([9]):

Negatīvi kritēriji	Pozitīvi kritēriji
Bruņojums	Iespēju vienlīdzība
Eksperimenti ar dzīvniekiem	Otrreizējā pārstrāde
Ekspluatācija trešās pasaules valstīs	Enerģijas un dabas resursu saglabāšana
Piesārņojums	Informācijas pārredzamība
Ģenētiska manipulācija	Sociālās solidaritātes saistības
Pornogrāfija, tabaka un alkohols	Atbalsts apmācībām un izglītībai
Ekoloģisks kaitējums	Produktu standartizēšana

3.3.3.1. Tabulā minētais nenozīmē, ka uzņēmumus, kuriem ir negatīvas pazīmes faktiski pārvalda bezatbildīgi. Gluži pretēji, uzņēmumi savā darbībā varbūt ievēro visaugstākos ētiskos standartus, bet daži investori var uzskatīt, ka kādas konkrētas nozares, piemēram, ieroču nozares, darbība ir morāli nepieņemama.

3.3.4. Attiecībā uz ilgtspējas kritērijiem, ko izmanto sociāli atbildīgu ieguldījumu jomā, jāpiemēro dinamiska pieeja, lai dotu iespēju ieviest jaunus un svarīgus ar SAI saistītus aspektus. Piemēram, līdzvērtīgu iespēju jomā jāiekļauj tādi kvalitatīvi rādītāji attiecībā uz cilvēkiem ar invaliditāti kā viņu integrācija nodarbinātības tirgū, piekļuves darba un tirdzniecības telpām, produktiem un pakalpojumiem.

3.3.5. Lai izstrādātu salīdzināmus datus par SAI attīstību pasaulē, tirgu segmentācijas stratēģijā atšķir institucionālo tirgu (galvenokārt darba pensiju fondi) un mazumtirdzniecības tirgu (vēl aizvien ierobežots ar ieguldījumu fondiem).

3.4. *Jaunas struktūras.*

3.4.1. Iestādes, kas darbojas finanšu tirgū, ir izstrādājušas mehānismus, lai pārvaldībā iekļautu ilgtspējību. Gan tā sauktās tradicionālās bankas, gan ētiskās ([10]) bankas risina dialogu ar ieinteresētajām pusēm, un to var īstenot sanāksmēs vai elektroniskajos forumos veiktā saziņā.

([9]) *Muñoz et al.*, (2004.): *"The social responsibility performance of ethical and solidarity funds: An approach to the case of Spain". Business Ethics. A European Review.*, 13. sējums, 2./3. numurs, aprīlis, jūlijs.

([10]) "Ētisks" ir vispārpieņemts termins, kas neizslēdz citus apzīmējumus, piemēram, "sabiedrisks", "alternatīvs" vai "sociāls". Skatīt *INVERCO* (Ētikas komisija) (1999).

3.4.2. SAI attīstības rezultātā izveidojušās jaunas struktūras vai notikusi iestāžu, kas darbojas starptautisko biržu indeksu noteikšanā un izplatīšanā (piemēram, *Dow Jones Sustainability DJSI Index* vai *FTSE4Good*), pielāgošanās, notiek datu bāzu izstrāde un tirdzniecība, tiek izstrādātas ilgtspējības analīzes, veidotas SAI konsultāciju aģentūras u. c.

3.4.3. Lai sekmētu ANO "Atbildīgu ieguldījumu principu" izstrādi, ir jāņem vērā Eiropas Komisijas aktīvā darbība; Sociālo ieguldījumu foruma izveide ASV vai Eiropas Sociālo ieguldījumu forums (*Eurosif*) Eiropā, kuri sniedz ieguldījumu dialogā ar ieinteresētajām pusēm ([11]).

3.5. *Portfeļu pārvaldība.*

3.5.1. Sociālās ekonomikas modelī sociālās rentabilitātes pasākumi piesaistīti parastajiem finanšu modeļiem, aizstājot binomu rentabilitāte — risks. Tādējādi, izvēloties ieguldījumus, sociāli atbildīgu ieguldījumu mērķus nosaka, izmantojot sociālus, vides un labas pārvaldības kritērijus, kas papildina tīri finansiālus kritērijus.

3.5.2. Pēdējos gados tiek atzīta nepieciešamība finanšu nozarē iekļaut sociālās atbildības pieeju, tādējādi īstenojot ilgtspējīgu vai sociāli atbildīgu finanšu politiku (*Sustainable Finance*). Minētā nostāja ir saistīta ar biheiviorālo finanšu (*Behavioral Finance*) teorijas attīstību, attiecinot iesaistīto pušu saimnieciskās rīcības un psiholoģiskās uzvedības analīzi arī uz attieksmi pret sociālajiem un vides jautājumiem ([12]).

3.5.3. Organizācijas, kas visvairāk attīstījušas uzņēmumu novērtēšanas un klasificēšanas tehniku tā, lai ņemtu vērā uzņēmumu sociāli atbildīgu darbību, ir "ilgtspējas analīzes aģentūras" ([13]), kuras izmanto dažādas novērtēšanas metodes. Faktiski dažādu šajā jomā veiktu pētījumu rezultāti liecina, ka sociāli atbildīgi ieguldījumi investoriem nenozīmē saimnieciskās rentabilitātes zaudējumus vidējā termiņā un ilgtermiņā.

3.6. *Produktu standartizēšana.*

3.6.1. Izstrādājot un ieviešot sociāli atbildīgus finanšu produktus (kas var būt ieguldījumu, uzkrājumu vai finansēšanas produkti), savlaicīgi un ļoti precīzi jānosaka tiem izvirzītās prasības, kas ļauj nodrošināt sociālās atbildības principu, kā arī uzraudzības, novērtēšanas un pārredzamības noteikumu piemērojamību.

3.6.2. Spānijas Standartizācijas un sertificēšanas apvienība (*AENOR*) ([14]) patlaban pārskata sociāli atbildīgu finanšu produktu standartu (*UNE* 165001: 2002 *EX*, *Instrumentos financieros éticos*), lai noteiktu vispārējās prasības un sniegtu vadlīnijas iestādēm, kas vēlas radīt vai pārdot šādus produktus, un lai lietotājiem nodrošinātu vislielāko pārredzamību un informāciju par ētikas kritērijiem.

3.6.3. Vienlaikus daudzās Eiropas valstīs pēdējo gadu laikā ir izstrādāti nozares pašregulējuma kritēriji ([15]), bieži vien pēc valsts uzraudzības iestāžu prasības, lai varētu reģistrēt aizvien pieaugošo skaitu jaunizveidoto sociāli atbildīgo ieguldījumu fondu. Papildu pārbaudes un uzraudzību veic revidenti un profesionāli konsultanti.

3.6.4. Jānorāda arī uz ierosmi palielināt pārskatāmību to kritēriju izmantošanā, kurus atbalsta *Eurosif* un dalībvalstu sociālo ieguldījumu forumi. Tādējādi patērētājam, neveidojot iepriekšēju viedokli par produktu pozitīvajām īpašībām vai to sociālo atbildības aspektiem, būtu pieejama informācija par izmantotajiem kritērijiem un to piemērošanu.

3.6.5. Finanšu iestāžu iniciatīva sekmēt ziņojumu par SAI salīdzināmību izstrādāta ar mērķi radīt standartizētu dokumenta modeli, kas atbilst investoru informēšanas vajadzībām dažādās ES valstīs.

4. **Patērētāju tiesību aizsardzības sistēmas.**

4.1. Patērētāju uzticība uzņēmumiem, kas sniedz finanšu pakalpojumus, finanšu krīzes dēļ ir būtiski samazinājusies. Tā kā tiek apšaubīta nozares morāle, finanšu iestādēm ir iespēja veicināt sociāli atbildīgu finanšu produktu izstrādes un nostiprināšanas pasākumus.

4.2. *Klientu informēšanas uzlabošana.*

4.2.1. Finanšu krīzes negatīvā ietekme izpaužas arī kā regulatīvo iestāžu pieaugošās bažas par noguldītājiem un investoriem. Šādu attieksmi sekmē arbitrāžas komitejas, informatīvie bukleti un rokasgrāmatas, reklāmas uzraudzības pasākumi ([16]) (reklāmai ir jābūt skaidrai, objektīvai, tā nedrīkst maldināt patērētājus) attiecībā uz visiem finanšu produktiem, kā arī sūdzību izskatīšanas dienestu vai "klientu aizstāvja" (ombuda) institūcijas izveide.

([11]) Skatīt EESK atzinumu par tematu "Privātā akciju kapitāla fondu, riska ieguldījumu fondu un valsts ieguldījumu fondu ietekme uz rūpniecības pārmaiņām Eiropā", OV C 128, 18.5.2010., 56. lpp.

([12]) Šajā jomā nozīmīgs ir *Amartya Sen* (1970) novatoriskais darbs "*Collective choice and social welfare*", *Holden- Day*.

([13]) Tās piedāvā investoriem konsultāciju iespējas un darbojas kā uzraudzības struktūras.

([14]) *AENOR* (2008): "*Ética. Sistema de gestión de la responsabilidad social de las empresas*" ("Ētika. Uzņēmumu sociālās atbildības pārvaldības sistēma").

([15]) Darba devēju pensiju fondu uzraudzības komisijas paskaidro, vai lēmumos par ieguldījumiem tiek vai netiek ņemti vērā sociālās atbildības kritēriji.

([16]) Skatīt EESK atzinumu par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai, ar ko groza Direktīvu 2003/71/EK par prospektu, kurš jāpublicē, publiski piedāvājot vērtspapīrus vai atļaujot to tirdzniecību, un Direktīvu 2004/109/EK par atklātības prasību saskaņošanu attiecībā uz informāciju par emitentiem, kuru vērtspapīrus atļauts tirgot regulētajā tirgū", COM(2009) 491 galīgā redakcija – *CESE 257/2010*.

4.2.2. Banku praksē tomēr vēl aizvien ir gadījumi, kad patērētāji nesaņem pietiekamu informāciju atbilstoši viņu vajadzībām. Nesen veiktajā Eiropas Komisijas pētījumā [17] pausta kritika par Eiropas banku pārkāpumiem daudzās valstīs, piemēram, par pārredzamības trūkumu, augsto maksu par kontu apkalpošanu, kā arī grūtībām, kas patērētājiem rodas, salīdzinot banku piedāvājumus, lai izvēlētos visizdevīgāko.

4.2.3. Pārredzamības nodrošināšanai klientiem ir vajadzīga skaidra, precīza, saprotama un salīdzināma informācija. Praksē tas nozīmē, ka sociāli atbildīgam finanšu produktam ir jāietver vismaz tam piemērotā SAI definīcija, izmantotie praktiskie kritēriji (SAI filtrs), SAI komitejas sastāvs [18], maksa par pārvaldīšanu un par depozītu u. c., kā arī neatkarīgi periodiski ziņojumi par attiecīgā produkta atbilstību sociālās atbildības filozofijai.

4.2.4. Informācijas sniegšana ar klientu apkalpošanas dienestu starpniecību palīdz uzlabot (būtisks pakalpojuma kvalitātes faktors) un atbildīgi nodrošināt pakalpojumu pēc pārdošanas, aptverot attiecīgā produkta dzīves ciklu, vai arī līdz brīdim, kamēr klients pārtrauc tā izmantošanu.

4.3. *Izglītības veicināšana finanšu jomā.*

4.3.1. Finanšu izglītība ir viena no atbildības jomām, kurā kopīgi jādarbojas privātajam un publiskajam sektoram, lai risinātu problēmas, ko rada aizvien sarežģītākā finanšu vide. Šādu izglītību tomēr nedrīkst saistīt ar ieinteresētību atsevišķu finanšu produktu tirdzniecībā.

4.3.2. Lai paaugstinātu iedzīvotāju finanšu kultūru, uzraudzības struktūras un finanšu iestādes ir izstrādājušas dažādas iniciatīvas ar kopīgu nosaukumu "Finanšu izglītības plāni", kuru mērķis ir novērst mājsaimniecību pārāk lielās parādsaistības un atvieglot finanšu produktu izvēli atbilstoši mājsaimniecību riska profilam un ģimenes finanšu stāvoklim.

4.3.3. Finanšu izglītības politika palīdz radīt uzticību finanšu sistēmai, un tās nozīmi jau ir atzinusi Eiropas Savienība gan Komisijas paziņojumā par finanšu izglītību [19], gan 2008. gada 14. maija *ECOFIN* Padomes gala secinājumos [20].

4.3.4. Pētījumu par sociāli atbildīgiem ieguldījumiem sekmēšana un tirgus dalībnieku apmācība ļauj finanšu iestādēm savās ilgtspējas politikās izmantot paraugpraksi. Apmācību pilnveidošanai var labi izmantot didaktiskos materiālus un rīcības kodeksus.

4.4. *Finanšu iestāžu sniegtās konsultācijas.*

4.4.1. Eiropas direktīvā par finanšu tirgiem (*MIFID*) [21] noteikta prasība finanšu iestādēm sekmēt investoru aizsardzību un piedāvāt klientiem dažādiem ieguldījumu profiliem atbilstošus produktus. Turklāt ir izteikts aicinājums skaidri nodalīt konsultācijas un pārdošanu, kā arī prasība finanšu starpniekiem sīki pārzināt produktus, kurus viņi pārdod. Tāpēc, veicot piemērotības novērtējumu, brīdī, kad klientam piedāvā vai piešķir (portfeļu pārvalde) vispiemērotākos SAI produktus, būtu jānoskaidro, vai viņš piekrīt SAI principiem.

4.4.2. Jo īpaši finanšu produktos, kuru pamatā ir sociālās atbildības princips, ir jāiekļauj iekšējās kontroles procedūras ieguldījumu risku noteikšanai un jāpārbauda iespējamie interešu konflikti, vajadzības gadījumā sniedzot ziņojumus SAI komitejai (kuras sastāvā pārsvarā ir jābūt pieaicinātajiem ekspertiem, lai garantētu objektīvu vērtējumu).

5. **Sociāli atbildīgu ieguldījumu perspektīvas.**

5.1. Atbildīgus ieguldījumus pašreizējā situācijā varētu nostiprināt, ja investori spēs ievērot atšķirību starp uzņēmumiem, kuri sociālās atbildības principu atbalsta ilgtermiņā, un tiem, kuri tos izmanto tikai kā tirdzniecības līdzekli.

5.2. Vislielākais atbildīgu ieguldījumu pieaugums paredzams pensiju fondos. Atbilstoši *Jáuregui* [22] viedoklim Spānijā 10 % Sociālā nodrošinājuma rezerves fonda līdzekļu iespējamā laišana tirgū, ievērojot ilgtspējas kritērijus [23], veicinās sociālās atbildības kultūras attīstību.

5.3. Kā paraugprakses piemēru darījumu aprindu un valsts iestāžu mobilizēšanai var minēt tādas iniciatīvas kā apbalvojumu par sociālo solidaritāti (*Medal of Social Solidarity*), kuru piešķir Polijas lielākā uzņēmēju apvienība *Business Centre Club*. Tā ir īpaša godalga, kuru piešķir personām, arī augstākā līmeņa vadītājiem, kas cita starpā popularizējuši uzņēmumu sociālās atbildības ideju. Medaļas piešķir īpašā pasākumā, kurā piedalās

(17) "*Data collection for prices of current accounts provided to consumers*", Eiropas Komisija, 2009. gads, http://ec.europa.eu/consumers/strategy/docs/prices_current_accounts_report_en.pdf

(18) Koleģiāla ekspertu grupa, kas sniedz atbalstu finanšu vai vadības struktūrai vai produkta uzraudzības struktūrai, lai nodrošinātu ētiskā filtra atbilstīgu izmantošanu, kā arī pārbaudītu sniedzamo informāciju. Katram finanšu produktam būtu jāizveido komiteja, lai gan praksē ne vienmēr tā notiek.

(19) COM(2007) 808 galīgā redakcija.

(20) Padomes paziņojums presei 8850/08 (*Presse* 113), 14. lpp.

(21) Eiropas Parlamenta un Padomes 2004. gada 21. aprīļa Direktīva 2004/39/EK par finanšu instrumentu tirgiem.

(22) Eiropas Parlamenta deputāts un kustības "*Alternativa Responsable*" biedrs.

(23) Šāds fonds ir vairākās Eiropas Savienības valstīs.

simtiem augstākā līmeņa vadītāju, diplomātiskā korpusa pārstāvji, Polijas premjerministrs vai pat prezidents, Eiropas Komisijas priekšsēdētājs vai EESK priekšsēdētājs.

5.4. Lai sociāli atbildīgi ieguldījumi attīstītos pilnībā, EESK aicina publiskās iestādes sniegt atbalstu, kura mērķis ir atvieglot atbilstoša tiesiskā regulējuma izstrādi, sekmēt ieguldījumus, kuru pamatā ir ilgtspējas kritēriji, sadarboties paraugprakses izplatīšanā un ieguldījumus attiecīgā veida finanšu produktos veicināt, piemēram, ar atbilstošas nodokļu politikas starpniecību ([24]). Ļoti efektīvs tirgus stimulēšanas paņēmiens ir valsts iestādēm, izmantojot sociālās apdrošināšanas rezervju fondus un neatkarīgus labklājības fondus, savos gan fiksētas, gan mainīgas procentu likmes ieguldījumos iekļaut ilgtspējas kritērijus, kā to dara Francijā. Regulējuma jomā un saistībā ar pārredzamību ir svarīgi uzsvērt tādu noteikumu nozīmi, kas sekmē to, lai ieguldījumu fondu pārvaldības struktūras vai pensiju fondi norādītu, vai ieguldījumu izvēlē tiek ņemti vērā sociālie un ekoloģiskie kritēriji, kā to dara Apvienotajā Karalistē.

5.5. EESK uzsver uzņēmumu saistību un finanšu tirgus starpnieku īstenotas aktīvas pārvaldības nozīmi. Pensiju fondu pārvaldītāji, SAI produktu komitejas, uzraudzības komisijas un arodbiedrības ir faktori, kas sekmē sociāli atbildīgu fondu tirgus dinamisku attīstību.

Briselē, 2010. gada 26. maijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas priekšsēdētājs

Mario SEPI

([24]) *Economistas sin Fronteras* (Ekonomisti pāri robežām): "*Cómo fomentar la inversión socialmente responsable en España*" ("Kā Spānijā sekmēt sociāli atbildīgus ieguldījumus"), *UNED* (2007).

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Profesionālu darba vietu izveide mājsaimniecības pakalpojumu jomā" (atzinuma papildinājums)

(2011/C 21/07)

Ziņotāja: **OUIN kdze**

Saskaņā ar Reglamenta piemērošanas noteikumu 29. panta a) punktu Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 2010. gada 16. februārī nolēma izstrādāt atzinuma papildinājumu par tematu

"Profesionālu darba vietu izveide mājsaimniecības pakalpojumu jomā".

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsoniskuma specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2010. gada 5. maijā.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 463. plenārajā sesijā, kas notika 2010. gada 26. un 27. maijā (2010. gada 26. maija sēdē), ar 133 balsīm par, 7 balsīm pret un 11 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. **Ieteikumi.**

Starptautiskā Darba biroja Administratīvā padome 301. sesijā, kas notika 2008. gada martā, nolēma starptautiskās darba konferences 99. sesijas (kas plānota 2010. gada jūnijā) darba kārtībā divkāršai apspriešanai iekļaut jautājumu par "mājsaimniecībās veikto darbu". Mērķis ir konstatēt, kā šīs kategorijas darba ņēmējiem vislabāk varētu nodrošināt pienācīgus darba apstākļus un viņu tiesību ievērošanu. Starptautiskais Darba birojs jau ir sācis pārrunas ar valstīm un sociālajiem partneriem par piemērotāko instrumentu. Arī EESK vēlas, lai tiktu pieņemts efektīvs un šī darba specifikai piemērots instruments. Turklāt Komiteja aicina Eiropas ieinteresētās personas, dalībvalstis un sociālos partnerus īstenot vairākus turpmāk minētus pasākumus.

1.1. Veikt vairāk pētījumu, lai iegūtu informāciju par tiesisko regulējumu, mājsaimniecības pakalpojumu jomā nodarbināto personu darba apstākļiem, nodarbinātības nosacījumiem un sociālo aizsardzību, kā arī to piemērošanu dalībvalstīs. Pašreizējie pētījumi ir nepilnīgi, tie nesniedz tādu informāciju, kas ļautu Eiropas mērogā salīdzināt ļoti atšķirīgās situācijas.

1.2. Ieviest dalībvalstīs tādus tiesiskos risinājumus, tostarp tiesību aktus par nodokļiem, sociālo nodrošinājumu, darba tiesībām un civiltiesībām, kuri mājsaimniecības motivētu deklarēt mājsaimniecības pakalpojumu jomā darbā pieņemtās personas, bet šai jomā potenciāli nodarbinātās personas — pieņemt oficiāli noformētu darbu.

1.3. Izstrādāt un plaši izplatīt padomus un ieteikumus privātpersonām, kuras ir darba devēji, un personām, kuras tie nodarbina mājsaimniecības pakalpojumu jomā; uzlabot privātpersonu informētību/apmācību par viņu kā darba devēju un darba ņēmēju tiesībām un pienākumiem, īpaši, ja ir ieviestas piemaksu un nodokļu atlaižu sistēmas darba devējiem.

1.4. Papildināt esošās atsauces sistēmas, kurās iekļauti ar mājsaimniecības un ģimenes darbu veikšanu saistīto pienākumu, atbildības, iemaņu un prasmju apraksti, un salīdzināt situāciju dažādās valstīs. Veicināt nozaru dialogu par šiem pakalpojumiem Eiropā.

1.5. Gan nodarbināto personu tiesību, gan sniegto pakalpojumu kvalitātes aspektā salīdzināt dažādus darba organizēšanas veidus (publiskos dienestus, uzņēmumus, apvienības, kooperatīvus, tiešo nodarbinātību).

1.6. Tiekties pēc tādas darba organizācijas, kas nodrošinātu mājsaimniecības pakalpojumu jomā nodarbināto personu aizvietošanu darba devēja vai klienta mājās (pretējā gadījumā nodarbināto tiesības uz atvaļinājumu, darba nespēju, dzemdību atvaļinājumu un apmācību būs tikai šķietamas), iekļaujot darba samaksā arī atlīdzību par to laiku, ko mājsaimniecības pakalpojumu jomā nodarbinātā persona pavada ceļā no vienām mājām uz otrām. Šiem nodarbinātajiem ir jābūt iespējai apvienoties, lai aizstāvētu savas tiesības, pārvarētu izolētību un sarunās ar darba devējiem panāktu tādas pašas tiesības kā uzņēmumu vai pārvaldes iestāžu algotiem darba ņēmējiem.

1.7. Lai atzītu šā darba vērtību un lai darba devējiem vai klientiem būtu garantijas par darba ņēmēju profesionālajām spējām, paredzēt gūtās pieredzes atzīšanu un mūžizglītības iespējas.

1.8. Veicināt inovāciju šīs nozares darba organizēšanā, atbalstot inovatīvu ideju izmēģināšanu, jaunu organizācijas veidu attīstīšanu un partnerību, tādējādi stimulējot darbības efektivitāti un nozares atzīšanu.

1.9. Apzināt, samazināt un novērst arodrisku mājsaimniecības pakalpojumu jomā un nodrošināt tādus pašus veselības aizsardzības, darba drošības un sociālā nodrošinājuma nosacījumus kā citiem algotiem darba ņēmējiem, — arī dzemdību atvaļinājumu un pensiju.

1.10. Cīnīties pret nozarē plaši izplatīto nelegālo nodarbinātību un aizsargāt no vardarbības cietušās nelegālās imigrantes–darba ņēmējas; izskaust "divkāršo sodīšanu", kam pakļautas šīs sievietes: ja viņas griežas policijā, lai sūdzētos par to, ka nesaņem algu, cieš no vardarbības vai pat seksuālas izmantošanas, viņas tiek nosūtītas atpakaļ uz izcelsmes valsti. Ir jāpiemēro starptautiskās konvencijas, un šīs sievietes ir jāaizsargā ([1]).

2. **Vispārīgas piezīmes.**

2.1. *Secinājumi.*

2.1.1. Apkopējas, aukles, slimu vai vecāka gadagājuma cilvēku kopējas, palīdzes mājas darbos utt. — šis darbs, ko veic vienīgi sievietes, netiek uzskatīts par profesiju. Daļēji arī tāpēc, ka mājsaimnieces šādu darbu veic bez atlīdzības. Laikā, kad Starptautiskā darba organizācija pievērsusies jautājumam par "pienācīga darba nodrošināšanu mājsaimniecības pakalpojumu jomā nodarbinātām personām", Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja vēlas padziļināti izskatīt iespējamos risinājumus, kas jau minēti 2009. gada oktobrī pieņemtajā atzinumā "Saikne starp dzimumu līdztiesību, ekonomikas izaugsmi un nodarbinātības līmeni" ([2]); minētajā atzinumā uzsvērts, ka gan no dzimumu līdztiesības, gan no ekonomiskās izaugsmes viedokļa būtiska ir profesionālu darba vietu izveide privātpersonām sniegto pakalpojumu jomā.

2.1.2. Eiropas valstis uzskata, ka pakalpojumu sniegšana personām ir tāds nodarbinātības potenciāls, ko nevar pārvietot. Vairākās valstīs ir ieviesti atbrīvojumi no nodokļiem vai arī piemaksas ar mērķi legalizēt nedeklarētu darbu un radīt jaunas darba vietas, palīdzot šo pakalpojumu izmantotājiem labāk saskaņot ģimenes un darba dzīvi.

2.1.3. Starptautiskās Darba organizācijas ziņojumā, kas izstrādāts saistībā ar 2010. gada jūnijā gaidāmo konferenci ([3]), norādīts, ka rūpnieciski attīstītajās valstīs mājsaimniecības pakalpojumu jomā nodarbināti 5 līdz 9 % no kopējā nodarbināto skaita. Ziņojuma ievadā norādīts, ka "daudzās valstīs apmaksāts darbs mājsaimniecības pakalpojumu jomā arvien vēl ir nodarbinātības veids, kas praktiski nav pamanāms. Šis darbs netiek veikts ne rūpnīcā, ne birojā, bet privātpersonas mājās. Lielākajā daļā gadījumu šie algotie darba ņēmēji, kas palīdz ģimenei, ir sievietes un nevis vīrieši. Viņas nestrādā kopā ar citiem, bet savu darbu veic vienas pašas slēgtā vidē. Šāda darba mērķis nav radīt pievienoto vērtību, bet gan nodrošināt aprūpi vai pakalpojumus miljoniem mājsaimniecību. Darbs mājsaimniecības pakalpojumu jomā visbiežāk līdzinās darbam, ko sievietes parasti veic mājās bez atlīdzības. Ar to arī izskaidrojams, kāpēc šis darbs finansiāli netiek pienācīgi novērtēts un tajā nelegāli nodarbinātas personas bez dokumentiem. Šāds darbs netiek uzskatīts par parastu nodarbinātību, kas iekļaujas vispārējā darba tiesību sistēmā, un tā aizsākums ir kādreizējās "kunga — kalpa" attiecības. Šā iemesla dēļ daudzos tiesību aktos netiek ņemtas vērā šo darba attiecību īpatnības, un līdz ar to mājsaimniecības pakalpojumu jomā nodarbinātās personas saskaras ar nevienlīdzīgu, netaisnīgu un nereti pat ļaunprātīgu attieksmi" ([4]).

2.1.4. Ziņojumā arī norādīts, ka "plašsaziņas līdzekļos bieži ziņo par vardarbības un ļaunprātīgas izmantošanas gadījumiem, tostarp verdzību un seksuālu vardarbību pret mājsaimniecības pakalpojumu jomā nodarbinātajām imigrantēm, īpaši tām, kuras izmitinātas pie darba devēja". Lai gan mājsaimniecības pakalpojumu jomā nodarbināto skaits pastāvīgi pieaug, darbs šajā jomā vēl arvien ir visnestabilākais, viszemāk atalgotais, vismazāk aizsargātais un viens no riskantākajiem nodarbinātības veidiem. Tā kā šis ir īpašs nodarbinātības veids, uz kuru neattiecas starptautiskie tiesību akti, Starptautiskā Darba organizācija jau kopš 1948. gada cenšas izstrādāt atbilstošus noteikumus.

2.1.5. Šajā atzinumā galvenā uzmanība veltīta apmaksātam darbam mājsaimniecības pakalpojumu jomā, kas tiek veikts mājsaimniecībā un tās labā, tostarp mājsaimniecības darbiem, bērnu aprūpei un citiem pakalpojumiem privātpersonām. Šajā atzinumā nav apskatīti jautājumi par sociālajiem dienestiem un privātiem uzņēmumiem, bet par mājsaimniecības pakalpojumu jomā nodarbinātajām personām, kuras strādā pie privātpersonām. Tā kā šis nodarbinātības veids skar arvien vairāk cilvēku — gan pakalpojumu sniedzējus, gan saņēmējus — jāizstrādā šā darba īpatnībām atbilstīgs regulējums.

2.1.6. Eiropā vairums mājsaimniecības pakalpojumu jomā nodarbināto vīriešu un sieviešu strādā pie vairākiem darba devējiem. Tikai nedaudzas no šīm sievietēm dzīvo darba devēja mājās, un tās parasti ir imigrantes. Ļoti bieži šis darbs ir nedeklarēts. Mājsaimniecības pakalpojumu jomā nodarbinātās sievietes bieži ir neaizsargātas, slikti pārzina savas tiesības, tās nereti ir lauku sievietes, ar zemu kvalifikācijas līmeni, vai arī imigrantes ar vāju uzņēmējas valsts valodas prasmi.

2.1.7. Praktiski visās tiesiskajās sistēmās darba tiesības ir domātas uzņēmumiem, un praksē visbiežāk tās nepiemēro mājsaimniecības darbiem, kurus ir grūti vai pat neiespējami kontrolēt. Uz šiem darbiem neattiecas arī noteikumi, kas regulē algotu darbu peļņas gūšanas nolūkā. *Adam Smith* ([5]) šāda veida darbu nosaucis par ieņēmumus nenesošu. Tā vērtība nav atzīta, lai gan sabiedrībai tas ir būtiski nepieciešams.

2.1.8. "Tā kā vairumā gadījumu darba tiesību aktos nav skaidri noteikts mājsaimniecības pakalpojumu jomā nodarbināto personu statuss, šīs nodarbinātās personas netiek minētas oficiālajos noteikumos, ne arī iekļautas, īstenojot šos noteikumus praksē" ([6]). Kaut arī Eiropas Savienības dalībvalstu noteikumi neparedz darba tiesību nepiemērošanu mājsaimniecībās nodarbinātajām personām, praksē uz šīm personām tās attiecina ļoti reti. Privātpersonas, kas ir darba devēji, nav pietiekami informēti par saviem pienākumiem un atbildību. Mājsaimniecības pakalpojumu jomā nodarbinātās sievietes strādā izolēti, un tāpēc viņām ir grūti apvienoties organizācijās.

([1]) Skatīt Eiropas konvenciju par viesstrādnieku juridisko statusu un Eiropas Padomes Konvenciju par cīņu pret cilvēku tirdzniecību.
([2]) EESK 2009. gada 1. oktobra atzinums (OV C 318, 23.12.2009., 15. lpp.).
([3]) Skatīt Starptautiskās Darba organizācijas IV ziņojumu "Pienācīga darba nodrošināšana mājsaimniecības pakalpojumu jomā nodarbinātām personām", kas gatavots 2010. gada Starptautiskās Darba konferences 99. sesijai: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@ed_norm/@relconf/documents/meetingdocument/wcms_104701.pdf.
([4]) Turpat 1. lpp.
([5]) Turpat 11. lpp.
([6]) Turpat.

2.2. *Profesionālu darba vietu definēšana.*

2.2.1. Pienākumi, ko saprot ar terminu "mājsaimniecības un ģimenes pakalpojumi", tiek apgūti neformāli ģimenes lokā. Apgūšanas veids katrai paaudzei ir atšķirīgs. Eiropā senāk šāds darbs nozīmēja vilnas vērpšanu un mājlopu barošanu; mūsdienās to aizstāj nepieciešamība prast lietot veļas mazgājamo mašīnu un lielveikalā izvēlēties pārtiku, kurai nav beidzies derīguma termiņš. Šī neformālā apmācība ir jāatzīst, un jādefinē nepieciešamās zināšanas un prasmes. Jāievieš arī mūžizglītība. Arī šajā nozarē, tāpat kā citās, ir vajadzīgas tehnoloģiskās inovācijas, kā arī jaunas zināšanas par uzturu vai jaunu vides aizsardzības prasību ievērošana.

2.2.2. Lai uzlabotu šī darba nosacījumus, ir vajadzīgs precīzs atbildības, pienākumu un to veikšanai vajadzīgo prasmju apraksts, kā arī iepriekš gūtās pieredzes apstiprināšana vai formāla apmācība, kurā gūt atbilstošas zināšanas, kas ļautu pienācīgi veikt šos pienākumus pēc jebkura klienta pieprasījuma. Apmācība vai gūtā pieredze jāapliecina ar kvalifikācijas sertifikātu. Gan darba devēja, gan klienta interesēs ir izmantot kvalificētas personas pakalpojumus.

2.2.3. Profesionālas darba vietas nozīmē, ka strādājošajiem ir tādas pašas tiesības un aizsardzība kā algotiem darba ņēmējiem, kuri strādā birojos vai darbnīcās. Tas nozīmē arī pienācīgu algu, ņemot vērā ceļā no vienām mājām uz otrām pavadīto laiku, noteiktas darba stundas nedēļā, iespēju saņemt apmaksātu atvaļinājumu, higiēnas un drošības prasību ievērošanu, pienācīgu pensiju, grūtnieču aizsardzību ([7]), apmaksātu slimības atvaļinājumu, pabalstu invaliditātes gadījumā, noteikumus atlaišanas vai līguma laušanas gadījumā, tiesiskās aizsardzības līdzekļus vardarbības gadījumos, reālu piekļuvi arodapmācībai un karjeras virzībai, līdzīgi kā citām profesijām. Līguma noslēgšanas prakses plaša piemērošana aizsargātu gan darba devēju, gan darba ņēmēju.

2.2.4. Izveidot profesionālas darba vietas nozīmē arī izskaust mūsdienās valdošos stereotipus, ka šie darbi jāveic sievietēm. Profesionālu darba vietu izveides attīstību var pielīdzināt progresam abu dzimumu darba ņēmēju vienlīdzībā.

2.3. *Mājsaimniecības darbu raksturojums.*

2.3.1. Galvenā mājsaimniecības pakalpojumu iezīme ir to nepamanāmība. Mājsaimniecības pakalpojumu jomā nodarbināto vīriešu un sieviešu pienākumi un atbildība šajā jomā ļoti reti ir definēta vai uzskaitīta. Darba devēji uztic savu mājokli un bērnus cilvēkiem, kuru prasmes viņiem nav iespējams pārbaudīt ([8]). Rakstos ([9]) par mājsaimniecībās veiktā darba vērtību ģimenes ikdienas dzīvē (nauda-laiks) uzsvērts, ka sabiedrība nevar funkcionēt, ja šie pienākumi netiek veikti. Šā darba vērtība ir jāatzīst.

2.3.2. Darbs mājsaimniecībā un ģimenē nozīmē tādu darbu, ko veic personas, kuras nodarbinātas publiskajos sociālajos dienestos, publisko iestāžu atbalstītās apvienībās vai privātos uzņēmumos, kā arī tādu deklarētu vai nedeklarētu darbu, kas pēc savstarpējas vienošanās tiek veikts mājsaimniecībā, sniedzot pakalpojumus privātpersonām. Visos šajos gadījumos šo darbu veic gandrīz tikai sievietes. Publiskajos sociālajos dienestos un uzņēmumos parasti ir labāki darba apstākļi un nodarbinātības nosacījumi, jo darba ņēmēji tad var apvienoties, sociālie partneri var apspriesties par darba koplīgumiem, kā arī ir iespējamas kontroles.

2.3.3. Starptautiskās Darba organizācijas ziņojumā ([10]) norādīts, ka saskaņā ar Starptautiskā Darba biroja Starptautisko standartizēto profesiju klasifikatoru darbs mājsaimniecības pakalpojumu jomā iedalāms divās lielās grupās (5. un 9.) atkarībā no pienākumiem un kvalifikācijas līmeņa. "5. grupa attiecas uz tirdzniecības uzņēmumiem, iestādēm un privātām mājsaimniecībām. Šajā grupā ir divas galvenās kategorijas: pārvaldnieki un ēdināšanas pakalpojumu jomā nodarbinātās personas (512. apakšgrupa); šajā kategorijā iekļautas arī mājas uzkopšanā nodarbinātās personas, tām pielīdzināmas personas un pavāri; aprūpes darbinieki un tiem pielīdzināmi darbinieki, tostarp personas, kas pieskata bērnus, un individuālās aprūpes darbinieki, kas pakalpojumus sniedz mājās (513. apakšgrupa). Pienākumos, kas minēti 5121. grupā, ir īpaša norāde uz mājkalpotāju darbu. Savukārt 5131. grupā personas, kas pieskata bērnus, definētas kā "personas, kas pieskata darba devēja bērnus un palīdz tiem veikt ikdienas darbus"; viņu pienākumi ir šādi:

— *palīdzēt bērniem nomazgāties, apģērbties un paēst;*

— *pavadīt bērnus ceļā uz skolu un mājup, kā arī, dodoties uz ārpusskolas pasākumiem;*

— *rotaļāties ar bērniem un izklaidēt tos, lasot grāmatas vai stāstot stāstus;*

— *uzturēt kārtībā bērnu guļamistabu un rotaļu telpu;*

— *rūpēties par bērniem skolā pusdienas laikā vai citos mācību pārtraukumos;*

— *rūpēties par bērniem skolas ekskursiju, muzeju apmeklējumu vai līdzīgu pasākumu laikā;*

— *veikt citas ar minētajiem pienākumiem saistītas funkcijas;*

— *uzraudzīt citus darbiniekus.*

Individuālās aprūpes veicēji ir darbinieki, kas pakalpojumus sniedz mājās (5133. grupa), "nodrošinot dažas personīgās vajadzības un kopumā veicot aprūpi mājās personām, kuras slimo ar kādu fizisku vai garīgu slimību, darbnespējas vai vecuma invaliditātes dēļ nevar pašas par sevi rūpēties". Šajā kategorijā iekļautajām nodarbinātajam personām, tostarp aprūpes personālam, kas pakalpojumus sniedz mājās, ir jāveic šādi pienākumi:

([7]) Direktīvas par grūtniecības un dzemdību atvaļinājumu pārskatīšana (1992. gada 19. oktobra Padomes Direktīva 92/85/EEK), ieviešot tiesības uz šādu atvaļinājumu arī mājsaimniecības pakalpojumu jomā strādājošām sievietēm.

([8]) EESK 2009. gada 3. maija atzinums (OV C 277, 17.11.2009., 102. lpp.).

([9]) Skatīt *Marianne A. Ferber* un *Bonnie G. Birnbaum "Housework: priceless or valueless?"* (1977), http://www.roiw.org/1980/387.pdf; *Björn Gustafsson* un *Urban Kjulin "Time Use in Child Care and Housework and the Total Cost of Children"* ©1994 Springer; http://www.jstor.org/pss/20007438.

([10]) Skatīt 3. zemsvītras piezīmi 31. un 32. lpp.

— *palīdzēt aprūpējamajai personai izkāpt no gultas un apgulties, kā arī pārgērbties;*

— *nomainīt gultas veļu, palīdzēt aprūpējamajai personai nomazgāties un sakopties;*

— *pasniegt ēdienu, ko pagatavojis pats pakalpojumu sniedzējs vai trešā persona, un pabarot aprūpējamo personu, ja tai šāda palīdzība nepieciešama;*

— *raudzīties, lai aprūpējamā persona lieto tai izrakstītās zāles vai arī nodrošināt, ka aprūpējamā persona tās saņem;*

— *vērot aprūpējamās personas veselības stāvokli un tā pasliktināšanās gadījumā informēt ārstējošo ārstu vai attiecīgo sociālo dienestu;*

— *veikt citas ar minētajiem pienākumiem saistītas funkcijas;*

— *uzraudzīt citus darbiniekus.*

913. apakšgrupa tieši attiecas uz "palīgiem mājas darbos un cita veida palīgiem, tīrīšanas darbu izpildītājiem un veļas mazgātājiem". Šī apakšgrupa attiecināma uz darbiem, kas veicami privātpersonu mājās, viesnīcās, birojos, slimnīcās un citās iestādēs, kā arī visu veidu transporta līdzekļos, nodrošinot to iekštelpu un mēbeļu tīrību. Šajā grupā iekļauti palīgi mājas darbos un tīrīšanas darbu izpildītāji, veļas mazgātāji un gludinātāji. Palīgi mājas darbos un tīrīšanas darbu izpildītāji, kas minēti 9131. grupā, "slauka, ar putekļu sūcēju tīra, mazgā un vasko grīdas, mazgā veļu, iegādājas tīrīšanai nepieciešamās preces un līdzekļus, gatavo un pasniedz ēdienus un veic citus mājas darbus.""

2.3.4. Lai gan medicīniskā aprūpe nav paredzēta mājsaimniecības pakalpojumos, tomēr auklei vai personai, kas palīdz mājsaimniecībā, ir jāgādā, lai tās aprūpē esošā persona iedzertu tai izrakstītās zāles, un jāprot rīkoties situācijā, ja aprūpējamās personas dzīvība pēkšņi ir apdraudēta. Auklei vai personai, kas palīdz mājsaimniecībā, ir jābūt apmācītai šo funkciju veikšanai.

2.3.5. Personām, kuras veic minētos darbus darba devēja prombūtnes laikā vai gadījumā, ja darba devējs pats par sevi nespēj pietiekami rūpēties, ir jārīkojas patstāvīgi un jāplāno laiks, lai veiktu visus uzticētos pienākumus; šo darbu veicējiem jāvieš uzticība, jo tiem tiek uzticētas mājokļa atslēgas, kā arī katram no mums visdārgākais — bērni un gados veci ģimenes locekļi; šīm personām jābūt atbildīgām, jāizrāda iniciatīva un jābūt diskrētām. Kad viņu pilnā aprūpē ir bērni vai vecāka gadagājuma cilvēki, šīm personām jāspēj vienlaikus veikt vairākus darbus, jābūt modrām, uzmanīgām, jāspēj pārliecināt, jābūt pacietīgām, mierīgām, jāspēj koncentrēties, uzklausīt, panākt paklausību un jāzina, kā rīkoties nelaimes gadījumos. Šajā jomā strādājošajiem jābūt iejūtīgiem, ar zināšanām psiholoģijā, uztura un higiēnas jautājumos.

2.4. *Mājsaimniecības darbu raksturojums.*

Darbs mājsaimniecības pakalpojumu jomā ir nestabils un slikti apmaksāts, tā vērtība nav atzīta, un šādai situācijai ir vairāki iemesli: līdzīgus pienākumus bez atlīdzības veic arī mājsaimnieces; darba devēji ir privātpersonas, kurām nav iespēju vai vēlēšanās maksāt vairāk; darbu veic sievietes, kas strādā vienas un bieži pie vairākiem darba devējiem; viņas nevar apvienoties kolektīvos, rīkot streikus un savu prasību uzturēšanai apturēt ražošanu, kā to dara algoti darba ņēmēji uzņēmumos; stereotipi par šo darbu un sievietes un mātes lomu neļauj novērtēt reālās prasmes, kas vajadzīgas šo pienākumu veikšanai; darba vieta ir privāts mājoklis, kuru nav iespējams kontrolēt; bieži šo darbu veic nelegālas, beztiesiskas imigrantes.

2.4.1. Šis darbs ir atkarīgs no konkrētās mājsaimniecības vajadzībām, tāpēc tam raksturīgs stabilitātes trūkums: bērni izaug un kļūst patstāvīgi, vecāka gadagājuma cilvēki nomirst un, samazinoties ģimenes ienākumiem, piemēram, bezdarba gadījumā, mājsaimniecībā vairs netiek nodarbinātas personas, kas palīdz veikt saimniecības darbus.

3. **Īpašas piezīmes.**

3.1. *Profesionālu darba vietu izveides mērķis.*

3.1.1. Ģimenes un darba dzīves labāka saskaņošana.

3.1.1.1. Dzimumu līdztiesības priekšnoteikums — algots darbs sievietēm — ir radījis pieprasījumu pēc pakalpojumiem, ko citādi būtu veikusi sieviete—mājsaimniece. Tas vairo arī ģimeņu ienākumus un līdz ar to dod iespēju dažām ģimenēm izmantot pakalpojumus mājsaimniecības jomā, tādējādi radot jaunas darba vietas.

3.1.1.2. Šie pakalpojumi ir plaši izplatīti, jo tie ir nepieciešami ģimenes un darba dzīves labākai saskaņošanai. Gan vīriešiem, gan sievietēm jābūt iespējai iesaistīties darba dzīvē, nekaitējot ģimenes un privātajai dzīvei, un tādā gadījumā viņiem daļu mājsaimniecības un ģimenes pienākumu jāuztic citai personai.

3.1.1.3. Ņemot vērā gan virzību uz vīriešu un sieviešu līdzsvarotu pārstāvību darba tirgū, gan jaunās vajadzības, kas saistītas ar iedzīvotāju novecošanu, gaidāms, ka šie pakalpojumi būs vēl vairāk pieprasīti un ka nodarbināto skaits šajā jomā pieaugs.

3.1.2. Kvalitatīvas darba vietas un kvalitatīvi pakalpojumi.

3.1.2.1. Lai vēl plašāk attīstītu šos pakalpojumus, ir jānodrošina to kvalitāte, jāizvērš jau esošās apmācības iespējas un jāievieš mūžizglītība, apmācībā iekļaujot attīstības sasniegumus, kā arī jāpaplašina prasmju kontroles iespējas. Profesionālu darba vietu izveide nozīmē gan labāku pakalpojumu kvalitāti klientiem un pakalpojumu saņēmējiem, gan labākus nodarbinātības nosacījumus darba ņēmējiem. Tas ir drošākais veids, kā nākotnē rast cilvēkus, kas gribēs darīt šos darbus.

3.1.3. Nabadzības apkarošana.

3.1.3.1. Kā zināms, Eiropā no nabadzības vairāk cieš sievietes. Mājsaimniecības pakalpojumu jomai raksturīgās zemās algas, stabilitātes trūkums un nedeklarētās darba attiecības sekmē sociālo atstumtību. Tieši mājsaimniecības pakalpojumu jomā Eiropā ir visvairāk nedeklarētu nodarbināto, — pat vairāk nekā būvniecības un sabiedriskās ēdināšanas nozarē ([11]).

([11]) Skatīt "Nelikumīga nodarbinātība Eiropas Savienībā", 2007. gada 3. oktobra *Eurobarometer* 67. aptaujas kārtas speciālizlaidums Nr. 284, 21. lpp.

3.1.4. Nedeklarēta darba un nelegālās imigrācijas apkarošana.

3.1.4.1. Eiropā atklātie paverdzināšanas gadījumi saistīti ar nelegāli ieceļojušām mājsaimniecības pakalpojumu sniedzējām, kurām darba devējs algas vietā apsolījis nokārtot uzturēšanās dokumentus. Šīs darba ņēmējas ir visneaizsargātākās, jo, baidoties, ka tiks izraidītas no valsts, viņas neuzdrošinās sūdzēties par ļaunprātīgu izturēšanos, vardarbību vai seksuālu izmantošanu. Uz mājsaimniecības pakalpojumu sniedzējiem būtu jāattiecina selektīvā imigrācija, ko patlaban piemēro kvalificētiem speciālistiem. Eiropas demogrāfiskās situācijas dēļ imigrācija ir līdzeklis to vajadzību apmierināšanai, kas rodas galvenokārt gados vecākiem aprūpējamiem cilvēkiem.

3.1.4.2. Nedeklarēta darba veicēji ir sociāli neaizsargāti, viņiem nav iespējas maksāt nodokļus un veikt sociālās iemaksas. Tas rada negatīvu iespaidu par mājsaimniecības pakalpojumu sniegšanu, padarot to par zemākas kategorijas darbu, un tādējādi veicina stereotipu veidošanos un kavē šīs profesijas attīstību. Nedeklarēts darbs arī palielina nabadzības risku.

3.1.4.3. Lai mazinātu mājsaimniecībās veiktā darba nedeklarēšanu, dalībvalstu tiesību sistēmās būtu jāiestrādā vairāki noteikumi, it īpaši nodokļu, sociālā nodrošinājuma, darba tiesību un civiltiesību jomā. Tendencei nodarbināt un strādāt nelegāli visbiežāk ir finansiāls pamats, jo abām pusēm tāds darbs ir izdevīgāks par oficiāli deklarētu. Dalībvalstīm būtu jācenšas izlīdzināt šīs atšķirības izdevīguma ziņā, šai nolūkā izmantojot vietējām sociālajām un kultūras īpatnībām pielāgotus pasākumus — kampaņas plašsaziņas līdzekļos, sabiedrībā pazīstamu cilvēku piemēru popularizēšanu vai informēšanu par nedeklarēta darba riskiem.

3.2. *Nodarbinātības apstākļi.*

3.2.1. Darba devēju organizācijas un darba ņēmēju arodbiedrības sarunās ir panākušas darba koplīgumu noslēgšanu. Šis sasniegums jāizmanto par pamatu, lai uzlabotu mājsaimniecības pakalpojumos nodarbināto personu situāciju. Jāveic pētījumi par Eiropā izmantotajiem koplīgumiem mājsaimniecības pakalpojumu jomā un jānodrošina to vispārēja piemērošana, ierosmi gūstot paraugprakses izpētē. No nodarbināto personu tiesību viedokļa un no sniegto pakalpojumu kvalitātes viedokļa jāsalīdzina dažādi darba organizēšanas veidi — uzņēmumi, apvienības, kooperatīvi un tiešā nodarbinātība.

3.2.2. Daudzās Eiropas valstīs gan privātpersonas, kas ir darba devēji, gan mājsaimniecības pakalpojumu jomā nodarbinātās sievietes ir slikti informētas par savām tiesībām un pienākumiem. Darba devējs neuzskata apkopēju vai aukli par algotu darba ņēmēju, kam ir savas tiesības. Stereotipu dēļ darba devējs minēto pakalpojumu veicēju uzskata par palīgu, kam, piedāvājot pāris stundu darbu, tiek sniegts labs pakalpojums. Bieži abas puses nav noslēgušas rakstisku līgumu, nav skaidri noteikti darba nosacījumi, atalgojums, atvaļinājums, darba stundu skaits, pienākumu apraksts, līguma laušanas nosacījumi un pabalsts atlaišanas gadījumā. Ir jāprecizē katras puses tiesības un pienākumi. Tā būs aizsardzība arī darba devējam, kuram ir jāapzinās gan iespējamie riski, kas saistīti ar kādas personas pieņemšanu darbā savās mājās (zādzības, nelaimes gadījumi), gan atbildība.

3.2.3. Veselība un drošība. — Tiek uzskatīts, ka darbs mājsaimniecības pakalpojumu jomā nav saistīts ar risku. Tomēr bieži sastopami tādi nelaimes gadījumi kā apdegumi, savainojumi, saindēšanās ar mājsaimniecības produktiem, kritieni un elektrotraumas, ko izraisa sadzīves tehnika, īpaši tad, ja darba devējs vai klients neapzinās, ka viņam jāievēro drošības noteikumi, vai ja darba ņēmēja nav brīdināta par apdraudējumu un nezina, kā to novērst.

3.2.4. Veselības aizsardzība, grūtnieču aizsardzība, pensija. — Dzemdību atvaļinājums nereti ir atlaišanas iemesls, jo darba devējam vai klientam ir vajadzīgs kāds, kas veic mājsaimniecības darbus, un tāpēc viņš meklēs citu darba ņēmēju, nejūtot pienākumu pieņemt atpakaļ darbā to pašu personu pēc atgriešanās no dzemdību atvaļinājuma. Tā kā nav darba organizācijas, kas nodrošinātu mājsaimniecības pakalpojumu jomā nodarbināto personu aizvietošanu uz noteiktu laiku, netiek piemērotas nodarbināto personu tiesības; tās ir tikai teorētiskas. Sociālās aizsardzības un pensiju sistēmas ne vienmēr ir pielāgotas personām, kas strādā dažas stundas un pie vairākiem darba devējiem.

3.2.5. Kvalifikācija un apmācība. — Ilgu laiku vajadzīgās prasmes tika apgūtas neformālā apmācībā. Taču jau vairākus gadus vērojams, ka arvien mazāk iemaņu tiek nodotas no paaudzes paaudzē. Jaunās māmiņas nav sagatavotas pirmā bērna nākšanai pasaulē, jaunie vecāki vairs neprot gatavot sabalansētu ēdienu, bet dod priekšroku rūpnieciski gatavotiem ēdieniem, un tas ir viens no bērnu aptaukošanās iemesliem. Pienākumu un prasmju definēšana un apmācība sekmētu to plašāku izplatību un abu dzimumu līdzsvarotāku līdzdalību.

Briselē, 2010. gada 26. maijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas priekšsēdētājs

Mario SEPI

III

(Sagatavošanā esoši tiesību akti)

EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJA

463. PLENĀRĀ SESIJA 2010. GADA 26. UN 27. MAIJĀ

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas ziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai: Dzīvnieku labturības marķējuma varianti un dzīvnieku aizsardzības un labturības references centru Eiropas tīkla izveide"

COM(2009) 584 galīgā redakcija

(2011/C 21/08)

Ziņotājs: ***Leif E. NIELSEN* kgs**

Eiropas Komisija saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 262. pantu 2009. gada 28. oktobrī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

"*Komisijas ziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai: Dzīvnieku labturības marķējuma varianti un dzīvnieku aizsardzības un labturības references centru Eiropas tīkla izveide*"

COM (2009) 584 galīgā redakcija.

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Lauksaimniecības, lauku attīstības un vides specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2010. gada 6. maijā.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 463. plenārajā sesijā, kas notika 2010. gada 26. un 27. maijā (26. maija sēdē), ar 106 balsīm par, 2 balsīm pret un 1 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. **Secinājumi un ieteikumi**

1.1. Ir vajadzīga marķējuma sistēma, lai sniegtu patērētājiem objektīvu informāciju, kas ļautu izvēlēties dzīvnieku produktus, kuri pārsniedz ES obligātos dzīvnieku labturības standartus. Šim marķējumam jānodrošina identificējama garantija, kas balstīta uz uzticamu, patērētājiem viegli saprotamu informāciju.

1.2. Sistēmas mērķis ir izvērtēt un salīdzināt attiecīgās normas, balstoties uz zinātniskiem pamatiem. Sistēmai jābūt brīvprātīgai, saskaņotai un uz tirgu balstītai; tai jābalstās uz sertifikāciju un jābūt tādai, ko var izmantot apvienojumā ar privātiem marķējumiem un citiem kvalitātes marķējumiem ar nosacījumu, ka tiek izpildīti noteikti kritēriji. Sistēmai arī jāatbilst starptautiskajām saistībām un ar vienādiem nosacījumiem jāattiecas uz visu importu ES.

1.3. Komiteja atzinīgi vērtē Komisijas uzsākto detalizēto izpēti, lai izvērtētu dažādo pieejamo marķējuma sistēmas izvēles variantu un references centru Eiropas tīkla ietekmi. Šie pētījumi skaidri parāda, ka visreālākais variants ir iepriekš minētā marķējuma sistēma; tas saskan arī ar EESK iepriekšējiem atzinumiem par šo tematu [1].

[1] EESK izpētes atzinums par tematu "Dzīvnieku labturību apliecinošs marķējums" (2007. gada 15. marts), izstrādāts pēc Eiropas Savienības Padomes prezidentvalsts Vācijas lūguma (OV C 161, 13.7.2007., 54. lpp.).

1.4. Komisija nav izvērtējusi prasības attiecībā uz šāda veida "garantiju sistēmu"; tā nav arī uzskaitījusi izvēles variantus prioritārā secībā, bet gan atstājusi jautājumu atvērtu, neraugoties uz faktu, ka vairums priekšlikumu ir nereāli. Būtu bijis saprātīgāk un lietderīgāk, ja Komisija izvirzītu konkrētu priekšlikumu kā pamatu turpmākai diskusijai, jo īpaši tāpēc, ka pirms diviem gadiem Padome izteica Komisijai konkrētu lūgumu balstīt turpmākos ierosinājumus uz EESK ieteikumiem.

1.5. Ir svarīgi izvairīties no nevajadzīgi garām diskusijām. Tāpēc jāņem vērā nepieciešamība praksē īstenot "Welfare Quality" (*WQ*) ([2]) projektu, kā arī uzturēt un pilnvērtīgi izmantot esošo iesaistīto institūciju tīklu un pētniecības izstrādnes šajā jomā, netērējot pārmērīgi daudz laika diskusijām par teorētiskām iespējām bez konkrētiem priekšlikumiem.

1.6. Ar *WQ* projektu ir izveidots stingrs pamats tādu zinātnisko rādītāju izstrādāšanai, kas pirmām kārtām balstīti uz dzīvnieku labsajūtu un uzvedību, kā arī — netiešā veidā — uz izmantotajām ražošanas sistēmām un metodēm, ko vēlāk varētu izmantot klasifikācijas mērķiem un pārredzamas un uzticamas patērētājiem sniedzamās informācijas nodrošināšanai.

1.7. Tāpēc EESK atbalsta Eiropas tīkla veidošanu, lai turpinātu saistībā ar *WQ* projektu iesākto darbu. Atkārtojot agrākos ieteikumus, Komiteja uzskata, ka vispiemērotākais no pieejamajiem variantiem ir marķējuma shēmas un centralizēti koordinēta tīkla apvienojums. Tajā pat laikā iesaistītajiem dalībniekiem būtu jāsniedz būtisks ieguldījums shēmas darbībā un attiecīgo normu noteikšanā.

1.8. Ierosinātā sistēma ir paredzēta kā papildinājums esošajām ES kvalitātes shēmām, kas izmanto "rezervētos apzīmējumus", lai raksturotu organiskos produktus un olu ražošanas sistēmas, kā arī noteikumiem par ģeogrāfiskām norādēm un tradicionāliem izstrādājumiem, kur primārais atsauces punkts ir ražošanas metodes un izcelsme, nevis dzīvnieku labturība.

2. **Vispārīga informācija**

2.1. Izmērāmi rādītāji, augstākas dzīvnieku labturības normas, marķējums un Eiropas tīkla izveide ir Komisijas rīcības plāna dzīvnieku labturībai ([3]) galvenie elementi. Tā mērķis ir atvieglot patērētājiem virs ES minimālajām prasībām ražotu labturībai draudzīgu produktu izvēli. To var panākt, uzlabojot informāciju un veicinot izpratni par dzīvnieku labturību, izstrādājot normas un attīstot un piemērojot paraugpraksi ar dzīvnieku aizsardzības un dzīvnieku labturības Eiropas tīkla starpniecību. Elastīgas un efektīvas sistēmas ieviešana ietilpst EESK kā pilsoniskās sabiedrības pārstāvības iestādes darbības jomā, īpaši, ņemot vērā tās sastāva daudzveidību.

2.2. Ziņojums ir atbilde uz Padomes 2007. gada maijā izteikto lūgumu izvērtēt iespējas attiecībā uz labturības marķējumu. Tas ir balstīts uz EESK izpētes atzinumu un ar to saistīto konferenci ([4]). Padome lūdza Komisiju izvērtēt iespējamos variantus attiecībā uz dzīvnieku labturības marķējumu, ņemot vērā EESK ieteikumus, kuros aplūkoti marķējuma sistēmas ieviešanas praktiskie aspekti, balstoties uz labturības rādītājiem, kas saskaņoti ar *WQ* projekta secinājumiem. Tāpat kā EESK, arī Padome ieteica ES līmenī īstenot informatīvu kampaņu par dzīvnieku labturību un marķēšanas shēmām.

2.3. Ziņojuma pielikumos iekļauti plaši ārēji pētījumi par pieejamiem variantiem gan attiecībā uz dzīvnieku labturības marķējumu, gan informācijas sniegšanu, kā arī atsevišķi ar Eiropas tīkla izveidi saistīti aspekti. Saskaņā ar Padomes lūgumu ir paredzēts uzsākt starpiestāžu debates par minēto ziņojumu un dažādajiem pētījumiem, un uz tām pamatotos Komisijas turpmākās apspriedes.

2.4. Ziņojumā un pievienotajā kopsavilkumā par Komisijas dienestu veiktajiem pētījumiem ir norādīti pieejamie varianti, tostarp virkne obligātu vai brīvprātīgu marķēšanas shēmu, taču nevienai no tām nav piešķirta prioritāte. Tomēr neapšaubāmi jebkurai nākotnes shēmai jānodrošina patērētāju vajadzībām atbilstoša informācija. Tai jābūt balstītai uz zinātniskiem kritērijiem un jāiesaista neatkarīgas sertifikācijas iestādes. Tai jāizvairās no konkurences izkropļojumiem un jāatbilst starptautiskām saistībām.

2.5. Komisija uzskata, ka references centru Eiropas tīkls spēs saskaņot dzīvnieku labturības standartus un rādītājus, koordinēt esošos resursus, palīdzēt paraugprakses apmaiņā, sniegt neatkarīgu informāciju un novērst pārklāšanos. Pieejamie varianti ir šādi: saglabāt pašreizējo stāvokli bez papildu pasākumiem; centralizēta pieeja; decentralizēta pieeja; vai konkrētākiem uzdevumiem pakārtota stratēģija, iekļaujot centralizācijas un decentralizācijas elementus.

([2]) Welfare Quality® bija ES finansēta pētniecības programma no 2004. līdz 2009. gadam. Tajā bija iesaistīti aptuveni 250 pētnieki un 39 institūti un augstskolas no 13 Eiropas valstīm un nozīmīgākajām trešajām valstīm. Projekts bija balstīts uz zinātniskiem pamatiem, ar mērķi izstrādāt dzīvnieku labturības standartus un praktiskās stratēģijas dzīvnieku labturības integrēšanai kopējā ķēdē — no lauksaimniecības un izplatīšanas līdz tirdzniecībai un patērētāju informētības nodrošināšanai.

([3]) COM(2006) 13, 23.1.2006.

([4]) Konference "Dzīvnieku labturība – uzlabojumi ar marķēšanu?" (Briselē, 2007. gada 28. martā), kuru organizēja Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja, Eiropas Komisija un Padomes prezidentvalsts Vācija. Padomes secinājumos skaidri norādīts, ka "jāņem vērā Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas izpētes atzinumā sniegtie ieteikumi" (Secinājumi, 2797. Lauksaimniecības un zivsaimniecības Padomes sanāksme Briselē, 2007. gada 7. maijā).

2.6. Komisija pievērsīsies tādiem aspektiem kā, piemēram, administratīvais slogs, izmaksas un attiecības starp dažādām marķēšanas shēmām un produktu kvalitāti, piemēram, bioloģiskās lauksaimniecības jomā. Tā balstīsies uz *WQ* projekta secinājumiem un izvērtēs iespējamo sociālo, saimniecisko un ekoloģisko ietekmi. Komisija arī paredz veikt tālāku izpēti, lai noteiktu, vai iepriekšējās aptaujās uzrādītie patērētāju viedokļi ir mainījušies un, ja ir mainījušies, tad kāpēc.

3. **Dažas piezīmes**

3.1. Komiteja joprojām atbalsta Komisijas rīcības plānu dzīvnieku labturībai ([5]) un ir gandarīta, ka protokolam par dzīvnieku aizsardzību un labturību ir piešķirta lielāka nozīme Lisabonas līgumā, tādējādi atspoguļojot pieaugošo interesi par šiem jautājumiem ([6]).

3.2. Veiktie pētījumi parāda nepieciešamību īstenot vienotāku un koordinētāku pieeju dzīvnieku aizsardzībai un dzīvnieku labturībai ES. Brīvprātīgo marķēšanas un kvalitātes shēmu lielais skaits dalībvalstīs var būt maldinošs un radīt nevajadzīgas vai nepareizi saprotamas atšķirības starp produktiem un nelīdzvērtīgus konkurences apstākļus iesaistītajiem ražotājiem un izplatītājiem.

3.3. Patērētāji spēj vērtēt dzīvnieku labturības prioritāti, vadoties no ētiskiem, kvalitātes vai citiem apsvērumiem, taču dokumentācijas trūkums nozīmē to, ka viņi neuzticas tirgus informācijas atbilstībai un pamatotībai. Tāpēc īpaši svarīga nozīme ir objektīvai un zinātniski pamatotai dokumentācijai, lai veicinātu tādu dzīvnieku produktu laišanu tirgū, kuri pārsniedz ES obligātos dzīvnieku labturības standartus. Neapšaubāmi marķējumam var būt vēlamais rezultāts tikai tad, ja sniegtā informācija ir viegli saprotama un ja patērētāji ir pietiekami informēti par tās nozīmi un ieinteresēti tās saņemšanā.

3.4. Tāpēc ir vajadzīga identificējama garantija, kas balstīta uz objektīvu un uzticamu informāciju, un EESK saskaņā ar 2007. gada atzinumu pilnībā atbalsta šādu virzību. EESK izsaka atzinību par veikto apjomīgo darbu un saprot, ka tas bijis laikietilpīgs.

3.5. Tāpēc būtu bijis labāk, ja Komisija norādītu izvēles variantus prioritārā secībā un izvirzītu vienu vai vairākus priekšlikumus kā atskaites punktus turpmākajam politiskajam procesam, balstoties arī uz EESK ieteikumiem. Veiktie plašie pētījumi saskan ar EESK ieteikumiem par to, ka jebkurai marķēšanas sistēmai jābūt brīvprātīgai, saskaņotai un uz tirgu balstītai, lai izveidotu praktisku un dzīvotspējīgu sistēmu tādu dzīvnieku produktu tirdzniecības veicināšanai, kuri pārsniedz ES obligātos dzīvnieku labturības standartus.

3.6. Komisijai būtu arī jāpievēršas plašajam darbam, kas šajā jomā notiek Eiropas vadībā; izmantojot zināšanu sistēmu kopumu, var sniegt informāciju gan preču un pakalpojumu piegādātājam, gan ražotājam un veicināt uz tirgu orientētu rīcību un patērētāju reakciju. Šādi piemēri ir *Fairtrade* (taisnīga tirdzniecība), *Forest Stewardship Council* (Mežu vides pārvalde), *Marine Stewardship Council* (Jūras vides pārvalde) un *Rainforest Alliance*. Būtiski elementi ir shēmu pārvaldība, darbības joma, mērķi un normu noteikšana, neatkarīga pārskatīšana, ietekmes novērtējums un izmaksu un ieguvumu analīze, kā arī sabiedrībai sniegto solījumu un reklāmas akciju pārraudzība ([7]).

3.7. Pētniecības koordinēšana nodrošinātu resursu efektīvāku izmantošanu, un EESK uzskata, ka ir svarīgi šajā sakarā pastiprināti pievērsties starpiestāžu diskusijām. Tāpēc īpaši jāņem vērā nepieciešamība pēc iespējas ātrāk ieviest praksē *WQ* projekta secinājumus, kā arī veicināt pētniecības izstrādnes šajā jomā, balstoties uz sasniegtajiem rezultātiem un netērējot pārmērīgi daudz laika diskusijām par teoretiskām iespējām bez konkrētiem priekšlikumiem. Arī tīklu veidošana ar pētniekiem nozīmīgākajās ārpus ES esošajās valstīs ir īpaši svarīga pētniecības rezultātu izplatīšanā un izpratnes par ES politiku veicināšanā. Tas ir svarīgi attiecībā uz nākotnes tirdzniecības sakariem.

Marķēšanas sistēma

3.8. Kaut gan pētījums nesniedz skaidrus secinājumus attiecībā uz marķējuma shēmu, tas norāda, kaut arī netieši, ka visreālākais variants ir vienkārša un elastīga sistēma, kas galvenajos aspektos saskan ar EESK ieteikumiem un priekšlikumiem, t. i., zinātniski pamatota, brīvprātīga, uz tirgu balstīta sistēma, kuru var izmantot apvienojumā ar privātiem marķējumiem un citiem kvalitātes marķējumiem.

3.9. Tāpēc EESK uzskata, ka sistēmai jābūt balstītai uz šādiem elementiem:

([5]) EESK atzinums par tematu "Kopienas rīcības plāns dzīvnieku aizsardzībai un labturībai 2006. –2010. gadā", OV C 324, 2006. gada 30. decembris.

([6]) 13. pantā ir noteikts: "(. .) Kopiena un dalībvalstis velta pienācīgu uzmanību dzīvnieku kā jutīgu būtņu labturības prasībām, vienlaikus ievērojot dalībvalstu normatīvos vai administratīvos aktus un paražas, jo īpaši attiecībā uz reliģiskiem rituāliem, kultūras tradīcijām un reģionālās kultūras mantojumu." Šī obligātā norma aizstāj iepriekšējo "džentlmeņu vienošanos" (t. i., protokolu) un piešķir Eiropas Kopienu Tiesai pilnvaras risināt ar to saistītos strīdus.

([7]) Šādai shēmai varētu arī piemērot ISO65 akreditāciju — vispārējas prasības institūcijām, kas piedāvā produktu sertifikācijas sistēmas.

— ierosinātajam references centram (centriem) jānosaka nepieciešamie objektīvie kritēriji un jāizvērtē viss dzīvnieku dzīves cikls; tam jāatspoguļojas praktiskos un reālos ražošanas apstākļos, lai pēc iespējas sekmētu saikni starp pētniecību, izstrādi un jaunu tehnoloģiju ieviešanu ([8]);

— kritēriji jāpārveido par normām ([9]), ko piemēro marķējuma sistēmai, lai nodrošinātu pienācīgu novērtēšanu un kontroli no neatkarīgu iestāžu puses, kā arī attiecīgo ieinteresēto personu ieguldījumu;

— tad ražotāji un patērētāji varētu brīvprātīgi marķēt dzīvnieku izcelsmes produktus ar ES atzītu logo, kas garantē atbilstību augstākiem standartiem nekā ES minimālās prasības;

— šīs normas var atspoguļot trīs dažādus līmeņus virs minimālajām prasībām atkarībā no tā, kādā mērā tas attiecas uz konkrēto sugu vai izstrādājumu ([10]);

— atbilstība īpašām prasībām un kontrole pār marķējumu izmantošanu būtu nodrošināma ar paškontroles un neatkarīgas uzraudzības palīdzību ([11]).

3.10. Šīs shēmas ietvaros attiecīgo logotipu ievieš, uzrauga un izmanto tirgus apstākļos neatkarīgi no valsts iestādēm. Priekšlikums par to, ka logotipu brīvprātīgi pievieno esošajiem marķējumiem (apvienojumā ar krāsu marķējumu, zvaigznītēm vai punktiem), arī atrisinātu pārāk lielā marķējumu skaita problēmu, kuras dēļ rodas informatīva pārslodze attiecībā uz atsevišķiem produktiem. Informācija sasniegtu ieinteresētus un motivētus patērētājus, un sistēmas uzticamība būtu balstīta uz stingriem zinātniskiem pamatiem un neatkarīgu sertifikāciju.

3.11. Sistēmas ieviešanai paredzētajiem termiņiem būtu jāatbilst tirgus prasībām, savukārt ražotāju organizācijas, uzņēmumi un mazumtirgotāji varētu izmantot šo sistēmu savam produktu sortimentam, ar nosacījumu, ka produkti atbilst augstākām prasībām, un tos attiecīgi tirgot. Ir svarīgi, lai sistēma atbilstu augošajai "zīmolu" ieviešanas tendencei, kur mazumtirdzniecības sektors izmanto citas metodes atšķirībā no marķēšanas, lai publiskotu dzīvnieku labturības norādes.

3.12. Ar līdzīgiem nosacījumiem šo sistēmu varētu piemērot arī importētiem produktiem, tādējādi novēršot grūtības saistībā ar PTO noteikumiem, tā kā PTO pieļauj brīvprātīgas marķēšanas sistēmas, ja tās ir piemērotas un vienlīdz pieejamas trešo valstu ražotājiem.

3.13. Šāda veida uz tirgu balstīta pieeja cita starpā paredz, ka sistēmai jābūt pietiekami pievilcīgai no patērētāju un mazumtirgotāju viedokļa un ka ražošanas izmaksas jākompensē ar uzlabotu tirgus pieejamību un augstākām cenām.

Eiropas references centru tīkls

3.14. Lai vienmērīgi un uz objektīviem pamatiem ieviestu dzīvnieku labturības nosacījumus, ir jāiesaista ES jau esošās pētniecības struktūras. Tādēļ EESK atbalsta Eiropas tīkla izveidi, ko koordinē viens vai vairāki references centri (*ENRC*) līdzīgā veidā, kā esošie dzīvnieku veselības references centri ([12]).

3.15. ES dzīvnieku labturības jomā zināmā mērā darbojas Eiropas Pārtikas nekaitīguma iestāde, Kopīgais pētniecības centrs un valstu references laboratorijas, tomēr tās nav kvalificētas koordinēt šo jomu visā ES. Šādam tīklam jāpapildina, nevis jādublē minēto ES iestāžu darbs. Pamatā tam būtu jāaptver visi dzīvnieku komerciālās izmantošanas aspekti un jābūt neatkarīgam no ārējām interesēm.

3.16. Tīklam būtu jāveic šādi savstarpēji saistīti uzdevumi:

— noteikt un atjaunināt rādītājus un citus elementus dzīvnieku labturības novērtēšanai, balstoties uz zinātniskiem datiem un ņemot vērā dažādo iesaistīto personu ierosinājumus;

— novērtēt dzīvnieku labturības pasākumu ietekmi un uzlabojumus;

([8]) Saskaņā ar *WQ* projektu novērtējumi pirmām kārtām jāattiecina uz dzīvnieku uzvedību ("labturības rezultāti"), nevis tiešā veidā uz ražošanas sistēmām ("ieguldījums un resursi"). Tādējādi praksē ražošanas sistēmas tiek vērtētas, ņemot vērā ietekmi uz dzīvnieku uzvedību. Minētajiem rādītājiem jāizpaužas kā ziņām par visām dzīvnieku sugu būtiskajām labturības pazīmēm, proti, datiem par audzēšanas apstākļiem, vietu un steliņģiem, dabisko uzvedību, kopšanu, slimībām un veselības aizsardzības aspektiem, mazuļu nošķiršanu no mātes, ķirurģiskām operācijām, kā arī transportu uz kautuvi, apdullināšanu un nokaušanu. Sistēma arī veicina brīvprātīgus individuāli veicamus jauninājumus un uzlabojumus.

([9]) Termins "normas" ir ierosināts, lai norādītu atšķirību no "standartiem", ko izstrādā Eiropas standartizācijas iestādes, piemērojot īpašas procedūras.

([10]) Tas atspoguļo *WQ* projekta trīs līmeņu klasifikāciju: izcils (augstākais līmenis), paaugstināts (labs) un virs minimālajām prasībām.

([11]) Iesaistoties institūtam, organizācijai vai specializētai sertifikācijas iestādei, kas darbojas saskaņā ar attiecīgajiem Eiropas un starptautiskajiem ISO standartiem EN-ISO-17000, vai kura ir akreditēta kā sertifikācijas iestāde saskaņā ar EN-ISO-45011.

([12]) Komisija lieto terminu "Eiropas references centru tīkls (*ENRC*)", taču šeit ir runa par koordinētām pētniecības struktūrvienībām, tāpat kā dzīvnieku veselības nozarē, ar vienu vai vairākiem references centriem (iespējams, attiecībā uz individuālām sugām), kas, balstoties uz attiecīgiem rādītājiem, ierosina dzīvnieku labturības normas, ko pieņem neatkarīga iestāde. Atzinumā nav detalizēti iztirzāts tas, kā šīs iestādes būtu organizējamas, izņemot priekšlikumu, ka jāiesaista attiecīgās ieinteresētās personas.

— veicināt pētniecību un attīstīt zinātnisko bāzi, lai atjauninātu normatīvus;

— sniegt informāciju un risināt dialogu par normu piemērošanu, kā arī palīdzēt pasaulē nodrošināt proaktīvāku dzīvnieku labturības politiku.

3.17. Labākais veids, kā to panākt, būtu veicināt esošo *WQ* tīklu apvienojumā ar plašāku tīklu nozīmīgākajās ārpus ES esošajās valstīs. Ar *WQ* projektu ir izveidots pamats marķējuma shēmas izstrādāšanai, nosakot uz dzīvniekiem orientētus rādītājus, ko vēlāk varētu izmantot klasifikācijas mērķiem un pārredzamas un uzticamas patērētājiem sniedzamās informācijas nodrošināšanai.

3.18. Tīkla ierosinātās normas būtu jāpieņem neatkarīgai iestādei. Lai sistēma pienācīgi darbotos, ir aktīvi jāiesaista ieinteresētās personas, un tām jāsniedz pēc iespējas plašāks ieguldījums lēmumu pieņemšanas procesā, kā arī stratēģijas izstrādāšanā un darba plāna sagatavošanā.

Citi jautājumi

3.19. EESK priekšlikums dzīvnieku labturības marķējuma jomā ir balstīts uz vislabākajām patlaban pieejamajām zinātnes atziņām un vērtējumiem. Saskaņotas prasības ļauj patērētājiem izdarīt apzinātus pirkšanas lēmumus, līdz ar to ļaujot ražotājiem gūt labumu no tirdzniecības iespējām. Tomēr, lai to panāktu, jāveic pasākumi informatīvu kampaņu un izglītojošo programmu veidā, kas popularizē dzīvnieku labturību, normas un marķējumu. Neraugoties uz acīmredzamo koordinācijas nepieciešamību Eiropas līmenī, tas būtu jāorganizē un jāīsteno reģionālā un valstu līmenī, jo pieredze rāda, ka centralizētas ES informatīvas kampaņas nespēj sasniegt atsevišķas dalībvalstis.

3.20. Iepriekš minētie priekšlikumi nebūtu pretrunā ar esošo ES bioloģiskās lauksaimniecības sistēmu, kas aptver arī daudzus dzīvnieku labturības aspektus. Ir pamats uzskatīt, ka dzīvnieku labturībai tiks piešķirta pienācīga ievērība saistībā ar bioloģiskiem produktiem, pakāpeniski ieviešot attiecīgās normas un tādējādi sekmējot šādu produktu uzraudzības nodrošināšanu un neradot papildu administratīvās izmaksas. Patērētāji saista bioloģisko lauksaimniecību ar augstākām dzīvnieku labturības normām, un sagaidāms, ka viņi atzīs bioloģiskos produktus, kas marķēti ar ES logotipu.

3.21. Ierosinātā sistēma ir paredzēta kā papildinājums esošajām ES kvalitātes shēmām, kas izmanto "rezervētos apzīmējumus", lai raksturotu organiskos produktus un olu ražošanas sistēmas, kā arī noteikumiem par ģeogrāfiskām norādēm un tradicionāliem izstrādājumiem. Minētajās shēmās kā primārais atsauces punkts ir ražošanas metodes un izcelsme, nevis dzīvnieku labturība, kaut gan šie aspekti zināmā mērā ar to tiek saistīti. Tomēr patērētājiem šīs shēmas ir pazīstamas, un tās būtu jāsaglabā. Turpmākas obligātas vai brīvprātīgas prasības izmantot uz audzēšanas metodēm pamatotus dzīvnieku labturības "rezervētos apzīmējumus" nebūtu atbalstāmas, jo konkrētie ražošanas apstākļi nav piemēroti regulācijai ES sarežģīto likumdošanas procedūru ietvaros, kas ir uzskatāmi redzams, piemēram, saistībā ar ES minimālo normu noteikšanu.

3.22. Komisijas paziņojumā par lauksaimniecības produktu kvalitātes politiku ietverts priekšlikums izstrādāt vadlīnijas privātajām un nacionālajām pārtikas produktu kvalitātes sertifikācijas shēmām ([13]). Ierosinātās vadlīnijas arī palīdzēs aizsargāt patērētājus no maldinošas informācijas, tajā pat laikā ļaujot tirgum reaģēt uz patērētāju rūpēm par dzīvnieku labturību, kā arī ieviesīs sertifikāciju kā ES pārtikas politikas galveno elementu.

3.23. Ierosinātā sistēma neietekmē īpašus reliģiska rakstura jautājumus, tā kā marķējums ir tikai garantija tam, ka tiek ievērotas dzīvnieku labturības prasības, kas pārsniedz ES obligātos standartus.

3.24. *ENRC* būtu jāuzņemas vadoša loma, lai veicinātu visu komerciālos nolūkos audzēto mugurkaulnieku labturību, tostarp attiecībā uz zivīm un kažokzvēriem, piemērojot tos pašus kritērijus kā attiecībā uz citiem lauksaimniecības dzīvniekiem. Tas ir attiecināms arī uz laboratorijas dzīvniekiem, Eiropas alternatīvo paņēmienu atzīšanas centrā (*ECVAM*) izvērtējot alternatīvas iespējas dzīvnieku izmantošanai zinātniskos nolūkos.

Briselē, 2010. gada 26. maijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas priekšsēdētājs

Mario SEPI

([13]) COM (2009) 234, 28.5.2009.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas paziņojums Padomei, Eiropas Parlamentam, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Ieguldījumi zemu oglekļa emisiju tehnoloģiju attīstībā" "

COM(2009) 519 galīgā redakcija

(2011/C 21/09)

Galvenais ziņotājs: ***Gerd* WOLF kgs**

Eiropas Komisija saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 262. pantu 2009. gada 7. oktobrī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

"*Komisijas paziņojums Padomei, Eiropas Parlamentam, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Ieguldījumi zemu oglekļa emisiju tehnoloģiju attīstībā" "*

COM(2009) 519 galīgā redakcija.

Komitejas Birojs 2009. gada 3. novembrī uzdeva Transporta, enerģētikas, infrastruktūras un informācijas sabiedrības specializētajai nodaļai sagatavot Komitejas atzinumu par šo jautājumu.

Ņemot vērā jautājuma steidzamību (Reglamenta 59. pants), Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 463. plenārajā sesijā (27. maija sēdē) 2010. gada 26. un 27. maijā iecēla *Gerd Wolf* kgu par galveno ziņotāju un ar 168 balsīm par un 3 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. **Kopsavilkums un ieteikumi.**

1.1. Komisijas izstrādātais *SET* plāns attiecas uz svarīgākajiem pasākumiem, kas pašreiz jāīsteno, lai sasniegtu būtiskos un savstarpēji saistītos klimata aizsardzības un stabilas energoapgādes mērķus, kā arī saglabātu Eiropas konkurētspēju pasaulē. Komiteja pilnībā atbalsta ierosinātos ieguldījumus un pasākumus.

1.2. Kopienas enerģētikas sistēma — nodrošināšana, patēriņš, pārveide — jāpielāgo un jāpārorientē uz minētajiem mērķiem, un to varēs izdarīt tikai tad, ja visi pieliks lielas pūles.

1.3. Tāpēc ir jāattīsta tehnoloģijas un metodes zemu oglekļa emisiju enerģijas iegūšanai un izmantošanai, nodrošinot, lai tās arī starptautiskā mērogā varētu konkurēt ar līdzšinējām tehnoloģijām.

1.4. Komiteja tomēr pauž bažas, ka pieņēmumi par nepieciešamajiem Komisijas, dalībvalstu un privātā sektora ieguldījumiem joprojām lielā mērā neatbilst patiesajām vajadzībām. Tāpēc Komiteja iesaka steidzami izstrādāt atbilstošu finansēšanas sistēmu, kuru kopīgi atbalstītu Komisija, dalībvalstis un ekonomikas nozares pārstāvji un kuru ņemtu vērā arī nākamā ES budžeta plānošanā. Kamēr šāda sistēma nav izstrādāta, vajadzētu apzināt papildu finansēšanas iespējas. Īpaša uzmanība jāpievērš tam, lai šā mērķa sasniegšanai izmantotu visus dalībvalstu ieņēmumus no oglekļa emisiju sertifikātu pārdošanas. Tas pats attiecas uz nākotnē iespējamā oglekļa nodokļa ieņēmumiem.

1.5. Ņemot vērā enerģijas un klimata problēmu būtisko nozīmi, kā arī konkurētspējas atkarību no šiem faktoriem, Komiteja uzskata, ka nav pieņemami nodokļos iekasētos papildu ieņēmumus no iniciatīvām, kas sekmē klimata aizsardzību, ieguldīt nevis enerģijas nozarē, bet gan citu mērķu sasniegšanā.

1.6. Ieguldot zemu oglekļa emisiju tehnoloģiju attīstībā, var sekmēt jauninājumus, tautsaimniecības dinamiku, ilgtspējīgu izaugsmi un nodarbinātību, vēl jo vairāk tādēļ, ka izmantojama un finansiāli izdevīga enerģija ir tautsaimniecības attīstības un noteikta dzīvesveida pamats. Tās saimnieciskais izdevīgums ir faktors, kas būtiski ietekmē Eiropas konkurētspēju pasaulē. Tāpēc ir vajadzīgi ilgtspējīgi enerģijas iegūšanas un izmantošanas veidi.

1.7. Tāpēc Komiteja uzsver elektroenerģijas īpašo nozīmi. Tā tomēr iesaka lielāku uzmanību veltīt arī jautājumam par enerģijas izmantošanu citās nozarēs un tajās izstrādāt inovatīvas pētniecības pieejas, jo visvairāk fosilo enerģijas resursu patērē citās nozarēs.

1.8. Lai Komisija izpildītu uzdevumu nodrošināt koordināciju, vienojoties ar iesaistītajām pusēm ir jāizveido arī pētniecības un izstrādes programmu struktūras. Komisijai ir nepieciešami pieredzējuši, starptautiski atzīti un ieinteresēti eksperti, kas iesaistās arī konkrētās nozarēs un pilnībā ir ieinteresēti viņu koordinēto programmu sekmīgas darbības nodrošināšanā.

2. **Komisijas paziņojums** (ļoti vienkāršots un saīsināts kopsavilkums).

2.1. *SET* plāna mērķis ir izveidot pamatu ES enerģētikas un klimata aizsardzības tehnoloģiju attīstībai.

2.2. Plāna galvenā sastāvdaļa ir "ES ceļveži" laika posmam no 2010. līdz 2020. gadam, saskaņā ar kuriem jāattīsta tehnoloģijas, kas rada nelielas oglekļa emisijas atmosfērā ("zemu oglekļa emisiju tehnoloģijas"). Šie ceļveži, kā arī finansēšanas plāns un uzdevumu sadale starp rūpniecības nozari un sabiedrisko sektoru ir izklāstīti Komisijas dienestu darba dokumentā ([1]).

2.3. Komisijas paziņojumā ir pievērsta izmanība arī turpmāk minētajiem jautājumiem.

2.3.1. Eiropas rūpniecības iniciatīvas, proti,

— vēja enerģija,

— saules enerģija,

— elektrotīkls,

— ilgtspējīga bioenerģija,

— CO_2 uztveršanas, transportēšanas un uzglabāšanas iniciatīva (*CCS*),

— ilgtspējīga kodolskaldīšana,

— kurināmā elementi un ūdeņradis.

2.3.2. Energoefektivitāte — "Progresīvo pilsētu" iniciatīva (*Smart Cities*).

2.3.3. Eiropas Enerģētikas pētniecības alianse (*EERA*). Tā attiecas uz pētniecības iestāžu un augstskolu kopējām programmām.

2.3.4. Papildu pasākumi:

— cita veida tehnoloģijas, piemēram, citi jūras atjaunojamās enerģijas avoti (ne tikai vēja enerģija), enerģijas uzglabāšana, kodolspēkstaciju infrastruktūras ekspluatācijas pagarināšana un kodolatkritumu savākšana;

— kodolsintēzes enerģija, īpaši *ITER* projekts;

— fundamentālie pētījumi, piemēram, degviela no saules gaismas, pusvadītāju gaismas avoti vai akumulatori, kas uzglabā elektroenerģiju daudz lielākā blīvumā;

— zinātnes un pētniecības centru mobilizācija. Tam ir paredzēti arī kohēzijas politikas līdzekļi;

— starptautiskā sadarbība.

2.3.5. Lai *SET* plānu īstenotu, ES ieguldījumiem jāpieaug no pašreizējiem 3 miljardiem *euro* gadā līdz apmēram 8 miljardiem *euro* gadā.

([1]) SEC(2009) 1296, 7.10.2009.

2.3.6. Vismaz 50 % izsoles ieņēmumu, kas gūti no Eiropas jaunās emisiju tirdzniecības sistēmas, valstu līmenī jāiegulda atpakaļ klimata aizsardzības pasākumos, un daļa no tiem jāiegulda videi draudzīgu tehnoloģiju izstrādē.

2.3.7. Publiskā finansējuma stimulējošais un sviras efekts pēc iespējas jāpalielina, izmantojot dažādus finansēšanas instrumentus.

2.4. Tāpēc Komisija aicina Padomi un Parlamentu

— atbalstīt tehnoloģiju ceļvežus 2010.-2020. gadam,

— nolemt, ka *SET* plāna iniciatīvas stingri jāatbalsta ar pašreizējām Kopienas programmām,

— aicināt dalībvalstis vairāk atbalstīt zemu oglekļa emisiju tehnoloģiju finansēšanu,

— atbalstīt ierosinājumu apzināt papildu finanšu instrumentus, lai sniegtu ieguldījumu *SET* plāna finansēšanā,

— atbalstīt ar šo mērķi saistīto Komisijas un EIB ieceri,

— atbalstīt pašreizējās starptautiskās iniciatīvas tehnoloģiju jomā un šo iniciatīvu un jaunu iniciatīvu attīstību.

3. **Komitejas vispārīgas piezīmes.**

3.1. **Kopenhāgenas klimata konference.** Komiteja atzinīgi vērtē ES un tās dalībvalstu centienus sekmīgi noslēgt Kopenhāgenas klimata konferenci. Tā uzskata, ka klimata pārmaiņu ierobežošanas mērķis — temperatūras paaugstināšanās par ne vairāk kā diviem grādiem — ir pirmais solis, kas liecina par vēlmi nopietni aizsargāt klimatu. Tāpēc Komiteja vēl jo vairāk pauž nožēlu, ka konferences vienīgais rezultāts ir nodomu deklarācija un nav izdevies noslēgt dalībniekiem saistošas vienošanās.

3.1.1. **Problēmas nopietnības nenovērtēšana.** Neskatoties uz pasaules iedzīvotāju skaita pieaugumu un viņu vajadzībām pēc enerģijas ([2]), neskatoties uz nepieciešamību īstenot vērienīgus pašreizējai situācijai atbilstošus pasākumus, kā arī neskatoties uz izsīkstošajiem fosilajiem primārās enerģijas avotiem ([3]) un Eiropas aizvien lielāko atkarību no importa, ir acīmredzams, ka daudzi politiķi un daudzas iesaistītās puses joprojām nenovērtē ar enerģiju un klimatu saistīto problēmu nopietnību un to risināšanai nepieciešamās investīcijas. Šādas attieksmes cēloņi var būt dažādi: uzskats, ka sekas izpaudīsies tikai ilgtermiņā; nedrošība par klimata modeļiem; ekonomiskās intereses; bažas par dzīves kvalitātes līmeņa pazeminināšanos; nevēlēšanās veikt nepieciešamos ieguldījumus vai uzskats, ka gaidāmās klimata pārmaiņas attiecīgos reģionus ietekmēs mazākā mērā.

([2]) Starptautiskās Enerģētikas aģentūras (*IEA*) dati liecina, ka līdz 2050. gadam enerģijas patēriņš pasaulē palielināsies par 50 %.

([3]) Konservatīvi novērtējumi liecina, ka līdz 2050. gadam būs izmantota puse no fosilajiem resursiem.

3.1.2. **Resursu racionāla izmantošana.** Attīstot konkurētspējīgas enerģijas tehnoloģijas ar zemu oglekļa emisiju līmeni ([4]), var veicināt atlikušo fosilo primārās enerģijas resursu lēnāku izmantošanu un ietekmēt to cenu, tādējādi sniedzot ieguldījumu ilgtspējas sekmēšanā. Tas ir vienīgais veids, kā ilgāk saglabāt fosilos enerģijas avotus un efektīvāk sagatavoties laika posmam pēc to izsīkšanas. Ja pašreiz netiks īstenoti attiecīgi pasākumi, vēlāk būs jāsaskaras ar vēl lielākām problēmām.

3.1.3. **Nepieciešamie soļi: zemu oglekļa emisiju tehnoloģijas**. Tāpēc vēl jo vairāk steidzami jāpastiprina centieni, lai izstrādātu jaunas un attīstītu pastāvošās tehnoloģijas un metodes zemu oglekļa emisiju enerģijas iegūšanai un izmantošanai, nodrošinot, lai tās starptautiskā mērogā varētu konkurēt ar līdzšinējām tehnoloģijām. Pasaulē tehnoloģijas zemu oglekļa emisiju enerģijas izmatošanai ievieš lielos apjomos tikai tad, ja tas ir finansiāli izdevīgi attiecīgajiem dalībniekiem.

3.1.4. **Mērķis samazināt oglekļa emisijas par 30 %.** Šādas tehnoloģijas būtu steidzami jāattīsta vēl jo vairāk tad, ja tiktu nolemts izvirzīt mērķi oglekļa emisijas samazināt par 30 % ([5]) (ja starptautiskajā līmenī izdotos nodrošināt attiecīgos priekšnoteikumus). Komiteja šo mērķi atbalsta.

3.1.5. **Patēriņa iespējamā palielināšanās.** Saskaņā ar Starptautiskās Enerģētikas aģentūras (*IEA*) atsauces scenāriju ([6]) ir paredzams, ka nākamajās desmitgadēs fosilos primārās enerģijas avotus, īpaši ogles, izmantos aizvien vairāk. Tāpēc *IEA* būs jāiegulda lielas pūles ([7]), lai izmanītu šo tendenci un lai jau 2020. gadā fosilo enerģijas avotu izmantošanas apjomi sasniegtu maksimālo robežvērtību un pēc tam atkal pakāpeniski samazinātos, lai šos avotus aizvien vairāk varētu aizstāt ar enerģijas tehnoloģijām, kam ir zems oglekļa emisiju līmenis.

3.2. **Pētniecība un izstrāde — *SET* plāns.** Tāpēc izšķiroša nozīme ir pētniecībai un izstrādei. Komisijas izstrādātais *SET* plāns ir svarīgs instruments šajā ziņā. Tas attiecas arī uz finansējumu, kas šim mērķim ir paredzēts Kopienas budžetā.

3.2.1. **Pētniecība un izstrāde — starptautiski pasākumi un konkurence**. Kopenhāgenas konferencē atkārtoti apstiprinājās, ka arī tās valstis, kuras saistošu vienošanos neatbalstīja (piemēram, ASV un Ķīna), iegulda ļoti apjomīgus līdzekļus pētniecībā un izstrādē, lai sasniegtu 3.1.2. punktā minētos mērķus. Vienlaikus tas tomēr liecina, ka Eiropa savu vadošo pozīciju varēs saglabāt tikai tad, ja tā pētniecībā un izstrādē ieguldīs daudz lielākus līdzekļus.

3.2.2. **Investīciju programma inovāciju, dinamisma un nodarbinātības veicināšanai.** Ieguldot atbilstošās pētniecības un izstrādes iniciatīvās, rodas labas iespējas sekmēt arī jauninājumus, tautsaimniecības dinamiku, ilgtspējīgu izaugsmi un nodarbinātību, vēl jo vairāk tādēļ, ka izmantojamas un finansiāli izdevīgas enerģijas pieejamība ir tautsaimniecības attīstības un noteikta dzīvesveida pamats. Ja enerģiju nenodrošina pietiekamā apjomā atbilstoši tautsaimniecības vajadzībām, var sabrukt tautsaimniecība un sociālā sistēma, un var iestāties krīze sabiedrībā kopumā. Tāpēc ir vajadzīgi ilgtspējīgi enerģijas iegūšanas veidi.

3.3. **Atzinīgs vērtējums.** Tāpēc Komiteja atzinīgi vērtē Komisijas iniciatīvu un paziņojumā ierosinātos pasākumus, jo tas ir svarīgs un piemērots solis. Tā aicina Padomi, Parlamentu, Komisiju un dalībvalstis, kā arī rūpniecības nozares pārstāvjus un sociālos partnerus darīt visu iespējamo, lai aktīvi atbalstītu zemu oglekļa emisiju tehnoloģiju attīstību un izmantošanu un nodrošinātu nepieciešamos līdzekļus attiecīgajiem ieguldījumiem pētniecībā un izstrādē.

3.3.1. **Apjoma nepietiekamība un prioritāšu neatbilstība.** Komiteja neuzskata, ka tai šajā atzinumā būtu detalizēti jāanalizē, vai Komisijas darba dokumentā ([8]) minētais finansējums un tā iedalījums minētajiem mērķiem ir atbilstošs. Tāpēc tā iesaka vēlreiz pārbaudīt, vai atbalstāmajos projektos pareizi ir noteiktas prioritātes un vai kopējais finansējums atbilst izpildāmo uzdevumu nozīmībai. Turklāt pēc atbilstoša pārejas perioda būtu jāredz pasākumu rezultāti, un finansēšanas plāns nepieciešamības gadījumā attiecīgi būtu jāpārskata un jāpaplašina.

3.3.2. **Finansējuma problēma.** Komiteja uzsver, ka Kopienas enerģētikas sistēma — nodrošināšana, patēriņš, pārveide — nākamajās desmitgadēs jāpielāgo un jāpārorientē uz klimata aizsardzības, stabilas energoapgādes un ilgtspējas mērķiem, kas ir savstarpēji saistīti. Šo mērķi varēs sasniegt tikai tad, ja tiks pieliktas lielas pūles. Komiteja vienlaikus uzsver, ka pieņēmumi par pētniecībai un izstrādei nepieciešamo finansējumu lielā mērā neatbilst patiesajām vajadzībām. Par to nepārprotami liecina arī norāde par attiecīgajiem ASV ieguldījumiem pētniecībā uz izstrādē, un tāpēc Komiteja pauž šaubas, vai paredzētie ieguldījumi būs pietiekami, lai plašā mērogā un ar nepieciešamo aktivitāti sekmīgi īstenotu šādas vērienīgas iniciatīvas vai pat iegūtu vadošo pozīciju tirgū.

3.3.3. **Visaptveroša finansēšanas sistēma.** Tāpēc Komiteja iesaka steidzami izstrādāt atbilstošu finansēšanas sistēmu, kuru kopīgi atbalstītu Komisija, dalībvalstis un dažādu ekonomikas nozaru pārstāvji un kuru ņemtu vērā arī nākamā ES budžeta plānošanā.

([4]) Izņemot *CCS*.
([5]) Komisijas paziņojums "*EUROPA 2020. Stratēģija gudrai, ilgtspējīgai un integrējošai izaugsmei*", COM(2010) 2020 galīgā redakcija.
([6]) Starptautiskā Enerģētikas aģentūra (*IEA*) — *World Energy Outlook 2009* — atsauces scenārijs (*Reference Scenario*).
([7]) *IEA — World Energy Outlook 2009* — 450. scenārijs.
([8]) SEC(2009) 1296, 7.10.2009.

3.3.4. **Papildu finansējuma avotu apzināšana — enerģijas patēriņa izmaksas kā kritērijs.** Tāpēc, un kamēr šāda sistēma nav izstrādāta, vajadzētu apzināt papildu finansēšanas iespējas gan Kopienas, gan arī īpaši dalībvalstu līmenī. Komiteja atzinīgi vērtē arī EIB gatavību iesaistīties finansēšanā. Nepieciešamo ieguldījumu izvērtēšanā kā kritērijs jāizmanto pašreizējā enerģijas patēriņa izmaksas — to ievērojamu procentuālo daļu vajadzētu paredzēt nodrošinājumam nākotnē! Šajā sakarā Komiteja norāda uz atzinumu par rīcības plānu energoefektivitātes jomā ([9]).

3.3.4.1. **Ieņēmumi no emisiju tirdzniecības sistēmas un iespējamā oglekļa nodokļa.** Turklāt visi dalībvalstu ieņēmumi ([10]) no emisiju tirdzniecības sistēmas pilnībā ([11]) jāiegulda zemu oglekļa emisiju tehnoloģiju attīstīšanā. Ņemot vērā klimata un enerģijas problēmu nopietnību, Komiteja uzskata, ka nav pieņemami daļu no šiem ieņēmumiem izmantot citiem mērķiem. Tas pats attiecas uz nākotnē iespējamā oglekļa nodokļa ieņēmumiem. Tāpēc Komiteja aicina dalībvalstis apsvērt šo ieteikumu.

3.3.4.2. **Nepieļaut ieņēmumu novirzīšanu**. Ņemot vērā enerģijas un klimata problēmu svarīgumu, kā arī konkurētspējas atkarību no šiem faktoriem, Komiteja uzskata, ka nav pieņemami nodokļos iekasētos papildu ieņēmumus no iniciatīvām, kas sekmē klimata aizsardzību, ieguldīt nevis enerģijas nozarē, bet gan citu mērķu sasniegšanā.

3.3.4.3. **Rezerves kvotas.** Komiteja atzinīgi vērtē Komisijas nodomu no emisiju tirdzniecības sistēmas (ETS) rezerves, kas paredzēta jaunajiem dalībniekiem, izmantot 300 miljonus ES kvotu, lai atbalstītu oglekļa dioksīda uztveršanas un uzglabāšanas iniciatīvas un inovatīvu atjaunojamo enerģiju. Šīs kvotas būs pieejamas dalībvalstīs demonstrējumu projektu finansēšanai, kurus izvēlēsies pēc Kopienas līmenī noteiktiem kritērijiem ([12]).

3.3.5. **Ieguldījumu veicināšana.** Komiteja norāda arī uz savu atzinumu par Kopienas inovāciju politiku ([13]), kurā minētie ieteikumi īpaši attiecas arī uz ilgtspējīgu enerģijas tehnoloģiju attīstīšanu.

3.3.6. **Attīstīšanas un pielietošanas nodalīšana.** Komiteja iesaka nepieciešamos pasākumus izmaksu ziņā izdevīgu jaunu un jau pastāvošu zemu oglekļa emisiju tehnoloģiju attīstīšanai skaidrāk nodalīt no pasākumiem, kuru mērķis ir sekmēt šo tehnoloģiju plašu izmantošanu un laišanu tirgū.

3.4. **Ierobežota prognozējamība.** Līdz šim ir izrādījies, ka arī enerģijas un klimata politikā turpmākās tendences un to ilgtermiņa ietekmi var paredzēt tikai ierobežoti. Tāpēc pašreiz nedrīkst ierobežot to tehnoloģiju izvēli, kas būs vajadzīgas 2050. gadā, tieši pretēji, vajadzētu saglabāt visas perspektīvās iespējas, lai, ņemot vērā nepieciešamību nodrošināt gan apgādes drošību, gan konkurētspēju un klimata aizsardzību, iespējami efektīvi varētu sasniegt 2050. gadam un turpmākajam laika posmam izvirzītos mērķus. Jau 2020. gadā varēs secināt, vai ir izdevies sasniegt vismaz šim laika posmam izvirzītos mērķus.

3.4.1. **Vispusīga pieeja tehnoloģiju attīstīšanā.** Tāpēc Komiteja atzinīgi vērtē vispusīgo pieeju, ko Komisija ierosina piemērot tehnoloģiju attīstīšanas visos posmos līdz to izmantošanai un pasākumu īstenošanā, lai radītu priekšnoteikumus uz pieredzi balstītas un elastīgas pieejas piemērošanai tehnoloģiju izmantošanā un izvairītos no pāragriem lēmumiem.

3.4.2. **Fundamentālie pētījumi.** Komiteja atzinīgi vērtē to, ka Komisija galvenokārt uzsver arī nepieciešamību pietiekamā apjomā veikt fundamentālus pētījumus un uzsver šo pētījumu nozīmi. Tas ir vienīgais veids, kā izdarīt jaunus atklājumus un izstrādāt no tiem izrietošas teorijas.

3.4.3. **Eiropas Enerģētikas pētniecības alianse.** Komiteja atzinīgi vērtē arī priekšlikumu izveidot Eiropas Enerģētikas pētniecības aliansi. Komisijai būtu jāizmanto atklātā koordinācijas metode un īpaši jāpievēršas tam, lai atbilstoši līdzdalības noteikumiem nodrošinātu līdzfinansējumu no finansētājiem dalībvalstīs vai no rūpniecības nozares.

3.4.4. ***SET* plāna sviras efekts.** Tāpēc, pārbaudot ierosināto finansējuma sistēmu, jāpievērš uzmanība tam, lai *SET* plānā paredzētie līdzekļi būtu pietiekami, lai radītu vēlamo sviras efektu un tādējādi iesaistītu dalībvalstis un rūpniecības nozari.

3.5. **Prioritāšu noteikšana tehnoloģiju izmantošanā.** Ieviešot attīstītās tehnoloģijas un sistēmas, jāņem vērā ne tikai klimata aizsardzības mērķis; daudz vairāk jāņem vērā arī tādi svarīgi principi kā apgādes drošība un ekonomija (piemēram, CO_2 novēršanas izmaksas), tostarp reģionāli un globāli faktori (saules, ūdens vai vēja enerģijas pieejamība, attālumi, izejvielu piegādātāju intereses u.c.). Tāpēc, paredzot pasākumus, lai atbalstītu tehnoloģiju sākotnējo laišanu tirgū, nevajadzētu minēt konkrētas tehnoloģijas vai tām paredzēt īpašu atbalstu.

([9]) OV C 10, 15.1.2008., 22. lpp.
([10]) Piemēram, izsoles ieņēmumi tirdzniecības periodā no 2013. līdz 2020. gadam.
([11]) Savukārt Komisija paziņojumā ierosina ieguldīt tikai 50 % šo ieņēmumu un ne tikai pētniecībā un izstrādē (skatīt 2.3.6. punktu).
([12]) Tas attiecas arī uz ģeotermālās enerģijas projektiem.
([13]) Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai – Kopienas inovāciju politikas pārskatīšana mainīgajā pasaulē", *INT/509*, vēl nav publicēts OV.

3.6. **Elektroenerģijas nozares nozīme.** Vairums ierosināto tehnoloģiju un pasākumu attiecas uz elektroenerģijas nodrošināšanas vai izmantošanas sistēmām. Lai arī pašreiz elektroenerģijas nozares īpatsvars Eiropas enerģijas tirgū ir tikai 19 % ([14]), Komiteja uzskata, ka ierosināto pētniecības un izstrādes pasākumu zināma orientācija uz elektroenerģijas nozari ir pamatota, jo tai ir būtiska nozīme visās ikdienas dzīves jomās, tehnoloģiju nozarē un tautsaimniecībā. Elektrības nozīmi palielinās arī centieni pēc iespējas "elektrificēt" visu sauszemes transportu (automašīnas, kas darbināmas ar elektroenerģiju, preču pārvadījumi pa dzelzceļu) un centieni ēku apkurē papildus koģenerācijai vairāk izmantot ar elektrību darbināmas tehnoloģijas (sūkņus, kompresorus), izmantojot siltumsūkņu ražoto un ģeotermālo enerģiju.

3.6.1. **Atjaunojamo enerģijas avotu izšķirošā nozīme.** Komiteja atkārtoti uzsver, ka starp attīstāmajām enerģijas tehnoloģijām, kas rada nelielu daudzumu oglekļa emisiju, izšķiroša nozīme ir atjaunojamajiem enerģijas avotiem. Komiteja ar gandarījumu secina, ka pēdējos gados atjaunojamās enerģijas īpatsvars elektrības ražošanā ir palielinājies vairāk nekā bija sagaidāms, īpaši pateicoties vēja enerģijas nozares intensīvajai attīstībai.

3.6.2. **Eiropas elektrības tīkli.** Tāpēc Komiteja atbalsta ideju Eiropā paplašināt attiecīgus elektrības tīklus un attīstīt tam nepieciešamās tehnoloģijas (piemēram, "viedos tīklus"), lai labāk līdzsvarotu Eiropā vērojamās aizvien lielākās piedāvājuma svārstības un, iespējams, uz Eiropu transportētu elektroenerģiju no Āfrikā uzbūvētajām saules enerģijas spēkstacijām.

3.6.3. **Uzglabāšanas tehnoloģijas, maksimālās slodzes infrastruktūra un atbalsta spēkstacijas.** Tomēr ir paredzams, ka, cenšoties tālāk attīstīt atjaunojamos enerģijas avotus, kas ir pakļauti laika apstākļu, dienas cikla un gadalaiku svārstībām, iepriekš minētie pasākumi nebūs pietiekami, lai nodrošinātu stabilu un pieprasījumam atbilstošu elektrības apgādi. Tāpēc tālāk jāpēta arī inovatīvas stacionāras uzglabāšanas tehnoloģijas (piemēram, gaisa spiediens, ūdeņradis). Tikpat svarīgi ir attīstīt arī augsti efektīvu un izmaksu ziņā rentablu maksimālās slodzes infrastruktūru. Pagātnē šo infrastruktūru izmantoja tikai tam, lai papildinātu pamatslodzes infrastruktūras darbību un apmierinātu pieprasījuma svārstības, īpaši maksimālo patēriņu, savukārt tagad to izmanto (un nākotnē izmantos aizvien vairāk), lai ar atbalsta spēkstaciju palīdzību kompensētu svārstības vairuma atjaunojamo enerģijas avotu piedāvājumā. Tāpēc maksimālās slodzes infrastruktūras attīstībai un pieejamībai ir īpaša nozīme.

3.6.4. **Ar sistēmu saistīti risinājumi.** Ņemot vērā iepriekš minēto sistēmisko saikni starp dažādām enerģijas tehnoloģijām, vajadzētu īpašu uzmanību pievērst arī ar sistēmu saistīto problēmu analīzei, tādējādi risinot ar to saistīto apgādes drošības jautājumu un apzinot iespējamos risinājumus.

3.6.5. **Papildu izmaksas.** Šajā sakarā jānorāda, ka izmaksas, kas saistītas ar tīklu, regulēšanas, uzglabāšanas un atbalsta sistēmām, kuras ir nepieciešamas svārstībām pakļauto enerģijas avotu darbības nodrošināšanai, jāņem vērā arī kopējo saimniecisko izmaksu aprēķinā. Komiteja savulaik ir aicinājusi internalizēt ārējās izmaksas, kas saistītas, piemēram, ar kodolenerģiju un dažādo fosilo enerģijas avotu izmantošanu ([15]).

3.6.6. **Enerģijas uzglabāšana mobilai izmantošanai.** Šajā jomā jāveic papildu fundamentālie pētījumi, lai, cerams, izdarītu jaunus atklājumus par daudz lielāku uzglabāšanas blīvumu, ciklu raksturlielumiem un darba mūžu, kā arī veiktspēju. Noteiktos apstākļos elektrisko transportlīdzekļu akumulatorus varbūt varētu daļēji izmantot pat svārstībām pakļauto enerģijas avotu enerģijas uzglabāšanai.

3.6.7. **Pamatslodzes infrastruktūra.** Elektroenerģijas nozarē izšķiroša nozīme tomēr ir pamatslodzes infrastruktūrai. Tāpēc ir būtiski

— ogļu resursus izmantot videi draudzīgā veidā, it īpaši paaugstinot efektivitāti un/vai izmantojot oglekļa dioksīda uztveršanas un uzglabāšanas sistēmas (CCS);

— uzlabot kodolenerģijas (kodola šķelšanās) izmantošanu, visas nozarēs izstrādājot jaunas pieejas (drošība, galīgā glabāšana, izplatīšana, resursu izmantošana, atbalsta spēja);

— būvēt augsti efektīvas gāzes spēkstacijas;

— ņemot vērā ilgtermiņa perspektīvu, aktīvi tālāk attīstīt daudzsološo kodolsintēzes tehnoloģiju;

— nodrošināt arī pamatslodzes infrastruktūras nodrošinātāju regulējuma spēju, lai arī tos iekļautu kopīgās regulējuma sistēmās.

3.7. **Cita veida enerģijas izmantošana.** Tomēr galapatērētāji šobrīd galvenokārt izmanto nevis elektroenerģiju, bet cita veida enerģiju. Tas attiecas uz vairumu rūpniecības nozaru (piemēram, ķīmiskā vai tērauda rūpniecība), gandrīz visu transporta nozari un gandrīz pilnībā uz ēku apkuri. Tāpēc Komiteja iesaka šim jautājumam veltīt daudz lielāku uzmanību. Tādēļ būtu īpaši svarīgi šajās jomās izstrādāt jaunas pieejas, kas ir plašākas nekā jēdzieni "energoefektivitāte", "enerģijas taupīšana" un "elektrifikācija". Klimata aizsardzības mērķus varēs sasniegt tikai tad, ja arī šajās jomās tiks rasti piemēroti risinājumi.

([14]) *EUROSTAT* – 2009. gada ziņojums.

([15]) OV C 175, 28.7.2009., 1. lpp; OV C 120, 16.5.2008., 15. lpp.

3.7.1. **Jūras un gaisa transports.** Komiteja uzskata, ka jūras un gaisa transporta nozarēs fosilos vai ķīmiskos enerģijas avotus nevarēs aizstāt pat ilgākā laika posmā ([16]). Šajās jomās galvenokārt jāīsteno šādi pasākumi: efektivitātes uzlabošana, toksisko izplūdes gāžu filtrēšana, ķīmisko enerģijas avotu (piemēram, ūdeņraža un tā savienojumu) iegūšana ar elektrības vai saules enerģijas palīdzību, un, iespējams, *CCS* izmantošana (kuģu satiksmē ([17])).

3.7.2. **Ražošanas process, ķīmiskā un tērauda rūpniecība.** Iespējams, ka ražošanas procesā, īpaši ķīmiskajā un tērauda rūpniecībā, fosilos enerģijas avotus pilnībā aizstāt būs tikpat sarežģīti ([18]). Komiteja tāpēc iesaka pastiprināt centienus pētniecības un izstrādes jomā, lai rastu jaunus risinājumus.

3.7.3. **Biotehnoloģijas un biomasa.** Komiteja norāda uz ievērojamo potenciālu inovatīvu biotehnoloģiju attīstīšanā, uz to nozīmi arī enerģijas nozarē un šajā sakarā apspriežamajiem mērķiem. Īpaša uzmanība jāpievērš ilgtermiņā nepietiekamo un ar pārtikas un izejvielu nodrošināšanu konkurējošo biomasas resursu izmantošanai galvenokārt tajās jomās, kurās nepastāv alternatīvas (turklāt šajā procesā jāņem vērā ar mēslošanu saistītās siltumnīcefekta gāzes ([19]), piemēram, NO_2!).

3.7.4. **Ēku siltumizolācija.** Būtisks jautājums ir enerģijas ietaupījums ēkās. Šajā jomā vēl ir lielas iespējas attīstīt (un ieviest!) tehnoloģijas siltuma zuduma mazināšanai. Tās būtu vairāk jāņem vērā, nosakot CO_2 novēršanas pasākumu prioritātes.

4. **Komitejas īpašas piezīmes.**

4.1. **Kopienas uzdevumi un subsidiaritāte.** *SET* plāns galvenokārt attiecas uz Kopienas uzdevumiem, kas ir vajadzīgi vai lietderīgi, lai attīstītu minētās tehnoloģijas. Tāpēc jānosaka pārvalstiski uzdevumi vai uzdevumi, kuru izpildē svarīga nozīme ir valstu savstarpējai sadarbībai, kas rada Eiropas pievienoto vērtību.

4.2. **Finanšu plāns un prioritātes.** Finanšu plāns un tajā paredzētās prioritātes ir jāpārbauda, vai tās atbilst iepriekš minētajiem kritērijiem.

4.3. **Vēlreiz — attīstīšana un izmantošana.** Finanšu plāns jāpārbauda, lai secinātu arī to, vai tajā galvenā uzmanība tiešām ir pievērsta jaunu tehnoloģiju vai sistēmu attīstīšanai. Noteikti būtu jāizvairās no energotehnoloģiju plašas izmantošanas subsidēšanas ar *SET* plāna palīdzību.

4.4. **Sinerģija ar pastāvošajām programmām.** Turklāt Komiteja iesaka nodrošināt sinerģiju starp *SET* plānā ierosinātajiem pētniecības un izstrādes pasākumiem klimata jomā un jau pastāvošajiem Septītās pamatprogrammas projektiem un programmām, piemēram, izveidot saikni ar Nākotnes un jauno tehnoloģiju (*FET*) programmas nozīmīgākajiem projektiem (*TRANS E: flagship projects*). Tas īpaši attiecas uz tām *SET* plāna jomām, kurās vidējā termiņā, proti, nākamajos desmit gados, attīstība nav paredzama.

4.5. **Starptautiskā sadarbība.** Lai līdzekļus ieguldītu pēc iespējas efektīvāk, Komiteja iesaka ([20]) (it īpaši nepieciešamo lielo projektu, piemēram, *ITER*, īstenošanā) censties sadarboties ar starptautiskiem stratēģiskiem partneriem ne tikai tāpēc, lai kopīgi segtu izmaksas un nodrošinātu personāla resursus, bet arī tāpēc, lai nodrošinātu plašāku zināšanu bāzi un lielāku investīciju potenciālu.

4.6. **Komisijas loma.** Lai Komisija izpildītu savu uzdevumu nodrošināt koordināciju, vienojoties ar iesaistītajām pusēm tai ir jāizveido pētniecības un izstrādes programmu attiecīgās struktūras. Komisijai ir nepieciešami autoritatīvi darbinieki (*TRANS E project officers*), proti, pieredzējuši, starptautiski atzīti un ieinteresēti eksperti, kas darbojas arī konkrētās nozarēs un pilnībā ir ieinteresēti viņu koordinēto programmu sekmīgas darbības nodrošināšanā.

4.7. **Izpratne, līdzdalība un atbalsts — informācija un pārredzamība.** Lai sekmīgi īstenotu visus iepriekš minētos pasākumus, pilnībā un atklāti jāinformē iedzīvotāji, īpaši tie, ko, iespējams, skars paredzētie pasākumi, un viņi kopā ar politiķiem, rūpniecības nozares pārstāvjiem un citiem dalībniekiem piemērotā veidā jāiesaista lēmumu pieņemšanā. Lai nodrošinātu izpratni un atbalstu, vissvarīgāk un sniegt izsmeļošu informāciju, nodrošināt līdzdalību un pārredzamību.

4.8. **Iepriekšējie Komitejas atzinumi.** Komiteja norāda, ka par daudziem minētajiem jautājumiem tā jau ir izstrādājusi atzinumus, kuros šajā atzinumā īsumā izklāstītie jautājumi ir analizēti detalizēti. Komiteja īpaši vērš uzmanību uz šādiem atzinumiem:

— *INT/146* "Nepieciešamā pētniecība, ņemot vērā stabilu un ilgtspējīgu energoapgādi" ([21]),

— *TEN/299* "Ēku energoefektivitāte — galapatērētāju ieguldījums" ([22]),

— *TEN/311* "Augstāku vides un enerģētikas politikas prasību iespējamā pozitīvā un negatīvā ietekme uz Eiropas rūpniecības konkurētspēju" ([23]),

([16]) Izņemot īpašus pielietojumus militārajā jomā.
([17]) Ja nevēlas pieļaut kodolenerģijas izmantošanu.
([18]) Kamēr izmantos fosilos enerģijas avotus, var izmantot *CCS*, lai samazinātu piesārņojumu atmosfērā.
([19]) *Atmos. Chem. Phys. Discuss., 7, 11191–11205, 2007.*

([20]) Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par paziņojumu "Eiropas stratēģiskie pamatnorādījumi starptautiskai sadarbībai zinātnes un tehnoloģiju jomā", OV C 306, 16.12.2009., 13. lpp.
([21]) OV C 241, 7.10.2002., 13. lpp.
([22]) OV C 162, 25.6.2008., 62. lpp.
([23]) OV C 162, 25.6.2008., 72. lpp.

— *TEN/332* "Eiropas energotehnoloģiju stratēģiskais plāns" ([24]),

— *TEN/398* "Ekoloģiski efektīva ekonomika / iespēja aizsākt jaunu laikmetu enerģētikā" ([25]),

— *TEN/340* "Ilgtspējīga enerģijas ražošana no fosilā kurināmā" ([26]),

— *TEN/404* "Eiropas enerģētikas politikas ietekme uz MVU" ([27]),

— *NAT/391* "Starptautiskas sarunas par klimata pārmaiņām" ([28]),

— "Atpakaļceļa nav" — Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas rezolūcija par klimata pārmaiņām, Kopenhāgena, 2009. gada 7.–18. decembris.

Briselē, 2010. gada 27. maijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas priekšsēdētājs

Mario SEPI

([24]) OV C 27, 3.2.2009., 53. lpp.
([25]) OV vēl nav publicēts.
([26]) OV C 77, 31.3.2009., 49. lpp.
([27]) OV vēl nav publicēts.
([28]) OV C 77, 31.3.2009., 73. lpp.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas Paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai – Rīcības plāns mobilitātei pilsētās"

COM(2009) 490 galīgā redakcija

(2011/C 21/10)

Ziņotājs: ***HENCKS* kgs**

Eiropas Komisija saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 262. pantu 2009. gada 30. septembrī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

"*Komisijas Paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai — Rīcības plāns mobilitātei pilsētās*"

COM(2009) 490 galīgā redakcija.

Komitejas Birojs 2009. gada 3. novembrī uzdeva Transporta, enerģētikas, infrastruktūras un informācijas sabiedrības specializētajai nodaļai sagatavot Komitejas atzinumu par šo jautājumu.

Ņemot vērā jautājuma steidzamību (Reglamenta 59. panta 1. punkts), Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 463. plenārajā sesijā, kas notika 2010. gada 26. un 27. maijā (27. maija sēdē), iecēla *Hencks* kgu par galveno ziņotāju un ar 175 balsīm par, 1 pret un 1 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. **Secinājumi un ieteikumi.**

1.1. Pilsētu teritorijās dzīvo vairāk nekā 60 % Eiropas iedzīvotāju. Gandrīz visās šajās teritorijās pastāv vienas un tās pašas problēmas, kuru iemesls ir ceļu satiksme: sastrēgumi, nelabvēlīga ietekme uz vidi, gaisa un trokšņu piesārņojums, satiksmes negadījumi, veselības problēmas, loģistikas traucējumi u.c.

1.2. EESK pilnībā atbalsta to, ka Komisija ar pilsētu mobilitātes plāna starpniecību iesaka vietējām, reģionālajām un valsts pārvaldes iestādēm risinājumus pēc iespējas augstākas un ilgtspējīgākas dzīves kvalitātes nodrošināšanai pilsētu teritorijās.

1.3. EESK pauž pārliecību, ka dažās pilsētu mobilitātes jomās saskaņota rīcība Kopienas līmenī varētu sniegt pievienotu vērtību, un tāpēc aicina skaidrāk definēt ES kompetenci un atbildību saskaņā ar subsidiaritātes un proporcionalitātes principu.

1.4. Jāatzīst tomēr, ka Komisijas rīcības plānā izvirzītie priekšlikumi ir daudz pieticīgāki par EESK iepriekšējos mobilitātei pilsētās veltītajos atzinumos sniegtajiem ieteikumiem.

1.5. Līdz ar to vairums Komisijas ierosināto pasākumu nav nekas vairāk kā labi iecerēti un visnotaļ slavējami padomi, kas ne tuvu nav saistoši vai revolucionāri.

1.6. Turklāt tas, ka skatāmajā paziņojumā ir atrodami daudzi secinājumi un priekšlikumi, kas jau ir bijuši izteikti 1998. gada paziņojumā "Pilsoniskā tīkla izveide", liek domāt, ka stāvoklis gandrīz nav uzlabojies. Tāpēc EESK izsaka vilšanos par to, ka nav izvērtētas šajā agrākajā paziņojumā paredzētās iniciatīvas.

1.7. Izskatāmajā rīcības plānā šoreiz būtu jāiekļauj vismaz izmērāmi kvantitatīvi mērķi, kuru pamatā ir konkrētu rādītāju kopums un kurus pilsētām un piepilsētu rajoniem jātiecas īstenot, izmantojot pašu izvēlētus ilgtspējīgas mobilitātes plānus.

1.8. EESK uzskata, ka rīcības plāns būtu jāpapildina ar vēl vienu plānu, citastarp vairāk pievēršoties noziedzībai sabiedriskajā transportā, nemotorizētai mobilitātei un motocikliem.

1.9. EESK atzinīgi vērtē Padomes prezidentvalsts Spānijas nodomu izveidot vienotu Eiropas shēmu vai programmu, lai Eiropas lielajās un mazajās pilsētās veicinātu pieejamību, īpaši saistībā ar cilvēkiem ar kustību traucējumiem, un izsaka savu vēlmi cieši iesaistīties šādas iniciatīvas īstenošanā, jo tā ir svarīga pilsoniskajai sabiedrībai.

1.10. Visbeidzot EESK iesaka mērķtiecīgāk virzīt ES struktūrfondus un kohēzijas fondus, piemēram, izveidojot speciālu finanšu instrumentu mobilitātes veicināšanai pilsētās. Komiteja ierosina fondus piešķirt ar nosacījumu, ka pilsētās tiek īstenoti mobilitātes plāni un ievēroti kritēriji attiecībā uz piekļuves nodrošināšanu cilvēkiem ar kustību traucējumiem.

2. **Rīcības plāna pamatojums.**

2.1. Eiropas Komisija 2009. gada 30. septembrī pieņēma rīcības plānu mobilitātes sekmēšanai pilsētās. Lai gan tas nav precizēts nosaukumā, saskaņā ar rīcības plānu šai mobilitātei jābūt ilgtspējīgai.

2.2. Komisija minēto rīcības plānu publicē, atbildot uz aicinājumu, ko izteikusi virkne dalībnieku, pirmām kārtām Eiropas Parlaments, bet arī EESK, kas savā izpētes atzinumā par tematu "Transports pilsētu un lielpilsētu teritorijās" ([1]) un citos atzinumos ([2]) rosinājusi nākt klajā ar šādu iniciatīvu. EESK uzskata, ka šāda veida plāns jāpapildina ar kvantitatīviem mērķiem attiecībā uz dzīves kvalitātes uzlabošanu, vides aizsardzību un energoefektivitāti pilsētās.

2.3. Komisija 2007. gada 25. septembrī ar Zaļo grāmatu "Ceļā uz jaunu pilsētu mobilitātes kultūru" uzsāka sabiedrisko apspriešanu. Tās rezultāti lielā mērā apstiprināja, ka Eiropas Savienībai ir nozīmīga loma ilgtspējīgas mobilitātes veicināšanā pilsētās.

2.4. Rīcības plāna publicēšana (kas bija paredzēta Eiropas Komisijas likumdošanas programmā 2008. gadam) tika paziņota un pēc tam atlikta vairākas reizes, jo dažām pusēm bija iebildumi par to, ka ar jebkādu Komisijas iniciatīvu šajā jomā būtu pārkāpts subsidiaritātes princips un vietējo un reģionālo pašvaldību administratīvās brīvības princips.

2.5. Tā kā iepriekš minēto iemeslu dēļ Komisija rīcības plānu nevarēja publicēt kā bija plānots līdz 2008. gada beigām, Eiropas Parlaments, bažīdamies, ka iniciatīva varētu tikt atmesta pavisam, pievērsās šim jautājumam un pieņēma Rezolūciju par rīcības plānu attiecībā uz mobilitāti pilsētā ([3]), tādējādi atbalstot Komisiju, kurai lūdza virkni zaļajā grāmatā ierosināto ideju iestrādāt rokasgrāmatā reģionālajām pašvaldībām.

3. **Mobilitāte pilsētās un ES loma.**

3.1. Kaut gan ilgtspējīga transporta veicināšanai pilsētās politiķi ir nākuši klajā ar daudzām nodomu deklarācijām, vēl ir vajadzīgs, lai tās būtu saskaņā ar praktiskiem risinājumiem un vispiemērotākajām īstenošanas struktūrām.

3.2. Pilsētu transporta sistēmas ir Eiropas transporta sistēmas sastāvdaļa un tādējādi uz tām attiecas kopējā transporta politika. Neformālajā ES satiksmes ministru sanāksmē 2010. gada 16. februārī apstiprināta nepieciešamība pilsētu mobilitātes plānus iekļaut tiesību aktos, ko saskaņo vietējās, reģionālās, valstu un ES iestādes, lai veicinātu transporta infrastruktūras un pakalpojumu efektīvāku integrāciju reģionālajās, pilsētu un lauku attīstības stratēģijās.

3.3. Daudzas direktīvas, regulas, paziņojumi un Kopienas rīcības programmas jau ir ievērojami ietekmējušas pilsētu transportu tādos aspektos kā klimata pārmaiņas, veselības un vides aizsardzība, ilgtspējīga enerģija, ceļu satiksmes drošība, kā arī ieguldījumi sabiedriskajā transportā un tā pārvaldībā.

3.4. Lai stingri ievērotu subsidiaritātes principu, Komisija savās piezīmēs aprobežojas ar to, ka rosina pilsētas īstenot klimata pārmaiņu apkarošanas pasākumus un veidot efektīvas, ilgtspējīgas transporta sistēmas, balstoties uz pilnīgi brīvprātīgu apņemšanos.

3.5. Šajā sakarā EESK vēlas atzīmēt, ka, pat ja starp pilsētām un tās aptverošajām teritorijām ir ievērojamas atšķirības, tomēr tās saskaras ar kopīgām ilgtspējīgas attīstības problēmām, kas nebeidzas pie pilsētu robežām un kas ir risināmas tikai ar saskaņotu pieeju un pasākumiem Eiropas līmenī, līdzīgi kā ES tiesību aktos par gaisa kvalitāti un vides trokšņa pārvaldību ([4]).

3.6. Turklāt Komisija paziņojumā "Ilgtspējīga nākotne transportam — ceļā uz integrētu, uz tehnoloģijām balstītu un ērti izmantojamu sistēmu" ([5]) attiecībā uz transporta politiku norāda: "Tomēr rezultāti saistībā ar ES ilgtspējīgas attīstības stratēģijas mērķiem ir necilāki — kā norādīts 2007. gada progresa ziņojumā, Eiropas transporta sistēma vēl nav ilgtspējīga vairākos aspektos."

3.7. Nesenajā atzinumā par Eiropas transporta politiku pēc 2010. gada ([6]) EESK secina, ka, lai gan transports nodrošina daudzas brīvības — brīvību strādāt un dzīvot dažādos pasaules reģionos, brīvību baudīt dažādus produktus un pakalpojumus, brīvību veikt tirdzniecību un dibināt personiskos kontaktus —, ir jānosaka skaidrs minēto brīvību pamatojums vai pat robežas, raugoties, lai tās neskar vai pat neapdraud citas brīvības vai vajadzības, piemēram, cilvēku veselību, vidi un/vai klimatu.

3.8. Lai gan daudzu ilgtspējīga transporta jomā progresīvu pilsētu īstenotā transporta politika pierāda, ka apņēmīgi lēmumu pieņēmēji, ja tiem ir vajadzīgā griba, var mainīt negatīvās tendences, CO_2 emisijas ierobežošanai pasaules mērogā ir nepieciešama Eiropas kolektīvā apņēmība.

([1]) OV C 168, 20.7.2007., 77. lpp.
([2]) OV C 224, 30.8.2008., 39. lpp; OV C 317, 23.12.2009., 1. lpp.
([3]) (*2008/2217 (INI)*), ziņotājs: *Savary* kgs.
([4]) Direktīva 2008/50/EK par gaisa kvalitāti un tīrāku gaisu Eiropai; Direktīva 2002/49/EK par vides trokšņa novērtēšanu un pārvaldību.
([5]) COM(2009) 279 galīgā redakcija.
([6]) OV C 255, 27.9.2010., 110. lpp.

3.9. Pilsētu satiksme, īpaši pārvietošanās ar motorizētiem transporta līdzekļiem, veido 40 % CO_2 emisijas un 70 % citu autotransporta radīto piesārņojošo emisiju. Klimata pārmaiņu jomā izvirzītos mērķus ES varēs sasniegt tikai tad, ja mainīs savu pilsētu transporta politiku. Ar tikai vietējā vai reģionālā līmenī pieņemtiem, savstarpēji norobežotiem *ad hoc* pasākumiem, lai cik slavējami un nozīmīgi tie būtu, problēmas šajā jomā nav atrisināmas ilgtspējīgi.

3.10. Tāpēc vietējo un reģionālo pasākumu atbalstīšanā ir jāiesaista visi ES resursi, lai sasniegtu Eiropas Savienības vispārējās klimata pārmaiņu apkarošanas stratēģijas mērķus — uzlabot energoefektivitāti, attīstīt atjaunojamos energoresursus un veicināt sociālo kohēziju.

4. **Rīcības plāns.**

4.1. Komisijas ierosinātais rīcības plāns attiecas gan uz kravas, gan pasažieru pārvadājumiem pilsētu un piepilsētu teritorijās un ir lielā mērā balstīts uz 2007. gada 25. septembrī sāktās sabiedriskās apspriešanas rezultātiem.

4.2. Rīcības plāna mērķis ir palīdzēt vietējām, reģionālajām un valstu iestādēm veicināt ilgtspējīgas mobilitātes kultūru, īpaši samazinot satiksmes pārslogotību pilsētās un līdz ar to arī ceļu satiksmes negadījumu skaitu, gaisa piesārņotību un enerģijas patēriņu, tomēr neuzspiežot gatavus risinājumus.

4.3. Komisijas Rīcības plāns nekādā ziņā neparedz aizstāt vietējo un reģionālās pašvaldību un valsts iestāžu izvēli, tām meklējot risinājumus ar mobilitāti pilsētās saistītajām problēmām. Plāns ir iecerēts kā stimuls un ierosina pieredzes apkopošanu, dokumentēšanu un apmaiņu, lai veicinātu labu praksi, palīdzētu izmantot ES finansējuma un līdzfinansējuma iespējas, atbalstītu pētniecības projektus un vadlīniju sagatavošanu, īpaši attiecībā uz kravu pārvadājumiem un intelektiskajām transporta sistēmām.

4.4. Vispārējais rīcības plāns paredz 20 praktiskus pasākumus, kas sagrupēti turpmāk tekstā minētajos sešos galvenajos tematos un īstenojami saskaņā ar grafiku, kurš noteikts līdz 2012. gadam.

4.4.1. Sekmēt integrētas politiskās iniciatīvas.

Mērķis ir izveidot integrētu pieeju, kurā ņemta vērā transporta veidu savstarpējā atkarība, telpas un vides ierobežojumi un pilsētu transporta sistēmu nozīme visu transporta veidu savstarpējā sasaistē, īpaši pilsētu mobilitātes plānu ietvaros.

4.4.2. Koncentrēties uz iedzīvotājiem.

Uzmanība būtu jāpievērš:

— attiecīgajām svirām, piemēram, cenu mehānismiem, piekļuves iespējām saistībā ar personām ar kustību traucējumiem, satiksmes informācijai, pasažieru tiesībām, zaļajām zonām u.c., lai rosinātu cilvēkus kļūt par regulāriem sabiedriskā transporta vai nemotorizētu transportlīdzekļu lietotājiem;

— izglītības, informēšanas un izpratnes veicināšanas kampaņām, lai sekmētu ilgtspējīgas mobilitātes risinājumu izvēli; un

— energoefektīvai transportlīdzekļu vadīšanai gan privātajiem, gan profesionālajiem autovadītājiem.

4.4.3. Padarīt pilsētu transportu videi draudzīgāku.

Rīcības plāns paredz atbalstu pētniecībai un izstrādei, lai veicinātu transportlīdzekļus ar zemām vai nulles līmeņa emisijām un vidi saudzējošus transporta veidus. Komisija aktualizēs internetā pieejamo rokasgrāmatu par "ekoloģiski tīriem" transportlīdzekļiem un veicinās informācijas apmaiņu par pilsētu transporta cenu shēmām. Tā plāno arī izpētīt transporta nodevu un ārējo izmaksu internalizācijas efektivitāti.

4.4.4. Palielināt finansējumu.

Komisija vēlas turpināt esošo Eiropas finansējuma avotu optimizāciju un nākotnes vajadzību izpēti. Tā publicēs pamatnostādņu dokumentu par ilgtspējīgu mobilitāti pilsētās un sociālās kohēzijas politiku, kā arī pievērsīsies dažādu pilsētas transporta tarifu formulu izpētei. Tās mērķis ir uzlabot informētību par pašreizējām ES finansējuma iespējām un optimizēt esošo finansējumu, nodrošinot tādu instrumentu kā struktūrfondi un pētniecības fondi efektīvāku kopdarbību, lai apzinātu inovatīvas publiskā un privātā sektora partnerības shēmas un izvērtētu ilgtspējīgas mobilitātes pilsētās pašfinansēšanas nepieciešamību.

4.4.5. Dalīties pieredzē un zināšanās.

Ieinteresētajiem dalībniekiem būtu jāspēj izmantot citu uzkrātā pieredze. Šim nolūkam Komisija izveidos datubāzi, kurā būs apkopota informācija par visdažādākā veida pārbaudītiem risinājumiem, kas ir jau ieviesti. Tā arī ļaus gūt pārskatu par Eiropas tiesību aktiem un noderīgiem finansējuma instrumentiem, īpaši izmantojot pilsētu mobilitātes novērotavu virtuālas platformas veidā.

4.4.6. Optimizēt pilsētu mobilitāti.

Lai veicinātu modālo pāreju uz videi nekaitīgākiem transporta veidiem un efektīvāku loģistiku, Komisija ierosina pilsētās un reģionos paātrināti ieviest ilgtspējīgas mobilitātes plānus. Šajā nolūkā tā izstrādās vadlīnijas par tādu plānu galvenajiem aspektiem, tostarp par preču piegādi pilsētās un intelektiskām transporta sistēmām.

4.5. Komisija 2012. gadā veiks rīcības plāna īstenošanas pārskatu un izvērtēs, kas darāms tālāk.

5. **Vispārīgas piezīmes.**

5.1. Sabiedriskais transports ietilpst vispārējas nozīmes pakalpojumos, un tāpēc uz to ir attiecināmi universāluma, piekļuves, nepārtrauktības un cenu pieejamības kritēriji. Tādēļ EESK atzinīgi vērtē visus izskatāmajā paziņojumā ierosinātos pasākumus, jo katrs no tiem ir solis pareizajā virzienā.

5.2. Kaut gan Komiteja ar gandarījumu atzīmē, ka Komisijas dokumentā ir sniegtas atsauces uz EESK atzinumu par Zaļo grāmatu par mobilitāti pilsētās, tā tomēr secina, ka Komisijas priekšlikumi ir daudz pieticīgāki par minētajā atzinumā un iepriekšējos EESK atzinumos sniegtajiem ieteikumiem ([7]).

5.3. Neapšaubot subsidiaritātes principu un ES ierobežotās kompetences šajā jomā, EESK pauž nožēlu, ka nav ņemti vērā izpētes atzinumā par tematu "Transporta un zemes izmantošanas politiku integrēšana ilgtspējīgākam pilsētu transportam" ([8]) sniegtie ieteikumi par ES lomas pastiprināšanu.

5.4. Nevēlēdamās pārkāpt subsidiaritātes principu, Komisija sev paredz veicinātāja vai palīga, nevis regulatora vai pakalpojumu sniedzēja funkciju. Vairums Komisijas ierosināto pasākumu nav nekas vairāk kā labi iecerēti un visnotaļ slavējami padomi, kas ne tuvu nav saistoši vai revolucionāri.

5.5. Turklāt, lasot minēto paziņojumu, nākas secināt, ka vismaz satura ziņā tas ir paziņojuma "Pilsoniskā tīkla izveide" (COM(1998) 431 galīgā redakcija) pārstāsts, ja ne precīzs atkārtojums.

5.6. Arī patlaban, 11 gadus pēc 1998. gada paziņojuma, kas bija pazīstams ar lozungu "izstumt un ievilkt" ("*push and pull*" — "izstumt" cilvēkus no privātajiem auto un "ievilkt" sabiedriskajā transportā), šie jautājumi nav zaudējuši aktualitāti, īpaši tādos aspektos kā informācijas apmaiņas veicināšana, pakalpojumu efektivitātes salīdzinošā novērtēšana, atbilstoša politiskā klimata veidošana un Eiropas Savienības finanšu instrumentu efektīva izmantošana.

5.7. EESK izsaka vilšanos par to, ka nav izvērtētas 1998. gada paziņojumā ierosinātās iniciatīvas, piemēram, Eiropas tuvsatiksmes informācijas dienests (*ELTIS*), līgums ar Eiropas pilsētu un reģionu tīklu (*POLIS*), valstu veloceliņu tīklu savstarpējā savienošana, darbības kvalitātes pašnovērtējuma sistēmas veidošana, vietējā pasažieru transporta sistēmu salīdzinošās novērtēšanas izmēģinājuma projekts, mobilitātes vadības un šķēršļu izpētes rokasgrāmata, elektroniskās biļetes, profesionālu transportlīdzekļu vadītāju apmācība, 2000. gadā plānotais paziņojums par mobilitātes vadību un daudzi pieteiktie pētniecības projekti.

5.8. EESK vēlētos, lai izskatāmajā rīcības plānā vismaz būtu izmērāmi kvantitatīvi mērķi, kas būtu balstīti uz rādītāju kopumu (skat. atzinumu 1196/2009), ar mērķi panākt ilgtspējīgu mobilitāti pilsētu un piepilsētu teritorijās, izmantojot pašu izvēlētus ilgtspējīgas mobilitātes plānus.

5.9. Tas vēl jo vairāk nevieš optimismu, ņemot vērā, ka paziņojumā "Ilgtspējīga nākotne transportam — ceļā uz integrētu, uz tehnoloģijām balstītu un ērti izmantojamu sistēmu" (COM(2009) 279 galīgā redakcija) Komisija pauž nožēlu par faktu, ka transporta ilgtspējības jomā izvirzītie mērķi ne tuvu nav sasniegti un ka ir vajadzīga fundamentāla virziena maiņa.

5.10. Sociālie jautājumi, patērētāju sabiedrības radītā nelabvēlīgā ietekme uz vidi, nemotorizēta mobilitāte, motocikli un pasākumi motorizētu braucienu novēršanai ir lielā mērā ignorēti. Tas pats attiecas uz pārrobežu sadarbību, zemes izmantošanas plānošanu, pilsētplānošanu un pilsētu izplešanos, kas palielina transporta infrastruktūras vajadzības.

5.11. EESK uzskata, ka rīcības plāns būtu jāpapildina ar citu plānu, kurā citastarp vairāk jāpievēršas nemotorizētai mobilitātei un motocikliem.

5.12. Rīcības plāna pamatlīnija ir "optimizēt" un pārvaldīt individuālo motorizēto transportlīdzekļu mobilitāti, nevis to novērst. Vieglo automobiļu izmantošanas ierobežošana, kas varētu būt balstīta uz pozitīviem pasākumiem, piemēram, automašīnu koplietošanas shēmu veicināšanu, vai preventīviem pasākumiem, piemēram, atturošu autostāvvietu politiku, nodevām un naudas sodiem, aprobežojas ar nodomu veikt pētījumu par to, kādi dažādi piekļuves noteikumi ir spēkā attiecībā uz dažāda veida zaļajām zonām.

5.13. Rīcības plānā paredzētie pētījumi, īpaši attiecībā uz sabiedrības atbalstu iebraukšanas nodevām pilsētās, energoefektīvas transportlīdzekļu vadīšanas veicināšanu, ārējo izmaksu internalizāciju, tehnoloģiju pieejamību un izmaksu atgūšanu katrā ziņā sniegs pievienotu vērtību, tomēr no nepieciešamajiem praktiskajiem pasākumiem nevajadzētu atteikties diskusijas par subsidiaritātes principu dēļ.

5.14. Visbeidzot, rīcības plānā nav risināts jautājums par to, kā pilsoniskā sabiedrība varētu ciešāk iesaistīties ilgtspējīgas mobilitātes veicināšanas pasākumos, kaut gan tā spēj pulcēt vienkopus ieinteresētās aprindas un politikas veidotājus, kā arī ietekmēt sabiedrības locekļu apziņu tā, lai viņi pārskatītu un mainītu pārvietošanās ieradumus.

6. **Īpašas piezīmes.**

Papildinot iepriekš teikto, EESK vēlas izteikt piezīmes par dažām no 20 ierosinātajām 20 darbībām.

([7]) OV C 255, 27.9.2010., 110. lpp; OV C 224, 30.8.2008., 39. lpp; OV C 168, 20.7.2007., 77. lpp.
([8]) OV C 317, 23.12.2009., 1. lpp.

1. darbība — Paātrināt ilgtspējīgas pilsētu mobilitātes plānu īstenošanu

6. darbība — Uzlabot informāciju par satiksmi

6.1. EESK atzinīgi vērtē to, ka Komisija turpmāk vietējām pašvaldībām sniegs loģistikas atbalstu tādu ilgtspējīgas pilsētu mobilitātes plānu izstrādē, kuri attiecas uz kravas un pasažieru pārvadājumiem.

6.2. Rīcības plānā norādīts, ka ilgtermiņā Komisija varētu īstenot papildu pasākumus, piemēram, paredzot stimulus vai sniedzot ieteikumus.

6.3. EESK vēlreiz atkārto savu priekšlikumu, ka finanšu atbalsts no ES fondiem vietējām pašvaldībām piešķirams ar nosacījumu, ka pilsētās tiek izstrādāti mobilitātes plāni, pieņemot, ka pilsētas tos var brīvi pielāgot vietējām īpatnībām.

6.4. Tādos plānos tomēr būtu jāiekļauj saistošs mērķis — pāreja uz videi draudzīgiem transporta veidiem, kas atbilst ES obligātajām prasībām, lai

— nodrošinātu to, ka visi vietējie iedzīvotāji, viesi un profesionāļi gūst labumu, izmantojot ilgtspējīgus transporta veidus, un novērstu sociālo nevienlīdzību attiecībā uz mobilitāti;

— samazinātu CO_2 emisiju, vides piesārņojumu, trokšņa piesārņojumu un enerģijas patēriņu;

— ņemot vērā ārējās izmaksas, uzlabotu pasažieru un kravas pārvadājumu efektivitāti.

6.5. Komisijas ieteiktais "pilsētu mobilitātes" zīmols, ko EESK aicina ieviest nekavējoties, būtu piešķirams tikai tad, ja ir izpildīti iepriekš minētie kritēriji.

4. darbība — Dialogs par pasažieru tiesībām pilsētas sabiedriskajā transportā

6.6. EESK pauž vilšanos par to, ka Komisija nav ņēmusi vērā tās priekšlikumu visas sabiedriskā transporta pasažieru tiesības apkopot vienā "tiesību hartā".

6.7. Komiteja tomēr atzinīgi vērtē Komisijas nostādni, ka regulatīvā pieeja cita starpā ietvers kopējus kvalitātes rādītājus, lai aizsargātu pasažieru un personu ar kustību traucējumiem tiesības, kā arī vispārēji pieņemtas sūdzību iesniegšanas procedūras un ziņojumu sniegšanas mehānismus.

6.8. EESK pauž nožēlu, ka paziņojumā nav izvērtēts viens no galvenajiem šķēršļiem sabiedriskā transporta izmantošanai, proti, drošības trūkums, īpaši mazāk izmantotajos maršrutos, kā arī vakaros un nakts laikā, ņemot vērā, ka labi apmācīts pavadošais personāls pietiekamā skaitā un videonovērošana ir efektīvi noziedzības novēršanas līdzekļi sabiedriskajā transportā.

6.9. Tā kā šajā jomā ir iesaistīts liels daudzums ieinteresēto pušu, arī pieņemtie pasākumi gan formas gan satura ziņā ir ļoti dažādi, tāpēc ir svarīgi tos regulāri izvērtēt, lai noteiktu, vai attiecīgais pasākums vai politika atbilst lietotāju vajadzībām, un, ja nepieciešams, to pielāgotu, mainītu vai atceltu. Komisijas rīcības plānā šis aspekts tomēr ir atstāts bez ievērības.

5. darbība — Uzlabot piekļuves iespējas personām ar kustību traucējumiem

6.10. Pēc EESK aprēķiniem iedzīvotāju ar kustību traucējumiem skaits (vecāka gadagājuma cilvēki, cilvēki ar invaliditāti, kā arī grūtnieces un personas ar bērnu ratiņiem) Eiropā pārsniedz 100 milj.

6.11. Dažas pilsētas, rūpējoties par personām ar kustību traucējumiem, ir ieviesušas priekšzīmīgus pasākumus, taču tās ir tikai atsevišķas iniciatīvas. Pārāk bieži šādas personas saskaras ar nepārvaramiem šķēršļiem, pārvietojoties ar sabiedrisko transportu (piekļuves problēmas, transportlīdzekļu konstrukcija u.c.) vai kājām (sarežģītas ceļu pārejas, šauras ietves, kafejnīcu un restorānu terases uz ietvēm u.c.). Kā vēl vienu faktoru var minēt citu cilvēku pilsoniskās apziņas trūkumu (transportlīdzekļu novietošana neatļautās vietās, personām ar invaliditāti rezervētu stāvvietu aizņemšana u.c.). EESK atzinīgi vērtē Padomes prezidentvalsts Spānijas nodomu izveidot vienotu Eiropas shēmu vai programmu, lai Eiropas pilsētās veicinātu pieejamību, un izsaka savu ieinteresētību cieši iesaistīties šādā iniciatīvā, ņemot vērā tās nozīmību pilsoniskajai sabiedrībai.

6.12. Tehniskais atbalsts nav pienācīgi attīstīts, lai apmierinātu cilvēku reālās vajadzības, jo ierobežotais tirgus apjoms kavē ieguldījumus un jauninājumu ieviešanu.

6.13. Tāpēc EESK pilnībā piekrīt tam, ka piekļuves iespējas personām ar kustību traucējumiem ir jautājums, kas būtu jāiekļauj ES Invaliditātes stratēģijā 2010.-2020. gadam, un ka būtu jāievieš atbilstoši kvalitātes rādītāji un ziņošanas mehānismi.

6.14. Lai atbalstītu iepriekš minētos pasākumus, valstu, reģionālā un vietējā līmenī būtu jāpiešķir atbilstoši finanšu līdzekļi, bet jo īpaši tas jādara ES līmenī, izmantojot tās fondus.

8. darbība — Kampaņas par ilgtspējīgas mobilitātes ieradumiem

6.15. Komisija paredz apsvērt iespēju ieviest īpašu apbalvojumu, lai sekmētu ilgtspējīgas pilsētu mobilitātes plānu pieņemšanu.

6.16. EESK visnotaļ atzinīgi vērtē šāda apbalvojuma ieviešanu un norāda uz savu atzinumu (*CES 324/99*) par Zaļo grāmatu par pilsoniskā tīkla izveidi, kurā ir norādīts, ka apbalvojumi par kvalitāti un/vai cenām ieviešana būtu reāls stimuls, lai veicinātu uz kvalitāti vērstu konkurenci.

12. darbība — Pētījums par ārējo izmaksu internalizācijas aspektiem pilsētās

13. darbība — Informācijas apmaiņa par tarifikācijas shēmām pilsētās

6.17. Sabiedriskais transports "par pieņemamu cenu" neapšaubāmi atmaksājas sociāli, taču ir skaidrs, ka no ekonomikas viedokļa tas rada ievērojamus zaudējumus. Ieņēmumi no lietotājiem nevar segt visas darbības izmaksas, un vēl jo mazāk ieguldījumus, tāpēc būtiska nozīme ir publiskajām subsīdijām.

6.18. Tāpēc EESK piekrīt, ka metodoloģisks pētījums par ārējo izmaksu internalizācijas aspektiem pilsētās, par kuru paziņojusi Komisija, izmaksu aprēķināšanas procesu šajā sektorā padarīs pārredzamāku. Komiteja atgādina, ka ārējo izmaksu jautājums jau ir aplūkots 1998. gada paziņojumā, tāpat kā iespēja ieņēmumus no ceļu lietošanas nodevām vēlreiz investēt vietējā līmenī, īpaši sabiedriskajā transportā un gājējiem un velosipēdistiem paredzētajā infrastruktūrā. Abi minētie jautājumi joprojām netiek risināti.

15. darbība — Analizēt finansējuma vajadzības nākotnē

6.19. Tikai 9 % transportam paredzēto struktūrfondu apropriāciju ir piešķirti pilsētu transportam, savukārt praktiski visām pilsētām un reģioniem trūkst (ļoti atšķirīgā mērā) nepieciešamā finansējuma investīcijām, kas būtu paredzētas mobilitātei pilsētās.

6.20. Kaut gan Komisijas ceļvedī ir paredzēts izpētīt turpmākā finansējuma vajadzības laikposmam pēc 2010. gada, vienlaikus turpinot sniegt finansiālu atbalstu *CIVITAS* programmas [9] īstenošanai, EESK vēlētos redzēt saistošāku apņemšanos piešķirt papildu finansējumu, vienlaikus neatstājot bez ievērības iespējas mobilitāti pilsētās vismaz daļēji finansēt ar ieņēmumiem no maksas par iebraukšanu vai stāvvietu izmantošanu. EESK ierosina izveidot īpašu finanšu instrumentu mobilitātes veicināšanai pilsētās.

6.21. Komisijas 1998. gada paziņojumā "Pilsoniskā tīkla izveide" bija izvirzīts mērķis prioritāri atbalstīt vietējās un reģionālās transporta sistēmas un pausta vēlme izskatīt veidus, kā nodrošināt, lai šādu sistēmu veicinātāji ņemtu vērā pieejamības prasības. EESK būtu ļoti ieinteresēta iepazīties ar minētās izpētes rezultātiem.

6.22. EESK uzskata, ka veicot 2013. gadā paredzēto Kopienas fondu turpmākā regulējuma pārskatīšanu, svarīgāk ir nevis noteikt prioritātes pakāpi, bet gan Kopienas finanšu līdzekļus publiskajam transportam pilsētās piešķirt ar nosacījumu, ka tiek īstenoti pilsētu mobilitātes plāni un stingri ievēroti kritēriji attiecībā uz piekļuves nodrošināšanu cilvēkiem ar kustību traucējumiem.

17. darbība — Izveidot pilsētu mobilitātes novērotavu

6.23. EESK atzinīgi vērtē priekšlikumu izveidot pilsētu mobilitātes novērotavu virtuāla foruma veidā, jo labas prakses apmaiņai jāaptver visi pilsētu mobilitātes aspekti, tostarp piekļuves iespējas personām ar kustību traucējumiem.

Briselē, 2010. gada 27. maijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas priekšsēdētājs

Mario SEPI

[9] *CIVITAS (CIty Vitality Sustainability)* — Kopienas programma pētniecībai un inovācijai pilsētu transporta jomā.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par negadījumu un incidentu izmeklēšanu un novēršanu civilajā aviācijā"

COM(2009) 611 galīgā redakcija – 2009/0170 (COD)

(2011/C 21/11)

Galvenais ziņotājs: **KRAWCZYK kgs**

Padome saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 80. panta 2. punktu 2009. gada 20. novembrī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

"Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par negadījumu un incidentu izmeklēšanu un novēršanu civilajā aviācijā"

COM(2009) 611 galīgā redakcija – 2009/0170 (COD).

Komitejas Birojs 2009. gada 15. decembrī uzdeva Transporta, enerģētikas, infrastruktūras un informācijas sabiedrības specializētajai nodaļai sagatavot Komitejas atzinumu par šo jautājumu.

Ņemot vērā jautājuma steidzamību (Reglamenta 59. panta 1. punkts), Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 463. plenārajā sesijā (2010. gada 27. maija sēdē) iecēla *Krawczyk* kgu par galveno ziņotāju un ar 157 balsīm par un 2 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. **Secinājumi un ieteikumi.**

1.1. Pašreizējā Kopienas sistēma civilās aviācijas negadījumu izmeklēšanai un ziņošanai par notikumiem nedarbojas pietiekami optimāli. Tajā nav ņemti vērā ievērojamie panākumi, kas gūti vienotā aviācijas tirgus izveidē, jo īpaši, izveidojot Eiropas Aviācijas drošības aģentūru.

1.2. EESK atzinīgi vērtē Eiropas Komisijas priekšlikumu, kas ir pareizs solis, lai novērstu trūkumus, kuri saistīti ar Eiropas Savienībā pašlaik pastāvošo sadrumstalotību negadījumu izmeklēšanas jomā.

1.3. Komisijas priekšlikumā izklāstīts, ka jāsekmē labprātīga sadarbība, izmantojot Eiropas Civilās aviācijas drošības izmeklēšanas iestāžu tīklu. EESK piekrīt Komisijas vērtējumam, ka būtu pāragri veidot Eiropas civilās aviācijas negadījumu izmeklēšanas aģentūru.

1.4. EESK vēlas uzsvērt, ka negadījumu un incidentu izmeklēšanas vienīgajam mērķim jābūt novērst negadījumu un incidentu atkārtošanos, nevis meklēt vainīgo un paust nosodījumu. Tādēļ EESK uzskata, ka jāuzlabo 15. panta formulējums, lai tas pilnībā atbilstu Čikāgas Konvencijas 13. pielikuma noteikumiem.

1.5. EESK norāda, ka aviācijas drošībai ir ārkārtīgi svarīgi, lai negadījumu izmeklēšana būtu pilnībā neatkarīga un to neietekmētu nedz iesaistītās puses, nedz sabiedrība, politiķi, plašsaziņas līdzekļi un tiesu iestādes.

1.6. EESK vēlas uzsvērt, cik svarīga ir "drošības kultūra", un visām ES dalībvalstīm vajadzētu valsts sodu sistēmā nodrošināt "taisnīguma kultūras" īstenošanu. ES līmenī ir jāpieliek lielākas pūles, lai nodrošinātu, ka visas dalībvalstis sodu sistēmās ievieš izmaiņas, kas veicina taisnīguma kultūru.

1.7. Jo īpaši EESK uzsver, ka ir svarīgi kopā ar citiem iesaistītajiem dalībniekiem izstrādāt ES hartu par taisnīguma kultūru.

1.8. EESK uzsver, ka ir svarīgi nodrošināt to, lai negadījumu izmeklēšana būtu pilnībā neatkarīga no visām iesaistītajām pusēm, tostarp arī Eiropas Aviācijas drošības aģentūras. Tādēļ ir svarīgi tiesību aktos ietvert vairāk aizsardzības pasākumu, lai nodrošinātu, ka negadījumu izmeklēšanas struktūrām ir noteicošā loma.

1.9. EESK uzsver, ka cietušo ģimenēm ir ļoti svarīgi, lai pasažieru saraksts būtu pieejams savlaicīgi. Tomēr EESK uzskata, ka tikpat svarīgi ir nodrošināt minētā saraksta precizitāti.

2. **Ievads.**

2.1. Gaisa transports ir viens no drošākajiem pārvietošanās veidiem. Statistikas dati liecina, ka, neraugoties uz gaisa satiksmes apjoma ievērojamo pieaugumu kopš vienotā aviācijas tirgus izveides 1992. gadā, Eiropas Savienībā ir izdevies paaugstināt aviācijas drošības līmeni, tāpēc ES aviokompāniju pārvadājumi šobrīd ir vieni no drošākajiem pasaulē.

2.2. Tomēr drošību nekad nedrīkst uzskatīt par pašsaprotamu, un gaisa satiksmes drošības līmeni nemitīgi jācenšas uzlabot. Lai cik droša būtu ES aviācijas nozare, joprojām pastāv iespēja, ka var notikt negadījumi vai nopietni incidenti. Tāpēc ir svarīga minēto negadījumu vai incidentu neatkarīga izmeklēšana. Izanalizējot negadījuma apstākļus, var izstrādāt ieteikumus, lai izvairītos no šādu negadījumu atkārtošanās.

2.3. Pienākums izmeklēt civilās aviācijas negadījumus ir noteikts Starptautiskās Civilās aviācijas organizācijas (*ICAO*) Konvencijā par starptautisko civilo aviāciju (Čikāgas Konvencija), kuras puses ir visas dalībvalstis. Detalizēti starptautiskie standarti un rekomendētā prakse ir ietverta tās 13. pielikumā.

2.4. Atzīstot, cik liela nozīme ir negadījumu izmeklēšanai, Eiropas Kopiena jau 1980. gadā pieņēma Direktīvu 80/1266/EEK par dalībvalstu sadarbību un savstarpēju palīdzību gaisa transporta nelaimes gadījumu izmeklēšanā ([1]). Minēto 1980. gada direktīvu vēlāk aizstāja ar Direktīvu 94/56/EK ([2]). Turklāt 2003. gadā tika pieņemta Direktīva 2003/42/EK attiecībā uz ziņošanu par notikumiem civilajā aviācijā ([3]).

2.5. Kopienas pašreizējā sistēma civilās aviācijas negadījumu izmeklēšanai un ziņošanai par notikumiem ir sadrumstalota, tāpēc tā nedarbojas optimāli. Tajā nav pienācīgi ņemts vērā ievērojamais progress, izveidojot vienoto aviācijas tirgu, kas ļāvis palielināt ES ietekmi aviācijas drošības jomā, īpaši, kopš izveidota Eiropas Aviācijas drošības aģentūra. Tāpēc Komisija 2009. gada 29. oktobrī pieņēma priekšlikumu Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par negadījumu un incidentu izmeklēšanu un novēršanu civilajā aviācijā, ar ko atceltu spēkā esošos tiesību aktus minētajā jomā.

3. **Komisijas priekšlikums.**

3.1. Komisijas priekšlikumā izklāstīts, ka jāsekmē labprātīga sadarbība, proti, saskaņā ar ierosināto regulu pašreizējā neformālā sadarbība tiks pārveidota par Eiropas Civilās aviācijas drošības izmeklēšanas iestāžu tīklu (turpmāk — "Tīkls"). Tīkls nebūs juridiska persona, un tā pilnvaras būs ierobežotas un attieksies tikai uz padomdevējas un koordinācijas uzdevumiem.

3.2. Ierosinātajā regulā labprātīgā sadarbība papildināta ar virkni tiesiski saistošu pienākumu, tostarp:

— Kopienas tiesību aktos transponēt starptautiskos standartus un ierosināto praksi saistībā ar pierādījumu un sensitīvas drošības informācijas aizsardzību, kā noteikts Čikāgas Konvencijas 13. pielikumā;

— izveidot kopējas prasības attiecībā uz valsts drošības izmeklēšanas iestāžu organizāciju un nostiprināt drošības izmeklēšanu neatkarīgo statusu;

— sekmīgāk koordinēt dažādās izmeklēšanas par to, kādi ir negadījumu vai incidentu cēloņi;

— precizēt, kādas ir Eiropas Aviācijas drošības aģentūras (*EASA*) un valsts drošības izmeklēšanas iestāžu savstarpējās tiesības un pienākumi, nemazinot drošības izmeklēšanu neatkarību;

— precizēt kritērijus, pēc kuriem drošības izmeklēšanas iestādes izraugās projektēšanas valsts akreditētos pārstāvjus;

— rūpēties par taisnīguma kultūru, izstrādājot vadlīnijas ziņošanas sistēmai, kurā nav ietvertas soda sankcijas;

— Kopienas gaisa pārvadātājiem izstrādāt kopējas vadlīnijas attiecībā uz pasažieru sarakstiem un šajos sarakstos iekļauto datu aizsardzību (t. i., ierosinātās regulas 23. pants);

— nostiprināt gaisa satiksmes negadījumu upuru un to ģimenes locekļu tiesības;

— labāk aizsargāt negadījumos iesaistīto personu anonimitāti;

— izveidot kopīgu repozitoriju drošuma rekomendācijām un to ievērošanas kontrolei.

4. **Īpašas piezīmes.**

4.1. EESK atzinīgi vērtē Eiropas Komisijas priekšlikumu, kas ir pareizs solis, lai novērstu trūkumus saistībā ar Eiropas Savienībā pašlaik pastāvošo sadrumstalotību negadījumu izmeklēšanas jomā. EESK tomēr uzsver, ka ir svarīgi uzraudzīt priekšlikuma efektivitāti, jo dažām nelielākām dalībvalstīm trūkst pieredzes un/vai līdzekļu negadījumu izmeklēšanas jomā. Tāpēc EESK aicina Komisiju noteikt obligātos tehniskās kompetences līmeņa kritērijus negadījumu izmeklēšanas struktūrām, kā arī izmeklētājiem, un mudināt dalībvalstis ievērot šādas saistības.

4.2. EESK īpaši atzinīgi vērtē Komisijas pragmatisko pieeju, kas pamatota ar subsidiaritātes un proporcionalitātes principiem. EESK pievienojas Komisijas viedoklim, ka veidot Eiropas civilās aviācijas negadījumu izmeklēšanas aģentūru būtu pāragri, tomēr ilgtermiņa perspektīvā minēto iespēju nevar izslēgt. EESK arī uzsver, ka ir svarīgi, lai tīkls būtu atvērts valstīm, kas robežojas un cieši sadarbojas ar Eiropas Savienību, īpaši valstīm, kas ir Eiropas Civilās aviācijas konferences (*ECAC*) locekles.

([1]) OV L 375, 31.12.1980., 32. lpp.
([2]) OV L 319, 12.12.1994., 14. lpp.
([3]) OV L 167, 4.7.2003., 23. lpp.

4.3. EESK norāda, ka aviācijas drošībai ir ārkārtīgi svarīgi, lai negadījumu izmeklēšana būtu pilnībā neatkarīga un to neietekmētu nedz iesaistītās puses, nedz sabiedrība, politiķi, plašsaziņas līdzekļi un tiesu iestādes.

4.4. EESK vēlas uzsvērt, ka negadījumu un incidentu izmeklēšanas vienīgajam mērķim jābūt novērst negadījumu un incidentu atkārtošanos, nevis meklēt vainīgo un paust nosodījumu. Tādēļ EESK uzskata, ka jāuzlabo 15. panta formulējums, lai tas pilnībā atbilstu Čikāgas Konvencijas 13. pielikuma noteikumiem. Īpaši priekšlikums, pamatojoties uz sabiedrības interesēm, paplašināt tiesu iestāžu tiesības citos nolūkos, nevis negadījumu izmeklēšanas nolūkā, radītu gaidītajam pretēju ietekmi un kavētu labprātīgu ziņošanu par notikumiem vai incidentiem. EESK uzskata, ka ir būtiski negadījuma izmeklēšanas procesu stingri nošķirt no jebkādām juridiskām procedūrām. Minētā principa neievērošana varētu negatīvi ietekmēt ar drošību saistītas informācijas vākšanu un tāpēc varētu izraisīt aviācijas drošības pasliktināšanos Eiropas Savienībā. EESK uzsver, ka tas neietekmēs cietušo tiesības uz kompensāciju, veicot neatkarīgas procedūras, kas ir nošķirtas no negadījumu izmeklēšanas procesa. EESK uzsver, ka ir svarīgi aizsargāt sensitīvus, ar drošību saistītus datus, kā arī darbiniekus, kas ziņo par notikumiem, kuri saistīti ar drošību.

4.4.1. EESK atzīst, ka 2010. gada 26. aprīļa "Gaisa transporta nozares organizāciju deklarācija par ES aviācijas negadījumu izmeklēšanas regulu" ir svarīga; tā raisa nopietnas bažas par Komisijas priekšlikumu (kuru 2010. gada 11. martā atbalstīja Transporta Padome) sakarā ar to, ka par prioritāru ir noteikta tiesas izmeklēšana, nevis drošības izmeklēšana. Pēc deklarāciju parakstījušo organizāciju domām, tas nopietni apdraudēs negadījumu izmeklētāju spēju konfidenciāli iegūt informāciju, kas nepieciešama to faktoru noteikšanai, kuri veicina negadījumus, un uz minētās informācijas pamata izstrādāt drošības rekomendācijas, lai uzlabotu aviācijas drošību un izvairītos no turpmākiem negadījumiem; tas nebūtu Eiropas gaisa transporta pasažieru interesēs.

4.5. EESK vēlas uzsvērt, cik svarīga ir "drošības kultūra", un visām ES dalībvalstīm vajadzētu valsts sodu sistēmā nodrošināt "taisnīguma kultūras" īstenošanu. Aviācijas drošības uzlabošanas nolūkā ir svarīgi negadījumu izmeklēšanas rezultātus izmantot, lai novērstu turpmākus negadījumus, nevis lai sodītu par netīšām kļūdām un tādējādi apgrūtinātu negadījumu pienācīgu izmeklēšanu. EESK uzskata, ka ar regulu būtu jāizveido sistēma, ar kuras palīdzību visas negadījumos iesaistītās puses varētu apmainīties ar informāciju un izteikties brīvi un konfidenciāli. Lai nodrošinātu atklātu un konfidenciālu saziņu, ir vajadzīga tiesiskā noteiktība, tas ir, juridiski noteikumi, kuros skaidri paredzēts, kādās ar negadījumu izmeklēšanu nesaistītās situācijās drīkst vai nedrīkst lietot ar drošību saistītu informāciju. Ja nepastāvēs tiesiskā noteiktība, iesaistītās personas baidīsies līdzdarboties izmeklēšanā. EESK uzsver, ka ES līmenī ir jāīsteno vairāk pasākumu, lai nodrošinātu, ka visas dalībvalstis sodu sistēmās ievieš izmaiņas, kas veicina taisnīguma kultūru. Pēc EESK domām, ir jāizstrādā ES taisnīguma kultūras harta. EESK atzinīgi vērtē "Taisnīguma kultūras hartu", par kuru 2009. gada 31. martā vienojušies Eiropas civilās aviācijas sociālie partneri.

4.6. EESK uzskata, ka cietušo ģimenēm ir svarīgi, lai pasažieru saraksts būtu pieejams savlaicīgi. Tikpat svarīgi, pēc EESK domām, ir nodrošināt, lai minētais saraksts būtu precīzs. Tādēļ EESK uzskata, ka varētu saglabāt pasažieru saraksta sagatavošanai piedāvāto termiņu — vienu stundu — ar dažiem izņēmumiem gadījumos, kad tas nav tehniski iespējams, īpaši attiecībā uz lidojumiem no trešām valstīm. Aviokompānijas stundas laikā var bez grūtībām sagatavot nepārbaudītus sarakstus, bet būtiski ir nodrošināt apstiprinātu sarakstu, īpaši attiecībā uz tāliem lidojumiem no valstīm, kas neatrodas Eiropas Savienībā. EESK uzsver arī, ka ir svarīgi aizsargāt privātumu un datus, un tāpēc uzskata, ka pasažieru sarakstu sagatavošanai pietiek ar informāciju, ko aviokompānijas iegūst no reģistrācijas un rezervēšanas sistēmām.

4.7. EESK uzsver, ka ir svarīgi nodrošināt to, lai negadījumu izmeklēšana būtu pilnībā neatkarīga no visām iesaistītajām pusēm, tostarp arī Eiropas Aviācijas drošības aģentūras. Tādēļ svarīgi tiesību aktos ietvert vairāk aizsardzības pasākumu, lai nodrošinātu, ka struktūrām, kas izmeklē negadījumus, ir noteicošā loma. *EASA* kopā ar citām iesaistītajām pusēm (aviokompānijām, ražotājiem utt.) varētu līdzdarboties izmeklēšanā kā padomdevēja, bet tā nedrīkstētu ietekmēt izmeklēšanas gaitu vai rezultātus. EESK sevišķi vēlētos norādīt: *EASA* nedrīkstētu iegūt tiesības rīkoties akreditēta negadījumu izmeklētāja statusā, jo tas izraisītu interešu konfliktu ar *EASA* funkciju regulēt drošību un neatbilstu Čikāgas Konvencijas 13. pielikumā noteiktajiem principiem. Tomēr EESK uzsver, ka gadījumos, kad tas ir atbilstoši un nepieciešams, lai *EASA* nekavējoties varētu risināt drošības jautājumus, ir svarīgi tai nosūtīt izmeklēšanas rekomendācijas.

4.8. EESK atzinīgi vērtē priekšlikumu izveidot drošuma rekomendāciju centrālo datubāzi, kur apkopotu arī informāciju par drošuma rekomendāciju ievērošanu. EESK uzskata, ka, līdzīgi kā ASV Federālās aviācijas administrācija pārskata ASV Valsts transporta drošības padomes izstrādātās drošuma rekomendācijas, arī Eiropas Aviācijas drošības aģentūrai, pirms uzsākt noteikumu izstrādi, rūpīgi jāizvērtē ikvienas drošuma rekomendācijas sniegtais labums drošības uzlabošanā un reglamentējošā ietekme.

4.8.1. EESK atbalsta turpmākus ES pasākumus, lai nodrošinātu ziņojumu par nelaimes gadījumiem attiecīgu padziļinātu analīzi un uzlabotu šim nolūkam vajadzīgo resursu apkopošanu Eiropas mērogā.

4.9. EESK uzsver, ka drošības interesēs ir svarīgi, lai visas ES dalībvalstis (un arī valstis, kas nav ES dalībvalstis) skaidri izprastu negadījumu izmeklēšanas ziņojuma saturu (19. pants). Nereti dalībvalstu civilās aviācijas negadījumu izmeklēšanas iestādes ziņojumus sagatavo vienīgi savas valsts valodā, pat ja ir iesaistīti ārvalstu pārstāvji. EESK iesaka visiem negadījumu izmeklēšanas ziņojumiem nodrošināt tulkojumu vismaz angļu valodā.

4.10. EESK norāda, ka drošība vienmēr būs prioritāra attiecībā pret citām prasībām, piemēram, intelektuālā īpašuma aizsardzību. No otras puses, ir svarīgi nodrošināt vairāk pasākumu intelektuālā īpašuma aizsardzībai (15. pants). Komerciāli sensitīvu informāciju vajadzētu sniegt vienīgi izmeklēšanas iestādēm un nepieļaut, ka minēto informāciju iegūst konkurenti. Informāciju par papildu tipa sertifikātiem vai citām izmaiņām vai remontdarbiem nevajadzētu pilnā apjomā izpaust pamatiekārtu ražotājiem, jo minētā informācija var būt komerciāli nozīmīgs intelektuālais īpašums, kas pieder projektēšanas organizācijai, kura nekādi nav iesaistīta attiecīgajā negadījumā vai incidentā.

Briselē, 2010. gada 27. maijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas priekšsēdētājs

Mario SEPI

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums "Padomes lēmums par dalībvalstu nodarbinātības politikas pamatnostādnēm – Stratēģijas Eiropa 2020 integrēto pamatnostādņu II daļa" "

COM(2010) 193 galīgā redakcija

(2011/C 21/12)

Galvenais ziņotājs: **Wolfgang GREIF**

Padome saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pantu 2010. gada 5. maijā nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

"Priekšlikums "Padomes lēmums par dalībvalstu nodarbinātības politikas pamatnostādnēm — Stratēģijas Eiropa 2020 integrēto pamatnostādņu II daļa""

COM(2010) 193 galīgā redakcija.

EESK Birojs 2010. gada 27. aprīlī uzdeva Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsoniskuma specializētajai nodaļai sagatavot Komitejas atzinumu par šo jautājumu.

Ņemot vērā jautājuma steidzamību, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 463. plenārajā sesijā (2010. gada 27. maija sēdē) 2010. gada 26. un 27. maijā iecēla *Wolfgang Greif* kgu par galveno ziņotāju un, ar 134 balsīm par, 9 pret un 12 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. **Secinājumi**

EESK

— paužnožēlu par to, ka plaša apspriešanās ar pilsonisko sabiedrību un dalībvalstu parlamentiem nenotiks, jo Padome un Komisija pamatnostādņu pieņemšanai atvēlējusi pārāk maz laika;

— uzskata — pamatnostādnēs nav pietiekami uzsvērts, ka krīzes apstākļos bezdarba mazināšanai ir jābūt ES un dalībvalstu politikas pamatmērķim;

— atzinīgi vērtē to, ka ierosināts pieņemt mazāk pamatnostādņu, taču uzskata, ka tās ir pārāk vispārīgas un nav pietiekami tālejošas, lai patiešām rosinātu aktīvu rīcību, un tāpēc pūliņi Eiropas līmenī nebūs pietiekami;

— uzskata, ka lielais vairums ieteikto pasākumu, kas būtu jāīsteno darba tirgū, ir saistīts ar piedāvājumu (piemērotību darba tirgum), un aicina vairāk uzmanības veltīt pārdomātai pieprasījuma politikai, kas sekmē gan turpmāko izaugsmi un inovāciju, gan jaunu darbavietu veidošanu;

— pauž satraukumu par to, ka jaunajās pamatnostādnēs vairs nav runas par pilnīgu nodarbinātību, kas bija viens no iepriekšējo pamatnostādņu pamatmērķiem;

— pauž izbrīnu par to, ka pamatnostādnēs nav konkrētāk aplūkota nodarbinātības kvalitāte, un ierosina apvienot 8. un 9. pamatnostādni un dokumentā iekļaut īpašu pamatnostādni par darbavietu kvalitātes paaugstināšanu;

— atzinīgi vērtē to, ka jaunajās pamatnostādnēs īpaša uzmanība veltīta zināšanu trīsstūrim un kvalifikācijas paaugstināšanai; uzskata tomēr, ka tālejošāki mērķi bija jāizvirza tādās jomās kā jauniešu bezdarba mazināšana un cilvēku ar invaliditāti apmācība un tālākizglītība;

— kritiski vērtē to, ka kopumā pārāk maz uzmanības veltīts līdztiesības politikai (piemēram, sieviešu atbalstīšanai);

— ļoti atzinīgi vērtē to, ka viena no pamatnostādnēm ir "sociālās iekļaušanas veicināšana un cīņa ar nabadzību", taču priekšlikumā vairāk bija jāuzsver, ka jāmazina nabadzības draudi, ar kuriem sastopas bērni un jaunieši;

— uzskata — lai varētu mazināt nabadzības draudus, vajadzīga virkne pārliecinošu un ticamu rādītāju, kas ļauj veikumu novērtēt un pārraudzīt, piemēram, rādītāji, lai novērtētu ienākumu attiecību pret pirktspēju un ienākumu koncentrācijas līmeni (*Gini* koeficients), un būtu jānosaka, ka nabadzības riskam pakļauto iedzīvotāju skaits ir jālieto kā relatīvās nabadzības rādītājs;

— uzskata, ka dokumentā bija jāpauž skaidrāks viedoklis par to iedzīvotāju grupu (piemēram, vientuļo māšu, imigrantu, vecāka gadagājuma cilvēku, kas saņem mazas pensijas, un cilvēku ar invaliditāti) integrāciju, kuras vairāk kā citas pakļautas nabadzības draudiem.

2. Vispārīgas piezīmes. Pārāk saspringtā grafika, ko noteikusi Komisija un Padome, kritisks vērtējums

2.1. Eiropas Komisija 2010. gada 27. aprīlī ierosināja virkni pamatnostādņu, kas attiecas uz dalībvalstu nodarbinātības politiku. Kopā ar ekonomikas politikas vispārējām pamatnostādnēm tās veido integrētās pamatnostādnes, kā īstenojama "Stratēģija gudrai, ilgtspējīgai un integrējošai izaugsmei — *Eiropa 2020*". Eiropadome 2010. gada 25. un 26. martā vienojās par jauno stratēģiju, ko oficiāli pieņems jūnijā.

2.2. EESK vairākkārt paudusi atbalstu integrētai un vairāku gadu laikā īstenojamai ES nākotnes stratēģijai un vienmēr norādījusi, ka politikas saskaņošanas process nebūs veiksmīgs, ja visos tā posmos Eiropas un valstu līmenī nebūs nodrošināta parlamentu, sociālo partneru un pilsoniskās sabiedrības plaša līdzdalība ([1]).

2.3. Tāpēc atzinumā par ES stratēģiju pēc 2010. gada EESK arī rosināja, pārskatot stratēģiju, novērst strukturālos šķēršļus, kas kavē parlamentu efektīvu iesaistīšanu un patiesu sociālo dialogu, kā arī dialogu ar pilsonisko sabiedrību ([2]). Šāda ierosme izskanēja, jo jau gadiem ilgi, izstrādājot un atjauninot pamatnostādnes, apspriešanās nav bijusi pietiekami plaša.

2.3.1. Vairākos atzinumos par pamatnostādnēm EESK paudusi nožēlu par šo faktu un stingri uzsvērusi, ka Komisijai un Padomei būtu jāveic izmaiņas grafikā, it īpaši tajos gados, kad saskaņošanas ceļā tiek izvirzīti stratēģiski mērķi. Jānodrošina visu nozīmīgo sociālo un politisko interešu pārstāvju efektīva iesaistīšana politiskās gribas veidošanā valstu un ES līmenī.

2.4. Tāpēc EESK paužīpašu nožēlu, ka arī šogad, kad stratēģijā *Eiropa 2020* tiek noteiktas izaugsmes un nodarbinātības veicināšanas programmas jaunās prioritātes turpmākajiem desmit gadiem, Padome un Komisija noteikusi tik saspringtu grafiku pamatnostādņu pieņemšanai. Saskaņā ar šādu grafiku neatliek laika plašām debatēm ar organizēto pilsonisko sabiedrību un valstu parlamentiem.

2.5. Ņemot vērā minētos apstākļus, EESK norāda, ka tā nevar ierastajā kārtībā sarīkot apspriešanos ar Komitejā pārstāvētajām interešu grupām, jo laiks starp priekšlikuma Padomes lēmumam publicēšanu un lēmuma pieņemšanu ir ļoti īss. EESK būs jārīkojas operatīvi, lai formulētu savu viedokli.

2.6. Tāpēc brīdī, kad ES gatavojas pieņemt vispārējo attīstības stratēģiju turpmākajiem desmit gadiem, EESK piekrīt visiem, kas uzskata, ka integrēto pamatnostādņu pieņemšanas termiņš ir attiecīgi jāpagarina.

2.6.1. Komiteja ļoti atzinīgi vērtētu termiņa pagarināšanu par dažiem mēnešiem, un tādā gadījumā, neraugoties uz šajā atzinumā paustajām piezīmēm un ieteikumiem, tā patur sev tiesības rūpīgi izstrādāt pašiniciatīvas atzinumu, kurā pēc atbilstošas apspriešanās pausts viedoklis par ierosinātajām pamatnostādnēm.

3. Vispārīgas piezīmes par ierosinātajām pamatnostādnēm

3.1. Ekonomikas un finanšu tirgus krīzes dēļ Eiropā turpmākajos gados īpaši saasināsies stāvoklis nodarbinātības jomā. Nesen veikti pētījumi liecina, ka būs vajadzīga vesela desmitgade, lai atjaunotu gandrīz 10 miljonus darbavietu, kas likvidētas pašreizējās krīzes laikā ([3]). Tāpēc bezdarba mazināšanai ir jābūt vienam no ES un dalībvalstu politikas pamatmērķiem. EESK uzskata, ka pamatnostādnēs tas nav pietiekami atspoguļots.

3.1.1. Ierosināto pamatnostādņu kopējais skaits ir samazināts (līdz šim bija astoņas, tagad ierosinātas četras), un Komisija iecerējusi, ka tās netiks mainītas un būs spēkā līdz 2014. gadam. EESK kopumā atzinīgi vērtē pamatnostādņu skaita samazināšanu un paredzēto daudzgadu ciklu, taču norāda, ka dokuments daudzās vietās ir ļoti vispārīgs un diezgan nekonkrēts. Komiteja pauž bažas, ka minētā iemesla dēļ pamatnostādnes tikai daļēji ietekmēs dalībvalstu rīcību. EESK tomēr ir pārliecināta, ka, samazinot pamatnostādņu skaitu, noteikti būs vajadzīgs vairāk precīzu un ticamu radītāju, lai pamatnostādņu īstenošanu varētu novērtēt un pārraudzīt. Tas attiecas uz pasākumiem, kas vērsti uz noteiktām mērķgrupām, un jo īpaši uz nabadzības mazināšanu.

3.2. Jāpiebilst arī, ka publicētajās nodarbinātības politikas pamatnostādnēs izvirzīts ļoti maz kvantitatīvu mērķu un norādīts vienīgi uz šādiem trīs ES pamatmērķiem, kas veidos pamatu mērķu izvirzīšanai dalībvalstīs:

— paaugstināt 20–64 gadus veco sieviešu un vīriešu nodarbinātības līmeni līdz 75 %;

— samazināt priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas rādītāju līdz 10 %, vienlaikus laikposmā līdz 2020. gadam vismaz līdz 40 % palielinot to iedzīvotāju īpatsvaru vecumā no 30 līdz 34 gadiem, kas ir ieguvuši augstāko vai tai līdzvērtīgu izglītību;

([1]) EESK atzinums par tematu "Priekšlikums Padomes lēmumam par dalībvalstu nodarbinātības politikas pamatnostādnēm (atbilstīgi EK Līguma 128. pantam)", COM(2005) 141 galīgā redakcija - CNS 2005/0057, 31.5.2005., ziņotājs — *Malosse* kgs (OV C 286, 17.11.2005.) un atzinums par tematu "Priekšlikums Padomes lēmumam par pamatnostādnēm dalībvalstu nodarbinātības politikai (saskaņā ar EK līguma 128. pantu)", COM(2007) 803 galīgā redakcija/2 (V daļa) – 2007/0300 (CNS), 13.2.2008., ziņotājs — *Greif* kgs (OV C 162/92, 25.6.2008.).

([2]) OV C 128, 18.5.2010., 3. lpp.

([3]) "Skills supply and demand in Europe: medium-term forecast up to 2020", (*Cedefop*, 2010. gads), 35. un turpmākās lappuses.

— par 25 % samazināt to Eiropas iedzīvotāju skaitu, kas dzīvo zem valstī noteiktā nabadzības sliekšņa, tādējādi paglābjot no nabadzības vairāk nekā 20 miljonus cilvēku.

3.2.1. EESK uzskata, ka šāda rīcība liecina par Eiropas pūliņu ievērojamu vājināšanos, un pauž šaubas par to, vai, dalībvalstīm uzticot gandrīz visu atbildību par konkrētu nodarbinātības politikas mērķu formulēšanu, palielināsies apņēmība sasniegt kopīgos mērķus.

3.3. Komitejai nav īsti saprotama nevēlēšanās izvirzīt Eiropas mērķus, jo debatēs par ES stratēģiju pēc 2010. gada tā rosināja neatteikties no pašlaik īstenotās stratēģijas kopīgajiem mērķiem un izvirzīt vēl tālejošākus mērķus, ņemot vērā apstākļus katrā no ES dalībvalstīm ([4]).

3.3.1. Tāpēc vairākos EESK atzinumos minēti daudzi priekšlikumi nodarbinātības politikas pamatnostādnēs iekļaut vairāk kvantitatīvu mērķu tādās jomās kā dzimumu līdztiesība, jaunatnes nodarbinātība, darba attiecību, kuras raksturo zems sociālās aizsardzības līmenis, ierobežošana, nabadzības mazināšana (arī nodarbināto personu nabadzības mazināšana), cilvēku ar invaliditāti nodarbinātība u. c ([5]).

3.4. Skaidri mērķi, piemēram, panākt ilgtermiņa bezdarbnieku atgriešanos darba tirgū, īsā laikā nodrošināt jauniešiem darba vietas un apmācības iespējas, izveidot piemērotas aprūpes iestādes, lai cilvēki varētu apvienot darbu un ģimenes dzīvi, mazināt abu dzimumu ienākumu atšķirības un citi mērķi līdz šim bija Eiropas nodarbinātības stratēģijas stūrakmens, un EESK uzskata, ka no tiem nedrīkst atteikties un, ja vajadzīgs, jāizvirza vēl tālejošāki mērķi.

3.5. EESK pauž nožēlu par to, ka ierosinātajās nodarbinātības politikas pamatnostādnēs kopumā maz uzmanības veltīts dzimumu līdztiesības politikai un sieviešu atbalstīšanai. Ja vēlamies Eiropā patiešām mazināt nabadzības draudus, jāizvirza tālejoši mērķi un jāīsteno ierosmes, lai mazinātu dzimumu aizspriedumus, novērstu diskrimināciju darba tirgū, likvidētu dzimumu nevienlīdzīgā atalgojuma strukturālos cēloņus un šķēršļus, kas neļauj sievietēm strādāt noteiktās profesijās un ierobežo sieviešu uzņēmējdarbības iniciatīvu ([6]). Publicētās pamatnostādnes noteikti nesekmēs minēto jautājumu risināšanu.

4. Konkrētas piezīmes par četrām nodarbinātības politikas pamatnostādnēm un priekšlikumi to papildināšanai

4.1. **7. pamatnostādne** — *dalības darba tirgū palielināšana un strukturālā bezdarba samazināšana*

4.1.1. EESK kopumā atbalsta ES izvirzīto mērķi līdz 2020. gadam paaugstināt 20–64 gadus veco sieviešu un vīriešu nodarbinātības līmeni līdz 75 %. Tas ir ļoti tālejošs mērķis, jo sasniedzamais līmenis kopumā paaugstināts un vienlaikus (salīdzinājumā ar līdzšinējo mērķi) ierobežota arī vecuma grupa, tajā neiekļaujot personas, kuras ir 15–19 gadus vecas. EESK vēlētos zināt, kāpēc aprēķinos, ko veic, lai noteiktu kopējo nodarbinātības līmeni, turpmāk neņems vērā gados jaunos darba ņēmējus.

4.1.2. EESK šajā sakarā arī norāda, ka pašlaik, kad bezdarbs sasniedzis nepieredzēti augstu līmeni un bez darba ir 24 miljoni cilvēku, problēma darba tirgū nav darbaspēka vispārējs trūkums, bet gan kvalificēta darbaspēka trūkums dažās dalībvalstīs, kā arī milzīgs darbavietu trūkums. Tāpēc, lai veicinātu līdzdalību darba tirgū un jaunu darbavietu radīšanu, ir jāapsver, vai nevarētu īstenot pārdomātus pasākumus un ieviest elastīgas nodarbinātības formas, kas ļautu līdzsvarot darba sadali.

4.1.3. Tā kā bezdarba līmenis Eiropas Savienībā ir ļoti augsts, politika nedrīkst būt vērsta vienīgi uz "piemērotības darba tirgum" uzlabošanu. Turpmāk vairāk uzmanības jāvelta tālredzīgiem ieguldījumiem pētniecībā un izstrādē, izglītībā, infrastruktūrā un veselības aprūpes un sociālo pakalpojumu jomā, lai radītu jaunas darbavietas un efektīvi palielinātu nodarbinātības iespējas.

4.1.4. EESK pauž satraukumu arī par to, ka jaunajās pamatnostādnēs vairs nav runas par pilnīgu nodarbinātību, kas bija viens no iepriekšējo pamatnostādņu pamatmērķiem. Dokumentā minēta vienīgi strukturālā bezdarba un "pasivitātes" samazināšana. EESK uzskata, ka minētā pamatnostādne noteikti ir jāpārskata, tajā atkal iekļaujot norādi uz pilnīgu nodarbinātību.

4.1.5. Lai krīzes laikā vēl vairāk nepalielinātu darba meklētāju skaitu un nepieļautu strukturālā bezdarba izplatīšanos, visām jaunajām integrētajām pamatnostādnēm ir jānodrošina makroekonomisku risinājumu līdzsvars, uz piedāvājumu vērsto ekonomikas politiku apvienojot ar ekonomikas politiku, kas vērsta uz pieprasījumu.

([4]) OV C 128, 18.5.2010., 3. lpp.

([5]) EESK atzinums
par tematu "Darbs un nabadzība — ceļā uz visaptverošu pieeju", 30.9.2009., ziņotāja — *Prud'homme* kdze (OV C 318/52, 23.12.2009.),
atzinums par tematu "Dzimumu līdztiesības, ekonomikas izaugsmes un nodarbinātības līmeņa savstarpējā saikne", 1.10.2009., ziņotāja — *Ouin* kdze (OV C 318/15, 23.12.2009.),
atzinums par tematu "Komisijas paziņojums Padomei, Eiropas Parlamentam, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "ES jaunatnes stratēģija — ieguldīt jaunatnē, iesaistīt jauniešus. Atjaunināta atvērtās koordinācijas metode, kā risināt jauniešu problēmas un tiem pavērt jaunas iespējas"", COM(2009) 200 galīgā redakcija, 1.10.2009., ziņotājs — *Sibian* kgs (OV C 318/113, 23.12.2009.).

([6]) EESK atzinums par tematu "Nabadzība sieviešu vidū Eiropā", 29.9.2005., ziņotāja — *King* kdze (OV C 24, 31.1.2006.) un atzinums par tematu "Prioritāru iedzīvotāju grupu nodarbinātība (Lisabonas stratēģija)", 12.7.2007., ziņotājs — *Greif* kgs (OV C 256, 27.10.2007.); skatīt arī Komisijas ziņojumu "Sieviešu un vīriešu līdztiesība — 2010", COM(2009) 694.

4.1.5.1. EESK uzskata, ka publicētās pamatnostādnes kopumā un, jo īpaši, aplūkotā pamatnostādne šādu līdzsvaru nenodrošina. Lielais vairums ieteikto pasākumu, kas būtu jāīsteno darba tirgū, ir saistīts ar piedāvājumu (piemērotību darba tirgum). Šī nelīdzsvarotība ir jānovērš, daudz vairāk uzmanības veltot pārdomātai pieprasījuma politikai, kas sekmē gan turpmāko izaugsmi un inovāciju, gan jaunu darbavietu veidošanu.

4.1.6. Dokumentā nav arī norādīts, ka, īpaši veicinot arī pieprasījumu iekšējā tirgū (privātie un publiskie ieguldījumi), atkal jāpanāk izaugsme, kas stabilizēs darba tirgu. Komisija nav arī norādījusi, ka no ekonomikas veicināšanas pasākumiem un ieguldījumiem darbavietu nodrošināšanā nedrīkstam pāragri atteikties, lai nepieļautu bezdarba vēl lielāku pieaugumu. Šajā sakarā EESK atzīmē, ka "krīzes pārvarēšanas stratēģiju", proti, finanšu konsolidācijas plānus — kā tas minēts ekonomikas politikas pamatnostādnēs — var atbalstīt tikai tad, ja tie veicina ekonomiku un nodarbinātību.

4.1.7. Saistībā ar ieteikumu dalībvalstīm darba tirgus politikā ievērot Padomes apstiprinātos elastdrošības principus jāatzīmē — minētajā pamatnostādnē nav vispār minēts (un EESK to vairākkārt ir uzsvērusi), ka darbavietu kvalitāte ir tikpat nozīmīgs princips kā elastdrošība ([7]).

4.1.8. EESK rosina arī precizēt, ka darba meklēšana nebūtu tik daudz jāstimulē ar bezdarba pabalstiem, bet galvenokārt, panākot, ka nodarbinātības dienesti sniedz efektīvus pakalpojumus. Tāpēc Komiteja ierosina svītrot pirmās rindkopas pēdējā teikuma daļu "… skaidri noteiktas tiesības un pienākumi bezdarbniekiem aktīvi meklēt darbu". EESK uzskata, ka īpaši krīzes laikā būtu jāatsakās no ieteikuma pieņemt stingrākus bezdarba apdrošināšanas noteikumus.

4.2. **8. pamatnostādne** — *kvalificēta darbaspēka izveide, reaģēšana uz darba tirgus vajadzībām, darba kvalitātes veicināšana un mūžizglītība*

4.2.1. Faktu, ka darbavietu kvalitāte minēta vismaz pamatnostādnes nosaukumā, Komiteja vērtē atzinīgi, taču pauž izbrīnu par konkrētu norāžu trūkumu (piemēram, par veselības veicināšanu uzņēmumos, iztikas minimumu, darba laika organizāciju un pārmērīgi gara darba laika nepieļaušanu, darba un ģimenes dzīves apvienošanu). EESK arī cerēja, ka ierosme uzlabot darbavietu kvalitāti būs ciešāk saistīta ar elastdrošības stratēģiju, tādā veidā uzsverot gan iekšējās, gan ārējās elastdrošības nozīmi, jo krīzes laikā vispiemērotākie izrādījušies tieši elastīgi iekšējie darba tirgi.

4.2.2. Tā kā minētā pamatnostādne un 9. pamatnostādne saturiski diezgan ievērojami pārklājas, būtu nopietni jāapsver, vai tās nevar apvienot, lai novērstu dublēšanos. Dokumentā būtu jāiekļauj īpaša pamatnostādne, kas veltīta darbavietu kvalitātes uzlabošanai.

4.2.2.1. EESK vairākkārt norādījusi, ka tieši gadījumos, kad izvirzām kvantitatīvu mērķi paaugstināt nodarbinātības līmeni, īpaša uzmanība jāvelta jaunizveidoto darbavietu kvalitātei, jo nodarbinātība par katru cenu (nestabilas darba attiecības, nabadzīgi darba ņēmēji utt.) nav pareizais risinājums.

4.2.3. Tāpēc Komiteja vēlreiz uzsver, ka nodarbinātības jomā atkal jāizvirza arī kvalitatīvi mērķi, kuriem pēdējos gados, pārskatot Lisabonas stratēģiju (tā dēvētie Lākenas rādītāji, lai novērtētu kvalitatīvi augstvērtīgu darba vietu radīšanu), neveltīja īpaši daudz uzmanības ([8]).

4.2.4. Šajā sakarā EESK arī ierosina veikt sistemātisku jaunradīto darbavietu kvalitātes pārraudzību un iesaka norādīt uz Eiropas darba tirgū risināmajām problēmām, kuras kopīgi apzinājuši Eiropas sociālie partneri ([9]). Runa ir, piemēram, par to, ka ar darba tiesību aktiem jāveicina stabilu darba līgumu noslēgšana, un visiem nodarbinātajiem, neraugoties uz noslēgtā darba līguma veidu, ir tiesības uz atbilstošu aizsardzību un stabilu nodarbinātību.

4.3. **9. pamatnostādne** — *izglītības un apmācības sistēmu sniegums uzlabošana visos līmeņos un līdzdalības augstākajā izglītībā palielināšana*

4.3.1. EESK uzskata, ka politika, kura sekmē "kvalitatīvi augstvērtīgu darbavietu" radīšanu un kurā izvirzīti arī tālejoši mērķi gan vispārējās un profesionālās izglītības, gan tālākizglītības un mūžizglītības jomā, būtiski veicina izaugsmi un produktivitātes pieaugumu. Tāpēc EESK atzinīgi vērtē to, ka šāda politika pasludināta par prioritāti.

4.3.2. Gan iepriekšējā, gan šajā punktā minētajā pamatnostādnē runa ir par to jauniešu skaitu, kuri nespēj iekļauties darba tirgū. Lai samazinātu to jauniešu skaitu, kas nestrādā un nemācās, dalībvalstīm būtu jāveic visi nepieciešamie pasākumi, lai novērstu priekšlaicīgu mācību pārtraukšanu. EESK uzskata, ka šim svarīgajam jautājumam jāvelta lielāka uzmanība, neatsakoties no tālejošākiem mērķiem, piemēram,

([7]) EESK atzinums par tematu "Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu Komitejai "Ceļā uz kopīgiem elastīguma un sociālās drošības principiem: vairāk un labākas darba vietas, izmantojot elastīgumu un drošību"", 22.4.2008., COM(2007) 359 galīgā redakcija, ziņotājs — *Janson* kgs, līdzziņotājs — *Ardhe* kgs, OV C 211, 19.8.2008., atzinums par tematu "Lisabonas stratēģija pēc 2010. gada", 4.11.2009., galvenais ziņotājs — *Greif* kgs, *CESE 1722/2009*, 3.4.3. punkts.

([8]) OV C 128, 18.5.2010., 3. lpp.

([9]) "Key challenges facing European labour markets: Joint analysis of European Social Partners" (2007. gads), 61. un turpmākie punkti.

— samazināt jauniešu bezdarbu par vismaz 50 % un

— noteikt, ka vēlākais četru mēnešu laikā jauniešiem ir jānodrošina darba vai apmācības iespējas.

4.3.3. EESK atgādina — lai līdz 2020. gadam nodarbinātības līmenis Eiropas Savienībā sasniegtu 75 %, nodarbinātības politikā jāīsteno arī atbilstoši pasākumi, kas vērsti uz cilvēkiem ar invaliditāti (16 % no cilvēkiem darba spējīgā vecumā). Komiteja tāpēc atzinīgi vērtē to, ka šī iedzīvotāju grupa īpaši pieminēta 7. un 10. pamatnostādnē. EESK arī iesaka 9. pamatnostādnē iekļaut norādi, ka cilvēkiem ar invaliditāti jānodrošina iekļaujošas izglītības un tālākizglītības iespējas.

4.4. **10. pamatnostādne** — *sociālās iekļaušanas veicināšana un cīņa ar nabadzību*

4.4.1. EESK ļoti atzinīgi vērtē to, ka īpaša pamatnostādne veltīta sociālās iekļaušanas veicināšanai un cīņai ar nabadzību. Tas liecina, ka pareizs bijis Komitejas vairākkārt paustais viedoklis, proti, Eiropā palielinoties sociālajai nevienlīdzībai, kopīgi jāīsteno pasākumi, lai mazinātu nabadzību un sociālo atstumtību. Jāīsteno vesela virkne dažādām mērķgrupām paredzētu pasākumu. EESK uzskata — pamatnostādnē vairāk arī jāuzsver, ka no nabadzības draudiem jāsargā bērni un jaunieši, un jāizvirza konkrēti mērķi.

4.4.2. Lai varētu mazināt nabadzības draudus, vajadzīga virkne pārliecinošu un ticamu rādītāju, kas ļauj veikumu novērtēt un pārraudzīt. EESK uzskata, ka nabadzības riskam pakļauto iedzīvotāju skaits ir jālieto kā relatīvās nabadzības rādītājs, būtu lietderīgi izstrādāt citus rādītājus, kas ļauj, piemēram, novērtēt ienākumu attiecību pret pirktspēju un ienākumu koncentrācijas līmeni (*Gini* koeficients). Nekādā gadījumā tomēr nav pieļaujams, ka šāda rīcība veicina novirzīšanos no galvenā mērķa.

4.4.3. EESK atzinīgi vērtē ieteikumu, ka dalībvalstu pasākumiem nabadzības samazināšanas jomā būtu jābūt vērstiem uz to, lai veicinātu pilnīgu līdzdalību sabiedrībā un ekonomikā un palielinātu nodarbinātības iespējas.

4.4.3.1. EESK piekrīt nesen veiktā Komisijas pētījumā paustajam secinājumam — lai mazinātu nabadzību un sociālo atstumtību, jānosaka, ka prioritāra nozīme ir "nabadzīgo darba ņēmēju" atbalsta pasākumiem ([10]). Komiteja ierosina garantēt iztikas minimumu. Tas nozīmē arī, ka jāierobežo nodarbinātība ar zemu atalgojuma līmeni, proti,

— ierobežojot nestabilas darba attiecības, jāveicina stabilas darba attiecības, kas garantē sociālo aizsardzību;

— jānodrošina sociālā aizsardzība personām, kas veic pāreju no apmācības posma uz nodarbinātības posmu;

— īstenojot aktīvu darba tirgus politiku, jāveicina efektīvi risinājumi, kas sekmētu tālākizglītību un radītu jaunas darbavietas, it īpaši tiem cilvēkiem, kuri nepietiekamas izglītības dēļ ir izstumti no darba tirgus;

— īpaša uzmanība jāvelta jauniešu bezdarba mazināšanai un no darba tirgus izstumto cilvēku integrācijai.

4.4.3.2. Visi minētie uzdevumi būtu jāiekļauj un vairāk jāuzsver 10. pamatnostādnē. Šajā sakarā EESK vēlreiz norāda uz tās nesen izteikto priekšlikumu izvirzīt mērķus tādā jomā kā minimālā darba alga un aizstājienākumi.

4.4.4. Lai mazinātu nabadzību, jāīsteno arī nodarbinātības un izglītības politikas pasākumi, kas vērsti uz tām iedzīvotāju grupām (piemēram, vientuļajām mātēm, imigrantiem, vecāka gadagājuma cilvēkiem, kas saņem mazas pensijas, un cilvēkiem ar invaliditāti), kuras vairāk kā citas pakļautas nabadzības draudiem. Komiteja uzskata, ka pamatnostādnēs bija jāpauž skaidrāks viedoklis par minēto personu integrāciju sabiedrībā un darba tirgū un jāizvirza konkrēti mērķi.

4.4.5. EESK ar gandarījumu atzīmē, ka priekšlikumā norādīts arī uz sociālās ekonomikas būtisko nozīmi darbavietu radīšanā un nodrošināšanā, kā arī nabadzības mazināšanā, un dalībvalstis rosinātas aktīvi veicināt sociālās ekonomikas attīstību. Šāda rīcība atbilst EESK ierosmei izmantot visas iespējas, kuras paver sociālā ekonomika, it īpaši saistībā ar jaunu darbavietu radīšanu sociālo pakalpojumu nozarē.

Briselē, 2010. gada 27. maijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas priekšsēdētājs

Mario SEPI

([10]) "Working poor in Europe", Eiropas Dzīves un darba apstākļu uzlabošanas fonda pētījums, 2010. gads.

PIELIKUMS

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinumam

Kaut gan šis grozījums saņēma vairāk nekā vienu ceturto daļu nodoto balsu, debatēs to noraidīja:

4.2.2. punkts

Grozīt šādi:

"Tā kā minētā pamatnostādne un 9. pamatnostādne saturiski diezgan ievērojami pārklājas, būtu nopietni jāapsver, vai tās nevar apvienot, lai novērstu dublēšanos. Turklāt būtu jāizstrādā ~~Dokumentā būtu jāiekļauj~~ īpaša pamatnostādne, kas veltīta elastdrošībai, kura tostarp aptver arī darbavietu kvalitāti ~~kvalitātes uzlabošanai~~."

Pamatojums

Pašsaprotams.

Balsošanas rezultāts:

58 balsis par

73 balsis pret

2 atturējās

Abonementa cenas 2011. gadā (bez PVN, ieskaitot sūtīšanas izdevumus)

ES Oficiālais Vēstnesis, L un C sērija, tikai papīra formātā	22 oficiālajās ES valodās	EUR 1 100 gadā
ES Oficiālais Vēstnesis, L un C sērija, papīra formātā + DVD, ikgadējs	22 oficiālajās ES valodās	EUR 1 200 gadā
ES Oficiālais Vēstnesis, L sērija, tikai papīra formātā	22 oficiālajās ES valodās	EUR 770 gadā
ES Oficiālais Vēstnesis, L un C sērija, DVD, ikmēneša (apkopojošs)	22 oficiālajās ES valodās	EUR 400 gadā
ES Oficiālā Vēstneša pielikums (S sērija) – *Publiskā iepirkuma līgumu konkursi*, DVD, viens izdevums nedēļā	daudzvalodu: 23 oficiālajās ES valodās	EUR 300 gadā
ES Oficiālais Vēstnesis, C sērija – *Konkursi*	valodā(-ās) saskaņā ar konkursu(-iem)	EUR 50 gadā

Eiropas Savienības Oficiālā Vēstneša, kas iznāk oficiālajās Eiropas Savienības valodās, abonements ir pieejams 22 valodās. Tajā ir L sērija (“Tiesību akti”) un C sērija (“Paziņojumi un informācija”).

Katrai valodas versijai nepieciešams atsevišķs abonements.

Saskaņā ar Padomes Regulu (EK) Nr. 920/2005, kas publicēta 2005. gada 18. jūnija *Oficiālajā Vēstnesī* L 156, Eiropas Savienības iestādes uz zināmu laiku nesaista pienākums visus tiesību aktus sagatavot īru valodā un tos publicēt šajā valodā. Tādēļ *Oficiālā Vēstneša* izdevumus īru valodā var iegādāties atsevišķi.

Oficiālā Vēstneša pielikumu (S sērija – “Publiskā iepirkuma līgumu konkursi”) var abonēt 23 oficiālo valodu versijās vienā daudzvalodu DVD formātā.

Eiropas Savienības Oficiālā Vēstneša abonentiem ir tiesības saņemt dažādus *Oficiālā Vēstneša* pielikumus bez papildu samaksas. Abonentus informē par pielikumiem ar *Eiropas Savienības Oficiālajā Vēstnesī* iekļautiem paziņojumiem lasītājiem.

Pārdošana un abonementi

Dažādus maksas periodiskos izdevumus, tādus kā *Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis*, var abonēt pie mūsu komerciālajiem izplatītājiem. To saraksts ir pieejams šādā tīmekļa vietnē:

http://publications.europa.eu/others/agents/index_lv.htm

***EUR-Lex* (http://eur-lex.europa.eu) piedāvā tiešu bezmaksas piekļuvi Eiropas Savienības tiesību aktiem. Šajā vietnē iespējams iepazīties ar *Eiropas Savienības Oficiālo Vēstnesi*, un tajā ir iekļauti arī līgumi, tiesību akti, tiesu prakse un sagatavošanā esošie tiesību akti.**

Lai uzzinātu vairāk par Eiropas Savienību, skatīt: http://europa.eu

Eiropas Savienības Publikāciju birojs
2985 Luksemburga
LUKSEMBURGA

LV